

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Arkeoloji Anabilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı**

TRİPOLİS NEKROPOLİSLERİ

DOKTORA TEZİ

Sabri ARICI

DANIŞMANI: Yrd.Doç.Dr. Aytekin ERDOĞAN

İZMİR-2017

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Arkeoloji Anabilim Dalı
Klasik Arkeoloji Bilim Dalı**

TRİPOLİS NEKROPOLİSLERİ

DOKTORA TEZİ

Sabri ARICI

JÜRİ ÜYELERİ

**Yrd.Doç.Dr. Aytekin ERDOĞAN (Danışman)
Prof. Dr. Cumhuriyet TANRIVER
Doç. Dr. Hüseyin CEVİZOĞLU
Doç. Dr. Serdar AYBEK
Yrd.Doç.Dr. Yusuf SEZGİN**

İZMİR-2017

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü M¼d¼rl¼ğ¼ne sunduğum “Tripolis Nekropolisleri” adlı doktora tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Sabri ARICI

İmza





T.C.EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



DOKTORA
TEZ SAVUNMA TUTANAĞI

ÖĞRENCİNİN

Adı Soyadı : Sabri ARICI
Numarası : 92130002970
Anabilim Dalı : Arkeoloji (Klasik Arkeoloji)
Tez Başlığı (Türkçe) : Tripolis Nekropolisleri
Tez Başlığı (İngilizce) : The Necropoleis of Tripolis
Tez Savunma Tarihi : 01.06.2017
Tez Başlığı Değişikliği Varsa Yeni Başlık:

JÜRİ ÜYELERİ

Jüri Başkanı

Unvan, Adı, Soyadı : Yard.Doç.Dr. Aytekin ERDOĞAN
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Prof.Dr. Cumhur TANRIVER
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi (Tez İzleme Komitesi Üyesi)

Unvan, Adı, Soyadı : Doç.Dr. Hüseyin CEVİZOĞLU
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Doç.Dr. Serdar AYBEK
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

Jüri Üyesi

Unvan, Adı, Soyadı : Yard.Doç.Dr. Yusuf SEZGİN
Karar : ☒ Başarılı ☐ Başarısız ☐ Düzeltme
İmza :

TEZ HAKKINDA JÜRİNİN GENEL GÖRÜŞÜ

(Jüri Başkanı Tarafından Doldurulacaktır)

Tez savunması sonucunda öğrenci tarafından hazırlanan çalışma;

Oybirliğiyle ☒
Oy çokluğuyla ☐

Başarılıdır

Düzeltilmelidir

Başarısızdır

- Bu tutanak üç (3) işgünü içerisinde jüri üyelerinin raporlarıyla beraber Anabilim Dalı Başkanlığı üst yazısıyla Enstitü Müdürlüğüne gönderilmelidir.
- Doktora programlarında düzeltme alan öğrencinin 6 (altı) ay içerisinde yeniden savunmaya girmesi zorunludur.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

GİRİŞ	I
1. Tripolis	1
1.1. Coğrafyası.....	1
1.2. Kronolojisi	3
1.3. Araştırma Tarihçesi.....	7
2. Tripolis Nekropolisleri.....	9
2.1. Doğu Nekropolisi.....	9
2.1.1. Kaya Mezarları.....	10
2.1.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları	10
2.1.1.2. İki Odalı Kaya Mezarları	20
2.1.1.3. Üç Odalı Kaya Mezarları.....	22
2.1.1.4. Dört Odalı Kaya Mezarları.....	23
2.1.2. Lahitler	27
2.1.3. Tonozlu Mezarlar	30
2.2. Kuzey Nekropolisi.....	34
2.2.1. Kaya Mezarları	34
2.2.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları.....	34
2.2.1.2. İki Odalı Kaya Mezarları.....	35
2.1.2. Lahitler	36
2.3. Batı Nekropolis	37
2.3.1. Taş Örgü Mezarlar.....	37
2.3.2. Lahitler	38
3. Tripolis'deki Mezarların Yapısal Özellikleri ve Tipolojisi	39

3.1. Kaya Mezarları	39
3.2. Lahitler	61
3.3. Taş Örgü Mezarlar	64
3.4. Tonozlu Mezarlar	67
4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi.....	73
5. Tripolis'deki Nekropolis Alanlarının Düzenlenmesi	87
6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri	96
7. Genel Değerlendirme	103
Sonuç	112
Kaynakça	118
Katalog	144
Resimler	249

ÖNSÖZ

“Tripolis Nekropolisleri” adlı doktora tez çalışması, uzun soluklu bilimsel bir yolculuk sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu yolculuk sırasında, birçok değerli insan yanımda olarak bana katkı yapmıştır. Bunlardan birincisi, bu çalışmam da, bana bu tezi konu olarak öneren ve 2007-2009 yılları arasında Tripolis kazısı bilimsel danışmanlığını yapan, hocam ve danışmanım Yrd.Doç.Dr. Aytekin Erdoğan’a, öncelikle teşekkür etmek isterim. Sayın Hocam, o dönemde hem tezimle ilgili bilgi, doküman, çizim ve fotoğraf varsa hepsini bana verdi, hem de tez sürecinde kendisinin değerli katkılarından yararlandım.

Tez İzleme Komitesi’nde olan, bu çalışmanın hazırlanmasında bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, yapıcı eleştiri ve yönlendirmeleriyle katkıda bulunan Prof. Dr. Cumhuriyet Tanrıver ve Doç. Dr. Hüseyin Cevizoğlu’na şükranlarımı sunarım.

Aynı üniversitede çalıştığım değerli arkadaşım ve meslektaşım Prof. Dr. Murat Durukan, tez konuma çok vakıf olması sayesinde, kendisinden oldukça fazla bilgi sahibi oldum. Kendisine değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

2007-2009 yıllarında araştırma görevlisi olarak Tripolis kazısında çalışan ve şimdi Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi değerli öğretim üyelerinden olan Yrd.Doç.Dr. Ufuk Çörtük’e mimari çizimler konusunda teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca yine o dönemde kazı ekibinde yer alana arkeolog ve öğrenci kardeşlerime çizim ve diğer katkılardan dolayı çok teşekkür ederim.

Büyük bir sabırla, çalışmalarım da hep yanımda olan ve yazım kuralları konusunda tezime katkı yapan, değerli eşim Ayşegül Akça Arıcı’ya ayrıca teşekkür ederim.

Tez çalışması sırasında birçok yayına ulaşmamı sağlayan başta Mersin Üniversitesi Kilikia Arkeolojisi Araştırma Merkezi (KAAM) olmak üzere, İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü, Ege ve Mersin Üniversitesi merkez kütüphanesi yetkililerine yardımlarından dolayı çok teşekkür ederim.

Haziran 2017

Sabri ARICI

Giriş

“Tripolis Nekropolisleri” adlı doktora tezinin konusu, Denizli’nin Buldan ilçesindeki Yenicekent beldesinde bulunan Tripolis antik kentinin doğu, kuzey ve batısındaki nekropolis alanlarında kazısı yapılan ve yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen mezarları kapsamaktadır. Bu mezarlar, kaya mezarları, lahit, taş örgü ve tonozlu mezarlardan oluşmaktadır. Söz konusu tez çalışması, mezarların tanımlanmaları, etkileşim alanları, tipolojisi, tarihlendirmeleri, ölü gömme gelenekleri ve kazısı yapılan mezarlardan çıkan buluntuların katalog çalışmasını kapsamaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı ise, Tripolis nekropolis alanlarında yukarıda sözü edilen mezar türlerinin, diğer Anadolu nekropolislerindeki yeri tespit edilip, yeni bilgiler, mezar buluntuları, gözlemler, karşılaştırmalar ve tarihsel bilgiler ışığında tipoloji ve kronoloji oluşturularak, kente ait nekropolislerinin ölü gömme gelenekleri ve özelliklerini açığa çıkarmaktır.

Tripolis kentinin nekropolis alanları ile ilgili ilk bilimsel çalışma Yard.Doç.Dr. Aytekin Erdoğan tarafından 2007-2009 yıllarında yapılan kazı çalışmalarıdır.¹ Bunun haricinde, Kazı Sonuçları Toplantısı’nda² ve Ege Üniversitesi tarafından basılan kitapta, Tripolis kazısı bir bölüm olarak yayınlanmıştır.³ İkinci kitap, kentin nekropolis alanları hakkında sadece özet bilgiler içermektedir.⁴ Söz konusu kaynaklarda, kazısı yapılan kaya mezarlarının tanıtımı dışında diğer mezarlar hakkında herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Bunlarla birlikte, 2007 ve 2008 yıllarında A. Erdoğan’ın Tripolis’deki bilimsel danışmanlığı sırasında, nekropolis alanlarında gerçekleştirilen yüzey araştırmalarının raporları, her türlü mimari ve küçük eserlerle ilgili çizim, fotoğraf ve dökümanlar tez çalışmasına büyük katkı ve yönlendirme yapmıştır. Yazılı ve görsel dökümanların yanı sıra, 2007-2009 yılları arasındaki Tripolis kazısı bilimsel danışmanı A. Erdoğan’nın sözlü katkıları, tezin hazırlanmasında büyük fayda sağlamıştır.

Yukarıdaki ana çalışmalar haricinde, dolaylı yünden teze katkı yapan başka yayınlar da olmuştur: Bunlardan birincisi, N. Atik-Z. K. Erdem tarafından 2002 yılında

¹ Erdoğan-Aktaş 2011, 1-82.

² Erdoğan-Çörtük 2009, 107-138; Erdoğan 2011, 328-247.

³ Erdoğan 2012, 313-332.

⁴ Erdoğan 2012, 313-332.

bölgede yapılan arkeolojik envanter çalışmasıyla ilgili rapor ve sonuçları⁵ ile 2012 yılından itibaren Denizli Müzesi Başkanlığı'nda, B. Duman'ın bilimsel danışmanlığında yapılmaya başlanan ve hala devam eden kazılardır.⁶ Söz konusu çalışmaların kazı sonuç raporları⁷ ile B. Duman'ın yayınları,⁸ bu çalışmanın hazırlanmasında dolaylı katkı yapmıştır. Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki kaya mezarları, lahitler, taş örgü mezarlar ve tonozlu mezarlarla ilgili başta lisansüstü tezler olmak üzere çeşitli yayınlarda yardımcı kaynaklar olarak yararlanılmıştır. Buluntu açısından kaynaklar değerlendirildiğinde, özellikle tarihlendirmede önemli yeri olan kandil ve unguentariumlar ile ilgili ve diğer buluntuları da kapsayan, temel kaynaklardan yararlanılmıştır.

Eldeki çalışmada, öncelikle "Tripolis" başlığı ele alınmıştır. Burada, kentin coğrafyasını, topoğrafyasını, jeolojik yapısını, araştırma ve kazı tarihçesi ile genel tarihini kapsayan bilgilere yer verilmiştir. Bu açıklamalardan sonra, ikinci başlıkta, Tripolis nekropolis alanları sırasıyla Doğu, Kuzey ve Batı Nekropolis alanlarındaki bazen geniş anlamda bazen de kısa olarak mezarların görünümüne göre yer almaktadır. Ayrıca kazısı yapılan mezarlarda çıkan buluntular da değerlendirilecektir. Doğu Nekropolisi'nde bir, iki, üç ve dört odalı kaya mezarlarının sınıflamasından sonra, bunların tanımlanması yapılacaktır. Devamında lahitlerin ve yüzeysel görülebilen iki tonozlu mezarın mevcut durumları ve tanımlamaları olacaktır. Kuzey Nekropolisi'nde sadece tek ve iki odalı kaya mezarlar ile lahitler bulunmaktadır. Burada, Doğu Nekropolisi'nin devamı olduğundan benzer şekilde tek ve iki odalı kaya mezarlar ile lahitler hakkında açıklamalar yapılmıştır. Üçüncü ve son nekropolis alanı olan Batı Nekropolisi'nde ise kentin diğer nekropolislerinde görülmeyen taş örgü (sandık) mezarların mevcut durumları ve dikkat çekici genel özellikler hakkında tanımlamalar yapılmıştır. Devamında ise, lahitlere yer verilmiştir. Üçüncü başlıkta Tripolis Nekropolis alanlarında bulunan kaya mezarları, lahitler, taş örgü mezarlar ve tonozlu mezarların yapısal özelliklerine değinilerek, Anadolu'daki benzer örneklerin karşılaştırılmasıyla birlikte, geniş bir yelpazede ele alınmıştır. Dördüncü başlıkta,

⁵ Atik-Erdem 2002, 2-16; Atik-Erdem 2003, 2-16; Atik-Erdem 2004, 9-39.

⁶ <http://www.pau.edu.tr/tripolis> (erişim tarihi: 5 Ocak 2017).

⁷ Duman-Baysal 2014, 633-650; Duman-Baysal 2016, 563584; [http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/3-donem-kazilari-\(2012\)](http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/3-donem-kazilari-(2012)) (erişim tarihi: 5 Ocak 2017)

⁸ Duman 2013, 179-200; Duman 2015, 229-246.

Tripolis’de karşımıza çıkan kaya mezarları, lahitler, taş örgü ve tonozlu mezarların eldeki buluntularla birlikte, Anadolu’daki benzer örneklerin karşılaştırılması yoluyla tarihlenmesi yapılacaktır. Beşinci başlıkta, Tripolis kentinin nekropolislerle olan bağlantısı ve nekropolislerin kuruluş planlaması ile Anadolu’daki önemli nekropolis düzenlemelerine yer verilecektir. Bir nekropolisin düzenlenmesinde hangi özelliklerin ön planda tutulduğu konusunda, kentin nekropolis alanlarının düzenlemesi örneğiyle ilgili değerlendirmeler olacaktır. Altıncı başlıkta, Tripolis nekropolis alanlarında karşımıza çıkan, bilgiler sınırlı da olsa, buluntulardan yola çıkılarak ve Roma Dönemi’nin genel özellikleri dikkate alınarak, Tripolis kentinin l gmmе geleneklerine değinilerek sonuca katkı yapması sağlanacaktır. Yedinci başlıkta, Tripolis’deki tüm mezarların ve buluntuların genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Tez çalışmasının son başlığı ise, yukarıdaki bilgilerin ışığında, çalışmanın en önemli bölümü olan “sonuç” üzerinde durulacaktır. Buluntular kısmında ise Doğu Nekropolisi’nde kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan eserler hakkında, fotoğraf ve çizimleriyle birlikte, tanıtıcı bilgilere verilecektir. Bu bilgiler, l gmmе gelenekleri ve mezarların tarihlendirilmeleriyle birlikte, kent tarihine katkı sağlaması konusunda önem arz etmektedir. Son olarak “Resimler” başlığında ise Tripolis kenti, nekropolis alanları ve Anadolu’daki bazı benzer mezarlarla ilgili plan, çizim, harita ve resimler yer almaktadır.

1.Tripolis

Tripolis başlığı altında, kentin coğrafyası, araştırma ve kazı tarihçesi hakkında bilgilere yer verilecektir. Tripolis'e bağlı olan Doğu, Batı ve Kuzey Nekropolisi'nin aydınlatılmasında, özellikle kentin kuruluş, görkemli dönemleri ve terk edilme zamanlarındaki siyasi ve doğal olaylar dikkate alınacaktır. Böylece, mezarların kronolojisiyle bağlantılı durumlarına ve kent-nekropolis ilişkisine katkı yapması amaçlanmaktadır.

1.1. Coğrafyası

Tripolis antik kenti, Denizli ilinin Buldan ilçesi, Yenicekent beldesi sınırları içindedir (res. 1-3). Deniz seviyesinden 220 m yüksekte (res. 4) olan kent,⁹ Lykos/Çürüksu Vadisi'nin¹⁰ kuzeybatı ucunda, vadiye hakim bir tepenin güney yamacında, yaklaşık üç km².lik geniş bir alana yayılmıştır (res. 5).¹¹ Antik kent ve çevresinde yapılarda kullanılan büyük taş blokları, Pliyosen yaşlı Kolonkaya Formasyonuna ait karbonat çimentolu, bol miktarda lamellibrans fosilli kumtaşları kullanılmıştır.¹² Daha küçük bloklar, traverten ve mermerden işlenirken, harçlı duvar türü yapılarda ise, bu kayalara ek olarak meta formik şist ve gnays bloklarının işlenmeden kullanıldığı görülmüştür.¹³ Nadir kullanılan mermer ise, yapılan jeolojik ve arkeolojik araştırmalarda, Tripolis çevresinde olmadığı tespit edilmiştir.¹⁴ Mermer, muhtemelen Phrygia Hierapolis, Dokimeion veya Aphrodisias civarından getirilmiştir.¹⁵ Diğer taraftan, fosilli ve kumlu kireçtaşı ile karbonatlı kumtaşlarının, bölgede kapsamlı araştırmalar yapılmış olmasına rağmen, yerinin tespiti konusunda şimdilik herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.¹⁶

Tripolis, kuzeydoğu, kuzey ve kuzeybatısında yer alan ikisi oldukça yüksek üç tepe üzerinden başlar, bunların güney eteklerinden aşağıya iner ve önlerindeki geniş ovaya yayılır. Bu tepelerden yüksek olan iki tanesi 'Kale Tepe veya Değirmen Tepe' olarak

⁹ Koralay-Duman-Kadıoğlu-Akyol 2016, 4.

¹⁰ Tez içinde bundan sonraki metinlerde sadece Lykos Vadisi yazılacaktır.

¹¹ Duman 2013, 1.

¹² Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 174.

¹³ Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 174.

¹⁴ Atik-Koçel Erdem 2004, 9-20; Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 169-177.

¹⁵ Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 174.

¹⁶ Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 174.

adlandırılırlar (res. 5-6).¹⁷ Maiandros/Büyük Menderes Nehri¹⁸ ise kenti, doğu ve güneydoğudan sınırlandırmaktadır (res. 4-5).¹⁹ Günümüzde Tripolis, Lykos Vadisi'nin içinde yer alan ve güneyinde kurulmuş olan çağdaşı Laodikeia'ya 30 km, Phrygia Hierapolisi'ne ise 20 km uzaklıktadır (res. 1-3).²⁰ Bu bölge, Pergamon/Bergama, Germe'den gelen tarihi ticaret yolu Thyateria, Sardis, Philadelphia güzergâhından geçip, Tripolis, Phrygia Hierapolisi ve Laodikeia'dan Akdeniz'e kadar inmektedir (res. 5).²¹ Ayrıca kent, tarih boyunca ticaretin yanı sıra, verimli topraklara ve sulak alanlara sahip olması sebebiyle, tarım kenti olarak da bölgede etkin olmuştur.²²

Kaya mezarlarının bulunduğu bölge, marn adı verilen bir kayaç türüne sahiptir. Bu kayaç, kil ve kalsiyum karbonatın birleşiminden meydana gelir. Kalker taşına göre, daha yumuşaktır. Kayacın kırılkanlığı ve ufalanması oldukça hızlı olduğundan, kazılması da o ölçüde çok kolay olan tortul bir kayaçla kaplıdır.²³ Ancak, tabakanın zamanla kuru haldeyken kırılkanlığın ve ufalanmanın arttığı gözlemlenmiştir.²⁴ Tripolis'de kullanılan lahitler ise, traverten taşından yapılmıştır. Özellikle yapılarda yoğun olarak kullanılan ve Romalıların "Lapis Tiburnitus"²⁵ dedikleri bu taş,²⁶ termal su kaynakları nedeniyle, Denizli/Buldan/Yenicekent beldesi yakınlarındaki Kısıkkaya mevkiinde karşımıza sıkça çıkmaktadır.²⁷ Kayaların yüzeyinde Roma Dönemi'ne ait taş ustalarının bıraktığı izler ve çeşitli sütun parçaları görülebilmektedir.²⁸ Tripolis'de, lahitler haricinde, kent içinde cadde zemin döşemesi, sütun ve üst yapı elemanlarının da tamamı traverten taşından yapılmıştır.²⁹ Bu kayaç türü, mermere göre daha hafif,

¹⁷ Duman 2015, 230.

¹⁸ Tez içinde bundan sonraki metinlerde sadece Maiandros ismi kullanılacaktır.

¹⁹ Erdoğan-Çörtük 2009, 109.

²⁰ Ramsay 1890, 49. Güzergah şöyledir: Pergamon, Germe üzerinden gelen ticaret yolu Thyateria, Sardis, Philadelphia güzergahından, Tripolis, Hierapolis ve Laodikeia'ya doğru devam eder.

²¹ Ramsay 1890, 49.

²² Üreten 2006, 943.

²³ Aydan-Kumsar 2005, 63.

²⁴ Aydan-Kumsar 2005, 71.

²⁵ Yener 2015, 730. Önceleri Tibur olarak adlandırılan Tivoli yakınlarında çok sayıda traverten ocağı bulunması nedeniyle, travertene "Tiburtine Taşı" adı verilir. Vitruvius De Arch., II, VII 'te bu taşın söz etmektedir.

²⁶ Buradaki traverten taşında, çok ince demir oksit ve silisyum dioksit bantları görülebilmektedir. Bkz. Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 174. Jeoloji bilimindeki traverten Kalsiyum bikarbonat içeren soğuk ve sıcak su kaynakları tarafından çöktürülen tortul kayaçlardır. Bkz. Polat 211, 390.

²⁷ Atik-Koçel Erdem 2003, 13, res.13, lev.11, res.1-2.

²⁸ Atik-Koçel Erdem 2004, 19.

²⁹ Gider 2007, 27.

taşıması ve işlenmesi daha kolay ve depreme dayanıklı olması sebebiyle de masif duvarlarda çok tercih edilmiştir.³⁰

1.2. Kronolojisi

Tripolis'in yakın çevresindeki en erken yerleşim izleri Prehistorik Dönem'e kadar inmektedir. Kentin doğusunda Hamambükü ve güneydoğusunda Akkaya mevkiinde yer alan höyüklerin yüzey araştırmalarında elde edilen sonuçlara göre, çevrenin geçmişi Kalkolitik Dönemi'ne kadar inmektedir.³¹ Muhtemelen höyüklerde yaşayan halk, zamanla stratejik öneme sahip Tripolis'e ve diğer çevre kentlerde yerleşmişlerdir.

Tripolis Antik Dönem'de, Maiandros Nehri'nin batı kıyısında Lydia, Phrygia ve Karia sınırlarının birleştiği bölge üzerinde kurulmuştur (res. 5).³² Tripolis antik kentinin hangi bölgede bulunduğu konusunda bazı tartışmalar bulunmaktadır: Kent'in, Lydia sınırları içinde yer aldığını işaret eden bilgiler Herodotos³³, Strabon³⁴ ve sonra da Hierokles'in³⁵ metinlerinde yer almaktadır. Plinius,³⁶ Tripolis'i Maiandros'un yukarı havzasında, Ptolemaios³⁷ ise, Karia sınırları içinde yer aldığına dair bilgilere yer vermiştir. C. Habicht'e³⁸ göre kent, Phrygia'nın yüksek kesimlerinden gelen Maiandros nehrinin ovaya ulaştığı yere, Hermos Vadisi'nden Maiandros Vadisi'ne giden yol üstünde stratejik bir noktaya konumlandırılmıştır.

Yukarıda açıklandığı üzere, farklı birçok metinde başta Lydia olmak üzere Karia ve Phrygia sınırları içine de dahil edilen Tripolis kentinin tartışmalı konumu, adı geçen her üç bölgenin kesişim noktasında yer alması nedeniyle de farklı yazarlar tarafından farklı bölgeler içinde düşünülmüştür.³⁹ Konumlandırmalar arasındaki farkların en önemli nedeni ise, dönemler arasındaki sınır değişiklikleri ile ilgili olmalıdır.⁴⁰ MÖ 1. yüzyılda üç bölgenin kesişim noktasında olması nedeniyle bu bölgelerden gelen halkların

³⁰ Şimşek 2013a, 440.

³¹ Duman 2013, 182.

³² Jones 1971, 42-43; Cohen 1995, 200-201.

³³ Herodotos VII. 30.

³⁴ Strabon, Coğrafya Anadolu XII-XIII-XIV, 64.

³⁵ Hierokles Synekdemus 669,4.

³⁶ Plinius Naturalis Historia, V.111.

³⁷ Ptolemaios Geographikes Hphageseos, V.2.18.

³⁸ Habicht 1975, 64-91.

³⁹ Duman 2013, 180, (dipnot:7).

⁴⁰ Duman 2013, 180, (dipnot:7).

yerleşim yeri olmuş ve bu nedenle de Tripolis ismini almış olabilir.⁴¹ W. M. Ramsay,⁴² V. Tscherikower⁴³ ve E. V. Hansen,⁴⁴ Seleukoslar tarafından kurulmuş olan Laodikeia'ya karşı stratejik bir güç oluşturmak için Tripolis'in Attaloslar tarafından kurulduğunu ileri sürmektedirler. Buna karşın kentin MÖ 3. yüzyılda bir Seleukos kolonisi olarak kurulmuş olduğunu ileri süren araştırmacılar da vardır.⁴⁵ W. M. Ramsay⁴⁶ tarafından, çift isimli olarak Apollonia/Tripolis koloni sistemi özelliğini yansıtmaması sebebiyle, Pergamon yerleşimi olarak savunulmuştur. Pergamon Krallığı bilindiği üzere, Apameia Barışı (MÖ 188) ile Batı Anadolu'nun önemli bir bölümüne egemen olmuş güçlü bir Hellenistik Dönem Krallığıdır.⁴⁷ Epigrafik belgeler doğrultusunda ise, Tripolis'in MÖ 3. yüzyılda kurulduğu iddia edilmektedir.⁴⁸

Tripolis'in Hellenistik Dönem yerleşim alanı konusunda da bilgiler sınırlıdır. Kent üzerinde ve çevresinde yapılan yüzey araştırmaları, diğer yandan 2009 yılı kazı çalışmalarında Roma caddesinin alt tabakalarından ele geçen Hellenistik Dönem buluntuları⁴⁹ ile Doğu Nekropolisi'nde 6 no.lu kaya mezarında ele geçen MÖ 2.-1. yüzyıllar arasına tarihlendirdiğimiz, içe dönük ağızlı kase (kat. no. 31), en erken buluntu olması nedeniyle oldukça önemlidir. Bunlar, Hellenistik Dönem yerleşiminin varlığı konusunda yeterli olmasa da önemli sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Söz konusu buluntuların kent yerleşim alanı içerisinden ele geçmiş olması Hellenistik Dönem yerleşim alanının da burada olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Yüzeydeki kalıntılardan hareketle, Roma Dönemi kentin en parlak evresi olduğu⁵⁰ ve bu dönemde kentin yerleşim alanının en geniş sınırlara ulaştığı anlaşılmaktadır.

Plinius'a⁵¹ göre kentin en eski adı Apollonia'dır ve kent, sikkelerini bu adla basmıştır. F. I. Blumer'in sikke çalışmaları sonucunda elde ettiği bilgilere göre, bu isim

⁴¹ Jones 1971, 42; Kaletsch 2002, 827- 828; Duman 2013, 181.

⁴² Ramsay 1895, 192 – 193.

⁴³ Tscherikower 1927, 127.

⁴⁴ Hansen 1971, 177.

⁴⁵ Jones 1971, 42-43; Kaya 2000, 121 – 135.

⁴⁶ Ramsay 1895, 10, 38.

⁴⁷ Üreten 2006, 943.

⁴⁸ Duman 2013, 180 (dipnot: 10). Tripolis'in kuruluşu hakkındaki tartışmalar için bkz. Duman 2013, 181.

⁴⁹ Erdoğan 2012, 316.

⁵⁰ Erdoğan 2012, 316; Sevin 2013, 188.

⁵¹ Plinius Naturais Historia V. 29.

doğrulanmaktadır.⁵² J. ve L. Robert kentin Apollonia ismi konusunda iki farklı görüş ileri sürer.⁵³ İlk öneri, Pergamon kralı I. Attalos'un karısı Apollonis onuruna kurulması nedeniyle bu adı almış olduğudur. Kentin ismi konusundaki ikinci görüş ise Apollonia adının Tanrı Apollon ile ilişkilendirilmesidir. Ancak kentin ismi konusundaki ağırlıklı görüş, bu bölgede Attalos egemenliğinden önce de yerleşimin var olduğu ve bu nedenle Tanrı Apollon'a ithafen Apollonia olarak adlandırılmış olduğu yönündedir. Bu isim biraz mantıklı görünebilir. Çünkü, burası Tanrı Apollon'un annesi Leto'ya ait çok önemli bir yerd. Kentte, Leto ve Apollon ile ilgili çok sayıda sikke ele geçmiştir.⁵⁴ Uzun bir süre bu isimle anılan kent, MÖ 1. yüzyılda kısa bir dönem Antoniopolis olarak anılmıştır. Bu ismin Marcus Antonius'un MÖ 41 yılında Anadolu'ya yaptığı ziyaretin onuruna verildiği ileri sürülmektedir.⁵⁵ Augustus Dönemi'nde kentin artık Tripolis olarak anılmaya başlandığı yazıtlar ve sikkelerden anlaşılmaktadır.⁵⁶ Üç kent anlamına gelen Tripolis ismi, kuvvetle muhtemeldir ki, burada yerleşen Karia, Lydia ve Phrygialılar'dan ileri gelmektedir.⁵⁷ Roma Dönemi'ne tarihlenen bir yazıtta yer alan "Maiovin Tripolis"⁵⁸ ifadesiyle 2012 yılı kazı çalışmalarında sütunlu cadde üzerinde bulunan Augustus sikkesi üzerinde de "Tripolis" lejantı, kent ismin belirginleştirilmesi açısından önemlidir.⁵⁹ Augustus Dönemi'nde (MÖ 27-MS 14) Sardis, oldukça geniş sınırları olan bir "convectus" merkeziydi. Tripolis'de bu birliğin içinde yer aldığı görülmektedir.⁶⁰ Flaviuslar Dönemi'nde (MS 69-96) ise, kent Apameia Conventus'u içinde yer almıştır.⁶¹ MS 2. yüzyıldan itibaren görkemli Roma imparatorluğu yıllarını yaşamaya başlayan Tripolis'de ⁶², son dönem kazılarıyla beraber, 60x45 m.lik insulalardan oluşan ızgara plana sahip büyük bir kent olduğu tespit edilmiştir.⁶³ Roma

⁵² Habicht 1975, 83; Imhoof-Blumer 1977, 37-41.

⁵³ Erdoğan 2012, 316, (dipnot: 8).

⁵⁴ Bu konudaki çalışma için bkz. Üreten 2006, 211-222.

⁵⁵ Duman 2013, 180, (dipnot: 9).

⁵⁶ Head 1964, 147-150; Imhoof-Blumer 1977, 37-41.

⁵⁷ Üreten 2006, 944.

⁵⁸ Ramsay 1887, 357; Ramsay 1890, 134; Duman 2013, 180.

⁵⁹ Duman 2013, 180.

⁶⁰ Sevin 2013, 186.

⁶¹ Habicht 1975, 64.

⁶² Erdoğan 2012, 306; Duman 2013, 182; Sevin 2001, 188.

⁶³ Duman 2013, 189; Duman 2014, 634.

da önemli görevlerde bulunan Tripolisli Hermolaos kentin gelişiminde önemli rol oynamıştır.⁶⁴

Bölgede meydana gelen büyük depremler antik kentte de tahribatlara yol açmıştır. Bugün kent üzerinde görülebilen birçok yapıda ve kazı çalışmalarında ortaya çıkarılan yapılarda bu depremlerin izlerine rastlamak mümkündür.⁶⁵ MS 494 yılında bölgede meydana gelen büyük bir deprem, bu kenti de çok etkilemiştir.⁶⁶ Tripolis ve yakın çevresindeki Maiandros, Lykos ve Hermos grabenlerinde, yani genel hatlarıyla İç Ege de, MÖ 25 veya 26, MS 17, MS 60, MS 494 ve MS 7. yüzyılın başları olmak üzere beş büyük deprem olmuştur.⁶⁷ Bu depremlerde kentler, büyük hasar görmüş ve kentlerin yeniden inşa edilmelerine neden olmuştur.

Tripolis, M.S. 325 de Nikaia Konsülü'nde piskoposluk seviyesinde temsil edilmiştir. Bizans Dönemi'nde ise kent küçülerek, Sardeis metropolitliğine bağlı önemli bir piskoposluk merkezi olmuştur.⁶⁸ Zaten kazı ve araştırmalar sonucunda kentte beş adet kilisenin bulunması,⁶⁹ buradaki Hristiyanlık dininin etkisini göstermesi açısından önemlidir. Bizans imparatoru Focas Dönemi'nde (MS 602-610) bölgede büyük bir deprem tahribatı da muhtemelen kenti çok etkilemiştir.⁷⁰ Hemen akabinde, MS 7. yüzyılın başlarında Anadolu'ya Sasani akınları yapılmıştır.⁷¹ Tripolis'de diğer birçok kent gibi bu akınlardan büyük zarar görmüştür ve burada yaşayan halk, kenti terk etmiştir.⁷² Mevcut akınlardan dolayı bir daha toparlanamayan Tripolis, daha sonraki yıllarda kuzeyde Diribol adındaki yeni bir alana taşınmıştır.⁷³

⁶⁴ Duman 2013, 182, (dipnot: 23).

⁶⁵ Erdoğan 2012, 316.

⁶⁶ Karagöz 2002, 44-49; Atunel 2000, 229-325; Erdoğan 2012, 316; Duman 2013, 183;

⁶⁷ Erdoğan 2012, 316; Duman 2013, 183.

⁶⁸ Altunel 2000, 316-317.

⁶⁹ Ramsay 1895, 234. Tripolis, MS 325 yılında yapılan Nikaea konsülü'nde piskoposluk seviyesinde temsil edilmiştir.

⁷⁰ Duman 2014c, 42.

⁷¹ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 5.

⁷² Tripolis'de MS 7. yüzyılın ilk çeyreğinde Sütunlu cadde ile Geç Roma Agorası'nın batı portliğinde çıkarılan yanık tabaka Sasani akınlarının etkisi olarak değerlendirilebilir. Tripolis'deki Sasani akınları için bkz. Duman 2015, 230, (dipnot: 8); Ayrıca 4.-7. yüzyıllar arasındaki Bizans-Sasani savaşlarıyla ilgili olarak bkz. Bahadır 2011, 685-703.

⁷³ Duman 2015, 230, (dipnot: 8)

⁷⁴ Erdoğan 2012, 316; Duman 2013, 183.

MS 6.-7. yüzyıllar arasında kent nüfusunun azalmasıyla birlikte, Tripolis'in sınırlarının da küçüldüğü anlaşılmıştır.⁷⁴ Kazı ve yüzey araştırmalar sonucunda kentte şu ana kadar ortaya çıkarılan ve yerleri tespit edilen yapılar şunlardır (res. 4 ve 6):⁷⁵ Philadelphia kapısı, Hierapolis kapısı ve caddesi, Dor sütunlu cadde, Orpheus çeşmesi, ara sokak 2, güney sur kapısı 2, Geç Roma agorası, kemerli yapı, kemerli yapı batı portığı, Roma Dönemi dükkanları (tabarnae), mozaikli villa, Erken Bizans kilisesi 2, Erken Bizans kilisesi 4, büyük hamam, tiyatro hamamı ve sarnıcı, tiyatro, bouleuterion, Erken Bizans surları, Geç Bizans surları, stadion, yukarı kale ile doğu, kuzey ve batı nekropolis alanları olarak sıralanmaktadır.

1.3. Araştırma Tarihçesi

Tripolis hakkındaki ilk bilgileri veren seyyahlar, 17. yüzyıldan itibaren, Tripolis'i ziyaret etmeye başlamışlardır. Bunlardan, T. Smith 1660'larda kentin kale ve tiyatrosunda gördüklerini yazmıştır.⁷⁶ R. Chandler 1764-65 yıllarında kentin kalesi ve burada yaşayanlar hakkında bilgiler vermiştir.⁷⁷ W. Hamilton Tripolis'le birlikte, Laodikeia ve Hierapolis'i ziyaret eder ve bölgenin haritasını çıkartır, fakat Tripolis kalıntıları hakkında herhangi bir bilgiden söz etmemiştir.⁷⁸ G. Weber ise, Tripolis ve Laodikeia ile ilgili iki mermer kabartmayı yayınlamıştır.⁷⁹

Tripolis antik kentinde ilk arkeolojik çalışmalar ise, 1993 yılında Denizli Arkeoloji Müzesi uzmanlarınca yapılan küçük boyutlu bir kazıyla başlamıştır.⁸⁰ Bu sayede, kentin güneyindeki doğu-batı doğrultusunda dor sütun başlıklı bir cadde üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda dikkat çekici bir bölüm açığa çıkarılmıştır. Caddenin kuzeyinin Erken Bizans Dönemi'nde yapılan surla kapatıldığı anlaşılmıştır. Bizans sur duvarıyla birlikte burada su dağıtım ağıyla ilgili donanımlar bulunmuştur.

⁷⁴ Duman 2013, 189.

⁷⁵ Duman 2013, 189-196; Duman-Baysal 2014a, 111-333; Duman 2014b, 633-650; Duman 2015, Erdoğan 2012, 313-332.

⁷⁶ Duman 2013, 180, (dipnot: 3).

⁷⁷ Duman 2013, 180, (dipnot: 4).

⁷⁸ Duman 2013, 180, (dipnot: 5).

⁷⁹ Duman 2013, 180, (dipnot: 6).

⁸⁰ Kazı ve temizlik çalışmaları için bkz. Ceylan 1995, 159 – 170; Dor sütunları için bkz. Gider 2007, 25 – 31.

İkinci çalışma, N. Atik-Z. K. Erdem tarafından 2002 yılında, Tüba-Tüksek Buldan (Denizli) arkeolojik kültür varlıkları envanter çalışması kapsamında yapılmıştır.⁸¹ Bu çerçevede yapılan yüzey araştırmaları sayesinde Tripolis kenti ve çevresi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

Üçüncü çalışmada, 2007-2009 yılları arasında Denizli Müze Müdürlüğü'nün başkanlığında, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü'nden Aytekin Erdoğan'ın bilimsel danışmanlığında, bir önceki döneme göre daha kapsamlı olan yüzey araştırması ve kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir.⁸² Kazılarda, önceki yıllarda açığa çıkarılan sütunlu yolun devamında kazı çalışmalarına devam edilmiştir. Kentin kuzey, doğu ve batısındaki tepelere yayılan nekropolis alanlarında kapsamlı yüzey araştırması ve Doğu Nekropolisi'nin bir bölümünde kazı ve temizlik çalışması yapılmıştır.⁸³

Son dönem kazıları ise 2012 yılından itibaren yine Denizli Müzesi Müdürlüğü'nün başkanlığında olup, Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden Doç. Dr. Bahadır Duman'ın bilimsel danışmanlığında devam etmektedir.⁸⁴ Bu dönem çalışmalarında, antik kentin merkezinde bulunan yapıların kapsamlı kazı ve restorasyon çalışmaları yapılmaktadır.

⁸¹ Tübitak'ın Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri Çalışmaları'nın sonuçlarıyla için bkz. Atik-Erdem 2002, lev. 2-4; Atik-Erdem 2003, 2-16; Atik 2004, 9-39.

⁸² Erdoğan-Çörtük 2009, 107-138. Erdoğan 2011, 328-347.

⁸³ Bu bölüm doktora tez çalışmasının konusunu kapsamaktadır.

⁸⁴ Duman-Baysal 2014a; Duman 2014b, 633-650.

2. Tripolis Nekropolisleri

Burada, Tripolis kentinin doğu, kuzey ve batısındaki nekropolis alanlarında, yüzey araştırmalarıyla tespit edilebilen kaya mezarları (toplam 327), serbest duran lahitler (tamamı sağlam iki lahit ve yüzün üzerinde parça), taş örgü (dört adet) ve tonozlu mezarlar (üç tonozlu mezar) hakkında açıklamalar içermektedir. Ancak bütün bunların dışında, çevrede üstü kapalı olan çok sayıda mezarın olduğu da unutulmamalıdır.

Tripolis nekropolis alanları, Messogis (Aydın) Dağları'nın uzantısı olan 350-400 m arasında değişen yüksekliğe sahip halk arasında Değirmentepe veya Kaletepe olarak bilinen tepenin zirvesinde (Bu tepede, Tripolis Geç Bizans kalesi bulunur.) yer alan düzlüğün altında başlar (res. 4 ve 6).⁸⁵ Nekropolisler, bu kalenin altından itibaren kentin konumuna göre doğu, kuzey ve batı bölgelerine yayılarak aşağıda yer alan ve kentin batı ve güney sınırlarını belirleyen stadion ve tiyatroya kadar inmiştir. Kaya mezarlarının bulunduğu alanlarının jeolojik yapısına bakıldığında marnlı kayalar, lahitlerin yapısına bakıldığında ise traverten kayalardan söz edilebilir.

2.1. Doğu Nekropolisi

Tripolis nekropolis alanları içinde sayı ve çeşitlilik bakımından en fazla mezarın olduğu ve muhtemel ilk kullanılan yerin olduğu Doğu Nekropolisi, Tripolis antik kentine göre doğu ve kuzeydoğu yönünde yer alır (res. 4 ve 6). Yani, Erken Bizans surları, Kaletepe veya Değirmentepe olarak isimlendirilen tepenin doğu bölümündeki yükseltiler ile Maiandros Nehri arasındaki geniş alanı kapsamaktadır. Kuzey ve Batı Nekropolis'e göre, en yoğun kaya mezarının yanı sıra serbest duran lahitler burada karşımıza çıkmaktadır. Bölgede, açıkta duran kaya mezarları, serbest duran lahitler ve üç adet tonozlu mezar değerlendirmeye alınmıştır. Ancak doğa (özellikler yamaç erozyonu ve depremler) ve insan tahribatı sonucunda üstleri kapalı olduğundan, en az 200'ün üzerinde kaya mezarı ve serbest duran lahit mezarın durumu hakkında bilgi

⁸⁵ Duman 2015, 230.

alınmamaktadır. Bu başlıkta, kazısı yapılan ve yüzey araştırmalarında tespiti yapılabilen 236 kaya mezarı, iki serbest duran lahit mezar ve üç tonozlu mezar yapısının açıklamaları bulunmaktadır. Bunlardan yedi adet kaya mezarı ve iki adet serbest duran lahit mezar kazısı yapıldığın daha geniş tanımlamaları yapılacaktır.

2.1.1. Kaya Mezarları

2008 yılı yüzey araştırmaları kapsamında, 2007 yılında saptanmış olan Tripolis antik kentinin Doğu Nekropolis’indeki kaya mezarları ve lahitlerin kayıt altına alınması amacıyla, Tripolis Doğu Nekropolis’i yüzey araştırmaları kapsamında, Doğu Nekropolis’inin en doğusunda yer alan modern mezarlığın bulunduğu alandan batıya doğru mezar tespitleri yapılmıştır (res. 7-11). Araştırmalar sonucunda bu alanda 230’un üzerinde tahmin edilen kaya mezarından, 210 adet tek odalı, altı adet iki odalı, üç adet üç odalı ve bir adet kaya mezarı da dört odalı yapılmıştır. Bu mezarlardan yedi tanesinin kazısı yapılarak⁸⁶, bu sayede kent nekropolisinin genelini ilgilendiren bilgilere ulaşılmıştır. Söz konusu mezarların haricinde, diğer kaya mezarlarının yerinin tespit edilmesi son derece güçtür. Çünkü doğa ve insan tahribatı sebebiyle, kaya mezarları hakkındaki bilgiler azdır (res. 11). Aşağıda, nekropolis alanında karşımıza çıkan, tek odalı, iki odalı, üç odalı ve dört odalı olarak tespit edilen kaya mezarlar hakkında bilgilere yer verilecektir.

2.1.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları

Tripolis’deki nekropolis alanlarında yüzey araştırmaları sonucunda tespiti yapılabilen ve kazısı gerçekleşen kaya mezarları içinde tek odalı kaya mezarların sayısı 200’ün üzerindedir. Bu mezar grubu, nekropolis alanları içinde en fazla karşımıza çıkan gruptur. Aşağıda, kazısı yapılan tek odalı olan 3, 4, 5, 6, ve 8 no.lu kaya mezarları⁸⁷ tek tek ele alınacak ve yüzey araştırmaları sonucunda tespiti yapılanlar “Diğer kaya mezarları” alt başlığında, mezarların en azından görülebildikleri kadarıyla tarifleri yapılacaktır.

⁸⁶ Erdoğan-Aktaş 2011, 1-82; Erdoğan 2011, 328-347.

⁸⁷ Bu numaralandırmalar, 2007-2009 yıllarında, Tripolis bilimsel danışmanı A. Erdoğan tarafından yapılmış olup, buna sadık kalınmıştır.

- 3 No.lu Kaya Mezarı:

Tripolis Doğu Nekropolisi'nde kazısı yapılması sebebiyle, net bilgilere sahip, tek odalılarından 3 no.lu kaya mezarı (res. 12-16),⁸⁸ akropolisin alt eteklerinde, güneyde birbirine yakın çok sayıdaki kaya mezarının en doğusunda bulunmaktadır. Burası kaya mezarlarının içinde daha özenli kazılmıştır. Mevcut toprağın durumundan kaçak kazıların yapıldığını akla getirmektedir. Kaya mezarının dik bir yamaçta yapıldığı ve buraya çıkışın herhangi bir ahşap veya kaya merdiven ile yapıldığı muhtemeldir. Kaya mezarın ön kısmında ana kaya işlenerek uzunluğu 125 cm, eni 81 cm olarak bir düzenlenmiş giriş kapısına uzanan bir koridor (dromos) yapılmıştır. Dromos bir kısmı kazılarak düzenlenmiştir. Odaya girerken sol tarafta, kaya işlenerek yapılmış bir oturma basamağı bulunmaktadır (res. 14). Koridorun sonunda iki basamaklı bir merdivenle mezara giriş sağlanmıştır. Buradaki düzenlemenin oldukça kaba yapıldığı tekli veya ikili uçları olan keski izlerinden net bir şekilde anlaşılabilmektedir.

3 no.lu kaya mezarının girişi, 85x63 cm ölçülerinde kareye yakın dikdörtgen formundadır. Kapısı ele geçmemiştir. Girişin kenarlarına bakıldığında, kapıdaki blok taşın, bir tupa gibi, monte edilmiş olduğu izlerinden anlaşılabilmektedir. Mezar içerisindeki çalışma sırasında bulunan modern buluntulardan ve hayvan dışkılarından mezarın günümüzde farklı amaçlarla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Tek odalı mezarda, girişte, ölü yataklarına, uzunluğu 2.04 m genişliği 67 cm ve derinliği 50 cm olan karşılıklı birer basamağa sahip bir koridordan ulaşılmaktadır. Mezarın içinde kuzeyinde iki, doğusunda bir olmak üzere üç arkosoliumlu ölü yatağının bulunmasının yanı sıra, kuzey ve doğu kısmında ikişer, batı kısmında da bir olmak üzere toplam beş ölü yatağına sahiptir (res. 15). Diğer bir tanımla, koridorun sağ ve solunda birer ölü yatağı, koridorun karşısına denk gelecek şekilde de, iki arkosoliumlu ölü yatağı ve onların önünde iki adet varken, bir arkosoliumlu ölü yatağında, diğer ikisine göre dikine yapılmıştır. Onun da önünde bir ölü yatağı bulunacak şekilde yapılmıştır. Buradaki yerleştirmenin kazılan alanın mümkün olduğunca tasarruflu kullandıkları anlaşılmaktadır. Ölü yataklardan iki tanesi kuzey, 2 tanesi doğu ve bir tanesi de batı yönündedir. 1 no.lu ölü yatağı, 1.90x1.118 m, 2 no.lu ölü yatağı 1.92x1.23 m, 3 no.lu ölü yatağı 1.78x0.74 m, 4 no.lu ölü yatağı 1.70x0.78 m, 5 no.lu ölü yatağı ise, 1.78x1.18

⁸⁸ Erdoğan-Aktaş 2011, 16-17; Erdoğan 2011, 335.

m ölçülerindedir. Ölü yatakları 20-25 cm derinliğinde olup, derin olmayan tekne şekline yakın yapılmıştır. Arkosoliumlu mezarlardan iki tanesi (yükseklikleri 0.65 m ve 0.75 m ölçüleri 1.88x1.16 m ve 1.70x0.63 m) kuzey duvarına, diğeri de (yüksekliği 0.72 m, ölçüsü 1.90x1.15 m) doğu duvarına yapılmıştır. Ölü yatakları ile arkosoliumlar kaya işlenerek yapılmış ve şerit yükseltilerle sınırlandırılmıştır. Ayrıca tüm mezarlar hemen hemen aynı seviyede kazılmışlardır. Boyutları ve formu itibarıyla ölü yatakların içerisinde birden fazla ölünün yatırılmış olabileceğini göstermektedir. Bu mezar odası tek odalı, ama çoklu mezar yatağının olması sebebiyle dikkat çekmektedir. Oda içi tonozlu bir görünüme sahiptir (res. 16). Giriş kısmı tonozlu bölümün en yüksek kısmı olup, köşelere doğru eğim azalmıştır. Ele geçen buluntular ayrıca değerlendirilecektir.⁸⁹

-4 No.lu Kaya Mezarı:

Tripolis Doğu Nekropolisi'nde bir başka kazısı yapılan ve tek odalı olan mezar, 4 no.lu kaya mezarı (res. 17-20),⁹⁰ Doğu Nekropolisi tepesinin ortalarına denk düşen güney alt eteklerinde yer almaktadır. Mezarın solunda 5 no.lu kaya mezarı ile ortak duvara sahiptir. Mezara eğimi yüksek bir alandan ulaşılabilir. Son derece özensiz yapılmıştır. Kaya mezarının girişinden önce, 2.40x1.26 m ölçülerinde bir dromosu bulunmaktadır. Tepenin eğimine uygun bir şekilde güneyden zeminde başlayarak dromosun kuzeye doğru eğimi artar ve odanın girişine ulaşmadan en yüksek seviyeye ulaşır. Dromosun doğu kenarının daha özenli yapıldığı görülmektedir. Her iki kenarı şerit şeklinde düzeltilmiştir. Dromosun önünde bir kapının olabileceğini gösteren izler bulunmaktadır. İnce uzun bir tonoz tarzında yapılan açıklık içinden, dikdörtgen şeklinde yapılan bir giriş mevcuttur. Mezarın girişi (95x58 cm) zeminden daha yüksek kazılmıştır (res. 19). Girişin izlerinden kapının bir blok taşla kapatıldığı anlaşılmaktadır. Diğer kaya mezarlarına göre, küçük boyutlu olan kaya mezarında sağ ve sol tarafta paralel yapılmış iki adet ölü yatağı ve bunları dikine kesen özensiz yapılan arkosoliumlu bir ölü yatağı (1.55x0.55 m) bulunmaktadır (res. 20). Bunlar arasında kapıdan başlayarak 170 cm uzunluğunda, 45 cm olan genişliğinde ve 70 cm derinliğinde özensiz kazılmış ve karşılıklı birer basamaklı bir gezinti koridoru bulunmaktadır. Burası

⁸⁹ Bkz. kat. no. 1-6, ayrıca 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

⁹⁰ Erdoğan-Aktaş 2011, 17-19; Erdoğan 2011, 335-336.

koridorun başlangıç ve bitimine göre daha geniştir. Tonoz şeklinde kazılan tavanın alçak olmasından dolayı, koridor daha derin kazılmıştır. Girişin solundaki 1 no.lu ölü yatağı 1.42x0.94 m, sağındaki ise, 2 no.lu ölü yatağı 1.82x0.90 m ölçülerine sahiptir. Zemin düzenlemesi kaba yapılmıştır. Arkosoliumlu bölümün zemini ile diğer ölü yataklarının zeminleri aynı seviyededir ve aralarında sınırları ayırıcı bir şerit yükselti bulunmamaktadır. Oda içi tonozlu bir görünüme sahiptir. Giriş kısmı tonozlu bölümün en yüksek kısmı olup köşelere doğru eğim azalmıştır. İçerideki toprağın in situ olmadığı anlaşılmaktadır. Birçok mezarda olduğu gibi burada da kaçak kazıların etkili olduğu gözlemlenmektedir. Dağınık halde iskelet parçalarına ve buluntularına rastlanmıştır.⁹¹

-5 No.lu Kaya Mezarı:

Tripolis Doğu Nekropolisi'nde kazısı yapılan tek odalı kaya mezarlarından bir diğeri ise, arkosoliumu bulunmayan 5 no.lu kaya mezarıdır. (res. 21-24).⁹² Mezar odası, dromoslu tek odalı tipte yapılmış bir diğer mezarda, 4 no.lu mezarın doğusuna bitişiktir. Mezar önünde bulunan ve tepelerin yüksek kesimlerinden akarak burayı doldurmuş olan yoğun dolgu toprağı dikkat çekmektedir. Mezarının önünde, bir kısmı korunmuş tonozlu ve kireç harçlı taşların birleşimiyle olan 2.81 m uzunluğunda, her iki yan kenarı düzeltilmiş bir dromosa ait kalıntılar bulunmaktadır. Dromosun güneyindeki başlangıç bölümü zeminden başlayarak kuzeye doğru yükselir ve mezarın kapısına ulaşmadan en yüksek seviyeye ulaşır. Mezar odasına ait girişin sağında ve solunda 30 ve 37 cm'lik genişliğinde ve 85-92 cm uzunluğunda karşılıklı birer oturma sekisi yapılmıştır. Bu çıkıntıdan önce de kayanın kazılmasıyla bir açıklık oluşturulmaya çalışılmıştır. Dromosu ikiye ayırdığı görülen korunmamış olan bir duvar yapısı yapılmıştır. Oturma sekilerinin arasından mezar odasının girişine kadar uzanan bir koridor görülmektedir. Tonozlu yapının kaya mezarına doğru bitiminde, ana kaya yaklaşık bir metre açıklığında tonoz şeklinde oyularak anıtsal bir giriş oluşturulmaya çalışılmıştır. Mezarın giriş kısmında, bitimlerinin her iki kenarında kemerli açıklıktan mezarın içine dikdörtgen formunda ve 66x58 cm ölçülerindeki bir girişle sağlanmıştır. Kapı girişinde

⁹¹ Bkz. kat. no. 7-9 ayrıca, 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

⁹² Erdoğan-Aktaş 2011, 19-20; Erdoğan 2011, 336.

ana kaya, muhtemelen yüksekliğinin az olması sebebiyle, bir başka kullanımda buradaki duvarın iki sıra taşla yükseltilerek giriş yüksekliğiyle aynı seviyeye gelmesi amaçlanmıştır. Diğer taraftan mezar girişinin bir taş blokla kapatıldığı tahmin edilmektedir. Kapının girişi içerideki koridordan daha yüksektir. Ancak diğer yandan kapının alt girişinde harç ve tuğla kullanılarak üç sıra duvar örülmüştür. Bu yükseklik, dromosun zemininde daha da yükselmesini sağlamıştır. İlginç olan harç ve tuğla ile kapatılan yüksekliğin üst seviyesi ile hemen yan tarafındaki (doğu) 4 no.lu mezarın giriş kapısının alt tarafına eşit olacak şekilde yapılmasıdır. Mezar odası, boyutları açısından da diğerlerinden daha küçük yapılmıştır. Muhtemelen bu durum, iki kişilik yapılmasından ileri gelmektedir. Derin mezar koridoru (53 cm) ortaya çıkarılmıştır. Koridorun başında ve sonunda birer basamak bulunmaktadır. Dromos içerisinde girişe paralel olarak yerleştirilmiş, iki adet seki bulunmaktadır. Mezar odasının içinde girişin sağ ve solunda olmak üzere iki adet ölü yatağı ve bunların ortasında ise ana kaya oyularak yapılmış bir koridor mevcuttur. Ölü yatakları koridorun iki yanına, yani kapıya dik açılı yani kuzey-güney doğrultulu bir şekilde yapılmıştır. 1 no.lu ölü yatağı 1.68x0.92 m, 2 no.lu ölü yatağı 1.58x0.84 m ölçülerine sahiptir. Ölü yatakları 15-20 cm derinliğindeki bir tekneyi anımsatmaktadır. Ölü yataklarının koridora bakan tarafları şerit yükseltiyle sınırları belirginleştirilmiştir. Mezar odasının yan duvarları ile tavanı kireç harç ile sıvanmıştır. Oda içi tonozlu bir görünüme sahiptir. Giriş kısmı tonozlu bölümün en yüksek kısmı olup, köşelere doğru eğim azalmıştır. Mezarda az da olsa buluntu ele geçmiştir.⁹³

-6 No.lu Kaya Mezarı:

Tripolis Doğu Nekropolisi'ndeki 6 no.lu kaya mezarı,⁹⁴ (res. 25-29), Doğu Nekropolisi'nin güneye bakan yamacın orta alt eteklerinde yer alan kazısı yapılan bir başka tek odalı mezardır. Mezarın girişinin kaya veya örme tonoz görülememesine rağmen, yıkıntılardan dolayı, böyle bir durum söz konusu olma ihtimali yüksektir. Mezar, ana kayadan yapılmış olup, dikdörtgen basit bir girişe sahiptir. Girişin sağında ve solunda düzenli taşlardan oluşturulmuş karşılıklı iki duvar parçası bulunmaktadır. Bu

⁹³ Bkz. kat. no. 10-11, ayrıca, 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

⁹⁴ Erdoğan-Aktaş 2011, 20-22; Erdoğan 2011, 337.

duvar parçaları uzunluğu 2.60 m, genişliği ise, 1.20 m olan dromosun zemini, alt kısmı ana kayanın düzeltilmesiyle, üst kısmı ise, iki taş bloku arasında bir tuğlanın harç ile birleşmesinden oluşturulmuştur. Ancak, bu alanın dış etkenlerden oluşan tahrip yüzünden sadece çok az bir bölümü görülebilmektedir. Dromosa ait kaya bölümündeki düzeltme işlemi, mezarın giriş kapısına kadar yapılmıştır. Burada dikkat çeken bir ayrıntı, mezarın giriş kapısına ait seviyenin dromos seviyesiyle aynı olmasıdır.

Kaya mezarı, bir ara/gezinti koridoru (3.24 m uzunluğunda, 0.35 m genişliğinde ve 0.32 m derinliğinde) onun arkasında yer alan tek, ama oldukça geniş boyutlu mezar odasından oluşmaktadır (res. 27). Kaya mezarının girişi, tahribata rağmen, dikdörtgene yakın bir formda olduğu görülmektedir. Kaya mezarına girildiğinde zemini düzeltilmiş geniş iki ölü yatağı, ana kayanın oyulmasıyla dikdörtgen formunda tekne tipi iki mezar ve girişin cephesinde yapılmış bir arkosolium bölümünde, yan yana bir başka tekne tipi mezar daha görülmektedir. Oda içi tonozlu bir görünüme sahiptir. Giriş kısmı tonozlu bölümün en yüksek kısmı olup köşelere doğru eğim azalmıştır. Mezara girildikten sonra, hemen girişte başlayan kazılarak oluşturulan 150 cm uzunluğundaki bir koridor, odanın sonunda bulunan arkosoliumlu bölüme kadar uzanmaktadır. Koridor, 38 cm derinliğindedir, giriş seviyesinden başlar ve bitiminde birer basamak yapılmıştır. Basamakların fazla özenilmeden yapıldığı görülmektedir. Koridorun diğer mezarlara göre daha sık yapıldığı dikkat çekmektedir. Buna karşın taban ve yan kenarlar daha kaliteli bir işçilik sergilemektedir. Koridorun sonunda da hafif yükseltili bir basamak bulunmaktadır. Kaya mezarının iç taban düzenlemesinin çok özensiz yapıldığı ve tekli keski izleri çok net görülmektedir. Mezar odasına girildiğinde solda güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda bir ölü yatağı, ortada koridor, sağda buna paralel bir ölü yatağı vardır. Sağdaki mezarın sonunda iki adet derin tekne mezar ve koridorun sonunda da arkosoliumlu bölümün içinde yine iki adet yan yana derin tekne mezar bulunmaktadır. Mezarlar arası bölümler yer yer on cm.yi aşan genişlikte şerit yükseltilelerle belirginleştirilmiştir.

Kaya mezarının kuzey-güney batısındaki yani, girişin solundaki yer alan ve 360x120 m ölçülerindeki 1 no.lu ölü yatağında yan yana ve in situ sıralanmış altı insan kafatasıyla karşılaşmıştır (res. 29). Burada da defin işleminin belki de, toplu

yapılmıştır. İskeletlerin ölü yatağının sonunda yan yana yığılmıştır. Buradaki iskeletler daha dağınık bir görüntü sergilenmiştir.

Oda mezarın kuzey kısmının tavanı çökmüştür. 1.78x1.20 m ölçülerine sahip olan girişin sağındaki, yani kuzey-güney doğu yönündeki 2 no.lu ölü yatağında tamamen dağınık halde, on kişiye ait olduğu anlaşılan iskeletlerin parçaları bulunmuştur. İskeletler biraz dağınık bir görüntü sergilese de, mevcut durumun in situ olduğu (yan yana istiflenerek sıralandığı) anlaşılmaktadır.

Mezar odasında ölü yataklarının dışında, ayrıca güneydoğu yönünde iki, kuzey yönünde iki olmak üzere dört adet derin kazılmış tekne tipi mezar bulunmaktadır. Bu teknelerden bir tanesi koridorun güneydoğusundaki 1 no.lu ölü yatağının bitiminde yani, ölü yatağı ile arkosolium arasında bulunmaktadır. Tekne mezarlardan bir tanesi koridor ile ortak kenara sahiptir. Koridora yakın olan 1 no.lu tekne mezar 1.73x0.46 m, duvara yakın olan 2 no.lu ölü yatağı 1.70x0.51 m ölçülerindedir. Kuzey-güney doğrultusundaki her iki mezarda, iskeletler oldukça tahrip edilmiş durumda ele geçmiştir.

Mezar odası içerisindeki diğer iki tekne mezar ise, girişin cephesinde yapılmış olan arkosoliumlu bölümün içindedir. Mezarlar doğu-batı doğrultusundadır. Sadece bu iki mezarda arkosolium içinde tekne mezar yapılmıştır. Bu mezardan duvara bitişik olan üstü blok taşlarla kapalı ve in situ olarak bulunmuştur. Bu mezar, 1.96x0.42 m ölçülerindedir. Mezar, altı adet kapama taşının birleştirilmesi sonucunda yapılmıştır. Kapak taşlarının yüzeyleri düzgün ancak farklı ölçülere sahiptir. Kapak taşlarının araları ve duvarlara bitişik olan kısımları kireç harçla kapatılmıştır. Bu harç arasında tuğla parçaları dikkat çekmektedir. Bu parçaların, taş plakaların düzgün durmasını sağlamak için destek olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Arkosoliumlu bölümde yer alan, yani koridorun ucunda açık olarak bulunan tekne mezar, 1.90x0.54 m ölçülerindedir. Mezar erken ve çok sayıdaki buluntularıyla dikkat çekmektedir.⁹⁵

-8 No.lu Kaya Mezarı:

⁹⁵ Bkz. kat. no. 12-32, ayrıca, 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

Tripolis Doğu Nekropolisi'ndeki kazısı en son yapılan mezarı olan 8 no.lu kaya mezarı,⁹⁶ (res. 30-34) Doğu Nekropolisi'nde kuzeybatıya bakan bölümde yer almaktadır. Kaya mezarının dromosu, anakayanın alçak olan bazı bölümlerinin düzgün taş blokların harçla birleştirilmesiyle oluşturulan duvarla yükseltilmiştir. Kazılar sonucunda dromos iki farklı seviyede ana kayanın düzeltilmesiyle kullanım alanlarına dönüştürülmüştür. Dromos 2.73 m uzunluğunda ve 1.95 m genişliğinde kayanın oyulmasıyla oluşturulmuştur. Bu alanın 0.44 m.lik basamağın alt seviyesinden itibaren, yine 2.10 m uzunluğunda ve 1.10 m genişliğinde ikinci bir uzantı yer almaktadır. Mezar odasının girişine yakın alanda ise, dromosun tamamen ana kayanın oyulması sonucu oluşturulmuştur (res. 32). Mezar odası girişinin sağ ve solunda ana kayanın düzeltilmesiyle oluşturulan 1 m uzunluğunda ve 0.50 m yüksekliğinde karşılıklı birer seki yapılmıştır. Sekilerin bitiminde dromosun daraldığı kayanın üzerindeki duvarın yuvasından anlaşılmaktadır. Üst kısmının yapıya anıtsal bir hava yansıtmak için semerdaş şeklinde yapılmıştır. Diğer mezarlardan farklı olarak, uzun bir açıklığı olan seki ve semerdaş gibi mimari elemanlara cepheden bakıldığında form açısından anahtar deliğini anımsatmaktadır. Bu bölümün üst bölümün düzgün kazılmasından, cepheye ne kadar önem verdikleri anlaşılmaktadır. Buradaki zeminin ise, muhtemelen kayganlığı önlemek amacıyla, oldukça kaba işlendiği görülmektedir. Sekilerin başlangıç zemininde küçük bir yükselti bulunmaktadır. Bu yükselti, tonozun girişini sağlayan açıklığın buradan olduğunu göstermektedir.

Mezarın girişi uzunlamasına yukarıya doğru dörtgen formunda (78x53 cm) olup zeminden 16 cm yüksekte sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Giriş duvarının yaklaşık 50 cm.lik bir kalınlıkta yapılması dikkat çekmektedir. Bu yönüyle diğerlerinden farklı görünmektedir. Mezar odasının tavanı tonoz şeklinde kazılmıştır. Odaya girişte hemen başlayan 1.70 m uzunluğunda ve 0.50 m kalınlığında ve 46 cm derinliğinde bir koridor bulunmaktadır (res. 33). Koridorun başında ve sonunda birer basamak yapılmıştır. Ancak giriş basamağı daha yüksek yapılmıştır. Yan kenarları ve zemini düzeltilmiştir. Doğu Nekropolisi'nin çoğunda olduğu gibi burada da ölü yatakları arasında şerit yükselti dikkat çekmektedir. Koridorun solundaki kuzey-güney doğrultusunda yer alan 1 no.lu ölü yatağı 1.80x0.96 m ölçülerindedir. Ölü yatağının sonunda üst üste

⁹⁶ Erdoğan-Aktaş 2011, 28-29; Erdoğan 2011, 338.

istiflenmiş iki iskelet bulunmuştur. İskeletlerin üzerinde buluntular ele geçmiştir. Buna paralel olarak girişin sağında yapılan 2 no.lu ölü yatağı ise, 1.86x0.90 m ölçülerindedir. Ölü yataklarının zemini çok özensiz yapılmıştır. 2 no.lu ölü yatağının diğerine göre, daha fazla tahrip olduğu anlaşılmaktadır. Hiçbir iskelet parçasına rastlanmamıştır. Aşağıda da açıklanacağı üzere, sadece bir adet unguentarium ele geçmiştir.

Koridorun sonunda yapılan arkosolium tarzındaki mezarın, benzer örnekleri içinde daha büyük ölçüde yapıldığı görülmektedir (res. 34). Doğu-batı doğrultulu ve derin kazınan arkosolium, 1.74x0.88 m ölçülerindedir. Koridor ile arkosolium arasındaki sınırı belirlemek için, şerit yükselti yer almaktadır. Burada in situ olduğu düşünülen iskeletlerden üçü doğu, ikisi ise batı doğrultulu toplam beş iskeletin yatırıldığı görülmektedir. Bu alanda da 1 no.lu ölü yatağında çok sayıda buluntu ele geçmiştir (kat. no. 32-47 ve 49). Girişin karşısındaki 2 no.lu ölü yatağında ise, bir adet unguentarium (kat. no. 48) ele geçmiştir.⁹⁷

-Diğer Kaya Mezarları:

Yüzey araştırmaları sonucunda 200'ün üzerinde tespiti yapılan kaya mezarı, topoğrafyanın durumuna göre, yer yer üst üste veya yan yana yapılmıştır. Ancak kaya mezarlarının içi ya insan tahribatı ya da doğa tahribatı yüzünden mevcut durumları hakkında bilgi almamızı zorlaştırmaktadır. İçi tamamen tonozlu kazılan kare veya dikdörtgen formunda olan tek odalı mezarlardan bazılarının oda içi ve dışı hakkında az da olsa, bilgiler mevcuttur. Cephede kaya tonoz açıklığı ve devamında dikdörtgen veya kare girişi olan, sağlı-sollu muhtemel birer ölü yatakları ve girişin karşısında arkosoliumlu bölüm bulunmaktadır. Görüldükleri kadarıyla odanın içinde girişten arkosoliuma kadar giden bir veya birkaç basamaklı gezinti koridoru mutlaka bulunmaktadır. Mezarların boyutları değişiklik göstermektedir. Bazı mezarlarda girişin karşısındaki arkosoliumlu bölümün kemer açıklığı ya odanın tonozu kadar yüksek, ya da daha alçak yapılmıştır. S18 no.lu kaya mezarının (res. 38) derin tonoz açıklığı ile S35 no.lu kaya mezarının (res. 39) ise, girişten sonra mezar odasına kadar uzanan koridorun (dromos) çok uzun olması, diğer kaya mezarlarından bu farklılıkları ile dikkat çekmektedir. Kaya mezarları ile serbest duran lahitler yan yana olabilmektedir.

⁹⁷ Bkz. kat. no. 32-49, ayrıca, 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

Yukarıda spesifik özelliklere sahip olan tek odalı kaya mezarların haricinde, birbirine benzer özelliklere sahip çok sayıda mezar bulunmaktadır, ancak içeriği hakkında bilgiler yetersizdir. Bu mezarlarda diğerler gibi, çeşitli aralıklarla ya yan yana ya da üst üste yapılmışlardır.

Yüzey araştırmaları sonucunda tek odalı kaya mezarlarından, M55 (res. 40), ve M76'daki kaya mezarında (res. 41) fresk veya kireç sıva izleri görülebilmektedir. Büyük boyutlu olmasıyla dikkat çeken tek odalı kaya mezarın M63 no.lu kaya mezarı (res. 42-43), üzerinde beyaz zemin üzerine gül motifli fresk izlerine rastlanmaktadır.

Res. 14, res. 22 ve ve res. 32 de olduğu gibi, M58 no.lu kaya mezarı (res. 44 ve 45) görkemli tonozlu girişinin eşiğinde, kayanın kazılmasıyla karşılıklı olarak birer oturma basamağı kazılmıştır. M64 no.lu kaya mezarı ise (res. 46), çok düzgün işlenmiş kapı lento ve kirişlerine sahiptir ancak, içi tamamen kapalı olduğundan ek bir bilgiye ulaşamamıştır. Benzer örnekleri, M86 (res. 47) ve M118 (res. 48) no.lu kaya mezarlarında görülebilmektedir. Ancak buradaki kaya mezarı, ilk kullanımda giriş olarak kullanılırken, zamanla kayanın ufalanmasıyla eklenti olarak lento-ve kiriş destekleri yapılarak girişi güçlendirilmiştir. Resim 48'deki kaya mezarının dış cephesinde, olasılıkla, tonozlu kayanın dökülmesinden sonra, alan tek sıra çok düzgün taşlardan örülerek bir kemerle desteklenmiştir.

M53 (res. 50) ve M122 (res. 36) no.lu kaya mezarlarında adeta arkosoliumun bir minyatür şeklinde görülebilen küçük çaplı nişlere rastlanmıştır.

Yukarıda açıklandığı üzere, kazısı yapılan 6 no.lu kaya mezarındaki gibi, tekne mezarın benzer örneklerini, M54 (res. 35), M122 (res. 36), ve M127 de (res. 37) mezarlarının arkosolium bölümü de görülebilmektedir. Bu kaya mezarlarında da Tripolis nekropolislerinde karşımıza çıkan bir standart oda düzenlemesi olan girişin sağında ve solunda birer düz ölü yatağı aralarında ince uzun bir koridor ve onunda sonunda arkosolium anlaşılabilmektedir.

Yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen ve tek odalı olan S41 (res. 52) no.lu kaya mezarı, Doğu Nekropolisin güneyinde kuzeye bakan yamaçtadır. Oldukça iyi durumda korunmuştur. Mezar içerisinde 2 ölü yatağı ve bunların ortasında bir koridor görülebilmektedir. Burada ilginç olan koridorun devamının yarım kalmış olmasıdır.

2.1.1.2. İki Odalı Kaya Mezarları

Tripolis Doğu Nekropolis alanında kazısı yapılan kaya mezarları içinde iki odalı tek mezar, 7 no.lu kaya mezarıdır. Aşağıda bu kaya mezarı buluntularıyla tanıtılacaktır, ayrıca “Diğer Kaya Mezarları” başlığında da yüzey araştırmaları sonucunda tespiti yapılan beş adet iki odalı kaya mezarlarının da tanımlamaları yapılacaktır. Böylece, bu nekropolisteki iki odalı kaya mezarları hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşılabilecektir.

-7 No.lu Kaya Mezarı:

Doğu Nekropolis’de kazısı yapılan 7 no.lu kaya mezarı⁹⁸ (res. 53-56), nekropolisin kuzeybatı yönünde kaya mezarlarının yoğun olduğu alt bölümünde yer almaktadır. Dromos (tonoz) içinden batıya bakan iki odalı mezar, tek odalı mezar tiplerinden farklıdır. Ancak girişi, diğer kaya mezarlarına benzemektedir. Burada da tahrip olmasına rağmen doğu-batı doğrultulu ve semerdam çatılı bir dromos yapılmıştır. Dromos iki odalı bir girişe açılmaktadır (res. 54) ve 2.07x1.30 m ölçülerindedir. Kuzey duvarı tamamen kayanın oyulması ve şekillendirmesiyle, güney duvarı ise, kısmen kayanın oyulması kısmen de düzgün taş blokların kireç harcı ile birleştirilmesi sonucunda yapılmıştır. Dromosun sonunda ve mezar girişinin önünde bir basamak bulunmaktadır. Bu basamak dromosun güney yan duvarına doğru dönerek burada bir seki oluşturur. Basamak ve seki, mezar odasına girişi sağlayan bu bölümü daha da belirginleştirmektedir.

Doğu-batı doğrultulu birinci oda (res. 55), kuzey-güney doğrultulu oda ise, ikinci oda (res. 56) olarak adlandırılmıştır. Dikdörtgen formunda olduğu tahmin edilen mezar girişleri kısmen tahrip olmuştur. 1 no.lu mezar odasının ait girişin sol tarafı tahrip olmakla beraber, 1.14x0.85 m olan ölçüleri saptanabilmektedir. Bu oda da girişe paralel iki adet ölü yatağı, ikisinin arasında derin bir koridor ve bu koridorun sonunda arkosoliumlu mezar bulunmaktadır. Girişin sağındaki ve soldaki ölü yataklarına paralel, arkosoliumlu mezara ise, dikine gelen ve girişin hemen bitiminde başlayan koridor, 1.83 m genişliğinde, 0.42 m derinliğinde ve 0.50 m genişliğindedir. Koridorun sonu ve başı, basamaklı yapılmaktan ziyade, kazılması daha kolay gelen rampalı bir görünüme sahiptir. Mezarlar arasındaki sınırları belirten şerit yükseltiler bulunmaktadır. Girişin sağındaki ölü yatağı 1.82x0.90 m ölçülerindedir. Girişin solunda yer alan ölü yatağı ise,

⁹⁸ Erdoğan-Aktaş 2011, 25-27; Erdoğan 2011, 337.

1.60x0.84 m ölçülerindedir. Arkosolium ise, üzeri sadece düzleştirilmiş ve 1.70x0.76 m ölçülerinde olan bir ölü yatağına sahiptir. Üst kısmın oval formu görülebilmektedir. Her üç mezarın ölü yataklarının seviyeleri birbirine yakın olmakla beraber, arkosoliumlu mezarın seviyesinin biraz daha alçak olduğu fark edilmektedir. Seviye düzenlemelerinin diğer kaya mezarlarında olduğu gibi oldukça özensiz yapıldığı görülmektedir. Her üç mezarın sınırlarının belirginleştirilmesi amacıyla herhangi bir yüksek şerit yapılmamıştır. Ancak ölü yatakları duvardan koridora doğru eğimli yapılmıştır. Birbirine paralel iki mezar kuzeydoğu-güneybatı yönündeyken, mezar planının gereği olarak arkosoliumlu mezar ise doğu-batı yönünde yapılmıştır.

1. mezar odasında bir adet niş (?) benzeri olabilecek bir açıklık bulunmaktadır. Bu açıklık girişin solunda ve düzgün olmayan yuvarlak formudur. Ancak nişin (?) iç kısmının çok iyi kazılmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu kısıtlı bilgilerle yorum yapılması, çok da mümkün değildir.

2. mezar odası ise girişinin az tahrip olmasından dolayı, dikdörtgen formundaki ölçüleri (0.70x0.60 m) alınabilmektedir. Kapının alt bölümü iki sıra taş kireç harcı kullanılarak örülmüştür. Mezar odası, girişin hemen önünde başlayan bir koridor, bu koridorun her iki yanında iki ölü yatağı ve koridorun sonunda arkosoliumlu mezar dikkat çekmektedir. Koridor birinci mezardaki gibi derin kazılmıştır. 1.85x0.40 m ebatlarında ve 0.50 m derinliğinde ölçülere sahiptir. Başında ve sonunda birer basamak belirgin görünmektedir. Tüm mezarların zeminleri diğer örnekler gibi özensiz yapılmıştır. Girişin sağındaki ölü yatağı 1.70x0.85 m, sol taraftaki ölü yatağı ise, 1.70x0.90 m ölçülerindedir. Arkosoliumlu mezar ise, 1.65x0.80 m ölçülerindedir. Mezarlar arasında 20'şer cm.lik şerit yükseltiler bulunmaktadır. Arkosoliumun üst kısmı yaklaşık 20 cm.lik kavis çıkıntı yapacak şekilde yapılmıştır. Bu görüntü arkosoliumu daha da belirginleştirmek için yapılmıştır. Birbirine paralel olan mezarlar kuzey-güney yönündeyken, arkosoliumlu mezar da doğal olarak doğu-batı yönündedir. Her üç mezarın sınırları şerit yükseltilerle belirginleştirilmiştir. Diğer kaya mezarlarında olduğu gibi her iki oda içi de tonozlu bir görünüme sahiptir. Giriş kısmı tonozlu bölümün en

yüksek kısmı olup köşelere doğru eğim azalmıştır. Bu mezarın sadece 2. odasında buluntulara rastlanmıştır.⁹⁹

-Diğer Kaya Mezarları:

Tripolis Doğu Nekropolisi yüzey araştırmaları sonucunda, iki odalı olan S15 (res. 57-58), S16 (res. 59), M38 (res. 60-61), M99 (res. 62-63) ve M144 (res. 64-66) no.lu kaya mezarları tespit edilmiştir. Ancak bu mezarların içeriği hakkındaki bilgiler, insan ve doğa tahribatı yüzünden, oldukça yetersizdir. Buna rağmen odalarda kaya tonoz açıklığı olan bir giriş, oda içinde sağlı-sollu ölü yatakları ve karşıda arkosoliumlu bölüm az da olsa anlaşılabilmektedir. Muhtemelen giriş ile arkosoliumlu bölüm arasında bir gezinti koridoru da bulunmaktadır. Odalar kare veya dikdörtgen formunda olup, tonozlu şekilde kazılmışlardır. Aslında iç ve dış oda düzenlemeleri, tıpkı yukarıdaki tek odalı kaya mezarları gibi yapılmıştır. İki odalı kaya mezarlarında odalar tek tek değerlendirildiğinde, tek odalı kaya mezarlarının adeta birbirinin tekrarı gibidir. Ancak iki odalı sayısı, tek odalıya göre, son derece azdır. Yoğun insan ve doğa tahribatı yüzünden bilgiler yetersizdir. Dolayısıyla iki odalı kaya mezarı oda düzenlemeleriyle ilgili bilgiler, tek odalı olanlar ile benzerdir.

2.1.1.3. Üç Odalı Kaya Mezarları

Doğu Nekropolisi yüzey araştırmaları sonucunda tespiti yapılan kaya mezarlarından sadece üçü, üç odalı kaya mezar tipindedir. Bunlardan S39 no.lu kaya mezarı (res. 67-70), Doğu Nekropolisi'nin güneyinde olan kaya mezarının tonozlu kaya ön giriş açıklığı tamamen tahrip olmuştur. Kaya mezarı emsallerine göre daha iyi durumdadır. Üst ve alt uçları yuvarlak olan dikdörtgen şeklindeki kapının bir kısmı görülmektedir (res. 67).¹⁰⁰ Ancak, mezarın günümüzde defineciler tarafından tahrip edilmiş ve kazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Üç odalı olan kaya mezarında, her bir odanın içinde arkosoliumlu bölümü görülebilmektedir (res. 68-70). Her bir bölüm tuğladan yapılmış tonozların, beyaz sıva ile kaplanmasıyla oluşturulmuştur. Tonoz ve sıvanın yapılmasının muhtemel sebebi, kayanın çok kırılğan yapısından ileri

⁹⁹ Bkz. kat. no. 50-53, ayrıca, 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

¹⁰⁰ Buna milli kapı diyebiliriz.

gelmektedir. Diğer bir olasılık ise, mezarın ikinci kullanımda bir tamiratın ve düzenlemenin söz konusu olmasıdır. Mezarın tamamında beyaz sıva izleri görülebilmektedir. Definecilerin bu tonozları ve sıvaları kazarak tahrip ettiği gözlenmektedir.

Aşağıda açıklanacak olan, dört odalı 1 no.lu kaya mezarındaki oda düzenlemesine benzer olan M105 (res. 71-75) no.lu kaya mezarı, ön odası ve her odasında arkosoliumu olan üç odalı bir kaya mezarıdır (res. 73-75). Yine birçok mezarda karşımıza çıkan, dış cephede kaya mezarını çevreleyen ve düzensiz taşlardan oluşturulan bir tonozla (dromos) çevrilidir (res. 71).

M105 no.luyu anımsatan M77'daki kaya mezarı (res. 76-79), (res. 77'de görüldüğü üzere birinci odada arkosoliumun üzerinde nişi olan) ve M136'daki kaya mezarı (res. 80-84), aşağıdaki 1 no.lu kaya mezarındaki gibi, ön odası mevcut, sağ, sol ve karşıda birer arkosoliumlu oda bulunmaktadır. M136 'daki kaya mezarında (res. 81) ise, ana girişin karşısındaki odanın girişin üstünde okunamayacak şekilde tahrip olan tek sıralı kırmızı boyalı bir Yunanca yazı tespiti yapılmıştır (res. 81). Yine aynı kaya mezarında ön odada, hangi mezar odasına ait olduğu anlaşılamayan ve yarısı sağlam kalmış bir adet milli kapı bulunmuştur (res. 84).

2.1.1.4. Dört Odalı Kaya Mezarları

Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarları içinde tespiti yapılan dört odası olan ve dromosunda lahit bulunan bir mezar bulunmaktadır. 1 no.lu kaya mezarı kazısı yapılarak çok yönlü özelliklere sahiptir. Aşağıda, sadece bu kaya mezarı, buluntular dahil olmak üzere, tüm yönleriyle ele alınıp, Tripolis kaya mezarları içindeki yerinin tespit edilmesinde katkı yapacaktır.

-1 No.lu Kaya Mezarı:

Kazı çalışmaları 2008 tarihinde başlayıp ve aynı yılda tamamlanan Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar (lahit ve kaya mezarı) (res. 85-96),¹⁰¹ antik kentin doğu surlarının önünde Doğu Nekropolisi'ni oluşturan tepelerin güney-batısındaki etekte bulunmaktadır. 1 no.lu kaya mezarı, Maiandros Nehri'ne ve devamındaki verimli tarımsal alanlara bakmaktadır (res. 85). Kaya mezarının önünde tüm mezar alanı içine

¹⁰¹ Erdoğan-Aktaş 2011, 3-7; Erdoğan 2011, 333-334.

alacak şekilde kuzey-güney uzantılı şekilsiz taşların kireç harcıyla birleştirilmesiyle oluşturulan tonozun kalan 50 cm'lik kalın yan duvarları görülebilmektedir. Güney yan duvarı kuzey yan duvarına göre oldukça iyi korunmuştur. Tonozun üst tarafındaki oval şeklini hatırlatan izler tonozun sınırlarını belirlemesi açısından önemlidir. Yapının güney kenar duvarı kuzeydekine göre daha sağlam kalmıştır. Tonozun ana kaya ile birleştiği yerde kaya hafif bir şekilde dışa doğru çıkıntılı yapılarak duvar topuğu oluşturulmaya çalışılmıştır. Tonozun ön kuzey kısmında lahit, arka-sağ ve güneyine gelecek şekilde ise kaya mezarının girişi yapılmıştır (res. 86). Tonozun tabanı tamamen ana kaya seviyesinin düzenlemesiyle oluşturulmuştur.

Buradaki kazılar sonucunda ilk ele geçen mezar bölgenin karakteristik taşı olan travertenden yapılan bir lahittir (res. 86). Bulunduğu yerin orijinal olduğu tespit edilen lahit, tepenin eğimine dik olarak kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu tonozun içine yerleştirilmiştir. Lahitin bir yarısı kuzeybatı bölümünün ana kayaya, diğer yarısının ise dikdörtgen ve düzgün taşlardan oluşturulan bir düzlem üzerine oturtulmuştur. Tarihi eser kaçakçıları tarafından kısmen tahrip edilen lahitin üçgen alınlık kapağının 1/3 kısmı eksik, ancak teknesi dahil diğer bölümleri sağlam olarak ele geçmiştir. Kapağın, ön ve arka kenarlarında oldukça sade yapılmış köşe akroterlerinin dışında lahit üzerinde herhangi bir süsleme söz konusu değildir. Lahitin tekne kısmı ise, kenarları içe geçmeli bir profile sahip ve yüksektir (2.46x1.48x1.30 m). Teknenin dış alt kısmı 20 cm kadar daha geniş yapılarak topuk yaratılmaya çalışılmıştır. Lahitin uzun kuzey kenarı tonozlu duvara yakın yerleştirilmiştir. Güney uzun kenarında ise dört satırlık kazımayla yapılmış Yunanca bir yazıt tespit edilmiştir (res. 88). Lahitin bu kenarı kaya mezarına yürümek amacıyla oluşturulduğu alana bakmaktadır. Lahitin iç bölümünde ölünün yatırıldığı taban düzenlemesinin özensiz yapıldığı görülmektedir. Yastık bölümü hafif yükseltiyle oluşturulmaya çalışılmıştır. Doğu yönündeki uzun kenar ile kuzey yönündeki kısa kenarın kaba işlenmiş olması nedeniyle lahitin arka yüzünü oluşturduğu, güney ve batı yönündeki kenarların ise ön yüz olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Lahitin batısında sunak (?) olabilecek iyi düzenlenmemiş yuvarlak planlı bir çukur dikkat çekmekte, ancak, yoğun tahribattan dolayı, bunu yorumlamak şimdilik mümkün değildir.

Beşik tonozun içinde yer alan kaya mezarı, lahitin doğusunda bir ön oda ve dört mezar odasından oluşan bir mezardır (res. 86). Lahitin arkasında kaya mezarının girişinde ön bölümünün tabanı düzeltilmiş ve buradan ana kaya düzenlemesi yapılarak uzun ve geniş bir koridor oluşturulmuştur. Girişin her iki yanında yükselen duvarlar ortada birleşerek bu bölümün üzerini kapatmıştır. Lahitin bulunduğu pozisyon kaya mezarını kapatmamaktadır. Kaya mezarına giriş, kemer tarzında oyulmuştur. Giriş iki bölümden oluşur; alt kısmı girişin yarı yüksekliğine kadar kapatan büyük bir blok ve onun üzerinde kenarlarda iki taş düzgün yapılmasına rağmen, diğerleri düzensiz taşlardan oluşturulan toprakla karışık bölüm bulunmaktadır. Burada tama yakın parçalar halinde travertenden yapılmış in situ olmayan bir adet “sahte kapı” bulunmuştur.¹⁰² Girişte işlenmiş bir taş levha mezar girişini yarısına kadar kapatmaktadır. Buradaki uygulama sanki sonradan yeni bir kapatma sistemi oluşturulduğu izlenimini uyandırmaktadır. Çünkü girişin genişliği taş bloktan daha büyüktür. Büyüklüğü kapatabilmek için büyük blokun yanı sıra yer yer küçük taş ve toprakla sıkıştırılmalarının uygulandığı anlaşılmaktadır.

Alandaki çalışmalar sonucunda, kaya mezarının içine işlenmiş taş blokun üzerinden ön odaya üç basamaklı bir merdivenle inilmektedir. Merdivenin, yer yer düzenli taşların kireç harcıyla birlikte ana kayanın üstüne yerleştirilerek yapıldığı anlaşılmaktadır. Ön oda üst bölümü tonoz şeklinde, tabanı kareye yakın geniş ve düz bir alan olarak düzenlenmiştir. Girişin karşısına denk düşen duvar üzerinde etrafının bordo bir şeritle çevrelendiği bitkisel bezemeli fresk yapılmıştır (res. 90). Fresk de, beyaz zemin üzerine, bir cam vazonun (?) içine üç uzun dallı ve uçlarında yaprakları görülebilen ancak hangi bitkiye ait olduğu anlaşılamayan bir süsleme yapılmıştır. Bunun etrafındada serpiştirilmiş kırmızı ve mavi renkteki yapraklar (?) dikkat çekmektedir. Ön odadan açılan üç adet oda mezar girişi bulunmaktadır (res. 89). Her üç giriş kapısı ön odanın tabanından daha yüksek yapılmıştır. Sadece girişin sağında yer alan 2 no.lu mezara girişin önüne bir basamaklı bir kaya platformu yükseltisi yapılmıştır.

Ön oda girişinin solundaki mezar odası 1. oda, üstten ve alttan olmak üzere iki delikli olan kapı eşiği tamamen ortaya çıkartılmıştır (res. 91). Kapı kareye yakın

¹⁰² Bu konu hakkında bkz. s. 46-47.

formdadır. Kapının parçaları kazı sırasında bulunarak birleştirilmiştir. Kapının sağında alt ve üst kısmı çıkıntılı (milli) yapılarak tek kanatlı bir şekilde duvardaki yuvalara yerleştirilerek oluşturulmuştur. Böylece kapı dışarıdan içeriye soldan doğru açılacak şekilde bir mekanizma yapılmıştır. Üst lento olarak kullanılmış olan taş plaka, dışarıdan bakıldığında oldukça solgun kalmış olan tek satırlık mavi boya ile yazılmış Yunanca bir yazıt bulunmuştur (res. 91). Oda içinde yerde, küçük parçacıklar üzerlerinde bordo, siyah ve yeşil boya olduğu fresk ele geçmiştir. Odanın ana kaya işlenerek sınırları belirtilmiş kapıya dikey olarak yapılmış iki ölü yatağı bulunmaktadır. Koridorun her iki yanında oldukça basit tarzda çevresi şerit çıkıntılarla belirlenmiş iki ölü yatağı bulunmaktadır. Buradaki işçilik, diğer iki odaya göre daha özenli görülmektedir. 1 no.lu ölü yatağı 1.92x0.96 m, 2 no.lu ölü yatağı 1.74x0.96 m ölçülerindedir. İki ölü yatağının arasında başında ve sonunda olmak üzere birer basamaklı yaklaşık 40 cm derinliğinde koridor bulunmaktadır. Bu koridorun sonunda ve kapının tam karşısına gelen arkosolium şeklinde özel bir oda gibi muhtemel tek kişilik olarak düzenlenmiş ayrı bir bölüm vardır (res. 92). Burada 1.76x0.68 m ölçülerinde üçüncü bir ölü yatağı yapılmıştır. Ölü yatağının baş, ayak ve yan tarafına gelecek şekilde üç kenarında 30-40 cm arasında değişen yükseklikte zeminde yükseltmeli üç adet sekili arkosolium yapılmıştır. Bunlardan, ortadaki (0.93x0.43 m) büyük yapılırken, onun sağındaki (0.81x0.37 m) ve solundaki (0.75x0.36 m) dikey şeklinde ve daha küçük yapılmıştır.

Yukarıdaki 1 no.lu odanın tam karşısında yani ön oda girişinin sağında bulunan 2 no.lu mezar odası karşımıza çıkmaktadır (res. 94). 4 no.lu oda mezar ile birlikte en özensiz kazılan oda mezardır. Odanın kapı kirişlerinin (0.41x0.45 m) sağlam olduğu görülmüştür. Kapı çerçevesi, düzgün dört taş blok ile aralarına küçük taş ve tuğla kırıklarının kireç harcının birleştirilmesiyle yapılmış olduğu görülmektedir (res. 93). Dikdörtgen şeklindeki kapının sağında bulunan 1 no.lu ölü yatağının (1.84x0.94 m) sağlam durumda olduğu, kapının solundaki 2 no.lu ölü yatağının (1.90 x 0.90 m) ise insan ve doğa tahribatına uğramış olduğu görülmektedir. Bu odada son olarak kapının tam karşısında yatay olarak bulunan ve özensiz olduğu görülen arkosolium tarzındaki 3 no.lu ölü yatağının (1.60x0.80 m) varlığı tespit edilmiştir. Üçüncü ölü yatağına ulaşım kapıya dikey olarak bulunan ölü yataklarının arasından yaklaşık 50 cm derinliğinde oyulmuş bir koridorla sağlanmıştır. Ölü yataklarının seviyeleri aynıdır. Ölü yataklarının

arası çok belirgin olmayan ince şeritlerle ayırt edilmeye çalışılmıştır. Ancak her ölü yatağının zemini oldukça özensiz yapılmıştır. Zaten odanın genelinde özensiz bir işçiliğin hakim olduğu görülmektedir.

Ön odanın tam karşısındaki 3 no.lu mezar odası bulunmaktadır (res. 95). Bu oda kapısının bize göre sol köşesinde bitkisel motiflerden oluşan bir fresk bulunmaktadır. Fresk izlerinden ön odanın tamamının boyandığı anlaşılmaktadır. Burada, tek delikli kapı kirişi tespit edilmiştir. Kirişin altı iki sıra taş ve tuğladan oluştuğu ve kireç harcıyla örüldüğü anlaşılmaktadır. 2 no.lu odaya göre daha özenli olan bu mezar odasında ana kaya işlenerek sınırları belirtilmiş üç ölü yatağına sahip olduğu görülmüştür. Sağdaki 1 no.lu ölü yatağı 1.82x0.96 m, soldaki 2 no.lu ölü yatağı 1.70x0.88 m, karşıdaki 3 no.lu ölü yatağı ise 1.88x0.94 m ölçülerindedir. Girişin sağında çok sayıda in situ olmayan kafatası parçalarına rastlanmıştır. Kapıya dikey olan iki mezarın arasından yaklaşık 60 cm derinliğinde ve birer basamağı olan bir koridorla üçüncü bir mezara ulaşılmaktadır. Mezarların seviyeleri aynıdır. Mezarlar arası ayrımlar, kalın şerit çıkıntı ile sağlanmıştır.

3 no.lu mezara ait kapının tam karşısında denk gelen arkosoliumlu mezarın arkasının açılmasıyla, diğer odalar gibi tonozlu bir şekle sahip 4 no.lu mezar odasına varılmaktadır (res. 96). Odanın girişi oldukça tahrip olmasına rağmen tabanı dikdörtgen tavanı ise tonoz formunu anımsatmaktadır. 4 no.lu mezar odasının boyutları diğer odalardan çok daha küçüktür. Ana kaya oyularak yapılmış küçük bir mezar (0.60x0.32 m), bunun sol tarafında kapıya dikey olarak uzanan koridor (1.88x0.42 m) yapılmıştır. Koridorun giriş tarafı 35-40 cm derinliğinde olduğu görülmektedir. Bu derinleştirmenin amacı daralan alanda daha geniş hareket kabiliyeti sağlamak olmalıdır. Bu odanın aceleyle yapıldığı çok özensiz ve küçük yapılmasından anlaşılmaktadır. Genel görünümde, burada bir koridor yapıldığı ve niş olarak düşünülen yerinde, bir çocuk mezarı olabileceğini göstermektedir. Odaların içi tonozlu bir görünüme sahiptir. Giriş kısmı tonozlu bölümün en yüksek kısmı olup köşelere doğru eğim azalmıştır. Bu kaya mezar, en fazla mezar buluntusunun çıktığı mezar olmuştur.¹⁰³

¹⁰³ Bkz. kat. no. 54-105, ayrıca, 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi ve 6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri başlıklarına.

2.1.2. Lahitler

Bu başlıkta, Tripolis Doğu Nekropolisindeki lahitler hakkında bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Öncelikle kazısı yapılan iki lahit buluntularıyla birlikte ele alınarak tanımlamaları yapılacaktır. Sonrada Nekropolis alanındaki diğer lahitler hakkında gözlemler sonucunda ortaya çıkan bilgilere yer verilecektir.

-1 No.lu Kaya Mezarın Dromosundaki Lahit:

Tripolis Doğu Nekropolisindeki 1 no.lu kaya mezarının taş örgülü dromosunda yazıtlı bir adet lahit kazı sonucunda bulunmuştur (res. 86).¹⁰⁴ Buradaki lahit mezarda, Doğu Nekropolis 1 no.lu bölgede yapılan kazı çalışmaları sonucunda mevcut yerin orijinal olduğu tespit edilen traverten taşından yapılan bir lahit mezar olarak bulunmuştur. Lahit, tepenin eğimine dik olarak kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu taş örgülü tonozun içine yerleştirilmiştir. Mezar tepenin yamacına yakın bir yükseklikte yapılmıştır (res. 85).¹⁰⁵ Lahitin bir yarısı kuzeybatı bölümünün ana kayaya üzerinde olduğu, diğer yarısının ise, dikdörtgen ve düzgün taşlardan oluşturulan bir düzlem üzerine oturtulduğu görülmüştür. Tarihi eser kaçakçıları tarafından kısmen tahrip olan lahitin iki yana eğimli üçgen alınlıklı kapağın yaklaşık 1/3 eksik, ancak, teknesi dahil, diğer bölümleri sağlam olarak ele geçmiştir. Kapağın, ön ve arka kenarlarında oldukça sade yapılmış köşe akroterlerinin dışında lahit üzerinde herhangi bir süsleme söz konusu değildir. Lahitin tekne kısmı ise, kenarları içe geçmeli bir profile sahip ve yüksektir (2.46x1.48x1.30 m). Teknenin dış alt kısmı 20 cm kadar daha geniş yapılarak topuk yaratılmaya çalışılmıştır. Lahitin uzun kuzey kenarı tonozlu duvara yakın yerleştirilmiştir. Güney uzun kenarında ise dört satırlık kazımayla yapılmış bir Yunanca yazıt tespit edilmiştir (res. 88). Yazıtın başında ve sonunda harfleri sınırlandırmak amacıyla sarmaşık yaprakları kullanılmıştır. Yazıtın Türkçe çevirisi şöyledir: “Montanas Tryphonianos ve karısı Zenon Kızı Polle’nin lahidi (dir)”.¹⁰⁶ Lahitin bu kenarı kaya mezarına yürümek amacıyla oluşturulduğu alana bakmaktadır. Mezarın iç bölümünde ölünün yatırıldığı taban düzenlemesinin özensiz yapıldığı görülmektedir. Yastık bölümü hafif yükseltiyle oluşturulmaya çalışılmıştır. Doğu yönündeki uzun

¹⁰⁴ Erdoğan-Aktaş 2011, 3-7; Erdoğan 2011, 335.

¹⁰⁵ Tonoz ve devamındaki kaya mezarı hakkındaki bilgiler “2.1.1.4 Tek Odalı Mezarlar” başlığında yer verilmiştir.

¹⁰⁶ Tripolis’deki tüm yazıtlar Prof. Dr. Cumhuriyet Tanrıver tarafından yayınlanma aşamasındadır.

kenar ile kuzey yönündeki kısa kenarın kaba işlenmiş olması nedeniyle lahdin arka yüzünü oluşturduğu, güney ve batı yöndeki kenarların ise ön yüz olarak yapıldığı anlaşılmaktadır. Lahitin batısında sunak (?) olabilecek çok iyi düzenlenmemiş yuvarlak planlı bir çukur dikkat çekmektedir. Lahitte ele geçen buluntu ayrıca değerlendirilmiştir.¹⁰⁷

-2 No.lu Lahit:

Kazısı yapılan ikinci lahit (res. 102-105),¹⁰⁸ Doğu Nekropolisi 1 no.lu bölgede yapılan yüzey araştırmaları sırasında, yamaç üzerinde kuzeydoğu-güneybatı yönünde tek başına duran traverten taşından yapılmıştır. Mezar tepenin alt eteğinde bir sırt üzerinde hakim bir noktada yapılmıştır (res. 102). Doğu yöndeki uzun kenar ile kuzey yöndeki kısa kenarın kaba işlenmiş olması nedeniyle lahdin arka yüzünü oluşturduğu, güney ve batı yöndeki kenarların ise ön yüze ait olduğu anlaşılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda arazinin eğimi nedeniyle podyumun yalnızca güneyde yapıldığı anlaşılmıştır. Lahit sadece kapağın doğu yöndeki uzun kısmında bir bölümü ile güney kısa kenarda bulunan köşe akroterlerinden birinin kırık ve eksik ancak kapağının ve teknesinin gerisi sağlam korunmuş durumdadır. Lahit üçgen çatılı bir kapağa sahiptir. Lahitin ölçüleri 2.45x1.36 x130 m.dir. 1 no.lu lahit mezarda olduğu gibi, lahitin tekne kısmı, kenarları içe geçmeli bir profile sahip ve yüksektir. Teknenin dış alt kısmı 20 cm kadar daha geniş yapılarak topuk yaratılmaya çalışılmıştır. Lahitin kuzeybatı uzun kenarında MS 2.-3. yüzyıllar arasına tarihlenebilecek iki satırlık yazıtta lahitte yatan kişinin kime ait olduğu yazılmıştır (res. 105).¹⁰⁹

2 no.lu lahit mezarın çevresi, tıpkı 1 no.lu lahit mezardaki, gibi etrafta ele geçen buluntuların büyük bir bölümü, yamacın yüksek kesimlerinden gelen akıntı malzemeden olduğu anlaşılmaktadır. Lahitin çevresinde yapılan kazılarda lahitle bağlantılı herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Bu sebepten ötürü mezar çevresinden gelen malzemeler tarihlendirme açısından sağlıklı sonuçlar vermemektedir. Yapılan çalışma sonucunda lahitin daha önceden kazılmış olduğu anlaşılmış ve birkaç küçük

¹⁰⁷ Bkz. kat. no. 78 ve 4.1. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığına.

¹⁰⁸ Erdoğan-Aktaş 2011, 15-16; Erdoğan 2011, 335.

¹⁰⁹ Erdoğan 2011, 335; Erdoğan-Aktaş 2011, 15. Tripolis'deki tüm yazıtlar Prof. Dr. Cumhuri Tanrıver tarafından çalışılmaktadır.

seramik buluntu dışında iskelet veya mezar hediyesine ait olabilecek bir buluntuya rastlanılmamıştır.

-Diğer Lahitler:

Tripolis Doğu Nekropolisi'nin Maiandros Nehri'ne bakan düzlüklerinin neredeyse tamamına yakınında serbest duran bazen kaya mezarları ile iç içe bazen bağımsız bazen de etrafı çevrili bir alan içerisinde toplu olarak bulunan yüzün üzerinde lahit tespit edilmiştir (res. 97-101). Serbest duran lahitlerden ikisi dışında, diğer tüm lahitler insan ve doğa tahribatı yüzünden tamamen ya parçalanmış, ya devşirme taş olarak kullanılmış ya da bir kısmı toprak altında olduğundan dolayı, net olarak sayı tespiti yapılamamış yüzlerce parça bulunmaktadır. Bunların bir bölümünün de tepenin alt eteklerinde olması sebebiyle muhtemel toprak altında olduğunu da unutmamak gerekir. Muhtemelen in situ olduğu bazı lahitlerin sadece taban parçaları görülebilmektedir (res. 101).

Doğu Nekropolisi'nde, Erken Bizans surlarının doğusundaki tepeliklerde, yüzeyde görüldüğü kadarıyla etrafında traverten blok taşlarla çevrili dört alan tespit edilmiştir (res. 106-109). Bu alanların çevrelerinde dağılmış halde onlarca serbest duran lahitlere rastlanmıştır. Tüm nekropolis alanlarında görülebilen lahitler, traverten taşından yapılmış olup, hepsi aynı ustanın veya grubun ellerinden çıkmışçasına birbirinin adeta tekrarı gibidir.

Bütün bunların dışında Tripolis antik kentinin güneyinde, 3. derece sit alanı dışında, kum ocağı olarak kullanılan alanda burgu yiv sütunlu ve kabartmalı mermer bir lahit bulunmuştur.¹¹⁰ Lahitin bulunduğu yerin kum ocağı olması sebebiyle, çevresinde başka herhangi bir arkeolojik kalıntıya veya buluntuya rastlanılmadığından, konumunun in situ olup olmadığı en azından şimdilik tartışmalıdır.

¹¹⁰ Lahit, 09.06.2015'te bulunmuş ve Tripolis kazı ekibi ile Denizli Müze müdürlüğü tarafından koruma altına alınmıştır. Lahit orta gözenekli gri/beyaz damarlı mermerden yapılmış olup, tekne uzunluğu 2 m, genişliği 90 cm, yüksekliği ise 40 cm'dir. Lahdin 2 kısa kenarı ve 1 uzun kenarı üzerinde çeşitli mitolojik kabartma figürler yer almaktadır. İki kısa cephesinin bir yüzünde Psykhe ve Eros betimlenirken, diğer kısa yüzde ise Ganymedes ve Kharon betimlenmiştir. Figürlü olan uzun yüzde ise sırasıyla Hermes, Narkissos, Meleager, Herakles ve Thanatos betimlenmiştir. Diğer uzun kenarı ise sadece kaba yontulu bırakılmıştır. Lahit mezarın kapağı beşik çatı formunda olup köşe akroterlerinin birinde uzanır pozisyonda Eros betimlenirken diğer kısa kenarındaki akroter de ise Psykhe betimlenmiştir. Bkz. <http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/guney-nekropol> (erişim tarihi: 5 Ocak 2017)

2.1.3. Tonozlu mezarlar

Tripolis Doğu Nekropolisi içinde, kaya mezarı ve lahit mezarlardan sonra tespit edilen üçüncü mezar tipi de, iki adet tonozlu ile II. dönem Tripolis kazı ekibi tarafından çıkarılan tonozlu bir yapı daha bulunmaktadır. İlk iki mezar üzerinde herhangi bir kazı çalışması yapılmamıştır ve mevcut haliyle değerlendirmeye alınmıştır. Üçüncüsü ise, kazısı yapıldığından dolayı, ek bilgilere yer verilecektir.

-M1 Tonozlu Mezar:

Kuzeye bakan M1 no.lu tonozlu yapı (res. 109-110), Tripolis'in kuzeydoğusunda kalan ve Erken Bizans doğu dış surlarının hemen altındadır. Tepenin batıya bakan alt yamacında biraz yüksek bir sırtın yola bakan yüzünde olup, çevreye hakim sayılabilecek noktadadır (Maiandros Nehri'ne bakar). Burası Güney ilçesine oradan da Blaundos'a giden yol üzerindedir. Maiandros Nehri'nin paralelinde Güney ilçesine giden eski bir yol bulunmaktadır. Bunlar kenti tamamen görmemektedir. Yapının çok sonradan yapıldığı düşünülebilir. Doğu surlarının hemen alt tarafına denk gelen birinci ve diğerine göre büyük tonozlu bir yapı yer almaktadır. Yapı, 3.92 m genişlikte, 2.86 m yüksekliğinde ve 4.13 m uzunluğunda olup, bir yüzü açık, diğer yüzü ise kapalı yapılmıştır. Tabanının toprakla kaplı olduğu görülmektedir. Tonozlu yapının duvarları 73 cm kalınlığında yapılarak, yapıya daha heybetli bir hava kattığı görülebilmektedir. Yapının duvarları, iki sıra işlenmemiş moloz ve dere taşlarıyla örülü irili-ufaklı kireç harcıyla birleştirilmesi sonucu yapılmıştır. Taşların büyüklükleri 10-20 cm'den 30-40 cm'ye kadar değişmektedir. Tonozlu yapının bulunduğu mevki nekropolis alanı içerisinde bulunduğundan dolayı bu alanın bir mezar olabileceği kuşku götürmemektedir. Tonozlu mezarın iç kısmının sonunda duvar izlerinden burada ayrı bir bölümün olduğu anlaşılmaktadır. Muhtemelen bu alana lahit, kline, ölünün direkt olarak yere yatırılması amacıyla veya yerin altına gömülmesi şeklinde çeşitli varyasyonlar uygulanmıştır. Yapının çevresinde çok sayıda lahit parçalarına rastlanmaktadır. Bu parçalar, Tripolis Nekropolisinin genelinde bulunan travertenden yapılmış lahitlerine çok benzemektedir. Tarihlendirmeye katkı yapan herhangi bir arkeolojik buluntu ele geçmemiştir. Bu yapı oldukça özensiz inşa edilmiştir. Mezarın tek veya iki katlı olup olmadığı hakkında bilgiler yetersizdir. Ancak görüldüğü kadarıyla mezarların tek katlı

olması muhtemeldir. Mimari durumundan hareketle bir tarihleme yapılması zor görünmektedir.

-M2 Tonoğlu Mezar:

M2 no.lu tonozlu mezar (res. 111), M1 mezarının yaklaşık üç metre kadar alt tarafına denk düşer ve kuzeye bakar. M1 ve M2 yapıları, tamamen antik kenti görememektedir. Yapının çok sonradan yapıldığı düşünülebilir. Yapı, 3.26 m genişlikte, 2.54 m yüksekliğinde ve 2.83 m uzunluğunda olup, 66 cm kalınlığındadır. Bir yüzü açık, diğer yüzü ise kapalıdır. Birçok yönüyle M1 Tonoğlu yapıya benzemektedir M1 yapısına göre daha küçük ölçülerde yapılmıştır. Bu yapı, M1'e göre ön kısmı çok tahrip olmuştur. M2 yapısı uzunluk olarak M1 yapısına yakın ölçülerdedir. Yapının duvarları, iki sıra işlenmemiş moloz ve dere taşlarıyla örülü irili-ufaklı taşların kireç harcıyla birleştirilmesi sonucu yapılmıştır. Taşların büyüklükleri 10-20 cm'den 30-40 cm'ye kadar değişmektedir. Tonoğlu yapının bulunduğu mevki nekropol alanı içerisinde bulunduğundan dolayı, bu yapının da M1 mezarı gibi değerlendirmek gerekir. Yapının farklı örülmüş olan tarafında duvar tekniğinden dolayı, bir restorasyon yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu yapıda lahitin nereye konulmuş olabileceği konusunda bilgiler yetersiz olmakla birlikte, muhtemelen M1 mezarındaki gibi bir düzenle yerleştirilmiştir. Herhangi bir arkeoloji malzemeye rastlanmamıştır. Bu tonozlu yapı yukarıdaki gibi oldukça özensiz yapılmıştır. Mezarın tek veya iki katlı olup olmadığı hakkında bilgiler yetersizdir. Yukarıdaki yapı gibi, bunun da tek katlı olma olasılığı kuvvetle muhtemeldir.

Yüzey araştırmaları sonucunda Doğu Nekropolisi'nin üst noktalarında oldukça manzaralı olan bir noktada yanlarında yatay konulmuş, dikdörtgen traverten taşların bulunduğu alanın arasında büyük bir tonozlu yapı dikkat çekmektedir (res. 112) Traverten taş blokların uzunluğu ortalama 150 cm.yi, kalınlıkları 30-40 cm, eni ise, 50 cm.yi bulmaktadır. Bu yapıda kullanılan taşlar, yukarıdaki tonozlu yapılarda kullanılan taşlardandır. Tonoğlu yapı bu haliyle de olsa görkemli bir görünüme sahiptir. Ancak, yine yapının durumu hakkındaki bilgiler bize bir fikir vermemektedir.

-M3 tonozlu yapı:

Tripolis antik kentin içinde, 2014 yılı kazı çalışmaları sonucunda tonozlu bir yapı bulunmuştur (res.113).¹¹¹ Hierapolis caddesindeki doğu portığının doğu kenarında yer alan yapı, Erken İmparatorluk Dönemi'nde depo veya dükkan amaçlı kullanılmış olup içindeki fresk ve sikkeler sayesinde, yapının MS 9. yüzyılın son evresinde mezar olarak kullanıldığı anlaşılmıştır.¹¹² Ancak, kent içindeki bu yapının önceleri farklı amaçlı yapılması ve geç dönemde devşirme olarak kullanılmış olmasından dolayı, diğer iki tonozlu yapıdan farklıdır. Yüzey araştırmalarıyla tespit edilen her iki yapı ile kazısı yapılan kent içindeki yapının, tonozlu olması, benzer basit ve yer yer düzensiz taşların kullanılması ve özensiz yapılmaları gibi birtakım özellikleri ortaktır. Benzer örnekler, “3.4. Tonozlu Mezarlar” ve tarihlendirme için de “4. Tripolis Mezarların Tarihlenmesi” başlığında ele alınacaktır.

¹¹¹ Tonozlu yapıyla ilgili tüm bilgiler bu çalışmadan alınmıştır: Duman-Baysal 2016, 564-565 res. 2.

¹¹² Tonozlu yapı, Doğu-batı yönlü dikdörtgen planlı, 5.75 x 11 m. ölçülerinde olup, yüksekliği 3.50 m.dir. Bu yapının, Erken İmparatorluk Dönemi'nde (MS 1.-2. yüzyıl) kesme traverten bloklardan, dükkân veya depo olarak inşa edilmiş olması muhtemeldir. MS 4. yüzyılda ise, tekrar inşa edilen yapı, çay taşı ve kireç harç kullanılarak tonozlu bir yapıya dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. MS 9. yüzyıldaki üçüncü ve son evrede ise, kuzey ve güney duvarlarına bitişik olarak iki iskelet ele geçmiştir. Yapıya girişi sağlayan 1.05 m. genişliğindeki kapı, kuzey-güney yönlü olup, 5.75 m. uzunluğundaki batı duvarı merkezine yerleştirilmiştir. Girişe ait sövelerin Geç Antik Çağ'da (MS 9. yüzyıl) devşirme malzeme olarak duvar örgüsü içerisinde kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca giriş önündeki düzensizce yapılan tuğla döşeme de son kullanım evresine aittir. Girişin karşısındaki doğu duvarı üzerinde ise, bir kısmı tahrip olmuş ışıklık bulunmaktadır. Yapının üst örtüsü, çay taşı ve harç ile meydana getirilen tonozla oluşturulmuştur. Zemin, kireç harç ve taşlarla güçlendirilmiş sert tabakadan oluşmaktadır. Yapının doğu duvarının batı cephesi üzerinde, bir bölümü korunmuş olan freskte yapılmıştır. Tonozlu Yapı içerisinde Roma Dönemi'ne tarihlendirilen Doğu Sigillata B grubuna ait ağız parçaları, MS 4.-6. yüzyıla tarihlendirilen mühürlü amphora kulpu ve kandiller bulunmuştur. Bkz. Duman-Baysal 2016, 564.

2.2. Kuzey Nekropolisi

Tripolis'in kuzeyine bakan Kaletepe veya Değirmen-tepe olarak isimlendirilen ikili tepenin (Ortaçağ kalesi) orta bölümlerinden, kentin Geç Bizans Dönemi surları, tiyatroya kadar uzanan yamaç ve düzlükler ile Erken Dönem Bizans surlarının batısı arasında kalan alanlar Kuzey Nekropolisi olarak adlandırılmıştır (res. 115). Bu Nekropolis, basit bir tarifle, Doğu ve Batı Nekropolisi arasındaki genişçe iç bükey veya çanak şeklindeki bir alandır. Nekropolisin üst bölümlerinde sayısız kaya mezarları yoğunken, orta ve alt alt bölümlerinde daha çok serbest duran lahitler dikkat çekmektedir. Ancak kaya mezarı ile lahitlerin yan yana veya üst üste kullanıldığı alanlarında mevcut olabileceği muhtemeldir. Aşağıda yüzey araştırmaları sonucunda tespiti yapılan kaya mezarı ile seyrek olarak etrafa dağılmış serbest duran lahit parçaları hakkında bilgilere yer verilecektir.

2.2.1. Kaya Mezarları

Kuzey Nekropolisi'ndeki kaya mezarları, Doğu Nekropolisi'ndekilerin adeta devamı gibi yapılmışlardır. Genel anlamda, mezarlar, Ortaçağ kalesinin bulunduğu tepenin ortalarından itibaren alt bölümlere kadar uzanmışlardır. Uzaktan bakıldığında üst üste yapılmaları sebebiyle, adeta çok pencereli bir apartmanı anımsatmaktadır (res. 116). Bu nekropoliste sadece yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen kaya mezarları değerlendirmeye alınmıştır. Alanda diğer nekropolis alanlarında olduğu gibi, toprak altındakiler hariç, insan ve doğa tahribatı sebebiyle sağlam ele geçen herhangi bir mezara rastlanmamıştır. Bu sebeple, kaya mezarları sadece görülebildikleri kadarıyla değerlendirmeye alınmışlardır. Aşağıda kaya mezarları, oda sayısına göre bir sıralama yapılarak tanımlamaları yapılmıştır.

2.2.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları

Tripolis Nekropolis alanları içinde Kuzey Nekropolisi'nde yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilen 91 kaya mezarı içinden 90'ı tek odalıdır. Kaya mezarları görülebildikleri kadarıyla, Doğu Nekropolisi alanlarında olduğu gibi benzer özelliklere sahip, standart bir görünüm sergilemektedir. Kuzey ile Doğu Nekropolisi'nin sınırlarını

ayırt edecek ve tipolojik olarak belirleyecek olan herhangi bir özellik bulunmamıştır. Mezarlar birbirlerinin benzeridir. Topoğrafyanın durumundan dolayı, buradaki kaya mezarları yer yer, üst üste ve yan yana yapılmış şekilde sıkışık bir alan da yapıldığı gözlemlenmektedir.

Yüzey araştırmalarında tespit edilen bazı kaya mezarlarının dikkat çeken özellikleri tespit edilmiştir: M225 no.lu kaya mezarı (res. 117) cephesi tek sıra düzgün taşlardan devamı ise düzensiz taşlardan örülü 1.5 m.lik tonoz görülebilmektedir. Benzer bir şekilde, M228 kaya mezarlarının (res. 118) önünde düzensiz taşlardan örülü bir başka tonoz parçası vardır. M238 no.lu kaya mezarının (res. 119-120) içinde ikisi girişin karşısında diğeri de sağ yanda yer alan üç adet arkosolium dikkat çekmektedir.

Bütün bunların yanında Tripolis Kuzey Nekropolisi'nde, Anadolu'daki diğer nekropolislerin genelinde karşımıza çıkan kaya mezarlarına rastlanmaktadır. Bunlarda; kaya tonoz açıklığı ve milli kapısı görülebilen M216 (res. 121), M263 (res. 126 Kaya mezarının önünde taş örgülü dromos), diğer res. 121-155 arasındaki kaya mezarlarında tahribata rağmen, kaya tonoz cephe açıklığı ile yer yer oda içindeki arkosolium görülebilmektedir. Res. 156'da, muhtemel taşlardan örülü bir dromos yapılmış olmalıdır. Res. 157 de ise, taşlardan örülmüş oldukça büyük bir tonoz açıklığı görülebilmektedir. Ancak, mevcut durumu hakkındaki bilgiler yetersizdir.

Kuzey Nekropolisi'ndeki tek odalı kaya mezarları Tripolis genelinde, oda düzenlemesi, cephe mimarisi yönüyle sıkça rastlanılan benzer özelliklere sahiptir.

2.2.1.2. İki Odalı Kaya Mezarları

Araştırmalar sonucunda, M247 no.lu kaya mezarı (res. 124-125) iki arkosoliumlu odaya sahip, Kuzey Nekropolisi'ndeki tek mezar olarak dikkat çekmektedir. Bu kaya mezarında, uçları milli olan bir kapı parçası ele geçmiştir. Her iki odanın düzenlemesi diğer nekropolis alanlarında olduğu gibi benzer özelliklere sahiptir. Bu nedenle tekrarı yapılmayacaktır.

Bütün bunların dışında, Kuzey Nekropolisi'nde üç veya daha fazla odaya sahip kaya mezarına rastlanmamıştır. İleride yeni arkeolojik kazılar yapılırsa, çok odalıların çıkması olasıdır.

Kuzey Nekropolisinde de birden fazla odalı kaya mezarının seyrek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak üstü kapalı çok sayıda kaya mezarının bulunduğu göz ardı edilmemelidir.

2.2.2. Lahitler

Tripolis Kuzey Nekropolisinde in situ olarak ele geçen serbest duran sağlam kalmış traverten lahit bulunmamaktadır (res. 158-160). Doğa ve insan tahribatı yüzünden lahitler tamamen parçalara ayrılmış ve dağılmış bir görünüm sergilemektedir. Ancak tespit edilen parçalara bakıldığında lahitlerin Doğu Nekropolisindeki tıpa tıpa benzeri oldukları anlaşılmıştır. Bu sebeple ilave bir tanımlama yapılmayacaktır. Bu lahitlerden bazılarının taban parçalarının in situ olarak görülebilmektedir. Üst noktalarda yer yer düzenli blok taşlarla çevrili dört alan tespit edilmiştir. Bu alanların etrafında seyrek olarak lahit mezar parçalarına rastlanmıştır. Muhtemel görülmektedir ki, bu alanın içinde toplu lahitler bulunmaktadır.

2.3. Batı Nekropolisi

Kuzey Nekropolisi'nden sonra gelen Batı Nekropolisi, akropolisin batı bölümünü içine alan ve geniş düzlükleri de olan sırt şeklindeki yükseltiden ve Geç Bizans Dönemi surlarının batı bölümünden stadiona kadar olan alanları kapsar (Res. 161-164). Bir başka deyişle, stadionun kuzeyi ve kuzey doğusundan yukarıya doğru yükselen sırt ve düzlüklerdir.

Bu alanda bazı mezar gruplarının taş blokları ile çevrilmiş olduğu da taş örgü (sandık mezar) dikkat çekmektedir (res. 65-69). Traverten taşından yapılmış olan lahitler görülebilmektedir (res. 70-72). Aynı alanda bulunan ve kaçak kazılar sonucunda bir bölümü açığa çıkarılmış olan in situ mermer lahit parçası, kullanılan malzeme açısından diğer örneklerden ayrılır. Genel olarak yüzeyde dağılmış durumda olan ve olasılıkla hiç birinin in situ olmadığı görülen traverten lahitler, yoğun bir tahribata uğramıştır. Aşağıda yüzey araştırmaları sonucunda tespit edilebilen taş örgü (sandık) mezar ve lahitler hakkında bilgi verilecektir.

2.3.1. Taş Örgü Mezarlar

Batı Nekropolisi'ndeki geniş alanda yapılan yüzey araştırmalarında, kaçak kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış ve son derece tahrip edilmiş dört adet taş örgü mezar tespit edilmiştir (res. 65-69). Genel olarak bu mezarların traverten, kayrak taşı veya lahit parçalarının kullanılarak taş bloklarla çevrilmiş oldukları görülmektedir. Bu durum mezarların ya bir aileye ya da bir gruba ait olduğunu göstermektedir. Mezarların sadece bir kısmı görülebilmektedir. Görüldüğü kadarıyla muhtemelen uzun kenarlarında 2-3 blok taş kullanılırken, kısa kenarında bir blok taş kullanılmıştır. Taş blokları 40-60 cm uzunluğunda 40-50 cm genişliğindedir. Mezarın kapağı ise sayıları 1-2 arasında değişen genellikle traverten blok taşlardan oluşmaktadır. Sonradan mezarın üstü toprakla kapatılmıştır. Ele geçen hiçbir iskelet ve ölü hediyesine rastlanmamıştır. Mezarlarda belli bir yön tayini söz konusu değildir. Buradaki mezarlar, çok düzgün kesilen traverten taşlardan dolayı, aşağıda sözü edilen örneklerle karşılaştırıldığında daha düzenli mezarlar oldukları kuşku götürmemektedir.

Batı Nekropolisi alanının kuzey bölümü akropolise doğru yükselen sırt ve düzlüklerde, daha geç dönemde de aynı amaç için kullanılmıştır. Burada ise, yüzeyde

yoğun olarak tuğla yığınları görülmektedir. Bunların Bizans Dönemi mezarlarına ait malzemeler olduğu ve arazide tarım yapılması sırasında yerlerinden sökülerek belli bölgelerde toplandığı muhtemeldir. Tripolis taş örgü mezarlarının emsalleriyle karşılaştırılması¹¹³ ve tarihlenmesi¹¹⁴ ile ilgili bilgiler aşağıda ayrıca verilecektir.

2.3.2. Lahitler

Batı Nekropolisindeki lahitler, diğer Tripolis nekropolislerinde karşımıza çıkan lahitler gibi traverten taşından olup, doğa ve insan tahribatı yüzünden tamamen parçalara ayrılmış ve dağılmış bir görünüm sergilemektedir (res. 70-72). Lahitleri stadionun kuzeyine (kısa kenarı) ve kuzey doğusuna bakan ve genel olarak sırt ve tepeliklerde yer almaktadır. Burada da etrafı büyük taş bloklarıyla çevrili olan toplu lahit mezarların bulunduğu anlaşılmaktadır. Lahitler, yine diğer nekropolis alanlarında görülen ve serbest duran traverten lahitlerin tamamen benzeridir. Bu sebeple, ilave bir bilgiye yer verilmeyecektir.

¹¹³ Bkz. 3.3. Taş Örgülü Mezarlar başlığına.

¹¹⁴ Bkz. 4.3. Tripolis Taş Örgülü Mezarların Tarihlenmesi başlığına.

3. Tripolis Mezarlarının Yapısal Özellikleri ve Tipolojisi

Bu başlıkta, Tripolis Nekropolis alanlarındaki kaya mezarların, lahitlerin, taş örgü mezarların ve tonozlu mezarların yapısal özellikleri ele alınarak, bunun Anadolu'daki diğer mezarlardaki benzer özelliklerle karşılaştırılacaktır. Bu sayede, Tripolis'deki kaya mezarlarının Anadolu'daki yeri tespit edilecek ve devamında çalışmanın sonucuna katkı yapması amaçlanacaktır.

3.1. Kaya Mezarları

Anadolu'da yerleşim alanlarının kayalık olması, ekilebilir alanların kıymetli olması ve beraberinde yerel ve genel kültürlerin etkisiyle kayaların oyularak çeşitli mezarlar yapılmasında etkili olmuştur.¹¹⁵ En erken yapılan ve zengin kireç taşı ile bazalt kayalıklara sahip olan kaya mezarları, Urartu bölgesinde karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁶ Bu bağlamda kaya mezar geleneği, önce Phrygia'ya, sonra da Lykia ve Paphlagonia bölgelerine yayıldığı ileri sürülmektedir.¹¹⁷ Phrygia bölgesinde,¹¹⁸ Hellenistik, Roma ve Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde kullanıldığı tespit edilen yaklaşık otuz kaya nekropolisiyle beraber dağınık kayalık alanlardan tekil konumda olan çok sayıda kaya mezarı da bulunmaktadır. Lykia bölgesi kaya mezarları,¹¹⁹ MÖ 5. yüzyılda ortaya çıkmış olup, Urartu ve Phryg kaya mezarlarından sonraki Anadolu'nun en zengin üçüncü kaya mezarı grubunu temsil etmektedir. Paphlagonia bölgesinde,¹²⁰ MÖ 5. yüzyılın ilk çeyreğinden Hellenistik Dönem içlerine kadar özellikle anıtsal cephele kaya mezarları yapmıştır. Ancak seyrek de olsa, Pompeipolis/Taşköprü ilçesi, Safranbolu

¹¹⁵ Prof. Dr. M. Durukan ile yapılan görüşmede, özellikle Kilikia bölgesinde ekilebilir alanların kıymetli olmasından dolayı, kayalık alanların mezar olarak kullanılmasının tercih edildiğini savunmaktadır.

¹¹⁶ Köroğlu 2008, 21-38; Çevik 2000a; Konyar 2011, 206-233; Bölgede kaya mezarları haricinde, Urartu mezarları inşa şekilleri bakımından yer altı oda mezarları (oyma, örme, oyma-örme), taş-sandık mezarlar, toprak mezarlar, urne tipi mezarlar ve küp mezarlar şeklinde sınıflandırılmaktadır.

¹¹⁷ Işık 1989, 22 ve Çevik 2000a, 100-101,107.

¹¹⁸ Haspels 1971, 101 vd; Kortanoğlu 2006, 29-123; Sivas 2012, 260-287. Tripolis'e benzeyen Blaundos için Baumeister 2006, 222-260. Phryg kaya mezarı cephe mimarisi ve mezar içi donanımı bakımından ahşap yapı geleneğinden esinlendiğini öne sürülmüştür.

¹¹⁹ Uğurlu 2000, 259-288; Çevik 2003b, 213-250. Çevik 2015. Çok yoğun karşımıza çıkan ve yazıtlı ile kabartmalı yapılan doğal tepelere oyulmuş tapınak ve ev cephele kaya mezarları vardır. Yerel kireçtaşından oyularak işlenmiş olan klineli sade dikdörtgen veya kare girişli, kaya mezarları Lykia'nın diğer yerleşimlerinde de genelde karşılaşılmakla birlikte özellikle Myra, Telmessos, Tlos, Pınara ve Limyra antik kentlerinde çok sayıda karşımıza çıkmaktadır.

¹²⁰ Dökü 2008, 16-126. Cephesinde iki veya üçlü sütun görülen alınlıkları ve çatıları ikonografik kabartmalı anlatımlar söz konusudur. Bu mezarlar, manzaralı ve yerleşim yerlerine bakan görkeme sahiplerdi.

Aşağı Güney Köyü, Hacılarobası Köyü, Sinop/Durağan ilçesi Terelik kaya mezarları Tripolis örneklerine benzer basit tonoz açıklıklı ve arkosoliumlu mezarlar da karşımıza çıkmaktadır.¹²¹ Sardis'te¹²², Paktolos Çayı'nın geçtiği vadinin her iki yakasına yayılan, yoğun kum katkılı konglomeranın kolay kazılması sayesinde, yaklaşık MÖ 6. yüzyıldan itibaren sürekli kullanılan bin adet kaya mezarı tespit edilmiştir. Karia bölgesinde İdyma ve Kaunos'ta tapınak cepmeli kaya mezarları, Latmos Herakleia'sında da khamasoriumlu mezarlar dikkat çekmektedir.¹²³ Pisidia bölgesi kaya mezarları, kuzeyinde Isparta ili sınırları içindeki bazı yerlerde Phryg etkilerinin de görülebildiği dağınık coğrafyada basit kaya mezarları dikkat çekmektedir.¹²⁴ Ayrıca bölgenin güneyinde yer alan Termessos ve Kibyra'da az da olsa kaya mezarları bulunmaktadır.¹²⁵ Kilikia bölgesi, kaya mezarları açısından en çok çalışılan bölgelerden biridir.¹²⁶ Bu bölgede, yer yer tapınak tipli kaya mezarları olmak üzere, basit girişli, tonoz girişli kaya mezarları, merdivenli dromos kaya mezarları, cepmelerinde kabartmalı kaya mezarları, açıkta arkosoliumlu mezarlar, khamasorium, kaya lahiti ve kaya hyposoriumu şeklinde çok çeşitli kaya mezarları bulunmaktadır. İsaoria bölgesinde,¹²⁷ özellikle Dağlık Kilikia ile benzer özellikler göstermektedir. Bu nedenle bölge sınırları bazen iç içe geçmektedir. Kaya mezarları burada, daha çok bölgesel çaplı değerlendirilmiştir. Söz konusu bölgede, kaya mezarları, tapınak cepmeli, tonoz cepmeli, sade cepmeli, dekoratif süslemeli cephe, khamasorium ve açıkta arkosoliumlu mezar bulunmaktadır. Oda içinde arkosolium son derece azdır. Lykaonia bölgesinde sadece Konya'da Küçük Muhsine Köyü'ne yakın vadide, yirmi bir kaya mezarının bulunduğu nekropolis çalışılmıştır.¹²⁸

¹²¹ Dökü 2008, 15.

¹²² Mclauchlin 1985, 54-66; Baughan 2010, 273-275, 284-286, 296-297.

¹²³ İdyma için İren 2007, 399-420; Latmos Herakleia'sı için, Peschlow 1990, 153-169 ve Peschlow 1991, 383-399; Kaunos için, Roos 1972.

¹²⁴ Pisidia genel bkz. Abbasoğlu, 1987, 213-230; Hümmüzlü 2007, 1-22; Yılmaz 2007, 157-204; Şimşek 2013, 27-58; Berber 2015, 42-71. Isparta Keçiözü ilçesindeki Roma dönemine tarihlenen kaya mezarlarının cepheleri ve oda tavanı Phryg etkili kırma çatılı veya sade ve tek odalı olduğu görülmektedir.

¹²⁵ Kibyra için Düzgün 2013, 271-284 ve Termessos için Çelgin 1990 ile Çelgin 1994, 153-177.

¹²⁶ Joseph – Wilhelm 1931, 44, 72-79; Machatchek 1967, 49-62; Scarborough 1991, 127-360; Zoroğlu 2000, 115-133; Durukan 2001, 52-106; Er-söğüt 2005, 97-110; Akçay 2012, 77-104; Akçay 2016.

¹²⁷ Rosenbaum-Huber-Onurkan 1967, 21-27, 57; Doğanay 2009; Baysal-Elton 2014, 181-208;

¹²⁸ Karağuz-Kunt-Doğanay 2004, 7-17. Küçük Muhsine köyünde çok sayıda ve son derece sade kaya mezarları tespit edilmiştir. Oldukça yumuşak ve kum katkılı volkanik bir kaya yapısı vardır. Buradaki 21 kaya mezarından altısı, tonoz açıklıklı dış cepheye sahiptir.

Kayalık alanın yoğun olduğu ve volkanik bir yapıya sahip olan Kappadokia'daki¹²⁹ kaya mezarları seyrek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu seyrekliğe rağmen bölgede Tripolis örneklerine benzer kaya mezarları aşağıda ayrıca açıklanacaktır. Kommagene bölgesinde Dolikhenus, Zeugma ve Besni çevresindeki nekropolislerde¹³⁰ oda mezar, arkosolium ve khamasorium gibi Roma ve çevre kültürlerin etkisinde mezar çeşitlilikleri görülmektedir. Kuzey Suriye bölgesine olan Seleukeia Pieria'da zengin kaya mezarlar bulunmaktadır.¹³¹

Tripolis Nekropolis alanlarının yukarıda açıklanan diğer bölgelerdeki veya kentlerindeki kaya mezarlarının mimari ve teknik düzenlemesiyle karşılaştırıldığında birçok benzer yanları karşımıza çıkmaktadır.

-Kaya mezar ön alan ve yakın çevre düzenlemesi:

Tripolis kaya mezarlarının genel anlamda, kendi içindeki yer seçiminde bulundukları kayalıkların verimli kullanımının esas alındığı görülmektedir. Bu özellik, mezarlar arasında hiçbir boşluğun bırakılmamış olmasından anlaşılmaktadır (res. 8). Böylece, mevcut yoğunluk içinde, burada ortak kullanım alanları açıldığı muhtemeldir. Sardis Nekropolisi'ndeki gibi,¹³² mezarlara patika ve yollarla ulaşılabilir. Bu çerçevede ön alanlar ortak kullanılmıştır. Tripolis'de, basamak ve rampalarla sürekli ulaşımın sağlandığı bir düzenleme yoluna gittiği tahmin edilmektedir.

Tripolis'deki Nekropolis alanlarının kaya mezarları, tepenin yamaçlarında olduğundan, mezarlar üst üste veya alt alta kazılmışlardır (res. 8). Bu sebeple incelenebilen kaya mezarlarında kapı önünde küçük olduğu düşünülen tören alanları yapılmıştır. Bu alanların bazıları tonoz örgülü dromosta, bazıları da kaya tonoz açıklığının altında, kapı önünde karşılıklı yapılan tek basamaklı alanlar olarak karşımıza

¹²⁹ Schneider 1995, 429-440; Durukan 2012, 23-31. Bölge, yazıt ve dekoratif özelliklerin tarihleyici olması sebebiyle önem arz etmektedir. Bölge kaya mezarları, oldukça dağınık bir gönüm sergilemektedir. Kayseri/Yahyalı'daki kaya mezarları tapınak cephe, kabartmalı veya kemer açıklığına sahip girişleriyle dikkat çekerken, iç donanımı oldukça sadedir.

¹³⁰ Ergeç 1995, 116-195; Zeyrek 2007a, 807-828. Doliche Nekropolisi'nde yerleşime çok yakın, alçak bir tepe üzerinde ve işçilik kalitesi çok iyi olan yüzün üzerinde kalkerli kaya mezarı tespit edilmiştir. Roma lejyonier askerlerinin kaldığı yer olan Zeugma'da ise, nekropolis alanları, Dolikhenus'a benzer şekilde, ama daha yumuşak kalkerin getirdiği kolaylıkla kaya mezarları yapılmıştır. Buradaki nekropoliste arkosoliumlu, lokuluslu, ön odalı, ön odalı arkosoliumlu oda kaya mezarlar ve kolumbariumlar bulunmaktadır.

¹³¹ Pamir 2006, 105-111; Altunay 2008.

¹³² Mclauchlin 1985, 63.

çıkılmaktadır.¹³³ Tripolis’de tespit edilen tek örnekte, yani S35 no.lu (res. 39) kaya mezarında olduğu gibi, bu tarz uzun kazılmış dromoslar, Sardis ve Blaundos’taki kaya mezarlarında kullanılmıştır.¹³⁴ Eğimli kaya mezarlarının önünde yer yer küçük düz alanlar veya Korykos’taki kaya mezarlarında,¹³⁵ Lykia bölgesinde,¹³⁶ İsauria bölgesindeki Göktepe Köristanı 3 ve Ermenek Kebeni 1 no.lu kaya mezarlarındaki gibi¹³⁷ ahşap veya taş merdivenlerin Tripolis’de yapılmış olması muhtemeldir.

Bazı kaya mezarlarda ön oda bulunurken (res. 72, 76, 80, 84 ve 89), bazı mezarlarında ön girişi derin tutularak, tören alanı olarak kullanılmış olma ihtimalleri oldukça yüksektir. Tripolis’de tespit edilen kaya mezarları içinde ön odalı olanlar son derece azdır. Muhtemelen, çoklu oda yapıldığı zaman ön odaya gereksinin duyulduğu anlaşılmaktadır. Tekli odalarda tonoz açıklığı derin tutularak bu ihtiyacın giderildiği olasıdır. Anadolu’da ön odalı veya derin ön oda şeklindeki kaya mezarları, sıkça karşımıza çıkmaktadır. Güney Phrygia da başta Blaundos’ta olmak üzere¹³⁸, Dağlık Phrygia bölgesinde bulunan 118 tek odalı mezarın 74 adedinde cephe mimarisi tespit edilebilmiştir.¹³⁹ Bunlardan Eskişehir/Zehran, Güllüören, Kümbet/Deliklikaya, kaya mezarları ile Afyon/Ayazın Demirli’deki kaya mezarlarında ön alanda bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır. Benzer düzenlemeler Lykaonia’da bölgesinde Küçük Muhsine Köyü Nekropolisi’nde Mezar 2’deki¹⁴⁰, İsauria’da¹⁴¹ Çukurbağı Köristanı 1-2, 4, Daran Kızılcukur, Gökçeseki İsmiören 2 ve Güneyyurt İkizin 2 kaya mezarlarında görülmektedir. Paphlagonia bölgesinde, Pompeipolis/Taşköprü ilçesi, Safranbolu Aşağı Güney Köyü, Hacılarobası köyü, Sinop/Durağan ilçesi/ Terelik kaya mezarlarında basit bir ön alan oluşturulmuştur.¹⁴² Kommagene bölgesinde, özellikle Dolikhenus Nekropolisi’nde¹⁴³ ve Besni ilçesinde/Çakırhöyük Tavaş mevkiinde ve Zeugma Batı

¹³³ 2, 4 ve 7 no.lu kaya mezarları.

¹³⁴ Sardis için Butler 1922, 142, res. 157 ve Mclauchlin 1985, 97, fig. 19-22; Blaundos için, Baumeister 2006, 224.

¹³⁵ Machatchek 1969, 55; Aşkın 2012, 128, res. 166-169.

¹³⁶ Çevik 2015, 168, 170.

¹³⁷ Doğanay 2009, 76-77.

¹³⁸ Baumeister 2006, 225, res. 204-207.

¹³⁹ Kortanoğlu 2006, 69, lev. 67-69, 85-86, 95-96, 116-133, 170-174, 180-182. Buradakiler daha görkemli yapılarak anıtsal bir görünüm kazandırılmıştır.

¹⁴⁰ Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 18, lev. II: 2.

¹⁴¹ Doğanay 2009, 95-97, lev. 38-39, 32-35, 48-49, 100-101, 115-116.

¹⁴² Dökü 2008, 49-62, res. 1-46.

¹⁴³ Ergeç 1995, 149, lev X-1-3.

Nekropolisi'nde ¹⁴⁴, ön avlu gibi birtakım alan düzenlemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁵

-Tripolis kaya mezarlarında cephe düzenlemesi:

Nekropolis alanlarında tespiti yapılanlar içinde üç tip cephe ile karşılaşılmaktadır. Birincisi ve en sık karşılaşılan, mezarların büyük bir çoğunluğu girişten önce, kayanın yarım daire şeklinde içe doğru oyulmasıyla kaya tonozu elde edilmesidir (res. 19). Anadolu'da benzer yaygın örnekler (res. 183), Tripolise yakın olup, kuzeyinde yer alan Sardis¹⁴⁶ ve bir Güney Phrygia kenti Blaundos'taki kaya mezarlarında vardır.¹⁴⁷ Ancak, insan ve doğa tahribatı yüzünden cepheler net anlaşılamamaktadır. Büyük bir çoğunluğunda, bu şekilde bir girişin olduğu tahmin edilebilir.¹⁴⁸ Daha kuzeyde Dağlık Phrygia'nın genelinde 122 kaya mezarından büyük bir çoğunluğu Eskişehir/Kümbet-Delikkaya çevresindeki tonoz girişli kaya mezarları oluşturmaktadır. Bu mezarların bazılarında ek süslemelerle daha anıtsal bir hava kazandırılmıştır.¹⁴⁹ Dağlık bir bölgeye sahip olan İsaoria'daki Çukurbağ Köristanı 1, Çukurbağ Köristanı 2, Çukurbağ Köristanı 4, Demirölük Yaylası, Ermenek Kebeni 2, Gökçeseki İsmiören 2, Güneyyurt İkizin 2, Güneyyurt İkizin 1 ve Sarıveliler Kalesi 5 no.lu kaya mezarında bu özellik bulunmaktadır.¹⁵⁰ Lykaonia sınırları içindeki Konya/Meram/Küçük Muhsine Köyündeki vadinin yamacına seyrek olarak dağılmış olan 21 kaya mezarından altısının girişinde tonoz açıklık vardır.¹⁵¹ Kappadokia da Kayseri/Yahyalı Keklice Dağı 1 no.lu kaya mezarı, Kayseri/Develi/Terece mevkiindeki kaya mezarı üçgen alınlıklı kaya mezarıyla yan yanadır, Kayseri/Develi/Ayşepınar¹⁵² ile Güzelyurt¹⁵³ kaya mezarlarında kaya tonoz açıklıklığına sahiptir. Dağlık Kilikia'nın birçok kentinde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar;

¹⁴⁴ Yaman 2012, res. 300.

¹⁴⁵ Zeyrek 2007a, 817, res. 13.

¹⁴⁶ Butler 1922, 142, res. 157 ve Mclauchlin 1985, 97, fig. 19-22.

¹⁴⁷ Baumeister 2006, 225, abb. 204-207.

¹⁴⁸ Baumeister 2006, 224, res. 205-207.

¹⁴⁹ Kortanoğlu 2006, 69-70, 121. Tonoz açıklığın yanında üçgen alınlıklı kaya mezarları bölgede çok yaygındır.

¹⁵⁰ Doğanay 2009, 7-73. lev.33-32, 34-35, 38-39, 61, 88-89, 100-101, 113, 114-115, 148-149. Kaya tonoz açıklığı İsaoria'da önemli yer tutmaktadır. Kaya mezarları, tapınak cepheli, tonoz cepheli, sade cepheli, dekoratif süslemeli cephe olma üzere dört çeşittir.

¹⁵¹ Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 15, mezar 4-5, 11-12, 14, 16.

¹⁵² Durukan 2012, 23-31. res. 15, 26-27, 38-58.

¹⁵³ Schneider 1995, 430, fig. 4.

Korykos nekropolis vadisinde¹⁵⁴, Kelenderis yakınlarındaki Duruhan mezarlarında,¹⁵⁵ Elaiussa-Sebaste'de,¹⁵⁶ Uzuncaburç'daki örnekte, üstte korinth sütunlu prostylos düzenli Korinth sütunlu cephe, altta tonozlu giriş şeklindedir.¹⁵⁷ Ayrıca buradaki iki kaya mezarı¹⁵⁸ Tripolis'in cephe örnekleri anımsatmaktadır. Seleukeia Pieria da 99 kaya mezarından 11'inde tonoz cepheli bir düzenleme yapılmıştır.¹⁵⁹ Arkaik Dönem'den beri kullanılan ve 1000 civarında kaya mezarı tespiti yapılan Sardis'teki nekropoliste, tonoz cepheli mezarlar bulunmaktadır ancak, sayı tespiti bulunmamaktadır.¹⁶⁰ Paphlagonia bölgesi geneline yayılmış olan bu cephe türü, Pompeipolis/Taşköprü ilçesi, Safranbolu/Aşağı Güney Köyü, Hacılarobası Köyü, Sinop/Durağan ilçesi/ Terelik kaya mezarlarında seyrek karşımıza çıkmaktadır.¹⁶¹ Güney Kommagene'deki Adıyaman/Besni/Tavaş mevkiindeki sıralı kaya mezarında¹⁶² ve Kommagene yerleşimi olan Dolikhenus Nekropolisi'nde, R. Ergeç tarafından tespit edilenler kaya tonozlu mezarlara rastlanmaktadır.¹⁶³

Tonoz cepheli kaya mezarları genel olarak, taş örgülü tonozlu mezarların kayaya yansımış hali olarak değerlendirilmelidir.¹⁶⁴ Bu şekilde girişlerin yapılması ve aynı zamanda anıtsal görünümde yapılan mezarın önüne eklenen kemer, yapının daha yüksek ve görkemli olmasını sağlamaktadır.¹⁶⁵ Kappadokia'daki Yahyalı kaya mezarıyla¹⁶⁶ ve İsauria'daki Lauzados Nekropolisi'ndeki bir kaya mezarında¹⁶⁷ girişin üzerinde kemerin konturlarını belirleyen bir silme bulunmaktadır. Lykaonia bölgesindeki Küçük Muhsine Köyü kaya nekropolisinde, cephe kısmı işlendikten sonra ana girişinde bitirilememiş bir

¹⁵⁴ Aşkın 2012, fig. 68-69,174, 195.

¹⁵⁵ Scarborough 1991, 143, 338-339, Fig 16-17.

¹⁵⁶ Schneider-Morselli 2013, fig. 7-9.

¹⁵⁷ Akçay 2016, res. 120.

¹⁵⁸ Aşkın 2012, 141-142.

¹⁵⁹ Altunay 2008, 124-125, kat. no. 2, 19, 25, 27, 31-32, 61-62, 80-82

¹⁶⁰ Baugan 2010, res. 17. Girişlerin büyük bir çoğunluğu düz yapılırken, nadir olarak üçgen alınlıklı veya tonoz açıklıklı olanlarda yapılmıştır. Ancak Sardis'te oda içinde ve dışında arkosolium bulunmamaktadır.

¹⁶¹ Tripolis kaya Nekropolisine benzerlik bakımından, Pompeipolis/Taşköprü ilçesi, Safranbolu Aşağı Güney Köyü, Hacılarobası köyü, Sinop durağan ilçesi Terelik kaya mezarları dağınık durumdadır. Bkz. Dökü 2008.

¹⁶² Zeyrek 2007, 817, res. 16.

¹⁶³ Ergeç 1995, res. K 2.1, 7.1, 8.1, 13.1, 15.1,30.1, 32 vd.

¹⁶⁴ Durukan 2012, 27.

¹⁶⁵ Machatschek 1967, 92. Machatschek'e göre, Hristiyanlığın bölgeye gelmesiyle birlikte kaya mezarların tekrar kullanımları söz konusudur.

¹⁶⁶ Durukan 2012, 24, fig. 15.

¹⁶⁷ Doğanay 2009, 88, lev 15-16.

mezar taslağı, bize kaya mezarlarının en azından girişte işlemlerin nasıl yapıldığı hakkında fikir vermektedir.¹⁶⁸ Tripolis kaya mezar cepheleri içinde, en azında böyle bir uygulama olmalıdır.

İkinci tip, 1 no.lu (res. 86), M105 no.lu (res. 71), M216 no.lu (res. 121), M263 no.lu (res. 126) mezarlarda kaya tonozunun üstü düzensiz taşlardan örülerek girişi olan bir dromos yapılmıştır. Bunun benzerlerinin bir ahşap versiyonu olarak, Korykos'daki iki mezarda taş örgülü tonozlu bir sundurma görülürken, iki mezarda da ahşap sundurma kullanıldığı izlerden anlaşılmaktadır.¹⁶⁹ Elaiussa-Sebaste de dikdörtgen girişli kaya mezarının önünde küçük ve düzensiz taşlardan oluşturulmuş bir tonoz ve onunda girişi düzgün taşlardan örülmüş bir kemer dikkat çekmektedir.¹⁷⁰ Kommagene bölgesinde Dolikhenus'ta ve Anazarbus'taki kaya mezarlarında¹⁷¹ da benzer bir durum söz konusudur. Bu örnekler, Tripolis'deki kaya mezarlarındaki örgü tonozların şekli konusunda bize bilgi vermektedir. R. Ergeç¹⁷², böyle bir tonozun olması, mezar imajını sağlamak ve mezar kapısını koruma amaçlı yapılmış olabileceğini ileri sürmektedir.

Üçüncü tip ise, M118 no.lu (res. 48), M225 no.lu (res. 117) kaya mezarlarında, ikinci modelin bir benzeri olup, bu kez, kaya tonozunun önünde düzgün blok taşlardan bir kemer veya tonoz şeklinde örülmüştür. Muhtemelen kayanın yıkılma tehlikesi yüzünden böyle bir yola başvurulmuştur. Her üçü de özellikle başka yerlerde karşımıza çıkabilen özelliklerdir: Aslında bu şekilde kayanın üzerine kemer örme tekniği Trebenna'da¹⁷³, Etenna'da,¹⁷⁴ Tlos,¹⁷⁵ Kappadokia/Saimbeyli/Ören kaya mezarında¹⁷⁶ ve Korykos'taki¹⁷⁷ gibi kentlerde karşılaşılmaktadır. Bunun gibi kaya mezarlarında montaj veya restorasyon amaçlı olarak yapıldığı bilinmektedir. Tripolis kaya mezarlarının kırılğan yapısı düşünüldüğünde, böyle bir restorasyonların yapılmış

¹⁶⁸ Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 16.

¹⁶⁹ Aşkın 2012, 128 res.166-167 ve res.168-169; Machatchek 1969, 55. Machatchek'e göre Korykos Nekropolisinde, kapı ile birlikte tüm ön cephenin gölge ve yağmurdan korunmak amaçlı ahşap bir tasarımla örtülmüş olduğuna işaret eden örnekler tespit edilmiştir.

¹⁷⁰ Schneider-Morselli 2013, 255, res. 10.

¹⁷¹ Ergeç 1995, 123, K9.

¹⁷² Ergeç 1995, 123.

¹⁷³ Çevik-Varkıvanç-Akyürek 2005, 66.

¹⁷⁴ Çevik 2000b, 97-98.

¹⁷⁵ İşkan-Çevik 2001, 171.

¹⁷⁶ Durukan 2012, fig. 63.

¹⁷⁷ Machatchek 1969, 56.

olabileceği kuvvetle muhtemeldir. Her üç cephe modelinin özünde kavisli bir görünümün olmasıdır. E. Erten'e göre¹⁷⁸, "kavisli lento" (arcuated lintel) tarzında ya da bu tarz kemerli cephe düzenlemeleri, mimarlık tarihinde "Suriye tipi" olarak adlandırılan bir formu yansıtmaktadır.

-Tripolis kaya mezarlarının giriş ve kapıları:

Tripolis kaya mezar kapıları, tonozlu kayanın içinde olup, kare veya dikey dikdörtgen formundadır. Ele geçen örnekler M216 no.lu (res.), 6 no.lu (res. 28), S39 no.lu (res. 67), M136 no.lu (res. 84) ve 1 no.lu (res. 91) kaya mezarlarında yöresel taştan yapılan bu kapılar, sağda veya solda olan (genelde sağda) üst ve alt silindirik milin yuvalarına oturtularak, tek taraflı olan kapı kanadı, dışarıdan içeriye doğru açılan bir mekanizmaya sahiptir. Zamanla kayanın doğa şartlarından dolayı tahrip olması sebebiyle, kayaya lento ve söve bir çerçeve eklenmiştir. Devamında kaya ile aralarına taş ve kireç harcı kullanılarak restorasyon yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu örneklerinin yanında belki de ahşap kapı da kullanmaları muhtemeldir.¹⁷⁹ Ancak eldeki veriler şimdilik bu olasılığa imkan vermemektedir. Ayrıca kaya mezarlarında sık rastladığımız tıpa şeklinde kapı ele geçmemiş, ancak kapıların ayrıca tıpa şeklinde yapılması da olası görünmektedir. Tripolis kaya mezarı kapı sistemleriyle ilgili olarak, Tlos'taki¹⁸⁰ ve Güney Kommagene de Dolikhenus'taki¹⁸¹ gibi sürgülü kapıya benzer örneklerle rastlanmamıştır.

Tripolis kaya mezarlarındaki milli kapılara benzer örnekler Anadolu'da çokça rastlanmaktadır: Lykaonia/Küçük Muhsine Köyü 21 kaya mezarından 15'i bu şekildedir.¹⁸² İsaoria'da tespit edilebilen 30'un üstünde olan kaya mezarında dağınık olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁸³ Dağlık Kilikia bölgesinde Korykos,¹⁸⁴ Elaiussa-Sebaste¹⁸⁵, Kelenderis¹⁸⁶ ve Kanytellis'teki kaya mezarlarında da benzer bir

¹⁷⁸ Erten 2005, 12.

¹⁷⁹ Rosenbaum 1971, 11; Ergeç 1995, 123; Baysal-Elton 2014, 185.

¹⁸⁰ İşkan-Çevik 1999, 426.

¹⁸¹ Ergeç 1995, 117, K-11, 63, 64, 69-71, 74.

¹⁸² Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 9-10, 15.

¹⁸³ Doğanay 2009, 101.

¹⁸⁴ Machatchek 1969, 49-54.

¹⁸⁵ Machatchek 1969, 49-54; Schneider-Morselli 2013, 246

¹⁸⁶ Zoroğlu 2000, 122.

uygulamaya rastlanmaktadır.¹⁸⁷ Kommagene'deki Dolikhenus ile Anazarbus'ta¹⁸⁸ ve Zeugma Doğu Nekropolisinde iki örnekte görülmektedir.¹⁸⁹ Tlos'da¹⁹⁰, Phrygia bölgesinde, dağınık olarak kaya mezarlarında milli veya tıpa şeklinde kapının varlığı tahmin edilmektedir. Ancak in situ bir örnek bulunamamıştır.¹⁹¹ Kibyra'da¹⁹² ve Kappadokia'daki¹⁹³ bazı kaya mezarlarında coğrafyanın şartlarına uygun olup pratikliği açısından sık kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁹⁴

Laodikeia'daki¹⁹⁵ taş örgülü oda mezarda karşımıza çıkan bir örnek, bunun bir kaya mezarının kapı versiyonu olabileceğini göstermektedir. Metalden (bronz, demir) silindirik formda yapılan kapı hareket milinin lento ve eşik taşına açılan kare biçimli yuvalara oturtularak kurşunla sabitlendiği tespit edilmiştir. Sürekli kullanılan ve bu tarz kapıların daha iyi açılıp kapanması için günlük kullanıma ait kapılardaki gibi metal kapı mili yuvasına yağ döküldüğü de muhtemeldir.¹⁹⁶

Görüldüğü kadarıyla kaya mezarlarındaki milli kapı sistemi nekropolislerde sıkça karşımıza çıkan pratik bir yöntemdir. Bu uygulamayla, kaya mezarlarının yeni definler için tekrar kullanıldığı kanıtlamaktadır.

-Tripolis kaya mezarlarında “sahte/yalancı kapı”:

Tripolis nekropolisleri içinde kaya mezarlarında karşımıza çıkan bir “sahte kapı” örneği, Doğu Nekropolisinde kazı ve temizlik çalışması yapılan 1 no.lu mezarın dromosunda, yani lahit ile kaya mezar odasının arasındaki alanda üç parça şeklinde ele geçmiştir (res. 74). Burada bulunan “sahte kapının”, Phrygia bölgesindeki Eskişehir/Güllüören V mevkiindeki¹⁹⁷ örnekten yola çıkılarak mezarın ilk evresinde kemerli bölümün üst kısmında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

¹⁸⁷ Aydınoglu 2015, 45.

¹⁸⁸ Ergeç 1995, 123 -124; Zeyrek 2007a, 816.

¹⁸⁹ Yaman 2013, res. 314-315.

¹⁹⁰ İşkan-Çevik 1999, 426.

¹⁹¹ Kortanoğlu 2006, 175-179.

¹⁹² Başer 1990, 237-239.

¹⁹³ Durukan 2012, 23-30.

¹⁹⁴ Lykia ve Urartu da sürgülü kapılar revaçtadır. Bkz. Çevik 2003b, 225-233

¹⁹⁵ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 17.

¹⁹⁶ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 17.

¹⁹⁷ Kortanoğlu 2006, lev.85

Benzer “sahte kapılar”, “kapı tipi mezar steli” olarak da isimlendirilmektedir.¹⁹⁸ Bu tarz örneklerin, Phrygia karakterli olduğu ve Hellenistik ve Roma Dönemi’nde de Anadolu’nun genelinde kullanıldığı ileri sürülmektedir.¹⁹⁹ Benzer kapılar, Hellenistik ve Roma Dönemi’ne Phrygia etkilerinin olduğu Pisidia bölgesindeki geniş bir coğrafyada ele geçmiştir (Res. 175).²⁰⁰

“Sahte kapı” taşı, mezarlarda kaya veya taş yüzeyinin diğer tarafına geçiş sağlanamayıp, kapı şekline benzeyen, bu dünya ile öbür dünya arasında sembolik geçişi ifade eden, mezar taşı formunda da olabilen taş bloklardır.²⁰¹ Lykia mezarlarındaki sahte kapıların, ne sunular ne de ölünün vücudunun buradan mezara yerleştirilmesi sebebiyle yapıldığı; ölü ruhunun yeraltı dünyasından bazen yukarı çıkmak için bu kapıyı kullandığını, bu kapının sadece ruhun yeryüzüne çıkışını değil, dönüşünü de sağladığını, yani iki dünya arasında bir köprü görevi gördüğü fikri önerilmektedir.²⁰² Bir başka görüşe göre, yaşayanların bulunduğu dünyadan ölüleri ayıran bir sınır kapısı olabileceğini, yaşayanların arasına, buradaki cinlerin karışmaması ve de onlardan korunabilmesi için yapılabileceğini, bunda da ölüm korkusunun sezinlendiği önerilmektedir.²⁰³

Tripolis örneğine benzer olanlar, dikine dikdörtgen formlu “Kapı Biçimli Taşları”, Bu kapı tipi M. Waelkens tarafından “Tip J” olarak adlandırılmakta ve bunları basit ve ucuz model olarak değerlendirmektedir. Bu tipe ait örnekler, Orta Phrygia (Synnada, Prymnessos, Dokimeion, Yukarı Akarçay) ve Galatia’da (Ankyra, Pessinus) karşımıza çıkmaktadır.²⁰⁴ Tripolis’deki “sahte kapı”, belki de Perge’deki²⁰⁵ örnekte olduğu gibi işlevsel kapı amaçlı kullanılmış olabilir.

-Tripolis kaya mezarlarında oda içi gezinti/ara koridoru:

Tripolis’deki tüm kaya mezarlarında görülen bir özellik de oda içindeki başında ve sonunda olmak üzere, bir ile üç basamak arasında değişen merdivenle inilip-çıkılan ara veya gezinti koridoru diyebileceğimiz bir boşluk bulunmasıdır (res. 17). Bu koridor,

¹⁹⁸ Hürmüzlü 2007, 11.

¹⁹⁹ Waelkens 1980b, 9; Walkens 1986, 13-14; Roosevelt 2006, 65.

²⁰⁰ Hürmüzlü 2007, 11.

²⁰¹ Walkens 1986, 1; Roosevelt 2006, 65.

²⁰² Uğurlu 2000, 373 (dipnot: 48).

²⁰³ Uğurlu 2000, 373 (dipnot: 50).

²⁰⁴ Walkens 1986, 8.

²⁰⁵ Bingöl 2012, 7, res. 19.

girişten karşı duvardaki arkosoliuma kadar uzanır ve böylece sağda ve solda olmak üzere geniş iki ölü yatağı oluşturulmuştur. Bu koridor sayesinde, hem defin işlemindeki görevlilerin daha rahat hareket etmeleri sağlanmış olacak, hem de tonozlu odanın yüksek kazılmasına gerek duyulmamış olacaktır. Bu tarz, en sık karşılaşılan bölge İsaoria nekropolisleridir. O. Doğanay tarafından yapılan çalışmada tespit edilenler şunlardır:²⁰⁶ Adiller Diş Alanı 1, Başyayla Hisarönü 2, Bozkır Küçük Sivri, Bozkır Zengibar Kale 1, Çukurbağ Köristanı 2-4, Daran Beşikköristan, Daran Kızılçukur, Demiroluk Yaylası 1-2-5-6 ve 9, Ermenek Akçamescid 1, Ermenek Kebeni 2, Ermenek Çakıllıbük, Göktepe Köristanı 2, Kesefli Yaylası 1-2-3-4, Sarıveliler kalesi 1-2-4-5, Uğurlu Köristanı, Gökçeseki İmsiören 2, Evsin Karakaya 1, Keşefli Yaylası 5'tir. E. Kortanoğlu tarafından tespit edilen Dağlık Phrygia kaya mezarları içinde de ince-uzun koridora sahip kaya mezarlarına rastlanmaktadır.²⁰⁷ Phrygia bölgesinde, Eskisehir ili Akhisar Köyü, Bardakçı Köyü Keçibayırı mevki, Çukurca Köyü/ Gerdekkaya mevki, Seyitgazi ilçe merkezi, Afyon ili Asarlık mevkiindeki kaya mezarları Tripolis örneklerini anımsatmaktadır. Blaundos kaya mezarları²⁰⁸ birçok yönüyle benzer olmasına rağmen, orta alanın geniş tutulduğu ve mezarların adeta bir cep gibi içeriye girmiş şekilde yapıldığı görülmektedir. Kappadokia'daki²⁰⁹, kaya mezarlarında fazlasıyla kare plan tercih edilirken tespit edilenlerin içinde olan, Kayseri/Yahyalı Akçabaş mevkiindeki 2 numaralı kaya mezarda benzer bir uygulama vardır. Genel olarak Phrygia etkisindeki Pisidia bölgesinde,²¹⁰ Isparta/Keçiborlu/ İncesu kaya mezarı, Çukurören ve Isparta/Aydoğmuş Kasabasındaki nekropolislerde ince-uzun koridor bulunmaktadır. Sardis'te kaya mezarında dromosun devamı olarak yapıldığı dikkat çekmektedir.²¹¹ Kaya mezarlarının çok yoğun olduğu Kilikia bölgesinde odanın içi daha geniş tutulduğu gözlemlenmiştir.²¹² Ancak Korikos'daki gibi, hem dar kordior hemde geniş koridor aynı kent nekropolisinde bulunabilmektedir.²¹³ Dolikhenus ve

²⁰⁶ Doğanay 2009, 113-120, lev. 5-6, 13-14, 19-20, 22-23, 34-35, 38-39, 46-47, 48-49, 50-53, 58-61, 66-67, 69-71, 74-75, 88-89, 94-95, 100-101, 103-112, 127-134-136, 140-143, 147-148-150, 153-154

²⁰⁷ Kortanoğlu 2006, 35, lev. 70-79.

²⁰⁸ Baumeister 2006, abb. 215, 227.

²⁰⁹ Durukan 2012, lev. 35.

²¹⁰ Berber 2015, 55, 58, res. 24, 46, 54-55, 61, 63, 66

²¹¹ Mclauchlin 1985, 58. fig. 19, 22, 25. Ancak genellikle kare /dikdörtgen bir alan yapılmıştır, fig. 20.

²¹² Elaiussa-Sebaste için bkz. Schneider-Morselli 2013, 246; Korikos için Aşkın 2012, 186-187.

²¹³ Korikos için Aşkın 2012, 188.

Zeugma'da²¹⁴ da Anadolu'nun genelinde orta geniş alan (kare veya dikdörtgen) kullanılmıştır.

Yukarıdaki örneklere bakıldığında, hiçbir kaya mezarında Tripolis'dekiler kadar çok sayıda yapılmadığı anlaşılmaktadır. Anadolu'daki diğer kaya mezarlarında oda içinde kare veya dikdörtgen alanlar bulunmaktadır. Bununla bağlantılı mezarlar da böylece genel olarak sekili (kline) ölü yatakları yapılmıştır (res. 176). Ancak, kaya mezar odalarının içine bakılarak koridor planlaması, sınıflandırma yapılmasında bir kriter olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

-Tripolis kaya mezarlarında ölü yatakları:

Tripolis kaya mezarlarında iki çeşit ölü yatak formu vardır: Düz zemin yataklı ve tekneli. Düz zemin yataklı olanlar Tripolis kaya mezarlarının birkaç örneği hariç, kentin tüm mezarlarında uygulandığı görülmektedir. Mezar odasının içinde gezinti/ara koridorunda ayakta durduğu zaman, ölü yatakları yaklaşık 30-40 cm yukarıda kalır (res.16). Gezinti/ara koridorunun üstünde ve dikdörtgen formunda olup, genişliği ile dikkat çekmektedir. Genellikle uzunluğu genişliğinin iki katıdır. Ölü yatakları arasındaki sınırları 20-25 cm arasındaki şerit yükseltilebilir belirlemektedir. Sağ ve soldaki ölü yatakları bir gezinti koridoru ayırır ve bunun sonunda da arkosoliumlu ölü yatağı bulunmaktadır. Ölü yataklarının kazılma işleminin genel itibarıyla özensiz yapıldığı görülmektedir. Hatta bazen ölülerin nasıl bu kadar pürüzlü bir zemine yatırıldığını düşündürmektedir.

Anadolu'da ölü yatakları genellikle ya seki (kline) ya da tekne şeklinde tercih edilmektedir. Tripolis'deki gibi zemin seviyesindeki düz ölü yatağı örneğine İsaüria'da,²¹⁵ daha çok zeminden yükseltilmiş (kline) tarzında tercih edilirken, seyrek olarak da Barçın Yaylası (her iki oda), Bozkır Zengibar Kale 1-2-3, Ermenek Kebeni 2, Ermenek Kızılkaya 1, Güneyyurt İkizin 2 ve Uğurlu Köristan'ındaki kaya mezarlarında karşımıza çıkmaktadır. Lykaonia/Küçük Muhsine Köyü Nekropolisi'nde²¹⁶ ve Phrygia bölgesinde çok seyrek olarak, Eskişehir/Kümbet Köyü/Asmacık Tepesi, Deliklikaya

²¹⁴ Ergeç 1995, 111-113, Şema XIVXV.

²¹⁵ Doğanay 2009, 111-113, lev. 9-10, 22-27, 88-89, 90-91, 115-116, 153-154.

²¹⁶ Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 11, 13 ve 16.

mevkiileri ile Zehran mevkiinde sadece üç mezarda (dokuz yatak), Sardis²¹⁷ de ise seyrekte olsa karşımıza çıkmaktadır.²¹⁸

Tripolis’de düz ölü yataklarının haricinde seyrekte olsa, tekne şeklindeki yataklar karşımıza çıkmaktadır. 6 no.lu kaya mezarın (res. 27) girişin sağında üçlü, arkosolium bölümünde ise ikili tekne mezar yapılmıştır. Ayrıca, M54 (res. 35), M122 (res. 36) M127 no.lu (res. 37) kaya mezarlarında arkosolium bölümünde ise tekne mezar yapılmıştır. Kaya mezarı içinde tekne şeklinde kazılmış örnekler, Anadolu genelinde çok sık karşımıza çıkmaktadır. İsaürü’da çok seyrek olarak oda içinde kazılmış tekne mezarlar, Başyayla Hisarönü 3-4 ve Demirelölük Yaylası 3-8 ve 9 no.lu kaya mezarlarında rastlanmaktadır.²¹⁹ Bu bölgede, Derzkaya 2 ve Güneyyurt İkizin I kaya mezarlarında ayrıca arkosolium içinde tekne mezarlar bulunmaktadır.²²⁰ Dağlık Phrygia’nın Eskişehir, Kütahya ve Afyon çevresinde, 55 oda mezarda sıkça uygulanmıştır. Bunlar; Eskişehir/Akhisar köyü, Doğanlı kale civarı, Dübecik mevkii, Güllüören mevkii, Hasırca Çiftliği mevkii, Kozkaya mevkii, Kozkayan önü mevkii, Kümbetköyü Asmacık Tepesi Ayıni-Körestan mevkileri, Yapıldak köyü, Yazılıkaya köyü Midas/Kybele kutsal alanı, Yörük kırka köyü, Kütahya/Doğuluşah-Dedekayalar mevkii, Ovacık-İnli köyü, Afyon/Ahlatçıınler mevkii, Ayazın kasabası, Beyköy, Boncukluınler mevkii, Güllük mevkii, Urumkuş-Karamusa mevkiindeki kaya mezarlarında uygulanmıştır.²²¹ Güney Phrygia bölgesindeki Blaundos Nekropolisi’nde,²²² Sardis²²³ de ve Kommagene’deki Zeugma ve Dolikhenus da²²⁴ da sıklıkla yapılmıştır. Ancak bütün bunların dışında, başka tekneli mezarlar açısından, Anadolu genelinde, özellikle de güney ve batı iç bölgelerde, açıkta tekneli arkosoliumlu mezarlar ve khamasoriumlu mezarlar çok yaygındır.

-Kaya mezar içinde arkosolium:

Tripolis kaya mezarlarında tespit edilebilenlerin içinde, 5 no.lu kaya mezarı (res. 24) hariç, içi görülebilen mezarların tamamında, oda içinde girişin karşına denk gelen

²¹⁷ Baughan 2010, 285.

²¹⁸ Doğanay 2009, 34, lev.65-69.

²¹⁹ Doğanay 2009, 241-242.

²²⁰ Doğanay 2009, 143, lev.78, 113.

²²¹ Kortanoğlu 2006, 36,118, lev. 80-142.

²²² Baumeister 2006, 225, res. 207.

²²³ Baughan 2010, 285.

²²⁴ Ergeç 1995, 111, 120, 127.

arkosoliumlu mezar bölümü, burası için dikkat çeken önemli bir kaya mezar özelliğidir (res.15). Bu açıdan aşağıda arkosoliumun kökeni, dağılımı ve tarihlenmesi hakkında tartışmalara yer verilmiştir:²²⁵ Arkosolium, bir kaya mezarında, üst tarafı yay şeklindeki yarım yuvarlak açıklığın tonoz şeklinde derinleştirilmesidir.²²⁶ Bir başka deyişle, tonoz açıklıklı ve tekne mezar (arkosoliumlu) kaynaştırması örneklerin mezar odalarının içine minyatür yansımaları olarak düşünülebilir.²²⁷ Mezar odalarında eğer bir tane yapılacaksa, girişin tam karşısındaki, yani gezinti koridorun sonundaki özel ayrıcalıklı bölümüne veya birkaç tane yapılacaksa da odanın sağına ve soluna da yeni arkosoliumlar eklenmiştir. M. Spanu²²⁸ tarafından, şekil olarak arkosolium, kemerli örülen mezarların kayaya yansımış versiyonu olarak değerlendirilmektedir. Örne tekniikle yapılan tonozlu, kubbeli ve konik mezarlar ile kayadan oyulan arkosolium tarzındaki mezarlarda üst bölümün yükseltilmesinde ölen kişinin ruhunun yüceltilmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla her türden tavan yükseltilmesi, gökyüzü, sonsuzluğu ve ölümsüzlüğü simgelediği ileri sürülmektedir.²²⁹

Roma'da önceleri kolumbarium²³⁰ nişlerinin içine bir lahit alacak şekilde geliştirildiği ve arkosolium uygulamasının da bunun bir sonucu olarak ortaya çıktığı, böylece arkosoliumların İtalya'dan eyaletlere yayıldığı düşünülmüştür.²³¹ Fakat bununla beraber arkosoliumun kökeni üzerine kesin bir saptama yapılamamıştır.²³² Bir başka görüş, kökeninin İskenderiye olduğu ancak, hiçbir etkide kalmadan ilk önce basit nişlerle karşımıza çıkan bu teknik, zamanla arkosolium olarak Anadolu'da kendiliğinden veya Romalıların aracılığıyla burada geliştiği varsayımı bulunmaktadır.²³³

²²⁵ Arkosolium tartışmaları için Machatschek 1967, 57-58; Ayrıca bkz, Dörner, F. K. (1939). *Forschungen in Kommagene*. *İstForsch* 10. Monographien zur Archäologie und Kulturgeschichte Kleinasien und angrenzender Gebiete, Berlin; Mouterde, R. (1949/50). *A Travers l'Apaméne*. *Melanges d l'Université Saint Joseph* 28: 4; Pagenstecher 1919 *Nekropolis Giesecke&Dervient Verlag*, Leipzig s.122.

²²⁶ Doğanay 2009, 139.

²²⁷ Doğanay 2009, 139.

²²⁸ Spanu 2000, 172.

²²⁹ Ergeç 1995, 130, 193.

²³⁰ Kolumbarium, ölümlerin küllerinin konduğu kapları yerleştirmek için duvarlarında küçük nişler bulunan mekanlardır. Saltuk 1989, 39.

²³¹ Kortanoğlu 2006, 48.

²³² Kortanoğlu 2006, 48 (dipnot: 70)

²³³ Machatschek 1967, 85.

R. Ergeç'e²³⁴ ve T. H. Zeyrek'e²³⁵ göre, Kommagene arkosoliumlu oda mezarların kökeni Kuzey Suriye'dir (Palmyra).

Roma İmparatorluğunun batısında da bazı örnekleri bilinmekle birlikte, doğuda, yani Anadolu'da çok daha sık uygulama alanı bulur (res. 183).²³⁶ Dağlık Kilikia'da genelde açıkta tekli arkosolium yaygın olarak kullanılması dikkat çekmektedir.²³⁷ İsauria bölgesindeki Adrassus'da (Balabolu),²³⁸ Dağlık Kilikia bölgesindeki Elaiussa-Sebaste, Korykos²³⁹ ve Kanytellis Nekropolisinde²⁴⁰, arkosoliumlar sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu bölgede açıkta tekli arkosolium mezarlar çok yaygın olmakla birlikte (res. 178), Tripolis'deki kaya mezarları gibi, oda içindeki arkosolium örnekleri de sekili olarak yaygın kullanılmıştır (res. 176). Oda içindeki örnekler ikili ve üçlü olanlara da rastlanmaktadır.²⁴¹ Thyateira, Eskişehir/Bardakçı Köyü, Eskişehir/Seyitgazi, Eskişehir/Şükranlı gibi nekropolislerde ise,²⁴² kaya mezarlarda Tripolis'deki gibi benzer "yataklı arkosolium" olanlar bulunmaktadır. Bunun dışında bölgede tekli tekne arkosoliumlar ise, Dağlık Phrygia bölgesinde Eskişehir, Kütahya ve Afyon illerinin kayalık ve dağınık yerlerindeki kaya mezarlarında sıkça bulunmaktadır.²⁴³ Bölgede, aynı illerdeki dağınık olan kaya mezarında oda içinde yataklı²⁴⁴ ve tekneli²⁴⁵ arkosolium uygulamaları oldukça yaygındır.

²³⁴ Ergeç 2003, 33.

²³⁵ Zeyrek 2007a, 818

²³⁶ Brown 1942, 389-399; Yegül 1986, 134-135.

²³⁷ Er-Söğüt 2005, 102.

²³⁸ Rosenbaum 1971, 10, 1980, 27.

²³⁹ Machatschek 1967, 49-61.

²⁴⁰ Machatschek 1967, 85 vd.

²⁴¹ Er Scarborough 1991, 139.

²⁴² Kortanoğlu 2006, 120-121.

²⁴³ Kortanoğlu 2006, 32. Eskişehir Bardakçı köyü Keçibayırı/Keçiçayırı mevkii, Dübecik mevkii, Çukurca köyü Gerdekkaya mevkii, Güllüören mevkii, Kümbet köyü Asmacık Tepesi-Ayini mevkileri, Seyrecek mevkii, Yapıldak köyü civarı, Yazılıkaya köyü, Midas/Kybele kutsal alanı, Kütahya ili Ovacık-inli köyü, Afyon ili Asarlık mevkii, Ayazın kasabası, Boncukluinler mevkii, Güllük mevkii ve Urumkus-Karamusa mevkileri.

²⁴⁴ Kortanoğlu 2006, 35. Eskişehir ili Akhisar köyü, Bardakçı köyü Keçibayırı mevkii, Çukurca köyü Gerdekkaya mevkii, Seyitgazi ilçe merkezi, Afyon ili Asarlık mevkileri.

²⁴⁵ Kortanoğlu 2006, 36. Eskişehir ili Akhisar köyü, Doganlı Kale civarı (?), Dübecik mevkii, Güllüören mevkii, Hasırca Çiftliği mevkii, Kozkaya mevkii, Kozkaya-in önü mevkii, Kümbet köyü Asmacık Tepesi-Ayini-Körestan mevkileri, Yapıldak köyü, Yazılıkaya köyü Midas/Kybele kutsal alanı, Yörükkırka Köyü, Kütahya ili Dogulusah-Dedekayalar mevkii (?), Ovacık-inli köyü, Afyon/ Ahlatçınlar mevkii, Ayazın kasabası, Beyköy, Boncukluinler mevkii, Güllük mevkii, Urumkus-Karamusa mevkileri.

Tripolis nekropolislerine benzerliği ile dikkat çeken Güney Phrygia bölgesindeki Blaundos da arkosolium mezarlar oldukça fazla sayıdadır ve hepsi oda içinde kazılmış tekne şeklindedir (Res. 179).²⁴⁶ Kappadokia bölgesinde ise, Kayseri/Develi/Terece mevkiindeki kaya mezarı, Kayseri/Yahyalı Akbaş mevkiindeki iki kaya mezarı ve Kayseri/Develi/Ayşepınar Nekropolisi'ndeki iki adet sekili arkosolium kaya mezarları bulunmaktadır. Ayrıca Aksaray/Güzelyurt'ta da benzer mezarlar tespit edilmiştir.²⁴⁷ Bazı yönüyle Tripolis kaya mezarlarına benzerliği ile dikkat çekmesine rağmen, İsaoria'daki kaya mezarlarında, oda içinde arkosolium mezar sayısı son derece azdır (res. 129).²⁴⁸ Bu şekilde olanlar, Çukurbağ Köristanı 2, Ermenek Akçamescid 2, Ermenek Derzkaya 2, Ermenek Kızılkaya 2, Evsin Karakaya 2, Güneyyurt İkizin 1 ve Sarıveliler Kalesi 5 no.lu kaya mezarlarından Çukurbağ Köristanı 2, Ermenek Derzkaya 2, Evsin Karakaya-2 no.lu, Güneyyurt İkizin-1 no.lu ve Sarıveliler Kalesi-5 no.lu kaya mezarlarıdır.²⁴⁹ İsaoria'nın kuzeyindeki Lykaonia bölgesindeki Küçük Muhsine Köyü kaya mezarlarında yirmi mezardan sekizinde arkosolium yapılmıştır.²⁵⁰ Perre, Dolikhenus, Zeugma ve Besni Nekropolisi'nde²⁵¹ ve yakınlarda yer alan tekneli ve çoklu arkosoliumları olan Antakya/Selekeia Pieria'da²⁵² yaygın olarak kullanılmıştır. Termessos'taki oda yerine, açıkta tekli arkosoliumlar tercih edilmiştir.²⁵³ Paphlagonia bölgesinde Pompeiopolis, Safranbolu Aşağıgüney Köyü, Hacılarobası Köyü kaya nekropolisi, Sinop Durağan ilçesi/Terelik ve Çorum/İskilip 4 no.lu kaya mezarlarında tekli ve çoklu arkosoliumlara rastlanmıştır.²⁵⁴ Lykia bölgesinde Tlos ve Pınara da bulunmaktadır.²⁵⁵ Anadolu'nun en batısında Miletos'a da bir mezarda cephede üçlü arkosolium karşımıza çıkmaktadır.²⁵⁶ Anadolu dışında ise, Kuzey Suriye'deki (Palmyra ve Dura-Europos) uzun dromoslu ve çok sayıda lokuluslu kaya

²⁴⁶ Filges 2001, 234, 240 res. 9-10; Filges 2002, 264- 265, 269-270 res. 7-8; Filges 2004, 81; Baumeister 2006, 226.

²⁴⁷ Schneider 1995, 430, fig. 4.

²⁴⁸ Doğanay 2009, 140. lev. 191.

²⁴⁹ Doğanay 2009, 143, 152-156. lev. 34, 72, 78, 92, 96-97, 113, 148, 150.

²⁵⁰ Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 11 ve 15.

²⁵¹ Zeyrek 2007a, 818.

²⁵² Altunay 2008, 15, 30, lev. 1.

²⁵³ Çelgin 1990, 151.

²⁵⁴ Dökü 2008, 15.

²⁵⁵ İşkan-Çevik 2001, 171.

²⁵⁶ Henninger-Kossatz 1979, 174-186, taf. 53:1.

mezarlarına rastlanmamaktadır.²⁵⁷ Kuzey Ürdün'deki Yasileh nekropolisinde²⁵⁸, uzun dromos, oda içinde yine lokulus mezarlar ve girişin karşısında arkosoliumlu bölüm bulunmaktadır.

Bütün bunların yanında Tripolis Doğu Nekropolisi'nde kazısı yapılan 1 no.lu kaya mezarında yer alan 1 no.lu odadaki sekili ve büyük boyutlu arkosolium alanın olması bakımından diğerlerine göre farklılık göstermektedir (res. 92). Odanın gezinti koridorunun sonunda yer alan ve odanın çapı ve yüksekliği kadar büyük yapılan arkosolium içinde bir ölü yatağı, ölü yatağının sağ ve solunda, yani kısa kenarlarında birer sekili arkosolium, ölü yatağının karşıdaki uzun kenarında ise bir tane sekili arkosolium yer almaktadır. Bu alanın hediye nişleri olarak, urne konulan veya ölen çocukların konulduğu yer olarak düşünülebilir. Blaundos'taki benzer bir örnek için P. Baumeister,²⁵⁹ böyle bir düzenlemenin başlarda (İlk mezar grubu olması muhtemeldir.) ölü kültü, ikinci kullanımda ise defin işlemi için gerçekleştirilmiş olabileceğini ileri sürmektedir.

-Tripolis kaya mezarlarında kandil nişleri:

Kandil nişleri, fonksiyonel veya sembolik amaçlı olmakla birlikte, sonradan her ikisi birlikte de kullanılabiliyordu. Fonksiyonel açıdan bakıldığında, nişler ölü hediyesi ve adakları, ölen kişinin büstü, mezar odasını aydınlatmak için kandil ve kremasyon kapları içinde kullanıldığı tahmin edilmektedir. Ulaşılması güç olan yerlere yapılanlar daha çok sembolik bir anlam ifade ettiği ileri sürülmektedir.²⁶⁰ Öte yandan, bu nişlerin de ölü hediyelerinin konmasından ziyade, ölen kişiye, yılın belli günlerinde anma törenlerinde odayı aydınlatacak kandiller için yapıldığı fikri de dikkat çekmektedir.²⁶¹

Tripolis'deki kaya mezarlarında sadece üç adet kandil nişi tespit edilebilmiş olup, bunlar oda içindedir. M53 no.lu kaya mezarının (res. 50) arkosoliumlu bölümünde odanın iç duvarında, sağ üst tarafında bir adet kandil niş yapılmıştır. 37x43 cm ölçülerindeki nişe, karşıdan bakıldığında sağ üst tarafında ve tekne mezarın tabanından 63 cm yüksekğinde yer almaktadır. M77 no.lu (res. 77) kaya mezar odasının

²⁵⁷ Tonybee 1971, 229-230, res. 26-28.

²⁵⁸ Al-Muheisen 2008, 315-337.

²⁵⁹ Baumeister 2006, 235.

²⁶⁰ Söğüt 2003, 239-262; Doğanay 2009, 141-144; Uğurlu 2006, 120-121.

²⁶¹ Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004, 11.

arkosoliumun içinde kemer şeklinde ve küçük olan niş, 33 cm uzunluğunda, 27 cm yüksekliğinde ve 13 cm derinliğindedir. Hemen hemen yarım daire şeklindedir. Karşıdan bakıldığında, mezarın 44 cm yüksekliğinde ve ortaya gelecek şekilde yapılmıştır. M122 no.lu kaya mezarının (res. 36) arkosolium bölümünde, dik üçgeni anımsatan (belki deformasyondan dolayı) bir kandil niş görülebilmektedir.

Anadolu'da Tripolis örneklerini anımsatan kandil nişlerine çokça rastlanmaktadır: İsaoria bölgesinde Ermenek/Derzkaya 1-2, Ermenek/Kızılkaya 1-2 ve Ermenek/Işıklı köyü kaya mezarlarında kült amaçlı dış cephede yer alırken,²⁶² Ermenek/Adiller Dış Alanı 1, Ermenek/Derzkaya 1-2, Güneyyurt İkizin 2, Sarıveiler Kalesi 3, Barçın Yaylası, Ermenek Kebeni 2 kaya mezarlarında seyrek olsa da kare veya yarım daire şeklinde karşımıza çıkmaktadır.²⁶³ Lykaonia bölgesinde Küçük Muhsine Köyü kaya mezarları,²⁶⁴ Kommagene bölgesindeki Dolikhenus²⁶⁵, Zeugma²⁶⁶ ile Besni Nekropolisi'nde²⁶⁷, Paphlagonia bölgesinde Kalekapısı ve Evkaya kaya mezarlarında, Amisos kaya mezarları ile ve Ordu ilindeki Hisabey Köyü, Ünye Kalesi ve Tozkoparan kaya mezarlarında görülmektedir.²⁶⁸ Dağlık Kilikia bölgesinde Olba'daki kaya mezarlarında yaygın olarak kültüsel amaçlı kullanılmıştır.²⁶⁹ Seleukia-Pieria Doğu Nekropolisi,²⁷⁰ Tlos'taki²⁷¹ kaya mezarlarında benzer adak nişleri ve oyuklar karşımıza çıkmaktadır. Phrygia bölgesi genelinde²⁷², Ayazın VIa, Eskişehir/Yazılıkaya II ve özellikle Tripolis'e yakın olan Blaundos²⁷³ da seyrek bulunmaktadır.

²⁶² Doğanay 2009, 93, Lev, 76-77, 90, 119.

²⁶³ Doğanay 2009, 156-160, lev. 10, 38, 76, 78, 88, 144.

²⁶⁴ Karağuz-Kunt-Doğanay 2004, 11.

²⁶⁵ Ergeç 1995, 126. İki mezarda ise hediye nişi olarak kullanıldığı tahmin edilen mezarlara rastlanmıştır. Ön odada karşılıklı birer olmak üzere, sadece 4 kandil nişi tespit edilebilmiştir. Bkz. Ergeç 1995, 139, K 30, K 37, K 43, K 57,

²⁶⁶ Ergeç 1995, 159-160. İki arkosoliumlu mezarın içinde hediye amaçlı olduğu tahmin edilen birer niş bulunmaktadır. Bu nişin üzerinde hediye amaçlı yapıldığı düşünülen daha büyük bir nişe rastlanmıştır. K 79 mezar odasında duvarı kararmış nişe rastlanması burada kandil amaçlı kullanıldığı görüşünü desteklemektedir.

²⁶⁷ Zeyrek 2007a, 817. Oda mezarların içinde kayaya oyulmuş çok sayıda kandil nişlerine rastlanmıştır.

²⁶⁸ Kumandaş 2004, 41 (dipnot: 83), lev 32, 60, 64. Samsun ve Ordu illerinde nadir de olsa karşımıza çıkmaktadır.

²⁶⁹ Söğüt 2003, 254-255.

²⁷⁰ Pamir 2006, 116-117; Altunay 2008, 13, 24. Doğu Nekropol'de daha çok ana mekan içinde arkosolium duvarlarında veya kapı duvarının sağında ve solunda inşa edilmişlerdir.

²⁷¹ İşkan-Çevik 1999, 427.

²⁷² Kortanoğlu 2006, 68, 78. Ayazın'deki VI a no.lu arkosoliumlu mezarda, dikdörtgen formu bir niş bulunmaktadır (kat. no. 463). lev. 55, 106.

²⁷³ Baumeister 2006, 224, 226 ve 234, res. 204.

-Tripolis kaya mezarlarında fresk ve sıva:

Tripolis Doğu Nekropolisi'nin 2008 yılındaki kazı ve temizlik çalışmaları sırasında, 1 no.lu kaya mezarının²⁷⁴ ön odasında yani girişin karşısına denk gelen 3 no.lu mezar odasının ön odaya bakan yüzünde, tahribata rağmen, freskli bir alan görülebilmektedir. (res. 89-90). Burada, beyaz zemin üzerine etrafının bordo bir şeritle çevrelendiği bitkisel bezemeli fresk yapılmıştır. Duvarlardaki izlerden anlaşıldığı kadarıyla, 3 no.lu mezar odasını duvarının yanı sıra, ön odaya bakan tüm duvarda bu freskin yapıldığı izlerinden anlaşılmaktadır. Ancak kalan fresklerden sadece 3 no.lu mezar odasının sol alt duvarındakiler görülebilmektedir. Fresk duvarların köşe birleşimlerinde kırmızı renkte kuşaklarla çevrilidir. Fresk beyaz fon üzerine renkli bitkisel bezemelerle süslenmiştir. Kullanılan renkler, kırmızı, mavi, siyah ve açık kahverengidir. Duvardaki süslemede bir cam vazo ve onun içinde üç uzun dallı çiçek konulmuştur. Onun dışında da çok sayıda serpme şeklinde tasvir edilmiş, bağımsız siluet şeklinde yapraklarda (?) oluşmaktadır. Bu tarz bir süslemenin öbür dünyadaki hayatı yani cenneti tasvir edebileceği düşünülmektedir.²⁷⁵ Zaten bu alanın tam olarak böyle boyandığı varsayılırsa, ön odanın son derece zengin bir görünümü olacaktır. Bütün bunların yanında, kazı çalışmaları sırasında, 1 no.lu mezar odasının içinde, üzerinde bordo, siyah ve yeşil boya olduğu görülen fresk parçacıkları ele geçmiştir.

M63 no.lu kaya mezarı (res. 43), nekropol alanından kuzeydoğudaki tepelere doğru rastlanılan kaya mezarının tamamında fresk izleri bulunmasına rağmen, en net görülebilenler tavandadır. Buradaki freskte beyaz fon sıva üzerinde serpiştirilmiş şekilde yapraklı-dallı kırmızı gül motifleri görülebilmektedir.

Tripolis Doğu Nekropolisi'nin 2008 yılında kazı ve temizlik çalışması yapılan kaya mezarlarından 5 no.lu kaya mezarın yan duvarında ve tonozlu tavanın kireç harcı ile sıvandığı görülmüştür (res. 24).²⁷⁶ Üç odalı S39 no.lu kaya mezarının iki odasında (res. 68 ve 70), M55 no.lu (res. 40) ve M76 no.lu (res. 41) kaya mezarlarının tamamı kireç sıva ile kaplandığı üzerindeki kalıntılardan anlaşılmaktadır. Ancak üzerinde herhangi bir resim yapılmadığı görülmektedir. Kuvvetle muhtemeldir ki, bu kireç harcı

²⁷⁴ Erdoğan-Aktaş 2011, 6.

²⁷⁵ Rosenbaum 1971, 22-23; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 21.

²⁷⁶ Erdoğan-Aktaş 2011, 20.

fresk veya herhangi bir süsleme işlevinden ziyade, pürüzlü olan duvarların daha düzgün olmasını sağlamaktır. Zeugma'da²⁷⁷ ve İsauria/Ermenek'teki iki kaya mezarında²⁷⁸ çatlayan kayaları korumak maksadıyla fresk veya sıvayla kapatıldığı bilinmektedir.

Roma Dönemi ve hemen sonrasına ait, Tripolis kaya mezar fresklerine benzer örnekler, Batı Anadolu'da Ephesos yamaç evlerinde²⁷⁹, Blaundos²⁸⁰, Sardis²⁸¹ ve Laodikeia'daki²⁸² çeşitli mezar tiplerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu süsleme türü, ölen kimsenin sonsuz yaşamda istirahat edeceği yerin paradeisostaki gibi bir yer olduğunu yani güzellikler içinde yaşayacağını vurgulamak için yapıldığı düşünülmektedir.²⁸³ Zaten ölümlerin defnedilmesinden sonra, sonsuz baharın simgesi olarak başlarına güller bırakılırdı.²⁸⁴ Serpiştirilerek yapılan bu süslemeler M63 (res.43), tüm Akdeniz dünyasında yaygındır.²⁸⁵ Özellikle Batı Anadolu'daki (Sardis dahil) Roma Dönemi mezarlarında da kullanılmasının yoğun olduğu görülmektedir.²⁸⁶ Freskler açısından Blaundos'taki tekne arkosoliumlu mezar uygulamaları (res. 179), Sardis, İznik ve Ephesos örneklerinde olduğu gibi, bitkisel (serpme çiçekler), çelenk ve güvercin gibi kuş bezemeli fresklerden sıkça kullanılmıştır.²⁸⁷

Tripolis kaya mezarlarında boyalı yazılar:²⁸⁸

Doğu Nekropolisindeki dört odaya sahip, 1 no.lu kaya mezarında ön odanın solundaki 1. odanın girişindeki lentosunda solgun olması sebebiyle, maalesef okunamayan, mavi harflerle boyanmış tek satırlık Yunanca bir yazı bulunmaktadır (res. 91). Yine benzer şekilde, üç odalı olan M136 no.lu kaya mezarının (res. 81), ön odada karşısındaki mezar odasının girişin üstündeki kayaya tek satırlık yazılmış, solgun olması sebebiyle, yine yukarıdaki yazı gibi okunamayan, kırmızı boyalı bir Yunanca yazı tespit edilmiştir.

²⁷⁷ Ergeç 1995, 152.

²⁷⁸ Doğanay 2009, 113.

²⁷⁹ Latstätter-Zimmermann 2011, 95 ve 132, res. 150:3, 244, 323-324, 327.

²⁸⁰ Filges 2001, 234, 240; Filges 2002, 264- 265, 269-270; Filges 2004, 81; Baumeister 2006, 242-253.

²⁸¹ Rousseau 2010, 28-63.

²⁸² Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 21.

²⁸³ Rosenbaum 1971, 22-23.

²⁸⁴ Tonbee 1971, 62-63.

²⁸⁵ Rosenbaum 1971, 16 (dipnot: 104).

²⁸⁶ Rousseau 2010, 17.

²⁸⁷ Baumeister 2006, 260.

²⁸⁸ Bu yazılar Prof. Dr. Cumhuriyet Tanrıver tarafından yayın aşamasındadır.

Tripolis kaya mezarındaki gibi boyalı benzer örnekler, Anadolu ve dışında yok denecek kadar az karşımıza çıkmaktadır ve mevcut olanlar da Erken Hristiyanlık Dönemi'ne işaret etmektedir. Dağlık Kilikia'daki Olba da, kuzey bölümü ile Doğu Vadisi'nde ve Diocaesarea da kaya mezarlarındaki arkosoliumlu mezarlarda haç işareti boyanmıştır.²⁸⁹ İsaoria Ermenek/Derzkaya ve Işıklı köyündeki kaya mezarlarında giriş açıklığının üstünde yarım daire niş içinde kazıma veya boyama ile bir yazıya yer verilmiştir.²⁹⁰ Yine İsaoria'daki Kızılkaya I no.lu kaya mezarındaki kapı bordürlerinde giyoş kabartması ve üst bölümünde de yine kabartmalı şekilde bir Haç motifi ve onun üzerindeki lentolu kabartmada kazılmış bir yazıt bulunmaktadır.²⁹¹ Dağlık Phrygia Eskişehir Gerdekkaya IV'te kırmızı Haç boyalıdır. Ancak bu tarzın dışında, İsaoria bölgesinde Ermenek çevresindeki 69 kaya mezarın 8'inde yazıt tespiti yapılmıştır.²⁹² Dağlık Phrygia bölgesindeki Eskişehir/Gerdekkaya IV no.lu²⁹³ ve Kappadokia'daki Kayseri/Yahyalı Keklice Dağı 2 no.lu kaya mezarı²⁹⁴ gibi mezarların yoğun olduğu bölgelerde kaya mezarların girişlerde kazıma yoluyla yapılmış yazıtların bulunması sıkça karşılaşılabilen bir durumdur. Tripolis'e benzer örneklerin olmadığı Lykia bölgesinin genelindeki nekropolislerde de karşımıza çıkmaktadır.²⁹⁵ Görülen odur ki; Tripolis'deki kayanın kırılğan yapısı, mezar odalarında kazıma işlemi yapmaya anlaşıldığı kadarıyla olanak vermemektedir. Bunun yerine boyama yoluna gidildiği anlaşılmaktadır. Bu durum, diğer bölgelerdeki mevcut yazıtlardan anlaşılabilmektedir.

-Tripolis Doğu Nekropolisi 1 no.lu kaya mezarı:²⁹⁶

Bu mezar, bir kaya mezarı ve onun önündeki içinde lahit bulunan bir dromostan oluşmaktadır. Bu yönüyle nekropolisde ayrıcalıklı bir görünüm sergilemektedir. Kibyra'daki yazıtlı lahit ve kaya mezarı²⁹⁷ (res. 173), Elaiussa-Sebaste'deki kaya mezarı²⁹⁸, Tripolis 1 no.lu kaya mezarına çok benzeyen şekilde kaya mezarının

²⁸⁹ Akçay 2011, 138-139.

²⁹⁰ Doğanay 2009, 226.

²⁹¹ Doğanay 2009, 97, lev. 90-91, 102, 2, 5.

²⁹² Doğanay 2009, 181-193.

²⁹³ Kortanoğlu, 2006, 20, 61-64, lev. 44, kırmızı boyalıdır.

²⁹⁴ Durukan 2012, 24, fig 19.

²⁹⁵ Kuban 1999, 337.

²⁹⁶ Bkz. 2.1.1.4.

²⁹⁷ Düzgün 2013, 280, res. 4.

²⁹⁸ Schneider 2008, 150. Buradaki lahit uzun kenarı kaya mezarına rastlanmıştır.

girişinde, bir lahit ve onun sağından mezara giriş yapılmıştır. Mezar üzerindeki izlerinden beşik tonozla örtülü olduğu anlaşılmaktadır.²⁹⁹

Konuyu toparlanacak olursa, Tripolis'deki kaya mezarları iç ve dış düzenlenmesi tipolojik olarak, kendine has birtakım özelliklere sahip olduğu anlaşılmaktadır. Burada, kaya mezarlarının hepsi adeta tek elden çıkmış gibi birbirinin tekrarıdır. Oda içinde arkosoliumun ve genel olarak zemin seviyesinde düz yapılmış, ölü yataklarının hemen hemen hepsinde kaya tonoz açıklığının yapılması, taşlardan örülen tonozun olması (dromos), kendine has ince-uzun olan gezinti/ara koridoru tüm kaya mezarlarında uygulanmıştır. Kayanın kırılğan yapısından dolayı, mezarın girişindeki üst lentoda boyalı yazının olması ve hiçbir şekilde kazıma veya kabartma süslemenin bulunmaması genel özellikler olarak sıralanmaktadır. Bunun dışında ise, Anadolu'da karşımıza çıkan standart bazı uygulamaların, yani Roma İmparatorluğunun karakteristik yapısının da korunduğu görülmektedir. Bunlar ise, tören alanlarının oluşturulması, oda içinde üçlü ölü yatağı kombinasyonun bulunması, kandil nişleri, fresk ve sıvanın kullanılması, "sahte kapı" anlayışının olması, bir mil etrafında dönen veya tıpa şeklinde kapı kullanılması, tekne mezarları yapılması ve kandil ile unguentariumların yaygın olarak mezarlarda bulunması gibi özelliklerde dikkat çekmektedir. Kaya mezarlarının tarihlenmesi ve buluntuların ele alınması aşağıda ayrıca ele alınacaktır.³⁰⁰

²⁹⁹ Şimşek 2013, 48-50 res. 31, lev. 15.

³⁰⁰ Bkz. 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi, Kaya Mezarları alt başlığına

3.2. Lahitler

Tripolis Nekropolis alanlarında bulunan lahitler, genel itibariyle Doğu ve Batı Nekropolis’inde yoğun, Kuzey Nekropolisi’nde ise, seyrek olarak karşımıza çıkmaktadır (res. 97-101, 156-162 ve 170-172). Doğu surlarının doğusunda bulunan tepe ve sırtların batı, doğu ve kuzeye bakan yüzünde yoğundur. Tüm nekropolis alanlarında, etrafı büyük blok taşlarla çevrili alanlarda bir aile veya gruba ait olabilecek mezarlıklar yapıldığı anlaşılmaktadır (res. 106-109). Ancak bu tarz grup mezarlar ve lahitlerin büyük bir çoğunluğu Doğu Nekropolisi’nde bulunmaktadır. Kaya mezarlarının yanında veya önünde bulunabilmektedir. Bu lahitler ya hafif yükseltilmiş bir platformun üstünde ya da tepelik bir alanda kombine oluşturulmuştur. Lahitlerin yamaçların eğimli üst noktalarında manzaralı bir görünüm olması önem arz etmektedir. Lahitlerin hemen hemen hepsi, küçük değişiklikler hariç, aynı profilde olup, traverten taşından yapılmışlardır.³⁰¹ Bu tür mezarlar, hepsi aynı dönemlerden ve aynı yerden çıkmışçasına adeta birbirlerinin tekrarı olarak yapılmış gibi görünmektedir. Oldukça sade yapılan lahitlerde kapakların bazıları üçgen alınlıklı ve köşe akroterliyken, bazıları da düz olabilmektedir. Tespit edilenler içinde, uzun kenarında kazımayla yapılmış iki ve dört satırlık yazıtlar ele geçmiştir (res. 88 ve 105). Bazılarında lahitin alt kısımları topuk çıkıntısı yapılmıştır. Lahitin kapakla birleşen kenarları içe geçmeli bir profile sahip ve yüksektir. İç bölümü oldukça özensiz yapılmıştır. Lahitlerde diğer mezar türlerinde olduğu gibi belli bir yön tayini söz konusu değildir.

2008 yılındaki çalışmalarda³⁰² Tripolis Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezardaki taş örgülü tonozlu dromosun içinde olan lahitin güney uzun kenarında, dört satırlık kazımayla yapılmış Yunanca bir yazıt tespit edilmiştir (res. 105). Lahitin bu yüzü kaya mezarına yürümek amacıyla oluşturulan alana bakması, ziyaretçilerin görmesi amaçlanmıştır. Yazıtın başında ve sonunda harfleri sınırlandırmak amacıyla sarmaşık yaprakları kullanılmıştır. Yazıtta lahitin kime ait olduğu yazılmıştır. Lahitin içinden cam unguentarium parçalar halinde ele geçmiştir.³⁰³

³⁰¹ Zaten yukarıda da söz edildiği gibi Tripolis çevresinde traverten yataklarına rastlanmıştır.

³⁰² Buradaki kazılar Yrd. Doç. Dr. Aytekin Erdoğan tarafından yürütülmüştür.

³⁰³ Tarihlendirme için bkz. kat. no. 78 ve 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığına.

Yine 2008 yılındaki çalışmada ele geçen Doğu Nekropolis’indeki bir başka yazıtlı lahit daha ele geçmiştir (res. 88).³⁰⁴ Lahit bir yamaç üzerinde kuzeydoğu-güneybatı yönünde tek başına duran traverten taşından yapılmıştır. Lahitin kuzeybatı uzun kenarında MS 2.-3. yüzyıllar arasına tarihlenebilecek iki satırlık kazımalı bir yazıt yer almaktadır. Yazıtta, lahitte yatan kişinin kime ait olduğunu yazılmıştır.³⁰⁵

Lykos Vadisi’ndeki Hierapolis lahitleri,³⁰⁶ tıpkı Tripolis’dekiler gibi tek format tercih edilmiştir. Hierapolis’te Kuzey nekropolis’te yol boyunca çok basamaklı podyum üzerinde yükseltilerek yapılırken, Tripolis nekropolislerindeki lahitler zaten yüksek topoğrafyada olduklarında Hierapolis’teki gibi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmamıştır ve sadece zeminin düzeltilmesi amacıyla tek basamaklı bir çeşit kaide amaçlı bir podyum yapılmıştır. Anayol kenarındaki Hierapolis traverten lahitleri ayrıca, yükseltilmiş U planlı altar üzerinde, kapı lentosu gibi yükseltilmiş şekilde, hypogeum üzerinde ve düz çatılı mezar evler üzerlerine yerleştirilerek, ölen kişi kendini daha gösterişli alanlarda gösterme isteğinden ileri gelmektedir. Muhtemelen traverten taşının ince oyulmasının çok da dayanıklı olmayacağını göstermektedir. Hierapolis’deki traverten lahitler, yazıt haricinde, genellikle düz bırakıldığı görülmektedir. Sadece çok nadir olarak alçak kabartmalı yük gemisi, kuş ve vazo tasvirleri yapılmıştır.³⁰⁷

Lykos Vadisi’nde bulunan antik kentlerde, traverten hem maliyet açısından daha uygun olması hem de daha rahat işlenebilmesi nedeniyle yapı malzemesi olarak sıkça kullanılmıştır.³⁰⁸ Lykos Vadisi içinde ayrıca, Attouda³⁰⁹ Trapezopolis³¹⁰, Eumenia³¹¹ ve Kolossai³¹² ile bunların dışında Magnesia ad Maeandrum’da³¹³ Tripolis’dekilere benzer özelliklere sahip traverten lahitlere rastlanmıştır.

³⁰⁴ Erdoğan 2011, 335; Erdoğan-Aktaş 2011, 15.

³⁰⁵ Erdoğan 2011, 335; Erdoğan-Aktaş 2011, 15.

³⁰⁶ Şimşek 1997, 19-24.

³⁰⁷ Şimşek 1997, 19.

³⁰⁸ Duman-Konakçı 2006, 91.

³⁰⁹ Şimşek 2002a, 239.

³¹⁰ Şimşek 2002b, 7, 15, 27.

³¹¹ Şimşek 2011, 18.

³¹² Duman-Konakçı 2006, 91. Honaz yakınlarındaki Gürlek Köyü’nde yapılan yüzey araştırmaları sonucundan Kentin traverten ihtiyacının buradan karşılandığını iddia edilmektedir.

³¹³ Koçak 2013, 45 ve 49.

Tıpkı Hierapolis'teki gibi Tripolis'e yakın olan Laodikeia'da da lahitler yoğun traverten lahit kullanılmıştır.³¹⁴ Traverten taş ocaklarından çıkartılıp işlenen lahitler, maliyetinin düşük olması sebebiyle refah durumu orta seviyede olan insanların tercih ettiği bir mezar tipidir.³¹⁵ Örneğin, Hierapolis'te taş işçiliğin çok ileri gitmesi, seri üretim ve bununla ilgili esnaf loncaların kurulması sayesinde maliyetler iyice düşmüş olmalıdır.³¹⁶

Tripolis'deki serbest duran lahitlerin, kayalık alan üzerindeki tek ve toplu düzenlemesiyle ilgili olarak Neapolis'te de benzer bir durum söz konusudur.³¹⁷ Genellikle kayalığın kesilmesiyle oluşturulan yol boyu düzlükleri ya da uçurum tarafında oluşturulan teraslarla elde edilen platformlar üzerine lahitler yerleştirilmiştir. Ana kayadan kesilen bu platformlar üzerinde, doğal kaya yapısı yeterli olmayan bazı alanlarda blok taşlardan örülmüş mezar podyumları yapılmıştır.³¹⁸

Tripolis'in güneyinde bulunan mermer lahitin mevcut durumunun in situ olup olmaması söz konusu olduğundan şimdilik net bir yorum yapmak güçtür.³¹⁹ İleride çevrede yapılacak kazılarla bu duruma açıklık getirmek mümkün olacaktır.

Yukarıdaki bilgileri toplamak gerekirse, Tripolis'deki lahitlerin tamamı traverten taşından ve oldukça sade yapılmıştır. Traverten çevrede yaygın olması sebebiyle kolay işlenebilir olması kent halkının sıklıkla kullandıkları bir taş türü olmuştur. Bunlar, bir aile mezarlığı olarak (grup) veya tekli mezarlar şeklinde yapılmıştır. Kaya mezarlarıyla kombine olabilmektedir. Yüksek noktalara yola veya çevreye hakim olması tercihler arasındadır. Lahitlerin tarihlenmesi aşağıda ayrıca ele alınacaktır.³²⁰

³¹⁴ Şimşek 2013a, 440.

³¹⁵ Şimşek 1997, 19.

³¹⁶ Şimşek 1997, 19.

³¹⁷ Özdilek, 26, res. 3.

³¹⁸ Özdilek, 26, res. 3.

³¹⁹ <http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/guney-nekropol> (erişim Tarihi 05 Ocak 2017).

³²⁰ Bkz. 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi, Lahitler alt başlığına.

3.3. Taş Örgülü Mezarlar

Tripolis antik kentinde, taş örgülü mezarlar kentin kuzeybatısındaki stadyumun kuzeye bakan yüzünü ile Geç Dönem Bizans surlarının doğusu arasında kalan alan düzlüklerde (Batı Nekropolisi) karşımıza çıkmaktadır (res. 164-169). Buradaki geniş alanda yapılan yüzey araştırmalarında, kaçak kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış ve son derece tahrip edilmiş dört adet taş örgülü mezara rastlanmıştır. Muhtemelen, bölgenin büyük bir bölümünün bu mezarlarla kaplı olduğu anlaşılmaktadır. Genel olarak bu mezarların taş bloklarla çevrilmiş oldukları görülmektedir. Bu durum, mezarların ya bir aileye ya da bir gruba ait olduğunu göstermektedir. Mezarların sadece bir kısmı görülebilmektedir. Görüldüğü kadarıyla uzun kenarlarında 2-3 adet traverten blok taş kullanılırken, kısa kenarında bir blok traverten taşı kullanılmıştır. Mezarın kapağı ise 1-2 arasında değişen sayılarda traverten blok taşından veya kayrak taşından oluşmaktadır. Mezar taşı olarak devşirilen bir traverten lahit parçası da bu tür mezarda kullanılmıştır. Bu işlemlerden sonrada mezarın üstü toprakla kapatılmıştır. Ele geçen hiçbir iskelet ve ölü hediyesine rastlanmamıştır. Mezarlarda belli bir yön tayini söz konusu değildir. Mezarların üstünün definden sonra toprakla kapatıldığı anlaşılmaktadır.

Sandık mezar olarak da adlandırılan bu mezarların, Anadolu'da Kalkolitik Dönemi'nden itibaren yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir.³²¹ Batı Anadolu taş örgülü mezarlar kültürel etkileşim yoluyla özellikle Ege Denizi kıyısı ya da kıyıya yakın bölgelerde Ege Adaları'ndan doğrudan etkilenirken, iç bölgelerde bu etki giderek yerel gelenek halinde kendine yer bulmaya başlamıştır.³²²

Tripolis'in yakın çevresine bakıldığında taş örgülü mezarın benzerleri çokça karşımıza çıkmaktadır. Atik ve Koçel-Erdem³²³ tarafından birlikte yürütülmüş proje kapsamında Buldan merkez ve yakın çevresinde (Eski Derbent Höyük ve Bozalan

³²¹ Orta ve Doğu Anadolu'daki ilk örnekler, Alishar, Alacahöyük, Kusura, Ahlatlıbel, ve Kargamış'ta gibi 23 yerleşimde karşımıza çıkmaktadır. Özgüç 1948, 31-40; Uhri 2006, 235. Batı Anadolu'da ise Erken Tunç Çağında 22 yerleşimden 205 tane taş örgülü mezara rastlanmıştır. Uhri 2006, 252-253. Anadolu dışında ise, Tunç çağlarından itibaren, Girit'ten Kafkasya'ya, Kuzey Avrupa'dan İspanya'ya kadar geniş bir coğrafyada yayılım göstermiştir. Özgüç 1948, 39.

³²² Uhri 2006, 256.

³²³ Atik-Koçel Erdem 2004, 16-17 Buldan ilçesi ve çevresinde 2001-2003 yıllarında Neşe Atik ve Zeynep Koçel Erdem tarafından Arkeolojik Kültür Envanteri hazırlanmıştır. Bu çerçevede çevrede yapılan yüzey araştırmalarının sonuçları yayınlanmıştır. Bkz. Atik-Koçel Erdem 2002 ve Atik-Koçel Erdem 2003.

Kırbyık nekropollerinde) taş örgü mezarlar yoğun olarak tespit edilmiştir. Bu proje kapsamında yürütülen araştırmada, yukarıda söz edilen alanların dışında seyrek olarak yine Roma Dönemi katmanların olduğu yerlerde karşımıza çıkmaktadır. Buradaki taş örgülü mezarda da, dikdörtgen kazılan mezarın içine halk tarafından kayrak taşı olarak isimlendirilen plaka taşların çevrelenmesi ve bu mezarın üstüne de birkaç tane kapama taşı kullanılmıştır.

Yine Tripolis çevresinde, Denizli müzesinden C. Şimşek³²⁴ ve A. Ceylan³²⁵ tarafından Buldan ilçesi Merkez/Yeni Mahalle Kayran mevkiinde yapılan kurtarma kazılarında, toplamda 59 taş örgülü mezar tespit edilmiştir. Mezarlarda kullanılan malzeme, 10-15 cm kalınlığında, uzun kenarında 3-4'er, kısa kenarında da birer olmak üzere kayrak taşı kullanılmıştır. Mezar kapak sayısı yatay olarak sıralanmış 3-6 arasında değişmektedir. Ölüler 25-45 cm derinliklerindeki toprağa direkt ve sırt üstü (dorsal) olarak gömülmüştür. Son olarak da mezarın üstü elenmiş toprakla örtülmüştür. Ölülerin kolları serbest olarak bırakılabildiği gibi, vücuda paralel veya göğsü ve boynuna gelecek şekilde de bırakabiliyordu. Bacaklar birleştirilmiştir. Mezarlarda belli bir yön birliği görülmemekle beraber çoğunluğun başları kuzeybatı-güneydoğu yönüne bakmaktadır. Mezarlardaki ölü hediyeleri kadınlarda süs eşyaları, erkeklerde kemer tokası dikkat çekmektedir. Ayrıca pişmiş toprak testicik, cam sürahi, koku şişeleri ve sikkeler ele geçmiştir.³²⁶

Tripolis'in dışına çıkıldığında taş örgülü mezarlar, Laodikeia³²⁷ kentinin dört bir tarafında en sık karşılaşılan mezar tipidir. Tekne duvarları, panel tekne, kireç harçla birleştirilen çay taşı ve traverten taşıyla yapılan ve tuğla ile örülen olmak üzere üç tiptedir. Tekli ve ikiz mezarlar bulunmaktadır. Bazıları düz taş ya da tuğla kapaklı iken, bazıları da tuğla veya kiremit çatma ile kapatılmıştır. Bazen duvarlar sıvalı, sıvasız ve freskli olabilmektedir. Mezarlarda iskelet ve ölü hediyesi kenara çekilerek tekrar kullanıma da rastlanmaktadır. Attouda'da³²⁸, taş örgülü mezarlar, kentin küçük düzlüklerinde, yöreye özgü yassı kayrak taşlarından bazen de tuğla ile birlikte kireç

³²⁴ Şimşek 1994, 457-466.

³²⁵ Ceylan 1995, 221-228.

³²⁶ Ceylan 1995, 223.

³²⁷ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 12, 49-52.

³²⁸ Şimşek 2002a, 233,235; Şimşek 2002b, 229-245.

harçla örölüp, üzeri düz büyük yassı kapak taşıyla kapatılırdı. Taş örgülü mezarın içine pişmiş topraktan yapılmış silindirik lahitlerde konulmuştur.

Eumenia'nın³²⁹ Sarıbaba Tepesi'nin güneybatı yamacında yer alan taş örgülü mezarlar, yöreye özgü moloz taşların örülmesiyle yapılmış ve üst kısmı yassı doğal kapak taşlarıyla kapatılmıştır. Trapezopolis³³⁰ taş örgülü mezarları, Lykos Vadisi'ndeki benzer örneklerle sahiptir. Bu mezar tipi, Tripolis'in doğusunda Maiandros Nehri'nin doğusunda yayılan Lykos Vadisi içindeki iki önemli kentten Laodikeia³³¹ da bulunurken, toprak üstü mezarlarının hakim olduğu Hierapolis³³² de ise hiç rastlanmamıştır.

Termessos'daki³³³ nekropoliste de yukarıda yazılan antik kentlerde olduğu gibi en sade mezar tiplerdendir. Bazı yerlerde bu mezar doğal kayalıkların da duvar olarak değerlendirildiği görülmektedir. Kazılan mezar çukuru moloz taşlarla veya bu taşlardan örülmüş duvarlarla çevrili, çokta düzgün olmayan dörtgen şeklindedir. Bazı yerlerde bu mezar doğal kayalıklarında duvar olarak değerlendirildiği görülmektedir. Mezarın üstü düzgün olmayan taş bloklarla kapatılmıştır. Benzer mezar tipi, kuzeyde Assos³³⁴, Parion³³⁵, Troia³³⁶ ve Lampsakos da³³⁷ da ele geçmiştir.

Tüm örnekler göz önüne alındığında, Tripolis taş örgülü mezarlar, insanların kullandığı ve ölü hediyelerin bulunğu en basit mezar türlerinden biridir. Kalkolitik Çağı'ndan itibaren Bizans Dönemi'ne kadar Anadolu'nun birçok merkezinde (res. 183), özellikle Roma ve Bizans Dönemi'inde çok sık kullanıldığı görülmektedir. Taş örgülü mezarların tarihlenmesi aşağıda ayrıca ele alınacaktır.³³⁸

³²⁹ Şimşek 2011, 1-18.

³³⁰ Şimşek 2002b, 5. Nekropolis'te Attouda'daki gibi benzer şekilde iki tip taş örgülü mezara rastlanmıştır.

³³¹ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 49-52. Yazarlar bu mezar tipine "sandık mezar" ismini vermişlerdir.

³³² Şimşek 1997, 9-87 C. Şimşek'e göre Laodikeia'ya göre, Hierapolis'te üst yapı mezarlarının yoğunluğu dikkate alındığında bu tip mezarın burada bulunmaması şaşırtıcı olmamalıdır.

³³³ Çelgin 1994, 171.

³³⁴ Stupperich 1990, 15.

³³⁵ Tavukçu 2006, 157.

³³⁶ Polat 2005, 82.

³³⁷ Körpe 1997, 177.

³³⁸ Bkz. 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi, Taş Örgülü Mezarlar alt başlığında

3.4. Tonozlu Mezarlar

Tripolis nekropolis alanlarında, ele geçen son mezar grubu taş örgülü tonoz mezarlardır. Bunlardan iki tanesi yüzey araştırmaları sonucunda (res. 110-112), diğeri de bilimsel kazı sonucunda ortaya çıkarılmıştır (res. 114).³³⁹ Ancak bu sayının ileride, alanlardaki kazılarla artabileceğine kuşku yoktur. Bu mezarlardan ilk ikisi, Maiandros Nehri'ne ve paralelindeki kuzeye (Güney ilçesi ve Blaundos antik kenti) giden yola bakmaktadır (res. 110-112). Tonozlu mezarın iç kısmının sonunda duvar izlerinden burada ayrı bir bölümün olduğu anlaşılmaktadır. Burasının arkosoliumlu bölüm olması olası görünmektedir (res. 112).³⁴⁰ Muhtemelen bu alana lahit, kline, ölünün doğrudan yere yatırılması veya yerin altına gömülmesi şeklindeki varyasyonlardan biri uygulanmış olmalıdır.³⁴¹

Yüzey araştırmaları sonucunda Doğu Nekropolisi'nde üst noktada tespit edilen düzensiz taşlardan oluşturulan ve yanlardan da traverten taş bloklarıyla desteklenen tonozlu bir yapı daha bulunmuştur (res. 112). Bu yapı daha büyük olması ve yan desteklerinden dolayı diğerlerinden farklı görünmektedir. Mevcut halinin çok yıkıntılı olması sebebiyle, yapıyı tanımlamak ve bir sonuca gitmek zordur.

Antik dünyada örgülü tonoz Kalkolitik çağdan beri kullanılmaktadır.³⁴² Antik dünyada ilk tonoz kullanımı Mezopotamia'da, ağacın yeterli olmamasından dolayı, tuğladan inşa edilmesi, MÖ 4. binden itibaren karşımıza çıkmaktadır. Antik Yunan dünyasında ise, en erken örnek beşik tonozlu mezarların, Makedonia'da, MÖ 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren kullanıldığı kabul edilmektedir.³⁴³ Roma Dönemi'nden itibaren kireç harcının yaygın kullanılması sayesinde tonoz yapımında büyük bir atılım görülmüştür.³⁴⁴ Çünkü, bu sayede tonozlu mimariyi daha ustaca kullanmaları sağlanmıştır. Tonozun Anadolu'daki en erken ve en yoğun kullanıma sahne olmuş

³³⁹ Duman-Baysal 2016, 564-566

³⁴⁰ Bilindiği üzere kent nekropolislerinde kaya mezarlarında arkosoliumlu mezarlar karakteristik bir özelliktir.

³⁴¹ Uğurlu 2006, 106.

³⁴² Durukan 2012, 44.

³⁴³ Boyd 1978, 83, 89.

³⁴⁴ Adam 1994, 65. Romalıların hayatına MÖ 3. yüzyılın sonlarında giren ve mimariye en büyük katkısı olan opus-caementiciumdur. Bu kelime sözlük anlamıyla, taş ve tuğla kırıklarının kireç harcı veya pozzalona ile karıştırılıp kalıba dökülmesiyle elde edilen Roma betondur. Bu tanım için Saltuk 1990, 113. Kuzey Afrika da özellikle Aleksandria da tonoz çatılı mezarlar Roma Dönemi'nden itibaren kullanımı artmıştır. Bkz. ayrıca Durukan 2003, 226, (dipnot: 29).

yerinin, Hellenistik Dönem'deki, Pergamon Krallığı'nın hüküm sürdüğü Batı Anadolu coğrafyası olduğu ileri sürülmektedir.³⁴⁵ MÖ 3. yüzyıldan itibaren Makedon ve Pergamon Krallığının yakın teması, Roma ile olan ilişkilerin başlaması önem arz etmektedir.³⁴⁶ Böylece, bu ilişkiler sonucunda, Batı Anadolu önce Makedon Krallıkların egemenliğine girmiş, devamında Pergamon Krallığının sınırları içinde kalmış ve son olarak da Roma'nın Asia eyaleti olmuştur. Böylece bölge, Roma ve Makedon kültürlerinin etkisinde kalmıştır.³⁴⁷ Anadolu opus caementiciumun kullanımı MÖ 1. yüzyılın ortalarında başlamış ve Augustus Dönemi'yle birlikte kullanımı artmıştır.³⁴⁸ Roma Dönemi'nde tonozlu yapıların yoğunluğuyla birlikte, tonozlu mezar mimarisine de bire bir yansımış olması aşıkardır.

M. Durukan³⁴⁹, Dağlık Kilikia bölgesindeki tonozlu mezarların, tıpkı tapınak mezarlar gibi, ama onların daha özensiz ve basit birer kopyaları olarak değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Tripolis'de tespit edilen tonozlu mezarların benzerleri yakın çevrede ve Anadolu'nun genelinde sıkça karşımıza çıkmaktadır (res. 183). Lykos Vadisi'nde buluntularıyla birlikte ele geçmiş olan Attouda'dakiler,³⁵⁰ toprak zemin içine kireç harç ile yeşilimtırak yöresel yassı taşlardan örülerek yapılmıştır. Bunların bir kısmı dromos, ön oda ve arka mezar odasından oluşur. Bir kısmı dromossuz yani doğrudan kapıdan mezar odasına ulaşılmaktadır. Attouda'daki TM1 tonozlu mezarda, dar ve uzun dromosun ön kısmı tahrip edilmiştir. Dromostan girildiğinde biri karşıda ikisi yanda olmak üzere yanları tuğla ile örülmüş ve üzeri yassı kayrak taşı ile kapatılmış üç sanduka mezar vardır. Mezarlarda pişmiş toprak kandiller, testicikler, unguentariumlar, ağırşaklar, fildişi saç iğnesi ve bronz ayna parçaları çıkarılmıştır. Bu sandukalardan arkadaki odaya biraz yüksek dikdörtgen bir kapıdan geçilmektedir. 52 adetle bölgenin en fazla tonozlu mezarının ele geçtiği Trapezopolis'de³⁵¹ doğu, kuzey ve güney yönünde bulunmaktadır. Lykos Vadisi'nde yaygın kullanılan aile mezarları tipini yansıtan bu mezarlar, tamamına yakını bir ön oda ve mezar odasından

³⁴⁵ Durukan 2012, 44.

³⁴⁶ Durukan 2012, 44.

³⁴⁷ Durukan 2012, 44.

³⁴⁸ Özer 2012, 477-478.

³⁴⁹ Durukan 2005, 118.

³⁵⁰ Şimşek 2002a, 229-245.

³⁵¹ Şimşek 2002b, 3-17; Şimşek 2002c, 27-40.

oluşmaktadır. Malzemesi, yöresel yeşilimsi moloz taş, kiremit ve kireç harcıdır. Bazılarında sıvaya rastlanmıştır. Bitişik tonozlu mezarlarda duvar kalınlıkları 100 cm.ye yakınken, tek tonozlu mezarlarda 60 cm.dir. Mezar genişlikleri 3-4 m, uzunlukları 3.5-4.5 m, yükseklikleri 2 m, ön odanın uzunluğu ise 2-3 m arasında değişmektedir. Mezarların ön oda ve mezar odası kapısı kemerli yapılmıştır. Oda mezarlarda adak nişlerine rastlanmıştır. Hem Attouda hem de Trapezopolis'te tonozlu mezar odalarında pişmiş toprak silindirik lahit veya tuğla örgülü mezarlar da kullanılmıştır. Düzgün kesme taşlardan oluşturulmuş olan Hierapolis'te³⁵² Roma Dönemi'ne ait olduğu düşünülen tonozlu mezarlar anıtsal özellikte ve mezar odası bakımından tümülüsü anımsatmaktadır. Ancak, dromos ve ön oda mevcut değildir. Dikdörtgen bir kapı ile mezar odasına girilir. Odada klineler bulunmaktadır. Bu tip mezarlar, Hierapolis'te inşa edildikleri yer ve dış görünüm bakımından üç grupta toplanır: Kaya kütlesi içine oyulmuş tonozlu mezarlar, içten tonozlu ve dıştan düz çatılı anıt mezarlar.

En yoğun tonozlu mezar grubu Laodikeia³⁵³ da karşımıza çıkmaktadır. Traverten, kireç taşı, çay taşı ve tuğlanın, kireç harcıyla birleşmesinden meydana getirilmiştir. Dört tipi vardır: Küçük dikdörtgen şeklinde tonozlu mezarlar; yan yana sıralı tonozlu hürelere sahip mezarlar; iç bölümün iki yanında ve karşısında tekneli ve nişli olanlar; bodrum ve zemin kattan oluşan tipler ile ortasındaki ara koridorun iki tarafında taş örgülü mezarların sıralandığı anıt mezarlardır. Mezarlara genellikle basamaklı ya da düz bir kapıdan girilir. Bazı tonozlu mezarların altında, üstten bir kapakla girilen, tonozlu hürelere yer almaktadır. Ayrıca mezarların içinde kemerli, kırma çatı nişler ile bazılarında havalandırma bacaları yer almaktadır. Tonozlu yapılar, Dağlık Kilikia'da³⁵⁴ (Elaiussa-Sebaste, Anemurium, Kelenderis, Adrassos, Olba), kayalara kazınırken, bölgenin kıyısında ise taş örgülü olarak inşa edilmiştir.³⁵⁵ Olba bölgesinde Hellenistik Dönem'den itibaren kemerli yapılar karşımıza çıkmasına rağmen, tonozlu yapılara rastlanmamıştır.³⁵⁶ Kelenderis'te tespit edilen 15 tonozlu

³⁵² Şimşek 1997, 28.

³⁵³ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 9-10,16, 43-44 ve 52-54.

³⁵⁴ Zoroğlu 2005, 923.

³⁵⁵ Zoroğlu 2005, 923.

³⁵⁶ Durukan 2003, 225, (dipnot: 27).

mezarın,³⁵⁷ dikdörtgen planlı mezarların birkaçı dışında hepsi tek katlıdır. Ancak bunlardan birinin alt kısmında kayanın oyulmasıyla yeraltı mezarı bulunmaktadır. Plan açısından hem arkosoliumlu ve hem de arkosoliumsuz örnekler bulunmaktadır. Duvarlar, düzgün olmayan kireç taşı ve yassı kayrak taşı harçla birleştirilmiştir. Beşik çatı yassı kayrak taşıyla örülmüştür ve üst kısmı kireç, kum ve tuğla kırıklarından meydana gelen kalın bir sıva ile yağmur sularının girişi engellenmiştir. Tonozlu mezarlardan bir tanesinde mezarın güneye bakan cephesinde yarısı yıkılmış kemerli bir kapısı ve onunda önünde ön oda veya avlu bulunmaktadır. Tonozlu mezarların hepsinde lahit kullanılmıştır. Kelenderis'teki tonozlu mezarların daha sade görünüş ve plana sahip olması, Kelenderis'in öneminin ve gelişmişlik seviyesinin çevre kentlere göre azaldığını göstermektedir. Karia bölgesinde ise, tonozlu mezarlar en sık rastlanan bir mezar tipidir.³⁵⁸ Sayı ve çeşitlilik bakımından önemli bir yere sahip olan Anemurium tonozlu mezarları, çevredeki düzensiz taşların kireç harcıyla birleşmesinden yapılmıştır. A. Rosenbaum³⁵⁹ tonozlu mezarları üçe ayırmıştır: Tip I basamaklı platform üzerine küçük beşik tonozlu mezarlar bunlar yüzeyleri sıvalı, içinde ikili ve üçlü arkosolium vardır; Tip II fresklerle süslü ön odalı olup, Tip I'in versiyonlarıdır; Tip III ise, hem Tip I hem de Tip II'inin eklendiği iki katlı ve avlulu mezarlardır. İassos (Tespit edilen tonozlu mezar sayısı 73'tür ve bölgede başı çekmektedir.), Mylasa, Alagün (İassos'un batısında Çam Limanı), Kazıklıbucak Köyü (Milas), Hydisos (Karacahisar Köyü), Halikarnassos, Tralleis, Euromos (Ayaklı) ve Bargylia (İassos-Myndos arası) kent ve yerleşimlerinde karşımıza çıkmaktadır.³⁶⁰ Yukarıdakilere dahil olarak Tralleis ve Maiandros kenarındaki Magnesia gibi kentlerde³⁶¹ genel anlamda, Roma Dönemi'nde yaygın olup ve birbirlerine benzer karakteristik özelliklere sahiplerdir.³⁶² Bölgede genel olarak, mezarların inşa malzemesi çoğunlukla yerel şist ve kireç taşının ince çakıl, kiremit kırığı ve kireçten oluşan harçla beraber kullanılmıştır. Tonoz çatılı damlar, su geçirmez bir harç tabakasıyla içi ise sıvayla kaplanmıştır. Mezar tipleri, tek odalı, bitişik odalı, ön giriş odalı, seyrek olarak arkosoliumlu tonoz mezar, avlulu tonoz mezar ve iki

³⁵⁷ Zoroğlu 1994, 40-41; Zoroğlu 2000, 125-127.

³⁵⁸ Kızıl 1999, 18, 54.

³⁵⁹ Rosenbaum 1971, 1-3.

³⁶⁰ Kızıl 1999, 107.

³⁶¹ Şimşek 2002a, 239, 242, (dipnot 42).

³⁶² Kızıl 1999, 107-109.

katlı tonoz mezar olmak üzere altı çeşit olarak karşımıza çıkmaktadır. Lykia bölgesinde 307 adetle en çok tonozlu mezarların bulunduğu Olympos'da³⁶³ bazıları iki katlı inşa edilmiştir. Tuğla ile birlikte taşlar yerel kireç taşından olup, polygonal teknikte ve opus-caementicium taklidi harçla örülmüştür. Ön cephesinde düzgün taşlardan örülmüş kemer ve sürgülü bir kapısı bulunmaktadır. Beşik çatıda ahşap hatıllar kullanılmıştır. Mezarlar nişli ve klineli olup, sadece iki mezarda arkosoliumlu yapılmıştır. Mezarlar önce sıvanıp, sonrada boyanmıştır. Olympos'ta tonozlu mezarların 95'inde nişlere rastlanmıştır ve bunlar girişlerin yan duvarlarına konulmasından dolayı, genellikle kandiller için yapıldığı düşünülmektedir.³⁶⁴ 26 adetle, Arykanda'da³⁶⁵ özellikle MS 2.-3. yüzyıllar arasında yaygın kullanılmıştır. Buradaki tonozlu mezarların karakteristik özellikleri şöyledir: İçinde tek mezar vardır ve beşik tonoz örtülüdür. Mezarların tümü tek katlıdır; kare veya kareye yakın dikdörtgen planlıdır; kuzeye bitişik tek klineli veya ikili üçlü olabilmektedir. Ön avlulu ve oturma basamaklıdır; malzeme moloz taşı olup, mezarlar ev tiplidir ve önü açık tonozludur. Termessos'da ise, tüm mezar gruplarına bakıldığında dağlık bir alan olmasına rağmen, kaya mezarlarının son derece az yapıldığı dikkat çekmektedir. Bu durumun muhtemel sebepleri, kayayı oymak zor gelirken, kesme taştan tonoz mezar yapmak daha kolay gelmiş olabilmesidir. Zaten taş örgülü tonozla, arkosoliumlu mezar aynı mimari anlayışın ürünü olduğu fikrini de unutmamak gerekir.³⁶⁶ Paphlagonia bölgesindeki Amaseia da, bir kurtarma kazısı sonucunda 13 adet Geç Roma Dönemi'ne tarihlenen tonozlu mezarlara rastlanmıştır.³⁶⁷ Bütün bunların dışında Anadolu'nun genelinde ikiden fazla olan tonozlu mezarlara, ayrıca Antiokheia ad Kragum, Selinus, Iotape, Syedra, Selge, Halikarnassos, Sagalassos'da da karşımıza çıkmaktadır.³⁶⁸

Yukarıdaki açıklamalara bakılarak toparlamak gerekirse, yer yer düzenli, yer yer de düzensiz olan ve bulundukları bölgenin karakteristik taşlarının kireç harcıyla birleşmesinden yapılan tonozlu mezarlar, Anadolu'da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Tripolis taş örgülü tonozlu mezarlarının, çevre ve uzaktaki örneklerle karşılaştırılması

³⁶³ Uğurlu 2006, 105-126.

³⁶⁴ Uğurlu 2006, 123-124.

³⁶⁵ Özbek 2005, 64, 162.

³⁶⁶ Çelgin 1994, 156.

³⁶⁷ Yüce 1995, 1-16.

³⁶⁸ Özbek 2005, 42-53.

ve özensiz yapılması sebebiyle, Roma Dönemi'nden ziyade Geç Antik Çağ'da yapıldığını düşündürmektedir. Tripolis tonozlu mezarların tarihlenmesi aşağıda konunun ilerleyişi içinde ele alınacaktır.³⁶⁹



³⁶⁹ Bkz. 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığı s. 84-85.

4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi

Tripolis’de dört tip mezar (kaya mezarı, lahit, taş örgülü ve tonozlu mezar) tespit edilmiştir. Bu mezarlar, tarihlendirilirken bazı kriterler dikkate alınacaktır. Bunlardan, yedi kaya mezarının kazısından ele geçen buluntular ve freskler yüzey araştırmalarında tespit edilebilen kaya mezarlarının tarihlenmesine yardımcı olacaktır. Lahitlerin tarihlenmesinde hem kazı buluntusu, hem de üzerindeki yazıtlar dikkate alınmıştır. Taş örgülü mezarların tarihlendirmesinde, yakın çevresindeki yüzey araştırması ve Buldan ilçesi taş örgülü mezar kazısında ortaya çıkan sonuçlardan yararlanılacaktır. Son olarak tonozlu mezar için ise, kent merkezinde kazısı yapılan benzer bir yapı, tarihlendirmelerde esas alınmıştır. Aşağıda önce kaya mezarlarında ele geçen buluntular, daha sonra da mezar tiplerinin, Anadolu’daki emsalleriyle karşılaştırılmaları yapılacaktır. Ardından da, Tripolis’de karşımıza çıkan diğer mezarların (lahit, taş örgülü ve tonozlu mezarlar) tarihlendirilmeleri yapılacaktır.

-Tripolis Kaya Mezarlarının Tarihlenmesi:

Tripolis Kaya mezarlarının tarihlendirilmesinde iki etken önemlidir. Birincisi, kazılar³⁷⁰ sonucunda ele geçen buluntular, ikincisi ise, Anadolu’daki emsalleriyle karşılaştırma yapılarak tarihlendirme yapılmasıdır. Buluntular açısından bakıldığında, kazılar sonucunda, Tripolis’deki kaya mezarlarında ve bir lahitte olmak üzere çok sayıda eser ele geçmiştir. Buluntulardan dört sikkenin (kat. no. 21-22, 24 ve 99) yanı sıra, altmış iki kandil (kat. no. 1-5, 9, 23-28, 32-43, 50, 54-77, 80-91 ve 101), on adet pişmiş toprak unguentarium (kat. no. 11, 45-49, 92-94 ve 100), beş adet cam unguentarium (kat. no. 51, 78, 95, 96-97) iki adet içe dönük ağızlı kase (kat. no. 30-31) ve bir adet tek kulplu testi (kat. no. 8) mezarların tarihlendirilmesinde katkı sağlamıştır. Bunların haricinde, ölü gömme adetleri açısından bize bilgiler verecek olan önemli buluntulara da rastlanmıştır: Altı bronz kemer tokası (kat. no. 6, 13-17), boncuk fayans (kat. no. 7), mermer ağırşak (kat. no. 10) bronz kaba ait kulp (kat. no. 12), altın küpe, (kat. no. 18) iki bronz aplik (kat. no. 19), üç altından elbise apliği (kat. no. 20), pişmiş toprak kadın başı (kat. no. 29), yılanlı demir yüzük (kat. no. 52), bir çift altın küpe (kat. no. 53), minyatür bronz çan (kat. no. 98), düz çubuk bronz toka (kat. no. 102), üç bronz süs

³⁷⁰ Erdoğan-Aktaş 2011, 1-81; Erdoğan 2011, 328-347.

takısı (kat. no. 103), bronz yüzük (kat. no. 104) ve siyah cam kolye ucu (kat. no. 105). Aşağıda kazısı yapılan kaya mezarlarının buluntuları ele alınarak tarihlendirme açısından değerlendirilecektir.

-1 no.lu kaya mezarı:³⁷¹

Bu mezar, Doğu Nekropolisi'nde 1 no.lu kaya mezarı dromosunda bir adet lahit ve kayanın kazılmasıyla da dört odalı kaya mezarına sahip bir mezardır. Önce yıllardaki doğa ve insan tahribatına rağmen, 2008 yılı³⁷² kazı ve temizlik çalışmaları sırasında mezarlardan çok sayıda buluntu ele geçmiştir (kat. no. 54-105).³⁷³ Bu mezar, dromosu ve çok odalı (dört) olması sebebiyle en çok buluntun ele geçtiği yerdir. Ancak, kaçak kazılar ile yukarıdan dökülen toprak ve kaya parçaları yüzünden, lahitin içindeki cam unguentarium hariç, bu buluntuların hiçbirisi in situ ele geçmemiştir. 1 no.lu mezarın taş örgülü dromosun içindeki lahit mezarın etrafında ve kaya mezar içinde tarihlenebilir nitelikte olan yirmi dört kandil (kat. no. 54-77), bir adet cam unguentarium (kat. no. 78)³⁷⁴ ve bir adet de pişmiş toprak erkek başı (kat. no. 79) ele geçmiştir. Tripolis nekropolisinde ele geçen diğer kandiller gibi, buradakiler de kalıp yapımıdır. Kandillerin burunlarında yanık izlerinin olması dikkat çekmektedir. Lahitin içinden iki parçalı olarak ele geçen bir adet serbest üfleme tekniğiyle yapılmış cam unguentarium 1.-2. yüzyıl arasında yapılmıştır (kat. no. 78). Taş örgülü dromos içindeki lahit çevresinde on üç adet pişmiş toprak kandil ele geçmiştir. Katalog numarasına göre, kandillerin tarihlendirilmeleri şöyledir: 54 no.lu 4.-5. yüzyıl, 55 no.lu 5.-7. yüzyıl, 56 no.lu 1.2. yüzyıl, 57 no.lu 1. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı, 58 ve 59 no.lu 1.-3. yüzyıl, 60 no.lu 3. yüzyıl sonu-5. yüzyıl başı, 61 no.lu 1.-3. yüzyıl, 62 no.lu 5.-6. yüzyıl, 63 no.lu 5. yüzyıl, 64 no.lu 5.-6. yüzyıl, 65 no.lu 1. yüzyıl ortası-2 yüzyıl, 66 no.lu 4.-5. yüzyıl. Kandillerin bulunduğu alanda 79 no.lu terrakotta erkek heykelcik başı 1.-4. yüzyıldır. Kaya mezarına girişinin iç ve dış tarafında ise ele geçen kandiller: 67 no.lu 550-650, 68 no.lu 5.-7. yüzyıl, 69 no.lu 5.-6. yüzyıl, 70 no.lu 5.-7. yüzyıl, 71 no.lu 6.-7. yüzyıl, 72

³⁷¹ Erdoğan-Aktaş 2011, 1-7; Erdoğan 2011, 333-334.

³⁷² Erdoğan-Aktaş 2011, 2-7; Erdoğan 2011, 333-334.

³⁷³ Buradaki tüm buluntular milattan sonraki yıllara tarihlendirildiğinden dolayı, yüzyılların başına tekrar tekrar MS konulmayacaktır.

³⁷⁴ Lahitin içinde bulunan bu eser, "lahitler" başlığında ayrıca değerlendirilecektir.

no.lu 5.-7. yüzyıl, 73 no.lu 5. yüzyıl, 74 no.lu 5. yüzyıl, 75 no.lu 3. yüzyıl sonu-5. yüzyıl başı, 76 no.lu 1.-3. yüzyıl ve 77 no.lu 5.-6. yüzyıldır.

1. odada, beş adet kandil ele geçmiştir: 80 no.lu 3. yüzyıl sonu-5. yüzyıl başı, 81 no.lu 3.-4. yüzyıl, 82 no.lu 6. yüzyıl, 83 no.lu 5.-6. yüzyıl ve 84 no.lu 1.-4. yüzyıldır. (84 no.lu kandilin üst bölümü tamamen kayıptır, bu sebeple de net tarih vermek zor görüldüğünden genel bir tarih vermek gerekiyor.)

2. odada, yedi adet kandil ile üç adet cam ve üç adet pişmiş toprak unguentarium ele geçmiştir. Kandiller; 85, 86 ve 87 no.lu olanlar 1. yüzyıl ortası-2. yüzyıl, 88 ve 89 no.lu olanlar 5.-6. yüzyıl, 90 no.lu 4.-5. yüzyıl, 91 no.lu 1.-3. yüzyıldır. Pişmiş toprak unguentariumlar 92, 93 ve 94 no.lu olanlar no.lu Augustus Dönemi-2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenirken, cam unguentariumlardan 95 no.lu 1.-3. yüzyıl, 96 ve 97 no.lu olanlar no.lu 1.-2. yüzyıldandır. 2 no.lu odanın en net tarih veren buluntusu Roma imparatoru Salonina Dönemi'ne (253-268) ait olduğu düşünülen bir adet bronz sikkedir.

3. odada, Augustus Dönemi ile 2. yüzyılın ilk yarısına verilen bir adet pişmiş toprak unguentarium boyun parçası (kat. no. 100), 5.-6. yüzyıllar arasına verilen bir adet kandil (kat. no. 101) tarih verici buluntu olarak ele geçerken, ayrıca burada, mil şeklinde bir adet bronz saç tokası (kat. no. 102), bir bronz küpe-iki bronz kırık yüzük (kat. no. 103), bir adet bronz yüzük (kat. no. 104) ve bir adet de siyah cam kolye (kat. no. 105), bronzdan yapılmış çok küçük boyutlu bir adet çan (kat. no. 98) bulunmuştur. 4 no.lu odada herhangi bir buluntu ele geçmemiştir.

-3 no.lu kaya mezarı:³⁷⁵

Bu kaya mezarında, ele geçen buluntular, tamamen dağınık bir halde olup, hiçbir iskelete rastlanmamıştır. Burada tarihlendirilmeye en uygun buluntular, beş adet kandilden ibarettir (kat. no. 1-5). Bunlar, 1 no.lu 5.-7. yüzyıl, 2 no.lu 1.-3. yüzyıl, 3 no.lu 4.-5. yüzyıl, 4 no.lu 5.-7. yüzyıl ve 5 no.lu 4.-6. yüzyıldır. Bu tarihlere bakıldığında kandillerin zaman aralığı en erken 1. yüzyıl, en geç ise 7. yüzyıldır. Bu mezarın genel olarak, kullanım yoğunluğunun Geç Antik Çağ içinde değerlendirilmesi daha doğru olacaktır. Bu mezarda ayrıca, bir adet bronz kemer tokası (kat. no. 6) ve

³⁷⁵ Erdoğan-Aktaş 2011, 15-16; Erdoğan 2011, 335.

buna ait olabilecek küçük bir deri parçacığı ele geçmiştir. Mezar odasında, uzunlukları 2-5 cm arasında değişen 9 adet metal çivi de ele geçmiştir.

-4 no.lu kaya mezarı:³⁷⁶

4 no.lu kaya mezarında, insan ve doğa tahribattan dolayı sadece üç adet buluntu ele geçmiştir. Bunlar, bir adet fayanstan yapılan boncuk (kat. no. 7), 4.-5. yüzyıllar arasına verilen metal taklidi tek kulplu pişmiş toprak testi (kat. no. 8) ve 1.-2. yüzyıllar arasına verilen kandil (kat. no. 9) mezarın tarihlendirilmesinde önemli katkı sağlamaktadır. Buluntular, in situ bir görünüm sergilemese de, hepsinin arkosoliumlu ölü yatağında bulunması dikkate değerdir. Mezarda 1.-2. yüzyıllarında yapılan definin, daha sonra MS 4.-5. yüzyıllar arasında kaya mezarının tekrar kullanılmış olduğu anlaşılmaktadır.

-5. no.lu kaya mezarı:³⁷⁷

Buradan, yedi adet değerli taş boncuk, bir adet 2 cm genişliğinde mermer ağırşak (kat. no. 10) ve bir adet pişmiş toprak unguentarium (kat. no. 11) ele geçmiştir. Ayrıca çevrede oldukça dağınık halde, çok sayıda iskelet parçası da bulunmuştur. Bu buluntulardan sadece pişmiş topraktan yapılan unguentarium tarih (1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyılın ilk yarısı) verebilecek bir forma sahiptir. Anlaşıldığı kadarıyla, bu tarihlerde arkosoliumsuz mezara da rastlanabilmektedir. Bu yönüyle en azından şimdilik Tripolis'deki tek örnektir. Oda mezar iki adet yatağa sahip olduğundan fazla defin yapılmadığı düşünülmektedir.

-6. no.lu kaya mezarı:³⁷⁸

Bu mezar, diğer mezarlara göre zengin ve tarih verebilecek buluntular içermektedir. Girişin sağındaki mezar yatağında, altı iskeletin yan yana sıkıştırılarak istiflendiği görülmektedir. Mezarda ele geçirilen buluntular bir adet bronz kemer tokası (kat. no. 17) ve dağınık halde üç kandil (23, 24 ve 25 no.lu) 1.-2. yüzyıldır. Burada, tarih verebilecek en önemli buluntulardan biri de, içe çekik ağızlı kasedir (kat. no. 31). Daldırma firnisli olan bu kase, kahverengiden kırmızıya değişik tonlarda görünmektedir. Bu çerçevede kasenin, daha özensiz yapılmış, konik gövdeli olması,

³⁷⁶ Erdoğan-Aktaş 2011, 16-17; Erdoğan 2011, 335-336.

³⁷⁷ Erdoğan-Aktaş 2011, 19-20; Erdoğan 2011, 336.

³⁷⁸ Erdoğan-Aktaş 2011, 20-22; Erdoğan 2011, 337.

dudak kenarının daha dik yapılması ve küçük olması dikkat çeken özellikleridir. Dolayısıyla, buluntunun MÖ 2.-1. yüzyıllar arasına tarihlenmesi uygun olacaktır. Bu kaseyi anımsatan ama, küçük form değişikliğiyle daha sonraki (1. yüzyıl) yıllarda karşımıza çıkan bir başka pişmiş toprak kase daha ele geçmiştir (kat. no. 30).

Girişin sağındaki ölü yatağının sonunda yer alan 2 no.lu tekne mezarda bir adet pişmiş toprak heykelcik kadın başı (kat. no. 29) ve buna ait olmayan bir pişmiş toprak heykelcik el parçası da ele geçmiştir. Bunlar, genel anlamda MS geç 3. yüzyıl-erken 4. yüzyıla tarihlenebilmektedir.

Girişin solundaki mezar yatağında sağdaki mezar yatağına benzer bir durum söz konusudur. Burada da, on iskeletin duvara doğru istiflendiği görülmektedir. Buranın etrafında ve üzerinde karışık olarak arasında bir çift altın küpe (kat. no.18), bir çift delikli bronz düğme (aplik) (kat. no.19) üç altın aplik malzeme (kat. no.20), beş bronz kemer tokası (kat. no.12-16), iki bronz sikke ve üç adet kandil bulunmuştur. Mezar yatağında, karışık topraktan ele geçen iki adet bronz sikkeden birincisi (kat. no. 21) Justinianus II (MS 565-578) ait iken, diğeri (kat. no. 22) ise, Tiberius Constantius'a (MS 578-582) aittir. Bu mezar yatağından yakın tarihlerden olabilecek üç adet kandilden 26 no.lu olan 1. yüzyılın ikinci yarısı-3. yüzyıl, 27 ve 28 no.lu olanlar ise, 1.-2. yüzyıldandır.

Tekne arkosoliumlu şekilli kapalı mezarda çok az sayıda kemik parçasına ve küçük bir parça da ayrı bozulmaya yüz tutmuş deri bulunmuştur. Deri parçasında dikiş izleri az da olsa görülebilmektedir. Bunun da, kemere ait olabilecek bir parça olduğu göstermektedir.

Bu mezar, MÖ 2.-1. yüzyıllar arasında kullanılmaya başlanmış ve bu kullanım Geç Antik Çağ'a kadar devam etmiştir. 6 no.lu kaya mezarı, Tripolis'de tespiti yapılanlar içinde en erken kullanılan mezarıdır. Geç Antik Çağ'da ele geçen sikkelerin olması ve buluntuların ölü yatakları üzerinde bulunması önemlidir.

-7 no.lu kaya mezarı:³⁷⁹

İki odalı olan 7 no.lu kaya mezarının buluntularına bakıldığında, 1. odadaki mezarda sadece arkosoliumlu alanda yan yana iki adet iskelet kalıntısı ele geçmiştir. Burada, bir adet genel olarak Roma Dönemi'ne tarihlenebilecek olan pişmiş toprak

³⁷⁹ Erdoğan-Aktaş 2011, 25-27; Erdoğan 2011, 337.

heykelcik insan ayak parçası bulunmuştur. Bundan başka, kayda değer herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır.

2. odadaki girişin sağındaki ölü yatağında sadece bir kafatası bulunmuştur. Diğer mezarlarda ele geçen iskelet yoktur. Koridordaki çalışmalar sırasında bir adet kafası olmayan çocuk iskeletine rastlanmıştır. Her iki mezar odasında tarihlendirmede yeterli bilgiye ulaşılamadığından değerlendirme dışı tutulan muhtemelen Roma Dönemi'ne ait olabilecek bazı seramik, kandil ile cam parçacıklarına rastlanmıştır.

Bütün bunların dışında, en dikkate değer buluntu 2. odanın arkosoliumunda temizlik sırasında MS 1. yüzyılın sonu-3. yüzyıl başına tarihlenen kandildir (kat. no. 50). Ayrıca, Augustus (MÖ 27-MS 14)-2. yüzyıla tarihlenen serbest üfleme tekniğiyle yapılmış cam unguentarium (kat. no. 51), bir adet yılanlı demir yüzük (kat. no. 52)) ve yine in situ olmayan bir adet altın yüzük (kat. no. 53) bulunmuştur. Bu buluntularla, 7 no.lu kaya mezarının 1.-2. yüzyıllar arasında olduğunu göstermektedir.

-8 no.lu kaya mezarı:³⁸⁰

8 no.lu kaya mezarı, in situ buluntuları ve bunların tarihlenebilir olması açısından önem arz etmektedir (kat. no. 32-49). Oda içinde iskeletlerin arasında dağınık halde on iki kandil (kat. no. 32-43) ele geçmiştir. Kandiller 1.-2 yüzyıllar arasındadır. Bunlar arasında 1. yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyılın ilk yarına tarihlenen beş adet birbirine benzer pişmiş toprak unguentarium ele geçmiştir (kat. no. 45-49).

Mezarın girişinde bulunan bir adet gümüş sikke (kat. no. 44) Philip II (Caeser MS 244-247 veya MS 247-249 Augustus Dönemi'ne tarihlenmektedir. Mezar odasında ayrıca, çok sayıda parçalar halinde çivi de bulunmuştur.

Oda girişinin solundaki 1 no.lu ölü yatağında toprak oldukça karışık olmakla iskeletlerin öbeklenmiş olduğu görülmektedir. Buradan gelen buluntular, 40 (mask kabartmalı), 41 (horoz kabartmalı), 42 (gladyatör kabartmalı) ve 43 (kabartma nokta şeritli) no.lu kandiller dikkat çekmektedir.

Girişin sağındaki 2 no.lu ölü yatağında, MS 1. yüzyılın ikinci yarısı-MS 2. yüzyılın ilk yarısına tarihlenebilecek sadece bir adet pişmiş toprak unguentarium ele geçmiştir (kat. no. 48).

³⁸⁰ Erdoğan-Aktaş 2011, 28-29; Erdoğan 2011, 338.

Arkosoliumlu bölümde ise, beş iskelet (Ölülerin üçü doğuya, ikisi batıya bakar şekilde yerleştirilmiştir.) ve buluntular in situ durumda bulunmuştur. Burada bir adet gladyatör betimli kandil (kat. no. 39) MS 1.-2. yüzyıl arasına tarihlenmektedir. Ayrıca oda içindeki girişin yakınında karışık topraktan bir adet gladyatör kabartmalı kandil (kat. no. 36) daha bulunmuştur (1.-2. yüzyıl).

8 no.lu kaya mezarındaki buluntular, Roma Dönemi'nin görkemli yıllarında, birbirlerine yakın tarihlerde gömü yapılmıştır. Özellikle, arkosolium içinden ve 1 no.lu ölü yatağından çıkan kandillerin ve iskeletlerin durumundan bu alanın en azından in situ olduğu şüphe götürmemektedir. Kandiller sayesinde, burasının yoğun olarak MS 1.-2. yüzyıllar arasında defin yapıldığı sonucu çıkmaktadır. Net tarih veren sikke ise, bize MS 3. yüzyılın ortalarında da burada gömünün yapıldığını kanıtlamaktadır.

-Kaya mezarlarının tarihlendirilmesinde, Tripolis kaya mezarlarının Anadolu'daki örneklerle karşılaştırılması.³⁸¹

Kaya mezar girişinin tonozlu yapılması, bir mezar hariç, tüm Tripolis mezarlarında arkosolium bulunması ve freskler tarihlendirmede esas alınan kriterler olarak öne çıkmaktadır. Bunlara ek olarak 1 no.lu kaya mezarının tonozunda yazıtlı ve buluntusu olan bir lahitin bulunması tarihlendirmede önem arz etmektedir.

Tonoz cepheli kaya mezarları genel olarak, taş örgülü tonozlu mezarların kayaya yansımış hali olarak değerlendirilmelidir.³⁸² Bu sebeple, kaya tonozun gelişimi, taş örgülü tonozla paralel olmalıdır.³⁸³ Yapılarda ve kaya mezarlarındaki girişlerde ve iç bölümde Roma Dönemi'nin özellikle MS 1. ve 2. yüzyıllarında kemerli veya tonozlu bölümlerin yapılması yaygın bir kullanımdır.³⁸⁴ Bu cephe dekorasyonun sikkelerdeki görünüşleri ise, Claudius Dönemi'nde (MS 41-54) Nikaia da karşımıza çıkmaktadır ve diğer bölgelerde kullanıldığı anlaşılmaktadır.³⁸⁵ Mevcut kullanımın MS 268 yılına kadar devam ettiği görülmektedir. Ancak M. Durukan,³⁸⁶ bu bilgiye dayandırılarak kemer açıklıklarına kesin bir tarih verilmesinin çok da doğru olmayacağını savunmaktadır. Öte

³⁸¹ Bkz. 3.1. Kaya Mezarları başlığına

³⁸² Durukan 2012, 27.

³⁸³ Tonoz gelişimi ile ilgili bkz. 3.4. Tonozlu Mezarlar başlığına.

³⁸⁴ Brown 1942, 389-399; Thomas 2007, 42-43; Durukan 2012, 44-46. Corselas 2013, 482.

³⁸⁵ Sikkelerdeki görünüşleri için bkz. Thomas 2007, 65-67; Corselas 2013, 482.

³⁸⁶ Katkılarından dolayı Prof. Dr. Murat Durukan'a teşekkür ederim.

yandan, E. Erten³⁸⁷ de, bu tipin Roma mimarlığındaki yaygın kullanımı genel anlamda Roma İmparatorluğunun görkemli yüzyılları olan, MS 2. ve 3. yüzyıllarda gerçekleştiğini ileri sürmektedir. A. Machatschek'e göre,³⁸⁸ tonoz girişli mezarların MÖ 1. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlandığını ve MS 2. yüzyılın sonu-3. yüzyılın başlarında yoğun olduğunu savunmaktadır. Bu görüşlerin sonucunda, tonozun Anadolu'da kullanımı Roma Dönemi'nde oldukça baskın bir mimari sistem olmuştur.

Tripolis'de kaya mezarlarında karşımıza çıkan diğer önemli mimari özellik olan arkosoliumun³⁸⁹ en eski örnekleri Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi'nde³⁹⁰, içlerinde lahit bulunan kaya mezarlarıdır.³⁹¹ Kilikia mezarları hakkında kapsamlı araştırmalar yapan A. Rosenbaum,³⁹² arkosoliumun Roma dünyasının batısında MS 2. yüzyılın ilk yarısından itibaren ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Bu mezar tipi, Suriye kökenli olarak söz edilse de, ancak M. Spanu³⁹³ Anadolu'daki kullanımın daha yaygın ve arkosoliumun kökeni konusunda bilgilerin yetersiz olduğunu, ancak Anadolu'daki geçmişinin Roma'dan eski ve Hristiyanlık Dönemi'nde daha popüler olduğunu ileri sürülmektedir.³⁹⁴ A. Machatschek³⁹⁵ ise, arkosoliumun Anadolu'daki en erken örneğini MÖ 1. yüzyılın ilk yarısına vermektedir. Adrassus'da (Balabolı) arkosoliumların Geç Hellenistik-Erken Bizans Dönemi arasında yoğun olarak karşımıza çıkmaktadır.³⁹⁶ Aynı bölgede Elaiussa-Sebaste ve Korykos'ta MÖ 1 yüzyıl-MS 1. yüzyılın ilk yarısına verilmektedir.³⁹⁷ Kanytellis Nekropolisi'nde ele geçen yazıtlar sayesinde MS 1. yüzyılın ilk yarısına³⁹⁸, ancak ikonografik açıdan tarihlendirmeler neticesinde MÖ 1.-MS 1. yüzyıllar arasına verilmektedir.³⁹⁹ Çok yaygın kullanıma sahne olan Kommagene'deki oda içindeki arkosoliumlu mezarlar, T. H. Zeyrek'e⁴⁰⁰ göre, Hellenistik Dönemi'nden

³⁸⁷ Erten 2005, 12.

³⁸⁸ Machatschek 1967, 61.

³⁸⁹ Bkz. 3.1. Kaya Mezarları başlığına

³⁹⁰ Kollwitz 1950, 643-645; Rosenbaum 1971, 10; Kortanoğlu 2006, 50. Güney Kyklad adası Thera'da.

³⁹¹ Rosenbaum 1980, 10; Çelgin, 1990, 150; Kortanoğlu 2006, 50.

³⁹² Rosenbaum 1971, 10.

³⁹³ Spanu 2000, 17-18.

³⁹⁴ Spanu 2000, 171.

³⁹⁵ Machatschek 1967, 59

³⁹⁶ Rosenbaum 1971, 10, 1980, 27.

³⁹⁷ Machatschek 1967, 49-61.

³⁹⁸ Machatschek 1967, 85 vd.

³⁹⁹ Durugönül 2015, 107.

⁴⁰⁰ Zeyrek 2007b, 217.

Erken Bizans Dönemi'ne kadar kullanılmıştır. Phrygia Bölgesi'nin dağlık kesiminde de kaya mezar içinde kazılmış tekneli arkosolium mezarlar MS 2. yüzyılın başlarında itibaren MS 4. yüzyıla kadar kullanılmıştır.⁴⁰¹ Tripolis'in kuzeyindeki Thyateira, Eskişehir/Bardakçı Köyü, Eskişehir/Seyitgazi, Eskişehir/Şükranlı gibi nekropolislerde ise, Geç Roma imparatorluk-Erken Bizans Dönemi'ne tarihlenen⁴⁰² kaya mezarlarında Tripolis'deki gibi benzer “yataklı arkosolium” olanlar bulunmaktadır. Tripolis nekropolislerine benzerliği ile dikkat çeken Güney Phrygia bölgesindeki Blaundos da, MS 3. yüzyıla tarihlendirilen arkosolium mezarlar oldukça fazla sayıdadır ve hepsi oda içinde kazılmış tekne şeklindedir (Res. 179).⁴⁰³ Paphlagonia bölgesinde, Pompeiopolis, Safranbolu Aşağıgüney Köyü, Hacılarobası Köyü kaya nekropolisi, Sinop Durağan ilçesi/Terelik ve Çorum/İskilip 4 no.lu kaya mezarlarında oda içinde tekli ve çoklu arkosoliumları genel olarak Roma Dönemi içinde değerlendirilmektedir.⁴⁰⁴ Kappadokia arkosoliumlu mezarları, M. Durukan tarafından yazıtlar ve çeşitli mimari süslemeler sayesinde MS 2.-3. yüzyıllar arasına verilmektedir.⁴⁰⁵

Anadolu dışında ise, Roma da Via Latina zengin freskli arkosolium kaya mezarları 4. yüzyılın ikinci yarısı⁴⁰⁶ Kuzey Suriye'deki (Palmyra/Yarhai kaya mezarı 240 yılındandır) Dura-Europos⁴⁰⁷ Kuzey Ürdün'deki Yasileh Nekropolisi'nde⁴⁰⁸, Roma Dönemi'nde kullanılmaya başlandığı düşünülen arkosoliumlu bölüm de bulunmaktadır.

Tripolis'in kaya mezarlarında tarihlendirme açısından tonoz cephe ve arkosoliumdan başka, bir özellik de, bazı mezarlarda görülen fresklerdir (res. 41-43).⁴⁰⁹ Tripolis fresklerinin benzerleri, özellikle MS 3. ve MS 4. yüzyıl içlerine kadar Batı Anadolu'daki (Sardis dahil) mezarlarda da yoğun kullanılmıştır.⁴¹⁰ Sardis, İznik ve Ephesos örneklerinde olduğu gibi, bitkisel (serpme çiçekler), çelenk ve güvercin gibi kuş bezemeli fresklerden yola çıkılarak tarihlenmenin çok net olmamakla birlikte MS 3.-

⁴⁰¹ Kortanoğlu 2006, 120-121.

⁴⁰² Kortanoğlu 2006, 120-121.

⁴⁰³ Baumeister 2006, 226.

⁴⁰⁴ Dökü 2008, 15.

⁴⁰⁵ Durukan 2012, 29-31, lev.28, 32, 35, 48, 55

⁴⁰⁶ Tonybee 1971, 244.

⁴⁰⁷ Tonybee 1971, 229-230.

⁴⁰⁸ Al-Muheisen 2008, 315-337.

⁴⁰⁹ Bkz. s. 25-26 ve 56-58.

⁴¹⁰ Rousseau 2010, 17.

4. yüzyıllar arasına tarihlendirmektedir.⁴¹¹ Tripolis'e benzerliğiyle dikkat çeken Blaundos'un kaya mezarlarında bulunan çiçek desenliler, MS 3.-4. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Şimşek-Okunak-Bilgin⁴¹² Laodikeia örneklerine bakarak, Latstätter-Zimmermann⁴¹³ ise, Ephesos örneklerine bakarak çiçek desenli fresklerin daha çok MS 2.-3. yüzyılların karakteristik özelliğini yansıttığını ileri sürmektedir.

Kaya mezarlarının tarihlenmesindeki önemli olan son etken ise, Tripolis Doğu Nekropolisi 1. no.lu kaya mezarıdır.⁴¹⁴ Kibyra ve Elaiussa-Sebaste de bu mezara benzer bir yapılanma bulunmaktadır. Kibyra mezarında ele geçen buluntular ve yazıtlara göre, MS 1. yüzyılın sonu.-MS 3. yüzyılın ortalarına verilmektedir.⁴¹⁵ Elaiussa-Sebaste de MS 2.-3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.⁴¹⁶ Her iki kentin lahitlerinin profilleri Tripolis'dekine benzemesinden dolayı, bu tarihleme yapılmıştır.

Tüm buluntular ve etkenler birlikte ele alındığında, Tripolis kaya mezarları en erken MÖ 2.-1. yüzyıllar arasında kullanılmaya başlanmış olup, en yaygın kullanımın MS 2.-3. yüzyıllar (Tripolis'in görkemli yılları) arasında olduğu ve 7. yüzyılın ilk yarısında kullanımın son bulduğunu ortaya koymaktadır.

-Tripolis Lahitlerin Tarihlenmesi:

Tripolis Doğu Nekropolisi'nde iki adet lahitin kazısı yapılmıştır.⁴¹⁷ Birincisinin, yani 1. no.lu kaya mezarının dromosunda bulunan Yunanca yazıtlı traverten lahit, diğeri de bir podyum üstünde ve serbest duran üzerinde Yunanca bulunan lahittir. Birincisinin içinden sadece bir adet unguentarium çıkarılmıştır (kat. no. 78). Üfleme tekniğiyle camdan yapılan unguentarium uzun boyunlu, torba dipli ve tüp şeklinde olup, 1.-2. yüzyıl arasına tarihlenmektedir. İkinci ise, kazısı yapılan ve üzerinde Yunanca yazıt bulunan traverten lahitin içinde⁴¹⁸ ise, herhangi bir buluntuya rastlanmamıştır. Her iki lahit de bulunan yazıtların harf karakterine bakılarak mezar, 2.-3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.⁴¹⁹ Ancak cam unguentariuma (kat. no. 78) bakıldığında mezarın daha

⁴¹¹ Baumeister 2006, 260.

⁴¹² Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 21

⁴¹³ Latstätter-Zimmermann 2011, 78, 81

⁴¹⁴ Bkz. 2.1.1.4. Dört Odalı Kaya Mezarı başlığına.

⁴¹⁵ Şimşek 2013, 50.

⁴¹⁶ Schneider 2008, 150.

⁴¹⁷ Bkz. 2.1.2 Lahitler ve 3.2. Lahitler.

⁴¹⁸ Erdoğan-Aktaş 2011, 14-15; Erdoğan 2011, 335.

⁴¹⁹ Erdoğan 2011, 335; Erdoğan-Aktaş 2011, 15.

erken bir tarihte yapıldığı tahmin etmek şaşırtıcı olmamalıdır. Ayrıca, Tripolis'in en görkemli yüzyılları 2.-3 yüzyıllar⁴²⁰ olması sebebiyle, böylesine Tripolis'in en ayrıcalıklı kaya mezarının dromosunda olması lahidin de 2. yüzyıldan olması gerekmektedir. Zaten Tripolis formundaki benzer traverten lahitlerinde Anadolu genelinde bu yüzyıllar arasında yoğun kullanıldığı bilinmektedir.⁴²¹ Bunlardan Lykos Vadisi'ndekiler bu durumu ispatlamaktadır. Hierapolis'teki travertenden yapılan lahitler, genel olarak MS 1.-4. yüzyıllar arasındadır. Ancak büyük bir yoğunluğu MS 2.-3. yüzyılları kapsamaktadır.⁴²² Laodikeia'da⁴²³ traverten taşından yapılmış sadece ikisi Tripolis'deki gibi yazıtlı olmak üzere dört adet traverten lahit için de benzer bir tarihlenme yapılmaktadır. Lykos Vadisi'nde ayrıca, Attouda,⁴²⁴ Trapezopolis⁴²⁵, Eumenia⁴²⁶ ve Kolossai⁴²⁷ ile bunun dışındaki Magnesia ad Maeandrum'da⁴²⁸ Tripolis'dekilere benzer tarihli traverten lahitler bulunmaktadır

- Tripolis Taş Örgülü Mezarların Tarihlenmesi:

Tripolis yüzey araştırmaları sonucunda Batı Nekropolisi'nde tespit edilen taş örgülü mezarlar⁴²⁹, yoğun doğa ve insan tahribatına uğradığı ve kazısı yapılamadığı için bilgiler sınırlıdır. Ancak Tripolis yakınlarındaki Denizli/Buldan ilçesindeki kazılarda⁴³⁰ ve çevre yüzey araştırmalarında⁴³¹ içinde buluntularında ele geçtiği taş örgü mezarlar sayesinde, Tripolis'dekilerle karşılaştırılabilme olanağı bulunmaktadır. Buldan kazılarında çalışmayı yürüten arkeologlar tarafından, mezarların MS 5. ve 6. yüzyıllara

⁴²⁰ Erdoğan 2012, 306; Duman 2013, 182; Sevin 2001, 188.

⁴²¹ Bkz. 3.2. Lahitler başlığına.

⁴²² Şimşek 1997, 101.

⁴²³ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 13, 18, lev. 18, res. 50-53. Buradaki lahitler tıpkı Hierapolis ve Tripolis kentlerindeki lahitleri anımsatmaktadır. Laodikeia'da ayrıca lahit kapağının kısa üçgen tarafında bir adet kalkan kabartması bulunmaktadır. Yazıtlar Hierapolis yazıtlarına benzer cümlelere yer verilmiştir. Yazıtlarda, mezarın kime ait olduğunu, daha sonra kimlerin gömülme hakkı olduğunu, bunun dışında gömü yapılacaksa, verilecek olan cezaların miktarını ve kopyasının kent arşivinde olduğunu belirten metinlere yer verilmiştir.

⁴²⁴ Şimşek 2002a, 239.

⁴²⁵ Şimşek 2002b, 7, 15, 27.

⁴²⁶ Şimşek 2011, 18.

⁴²⁷ Duman-Konakçı 2006, 91. Honaz yakınlarındaki Gürlek Köyü'nde yapılan yüzey araştırmaları sonucundan Kentin traverten ihtiyacının buradan karşılandığını iddia edilmektedir.

⁴²⁸ Koçak 2006, 48.

⁴²⁹ Bkz. 2.3.1. Taş Örgülü Mezar ve 3.3. Taş Örgülü Mezarlar başlıklarına

⁴³⁰ Şimşek 1994, 457-466; Ceylan 1995, 221-228.

⁴³¹ Atik-Koçel Erdem 2004, 16-17.

ait orta gelirli halka ait olduğu düşünülmektedir.⁴³² Mezarlarda ölü hediyesinin bulunmasından dolayı, bölgede Hristiyanlık'ın hakim olmasına rağmen, yöre insanının pagan geleneğini hala devam ettirdikleri anlaşılmıştır.⁴³³ Yüzey araştırmaları sonucunda taş örgülü mezarlarda ele geçen seramikler sayesinde MS 4.-7. yüzyıllar arasına tarihlendirilmektedir.⁴³⁴ Lykos Vadisi çevresindeki (Attouda, Laodikeia, Trapezopolis Eumenia) taş örgülü mezarları, Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemi'nde geniş yelpazede olup, düşük gelirli insanlar tarafından kullanıldığını ileri sürmektedir.⁴³⁵ Termessos örnekleri, Geç Roma ve Bizans Dönemi'nde daha yaygın kullanılmıştır.⁴³⁶ Bütün bunların dışında, Hellenistik ve Roma Dönem'lerinde de Kappadokia'nın çeşitli mezarlarında⁴³⁷, Troya ve Parion⁴³⁸, Kaunos⁴³⁹, Tarsus ve Soli-Pompeipolis⁴⁴⁰ gibi Anadolu'nun diğer kentlerinde de Hellenistik, Roma ve Bizans Dönemi'nde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bütün benzer örneklerden yola çıkılarak, öncelikle Tripolis'in yakın çevresindeki taş örgülü mezarlar dikkate alınarak, bu tip mezarların Tripolis'de 4.-7. yüzyıllar arasında geniş bir yelpazede değerlendirmek gerekir.

-Tripolis Tonoğlu Mezarların Tarihlenmesi:

Tripolis'de yüzey araştırmaları sonucunda iki adet tonozlu mezara rastlanmıştır.⁴⁴¹ Mezarların oldukça özensiz ve kalitesiz malzemeden yapıldığı yukarıda açıklanmıştır.⁴⁴² Mezarlar hakkındaki bilgiler kazının yapılamaması sebebiyle ve insan ve doğa tahribatı yüzünden tarihlendirme yapma olanaklarını kısıtlamaktadır. Ancak kent merkezindeki kazısı⁴⁴³ yapılan tonozlu bir yapının kireç harçlı taş örgü sistemi, bu iki örneğe benzemektedir. Üç evreli olan bu yapı, tonozlu yapı içerisinde Roma Dönemi'ne tarihlendirilen Doğu Sigillata B grubuna ait ağız parçaları, MS 4.-6. yüzyıla

⁴³² Şimşek 1994, 457-466; Ceylan 1995, 221-228.

⁴³³ Ceylan 1995, 223.

⁴³⁴ Atik-Koçel Erdem 2004, 16-17.

⁴³⁵ Şimşek 2002b, 5.

⁴³⁶ Çelgin 1994, 171.

⁴³⁷ Durukan 2012, 21. Bu mezar türünü, M. Durukan bölge halkının kullandığı geleneksel bir mezar türü olarak değerlendirmektedir.

⁴³⁸ Başaran 2006, 188.

⁴³⁹ Işık 1999, 201.

⁴⁴⁰ Kaya 2006, 27.

⁴⁴¹ Bkz. 2.3.1. Tonoğlu Mezarlar, 3.4. Tonoğlu Mezarlar başlıklarına

⁴⁴² Bkz. 2.3.1. Tonoğlu Mezarlar, 3.4. Tonoğlu Mezarlar başlıklarına

⁴⁴³ Duman-Baysal 2016, 564-565 res. 2.

tarhlandırılan mühürlü amphora kulpu ve kandiller yapının tarhlandırılmasında referans olmuştur.⁴⁴⁴

Anadolu genelinde, tonozlu mezarlar, sıkça karşımıza çıkmaktadır. Tripolis'e en yakın olan Hierapolis⁴⁴⁵ ve Laodikeia'da⁴⁴⁶ yoğun kullanılmıştır. C. Şimşek'e göre⁴⁴⁷, tonozlu mezarlar, genel olarak 1.-4 yüzyıllar arasındadır, ancak en sık kullanımı MS 2.-3. yüzyıllar arasında olup, bu mezarların 7. yüzyılın başlarına kadar sürekli kullanıldığı tespit etmiştir.⁴⁴⁸ Elaiussa-Sebaste'deki örneklerin daha anıtsal olmalarına rağmen, Kelenderis tonozlu mezarlarını da bu iki kente verilen tarihi, yani MS 1-3 yüzyıllar arasına verilmektedir. Anazarbus'da nekropolisindeki tonozlu mezarlar, MS 3.-5. yüzyıllar arasına,⁴⁴⁹ Anemurium'dakiler MS 1.-5. yüzyıllar arasında geniş bir tarih yelpazesinde⁴⁵⁰, Batı Dağlık Kilikia'daki Antiokheia ad Cragum, Selinus, Iotape ve Syedra nekropolis alanlarında tonozlu mezarlar da, MS 3. yüzyıldan sonraya tarhlanmaktadır.⁴⁵¹ Düzgün blok taşlardan örülen Elaiussa-Sebaste'dekileri, A. Machatschek tarafından⁴⁵², genel olarak MS 2.-3. yüzyıl arasına tarhlandırılmaktadır. Yukarıdakilere dahil olarak Tralleis ve Maiandros kenarındaki Magnesia gibi kentlerde⁴⁵³ genel anlamda, Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarhlanır ve birbirlerine benzer karakteristik özelliklere sahiplerdir.⁴⁵⁴ Lykia bölgesinde 307 adetle en çok tonozlu mezarların bulunduğu Olympos⁴⁵⁵ ile 26 adet sayıyla, Arykanda⁴⁵⁶ genel olarak MS 2.-3. yüzyıllar arasına tarhlanmaktadır.

Tripolis kent merkezindeki tonozlu yapıdan ele geçen buluntular, MS 4.-6. yüzyıl arası olması sebebiyle⁴⁵⁷, bu tarih aralığında ikinci kullanım evresindeki düzensiz taşlardan yeniden yapılması, Tripolis'deki diğer iki tonozlu yapı içinde benzer bilgilerin

⁴⁴⁴ Duman-Baysal 2016, 564-565 res. 2.

⁴⁴⁵ Şimşek 1997, 28.

⁴⁴⁶ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 9-10,16, 43-44 ve 52-54.

⁴⁴⁷ Şimşek 2002a, 237-238.

⁴⁴⁸ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 10.

⁴⁴⁹ Ergeç 2001, 390, 398.

⁴⁵⁰ Rosenbaum 1971, 1-3.

⁴⁵¹ Rosenbaum-Huber-Onurkan 1967, 46-66.

⁴⁵² Machatschek 1967, 67-68.

⁴⁵³ Şimşek 2002a, 239, 242, (dipnot 42).

⁴⁵⁴ Kızıl 1999, 107-109.

⁴⁵⁵ Uğurlu 2006, 105-126.

⁴⁵⁶ Özbek 2005, 64, 162.

⁴⁵⁷ Duman-Baysal 2016, 564-565 res. 2.

verilmesi gerekmektedir. Bundan dolayıdır ki; Tripolis’de büyük bir yıkımın olduğu MS 494 yılındaki depremden sonraki bir tarihte, tonozlu mezarların yapılmış olmaları kuvvetle muhtemeldir.⁴⁵⁸



⁴⁵⁸ Kazısı yapılan Tonozlu Yapı içerisinde Roma Dönemi’ne tarihlendirilen Doğu Sigillata B grubuna ait ağız parçaları, M.S. 4.-6. yüzyıla tarihlendirilen mühürlü amphora kulpu ve kandiller bulunmuştur. Duman-Baysal 2016, 565.

5. Tripolis'deki Nekropolis Alanlarının Düzenlenmesi

Tripolis'deki tüm nekropolislerin topoğrafyaya yayılış özellikleri, kent planlamasındaki yeri ve kentle olan ilişkisi öncelikle ele alınacaktır. Ardından, Roma Dönemi'nde kullanılan benzer şekilde nekropolislerin, bulundukları kentle olan ilişkisi değerlendirilecektir. Burada, Tripolis nekropolisleriyle benzer yanları dikkate alınarak nekropolis düzenlenmesinin tesadüf yapıp yapılmadığı sorusuna cevap aranacaktır.

Tripolis, Lykos Vadisi'nin⁴⁵⁹ batısına hakim tepenin yaklaşık üç km².lik bir alana sahip güney yamacında kurulmuştur (res. 4-6).⁴⁶⁰ Kent yerleşiminin bir bölümü kuzeydeki tepenin üst kesiminden başlar ve eteklerine doğru inerek güney yönde devam eder. Doğu ve batısında yükselen daha alçak tepelere kadar yayılan yerleşim alanı kentin dış surları ile sınırlandırılır.⁴⁶¹ Jeo-radar taramaları sayesinde Tripolis'in 60x45 m.lik insulalardan oluşan ızgara plana sahip olduğu görülmüştür.⁴⁶² Kentin güneyinde Flaviuslar Dönemi'nde (MS 69-96) yapıldığı bilinen doğu-batı doğrultulu 450 m uzunluğundaki sütunlu caddenin⁴⁶³ MS 400 yıllarında küçültüldüğü anlaşılmıştır.⁴⁶⁴ Doğu-batı yönlü sütunlu caddeyi, kuzey-güney yönünde dik kesen Hierapolis caddesi, sütunlu cadde üzerindeki güney sur kapısı 1'den başlayarak güneye doğru devam etmektedir.⁴⁶⁵ Hellenistik ve Roma Dönemi'nde surları bulunmayan Tripolis, Erken ve Geç Bizans Dönemi'nde kentin küçülmesiyle, ilk kez surla çevrelenmiştir.⁴⁶⁶ Bu bağlamda, kentin sur içi ve sur dışı bağlantısının olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır. Tripolis'deki mevcut surlar, akropolisteki Ortaçağ Kalesi, Erken Bizans (MS 4. yüzyılın son çeyreği) ve Geç Bizans (MS 13.-14. yüzyıl) surlarından ibarettir.⁴⁶⁷

⁴⁵⁹ Lykos Vadisi'nde, bu kentlerden başka, Hierapolis ve Lodikeia'dan başka Thiounta, Karura, Attouda, Trapezopolis ve Kolossai gibi kentlerde kurulmuştur. Bkz. Şimşek 2013b, 16.

⁴⁶⁰ Duman 2013, 179.

⁴⁶¹ Erdoğan 2012, 316.

⁴⁶² Duman 2013, 189.

⁴⁶³ Erdoğan 2012, 323-326; Duman 2013, 189.

⁴⁶⁴ Duman 2013, 189.

⁴⁶⁵ Duman 2013, 193.

⁴⁶⁶ Tripolis Bizans Dönemi ve sonrasında yapılan akropolisi ve surları hakkında bkz. Duman 2015, 229-46.

⁴⁶⁷ Surlar, kuzeyde kentin akropolisini oluşturan tepenin üst kısmından başlamakta, doğu ve batı yönlerden güneye doğru inmektedir. Doğuda arazinin topografyasını da izleyerek kenti bu yönden sınırlandırmakta, yerleşim alanının yaklaşık orta kesiminde batıya dönmektedir. Bu bölüm, kenti yaklaşık ortasından ikiye bölen doğu-batı doğrultulu Roma Sütunlu Caddesinin bulunduğu yerdir. Doğu surları, güneyde Roma Sütunlu Caddesini izleyerek yaklaşık orta kesimde batı surları ile birleşmektedir. Batı surları aynı şekilde kuzeydeki akropolis tepesinin batı bitiminden güneye dönmekte, batıdan kenti

Dolayısıyla, bu surların nekropolislerden sonraki dönemlerde yapılışı anlaşılmaktadır. Başlangıçta Sasani, daha sonra Arap akınlarının muhtemel etkisiyle, Erken Bizans surları MS 395-396 yıllarında İmparator I. Theodosius (378-395) ve Arcadius (MS 395-408) tarafından alınan karar gereği, diğer Batı Anadolu kentlerinde olduğu gibi, Tripolis’de de sur duvarlarıyla çevrilmiştir.⁴⁶⁸

Tripolis’in Roma Dönemi’nde kuzey-batısındaki son yapısı stadiondur. Kentin tam batısında, stadion kent dışında kalacak şekilde kuzeyden güneye kadar inen Geç Bizans surlarının batısıyla doğu-batı doğrultusundaki Roma caddesinin batı ucu arasında Philadelphia kapısı bulunmaktadır. Kentin kuzeyindeki son yapılar, tiyatro ile Erken ve Geç Bizans Dönemi’nde surlarının kuzey uzantısıdır; güneyindeki son yapı ise, Hierapolis caddesinin uzantısındaki Hierapolis kapısıdır. Bu kapının güneyinde de geniş alana yayılan çok verimli olan Yenicekent Ovası,⁴⁶⁹ kuzeyden güneye inen Erken Bizans surları ve Maiandros Nehri ise doğudaki sınırı belirlemiştir.⁴⁷⁰

Tripolis’in nekropolis alanları ise, kente göre kuzeydoğu, kuzey ve kuzeybatısında yer alan ikisi oldukça yüksek üç tepe üzerinden başlar, bunların güney eteklerinden aşağıya iner ve kentin başladığı yerde son bulur (res.5). Bu tepelerden yüksek olan ikisi aynı isimle anılmaktadır (Kaletepe veya Değirmen-tepe).⁴⁷¹ Bir başka anlatımla, nekropolis alanları, stadionun kuzeyindeki yükseltilerde, tiyatro ile Erken ve Geç Bizans surlarının kuzeyindeki yüksek tepelerden doğudaki Maiandros Nehri’ne kadar uzanmaktadır. Bu alanlar, tamamen kayalık olduğundan hiçbir şekilde tarıma uygun değildir. Zaten tarım alanı olarak güneydeki Yenicekent ovası kullanılmıştır.

Tripolis kent planı ile ilgili yukarıdaki anlatımların ışığında, manzaralı olan nekropolis alanlarının tamamının kent dışındaki tepelik alanları kaplamış olduğu ve bu sayede de hem kent’in hemen dışında, hem de kent ile bağlantısını koparmadan

çevirmektedir. Burada surlar stadion ve tiyatronun üzerinden geçmekte ve hamam yapısını surların dışında bırakmaktadır. Batı surları ise, Roma Sütunlu Caddesini bulunduğu alanda doğuya dönerek, yaklaşık orta kesimde doğu surları ile birleşmektedir. Surlarda, daha geç dönemlerde bazı yenilenmeler yapılmıştır. Yapılan tespiti göre, Erken Bizans Dönemi’nde MS 4. yüzyılın son çeyreğinde, Tripolis’de tespit edilen surlar hamam, tiyatro, bouleuterion ve kilise gibi kentin belli başlı yapılarını içine alacak biçimde 2100 m uzunluğa sahip olup, yaklaşık olarak 230 bin m².lik bir alanı kapsamaktadır. Tripolis Akropolisi ve kent surları hakkında bkz. Erdoğan 2012, 324; Duman 2015, 229-246.

⁴⁶⁸ Erdoğan 2012, 324; Foss - Winfield 1986, 152-153 ve 166.

⁴⁶⁹ Erdoğan 2012, 316.

⁴⁷⁰ Erdoğan-Çörtük 2009, 109.

⁴⁷¹ Erdoğan 2012, 316; Duman 2015, 230.

mezarların yerleştirildiği anlaşılmaktadır. Ancak, mezarların ilk yapıldığı yıllarda, eldeki verilere göre en erken mezar sayılan 6 no.lu kaya mezarı⁴⁷² gibi örnekler, kentin kuzeydoğusunda ve nispeten kentten uzak bir yamaçta yapılmıştır. Hierapolis caddesinin muhtemel kuzeyinde, yani Kuzey Nekropolisine dayanan bir karşı ucu olmalıdır. Yine muhtemeldir ki, buradan tepelerde çok yoğun olan mezarlara ulaşımı kolaylaştırmak için, Sardis⁴⁷³ ve Tlos⁴⁷⁴ Myra⁴⁷⁵ nekropolislerindeki gibi, dar patikalar, yol ağları yapıldığı gibi, dik yamaçlarda yapılan mezarlara da kaya merdivenleriyle ulaşılmıştır.

R. Ergeç'e göre⁴⁷⁶, Kommagene nekropolislerindeki gibi, mezarların kentten fazla uzakta olmaması ve çoğu kez iç içe olması maddi düzeyi gösterdiği kadar, sosyal yapı içinde de kişilerin yakınlarının fazla uzakta olmasını istememelerinden ileri gelmektedir. Zaten Roma Dönemi'nde nekropolis alanlarının kentin dışında olmasına özen gösterilirdi.⁴⁷⁷ Özellikle, kent kapılarına uzanan yollar üzerinde anıtsal mezarların sıralandığı bilinmektedir.⁴⁷⁸ Ancak Tripolis nekropolis alanlarının topoğrafik yapısından dolayı, en azından şimdilik söz konusu bir "nekropolis caddesi" bulunmamaktadır. Bunun yerine, topoğrafik durumdan dolayı kentte, nehir ve ova manzaralı nekropolis alanları oluşturulmuştur.

Nekropolislerde kente hakim manzaralı tepelik alanların tercih edildiği hususunda N. Çevik'e göre,⁴⁷⁹ Lykia bölgesi kentlerindeki mezarlıklar, şehircilik anlayışıyla ilk planlanan bölgedir. Bölgede özellikle, Tlos⁴⁸⁰, Limyra⁴⁸¹ ve Myra⁴⁸² kentleri Tripolis'i anımsatmaktadır. Bunlardan Tlos'taki 80 kaya mezarını oluşturan

⁴⁷² Bkz. 2.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları başlığında s. 14-16 ve 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığında s. 76-77.

⁴⁷³ Baughan 2010, 273-275, 284-286.

⁴⁷⁴ Işkan-Çevik 1999, 423.

⁴⁷⁵ Çevik 2015, 366-367.

⁴⁷⁶ Ergeç 1995, 194

⁴⁷⁷ Machatschek 1967, 16.

⁴⁷⁸ Cormack 1997, 149.

⁴⁷⁹ Çevik 2003b, 226.

⁴⁸⁰ Işkan-Çevik 1999, 423.

⁴⁸¹ Borchhardt 1999, 53-78.

⁴⁸² Çevik 2015, 366-367. Ancak bu kaya mezarları genel olarak Hellenistik Dönem öncesinde yapılmış olup, Hellenistik ve Roma Dönem'lerinde de tekrar kullanılmışlardır.

nekropolis kayalık bir akropolisin eteklerine yayılmıştır.⁴⁸³ Tlos'un mezar tipleri ve çeşitliliği bakımından farklı olmasına rağmen, konumu itibarıyla Tripolis ile bazı benzerlikleri vardır.⁴⁸⁴ Tlos kenti nekropolis düzenlemesi açısından⁴⁸⁵, alanın tüm yönleri kaya mezarına uygun olmasına rağmen, mezarların cepheleri kente bakmaktadır. Böylece, yaşayanlarla ölüler, hem onları korumak ve hem de onlarla ilişkilerini sürdürebilmek için birbirlerinden ayrılmamaktadır. Kaya mezarlarının kendi içindeki yer seçiminde kayalığın verimli kullanımının hedeflendiği hemen görülmektedir. Bu kaygı, mezarlar arasında gereksiz boşluk bırakılmamış olmasından ve ortak kullanım unsurlarının düzenlenişinden anlaşılmaktadır. Bunun yanında tüm mezar kümelerinin birbirleriyle ilişkili ve bağlantılı oldukları da görülmektedir. Yollar ve ön alanlar ortak kullanımdadır. Basamak ve rampalarla sürekli ulaşımın sağlandığı düzenle, kayaların yüzünde ölüler için bir kent organize edilmiş gibi görülmektedir. Ölüler için yapılan bu düzenlemeler, mezarların kullanım alanları ekonomik olacaktır. Bu denli iç içe yapılmış aile mezarlıklarında yer seçimi ve kullanım gibi pek çok konuda oldukça gelişmiş bir mezarlık organizasyonun olduğu "Minti" gibi mezarlık örgütlerinden bahseden Likçe yazıtlar bunu açıklıkla ispatlamaktadır.⁴⁸⁶ Lykia bölgesi mezarları genel olarak yüksek noktaları tercih ederken Olympos'da topoğrafyanın durumundan dolayı mezarlar alçakta yapılmıştır. Olympos Çayı, kenti ve beraberinde nekropolisleri ikiye ayırmıştır. Mezarlar yol paralelinde sıralanmıştır. Mezarların dağılımları, kentin doğu-batı ekseninde olmakla birlikte, kuzey ve güneyine de mezarlar yapılarak kentte toplam dört nekropolis oluşturulduğu görülmektedir.⁴⁸⁷

Kentlerin hemen yakınında oluşturulan nekropolislerde, özellikle kaya mezarlarındaki ölülerin zamanla kötü kokmasını gündeme getirebilmektedir.⁴⁸⁸ Bu durumun asgariye inmesi için özellikle rüzgar yönünün dikkate alındığı düşünülmelidir. İsauria⁴⁸⁹ ve Kommagene⁴⁹⁰ bölgelerinde nekropolis alanlarında bunun dikkate alındığı

⁴⁸³ İşkan-Çevik 1999, 423. Ancak, bu kaya mezarların cephe mimarisi, ev tipli ve tapınak tip cepheler olmaları sebebiyle çeşit bakımından Tripolis nekropolislerinden ayrılmaktadır.

⁴⁸⁴ İşkan-Çevik 1999, 423.

⁴⁸⁵ İşkan-Çevik 1999, 423.

⁴⁸⁶ İşkan-Çevik 1999, 424.

⁴⁸⁷ Uğurlu 2006, 31.

⁴⁸⁸ Regeç 1995, 189; Doğanay 2009, 289.

⁴⁸⁹ Doğanay 2009, 289.

⁴⁹⁰ Ergeç 1995, 182.

ileri sürülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Tripolis nekropolisleri de benzer bir yapılanmaya giderek, sırtını kuzey rüzgarlarına dayadığı görülmektedir. Bölgede rüzgar, en çok güneyden esmektedir.⁴⁹¹ Bu da Tripolis kentinin nekropolis düzenlemesi açısından olumludur. Böylece, güneyden ılık ve sıcak esen rüzgarlar, önce Tripolis'in ve sonra da nekropolis alanlarının üzerinden geçecektir. Bu sayede de, kentte mezar kokularının en aza inildiği veya olmadığı anlaşılmaktadır. Zaten kuzeyden serin esen rüzgarlar da akropolisin arkasında kaldığı için bu konuda herhangi bir rahatsızlık duyulmayacaktır. Ayrıca, sıcak veya ılık rüzgar da kokunun, serin veya soğuk rüzgara göre, daha etkin olabileceği unutulmamalıdır. Kentte, bu duruma göre bir düzenlemenin yapılmış olabileceği muhtemel görünmektedir. Zaten bu ayrıntılar dikkate alınmasaydı, nekropolis alanları, mevcut yerin arkasına yani kuzeye bakacak şekilde yapılabilirdi. Bu durumda bölgenin hem kötü kokmasının önüne geçilemez, hem antik kentten çok daha uzakta olacaktı.

Benzer bir örnek, Klasik Dönem'den itibaren Erken Hristiyanlık Dönemi'ne kadar kullanılmış olan Perge akropolis eteklerindeki kaya nekropolis alanlarında görülür. Burada, kuzeybatıdan-güneydoğuya doğru kuzey yamaca açılı gelecek şekilde, akropolisin güneydoğu yönüne giden bir sokak dikkat çekmektedir.⁴⁹² Perge nekropolisleri doğu-batı şehir kapılarından çıkan yol boyunca devam eder.⁴⁹³ Perge'deki mezarlar, bağlantılı yolların her iki tarafına yayılmıştır. Bu şekildeki nekropolis sokak ve caddeleri Roma geleneğinin bir yansımasıdır.⁴⁹⁴ Side,⁴⁹⁵ Anemurium⁴⁹⁶ ve Elaiussa-Sebaste⁴⁹⁷ gibi büyük kentlerde de, bu net olarak karşımıza çıkmaktadır. Tripolis'de şimdilik böyle bir düzenleme bulunmamaktadır, fakat zamanla yapılacak bilimsel kazılarla birlikte kentin önemli girişleri olan Philadelphia ve Hierapolis caddelerinde, bir “nekropolis caddesi” bulunabilir. Son dönemde kentin güneyinde bulunan mermer lahit, bu tahmini güçlendirebilmektedir.⁴⁹⁸ Trebenna'da⁴⁹⁹ da kent nekropolis

⁴⁹¹ http://www.cmo.org.tr/resimler/ekler/176992ff19d54f2_ek.pdf (s. 3, erişim tarihi 30 kasım 2015)

⁴⁹² Abbasoğlu-Martini 1999, 184.

⁴⁹³ Abbasoğlu 2000, 246.

⁴⁹⁴ Özdizbay 2001, 9.

⁴⁹⁵ Abbasoğlu 2000, 239.

⁴⁹⁶ Rosenbaum, 1971, 1.

⁴⁹⁷ Machatschek 1967, 61; Scnhneider 2003, 263-273.

⁴⁹⁸ <http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/guney-nekropol> (erişim tarihi: 4.01.Ocak 2017).

⁴⁹⁹ Çevik-Varkıvanç-Akyürek 2005, 66.

düzenlemesi açısından değerlendirildiğinde, onaltı kaya mezarının olduğu İrimli Nekropolisi, akropolis dışında ve kente bakacak şekilde, tıpkı Tripolis’de olduğu gibi, kaya mezarları kentin güneye bakan yüzüne oyulmuştur. Termessos’ta⁵⁰⁰, başlangıçta gömülerin sur içinde yapıldığı, ancak zamanla, özellikle Roma Dönemi’yle birlikte, nüfusun artmasıyla sur dışında gömünün arttığı gözlemlenmiştir. Termessos⁵⁰¹ mezarları çok çeşitli ve anıtsal niteliktedir. Vadiyi kuşatan sırt ve tepelerin, kente bakan iç yamaçları genel olarak nekropolis alanları olarak kullanılmıştır. Yer darlığına rağmen kent ve nekropolis planlamasının çok iyi yapıldığı uyumun oldukça başarılı olduğu gözlemlenmektedir.⁵⁰² Kayalık yamaçta yer almasına rağmen, mezar çeşitliliği bakımından Tripolis’den çok farklı olan Neapolis Nekropolisi,⁵⁰³ kuzey-güney doğrultusunda, güneye ilerleyen yolun üzerinde yer almaktadır. Mezarlar, kuzey-güney yönünde uzanan sarp ve dar yolun yanında yükselen kayalıklardan birinin üzerinde ve çevresinde (akropolisten kente kadar) yayılmıştır. Ayrıca kent içinde birkaç mezar da bulunmuştur.⁵⁰⁴ Phrygia Hierapolis’i topoğrafik ve mezar çeşitliliği açısından Tripolis’den farklı ancak Tripolis’e en yakın kent olması bakımından önemlidir. Tamamı kent dışında yapılan nekropolis alanları, kuzey, güney ve doğu olmak üzere üçe ayrılmıştır:⁵⁰⁵ Birincisi, Maiandros Nehri’ne uzanan ve Tripolis-Sardis’e giden ana yolun her iki tarafındadır. İkincisi, kentin doğusundaki yamaçtan başlamak üzere, güney-doğudaki vadiye kadar uzanmaktadır. Üçüncüsü ise, Laodikeia-Colossae kentleriyle Anadolu’nun içlerine giden yolun her iki tarafına kurulmuştur. Son nekropolis ise, MS 5. yüzyılda yapılan Bizans Dönemi surlarının dışında yer almaktadır. Bu kente yakın olan Laodikeia Nekropolisi’nde⁵⁰⁶ mezarların yapılmasında birçok nekropoliste olduğu gibi, coğrafi konum ve topoğrafyanın etkili olduğu anlaşılmaktadır. Kentteki her iki nehirin (Aspos ve Kapros) kıvrımına göre, mezarlar dört bir tarafı yayılmıştır. Genel olarak mezarların kent ile bağlantısı olan anayol güzergahlarında yoğunlaşmıştır. Birinci güzergah, doğuda Kolossai’ya ulaşan yola açılan Suriye kapısı

⁵⁰⁰ Abbasoğlu 1987, 222; Çelgin 1994, 67,69, 547.

⁵⁰¹ Çelgin 1994, 157.

⁵⁰² Çelgin 1994, 157.

⁵⁰³ Burada, lahit, khmasorium, kaya ostoteki, aedikula ve oda mezar tespit edilmiştir.

⁵⁰⁴ Çevik 2005, 127.

⁵⁰⁵ Şimşek 1997, 11.

⁵⁰⁶ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 6.

geçildikten sonra yolun her yakasıdır. İkinci, kuzeyde Hierapolis'e ulaşan yola açılan Hierapolis kapısı geçildikten sonra, Asopos köprüsü sonundaki Ephesos-Batı yolunun iki yanındadır. Üçüncü ve sonuncusu güneyde Aphrodisias kapısı geçildikten sonra yolun her iki tarafıdır.⁵⁰⁷ Nekropolislerin düzenlemesi açısından tamamına yakını yer üstü mezarlarına sahip Hierapolis, topoğrafya açısından Tripolis'i anımsatmaktadır. Lykos Vadisi'ndeki Attouda'nın nekropolis yerleşmesi, topoğrafyanın çok engebeli olması sebebiyle, zorunlu olarak, kentin kuzey ve güney dik yamaçlarının tercih edildiği tespit edilmiştir.⁵⁰⁸ Phrygia bölgesinin genelinde ise, kaya mezarları ya kalelerin kurulduğu kayalık platoların dik yüzeylerinde veya kalelerin çevresindeki kayalık alanlarda yapılma yönüyle Tripolis'i anımsatmaktadır.⁵⁰⁹ Bu bölge, topoğrafyanın durumundan dolayı, dağınık bir görünüm sergilemektedir. Kaya mezarlarının benzerliği açısından dikkat çeken, kentin kuzey-doğusundaki vadi içinde sıralanan Blaundos'da da yine benzer bir durum görülmektedir. Yani mezarların yol güzergahlarında yapıldığı görülmektedir.⁵¹⁰ Ancak zamanla yer darlığından uzak alanlara da mezarların yapıldığı görülmüştür.⁵¹¹ Korykos⁵¹² Blaundos'u anımsatmaktadır. Topoğrafyanın durumundan dolayı farklı bir uygulama dikkat çekmektedir. Hellenistik Dönem mezarları, kentin yakın civarındaki vadi ve yamaçlarda rastlanmakla beraber, nekropolis meydana getirecek şekilde toplu bir alanın olmaması dikkat çekmektedir.⁵¹³ Bunun yanında, Dağlık Kilikia'daki Olba mezarlık alanları, yerleşimin yakınlarındaki vadi içinde ve yerleşime hakim bir tepe üzerinde veya yerleşimleri birbirine bağlayan yollar boyunca kurulmuşlardır.⁵¹⁴ Kibyra Nekropolisi,⁵¹⁵ kent merkezinin konumlandığı ana tepe düzlüğünü dört bir taraftan kuşatmıştır. Kentin çevresi tamamıyla nekropolis alanı

⁵⁰⁷ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 6.

⁵⁰⁸ Şimşek 2002a, 232.

⁵⁰⁹ Sivas 2012, 260.

⁵¹⁰ Baumeister 2006, 239.

⁵¹¹ Baumeister 2006, 240,241.

⁵¹² Aşkın 2012, 173-174, 182.

⁵¹³ Mezarların tek başlarına veya gruplar halinde ve dağılmış oldukları gözlemlenmektedir. En fazla mezarın bulunduğu grup, sadece altı adet mezardan oluşmaktadır. Bu durumda kent merkezinde oturan insanların, mezarları için kendi topraklarını tercih ettiği, bundan dolayı da bilinen anlamdaki bir nekropolisin gelişmemiş olduğu anlaşılmaktadır. Nihayetinde arazi sahibi kentlilerin, taş mimariyle inşa edilmiş ve konum itibarıyla de onların ikincil yaşama mekânları olan mezarların, kentin yakın çevresindeki çiftlikleriyle bağlantılı olduğu görülmektedir. Bkz. Aşkın 2012, 173-174, 182.

⁵¹⁴ Kiel-Wilhelm 1931, 44.

⁵¹⁵ Şimşek 2013, lev. 2, har. 2.

olarak kullanılmıştır; doğu, batı, güney ve kuzeydeki dik yamaçlar yapısına uygun biçimde, kaya mezarlar için değerlendirilirken, tepelerin nispeten düz olan üst kısımlarına ise diğer mezar yapıları yerleştirilmiştir.⁵¹⁶ Kentin ana giriş kapısının yakınındaki görkemli anıt mezardan başlayarak, doğuya doğru inen caddeyi her iki yandan kuşatan mezarların bulunduğu bir “nekropolis caddesi” bulunmaktadır. Nekropolis alanları, kentin çevresinde birbirinden derin yarılarla ayrılmış yüksek tepelerin kullanımıyla oluşturulmuştur.⁵¹⁷ Nekropolisin yayılımı açısından Korykos ve Blaundos’a benzeyen Sardis’te,⁵¹⁸ yapılan çalışmalar sonucunda, Paktolos/Sart Çayı’nın geçtiği vadinin her iki yakasına yayılan, yoğun kum katkılı konglomeranın⁵¹⁹ kolay kazılması sayesinde, yaklaşık 1000 adet kaya mezarının yapıldığı büyük bir nekropolis bulunmaktadır. Zaten bu alanlar tarıma ve yerleşime elverişli olmadığından,⁵²⁰ mevcut alanlar nekropolis olarak kullanılmıştır. Stratonikeia’ya bağlı olan Akdağ Nekropolisi, adını kentin kuş uçuşu 3 km kuzeybatısında yer alan Akdağ Tepesi’nden almaktadır.⁵²¹ Alanın topografik yapısı, diğer nekropolislerde olduğu gibi, mezarların düzenlenmesinde başlıca etken oluşturmaktadır. Tepenin doğu kesiminde uçurum ve yarıklar oluşmuştur. Mezarlar ise, kentin kuzey kapısından, Lagina Hekate kutsal alanına birleşen kutsal yol boyunca devam eden tepelerin yamaçlarına karşılıklı olarak yapılmıştır.⁵²² Anazarbus’da,⁵²³ doğu ve kuzeyini çeviren kalker kayalık kütlelerde olduğu gibi, batı ve güneyini çeviren kayalık düzlüklerde de yoğun kaya mezarları, serbest lahitler ve khamasoriumların yapılmıştır. Nekropolis, kente bitişik, surların ve ana yolun hemen yakınında ve akropolisin eteklerindedir. Ephesos’da⁵²⁴ Hellenistik ve Roma Dönemi’nde, kent surlarının dışında ve büyük bölümü kenti çevreyecek şekilde bir planlamaya gidilmiştir. Nekropolis alanları, Bülbül Dağı’nda, kentin batısına bakan yamaçlarındaki kuzey-batı yamaçların, liman kanalı çevresi ve Panayır dağının kuzey ve doğu kapısı ile Bülbül dağın kuzey-doğu yamaçlarını çevrelemektedir. Bu düzenleme

⁵¹⁶ Ekinci-Özüdoğru 2007, 22-23.

⁵¹⁷ Şimşek 2013, 8.

⁵¹⁸ Paragrafın tamamı Mclauchlin 1985, 54-66

⁵¹⁹ Kum ve çakılların basınçla birleşmesi ve zamanla sertleşmesi sonucu oluşan bir kaya türüdür.

⁵²⁰ Mclauchlin 1985, 54-66.

⁵²¹ Boysal 1998, 155.

⁵²² Polat 2013, 239-240.

⁵²³ Ergeç 2001, 397.

⁵²⁴ Steskal 2011, 244-245, fig. 1, 4.

yapılırken ana yol güzergahları üzerinde mezar yapımına dikkat edilmiştir. Özellikle MS 2.-6. yüzyıllar arasında yapay olan liman kanalının batısındaki geniş alanda bir nekropolis oluşturulmuştur. Genel anlamda sur dışı tercih edilen mezarların özellikle Hristiyan mezarlarıyla birlikte, kilise çevresinde definlerin yaygın oldukları görülmektedir.

Düzenleme açısından Tripolis nekropolisleriyle ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak, mezarları organize eden veya devletin kontrolünde bir kuruluşun, mezarların planlamasının yaptığı kuvvetle muhtemeldir. Tripolis nekropolis alanlarının planlamasında, ana faktörün topoğrafya olduğu düşünülebilir. Tarım arazisine elverişli olmayan kentin kuzeyindeki tüm dış alanların nekropolis olarak kullanılmıştır. Tepeliklerde yapılan kaya mezarları ve lahitlerin adeta boş olan bırakılmadan dip dibe, yan yana sıralandığı yani alanların verimli kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple, mezar aralarına küçük çaplı yolların veya patikaların ve ortak kullanım alanların yapıldığı muhtemeldir. Topoğrafyanın mevcut durumu sayesinde genel olarak, mezarlardan kente doğru bakıldığında, ova ve nehir manzaralı olduğu anlaşılmaktadır. Kentin hemen yakınında olması sebebiyle özellikle kaya mezarları ve lahitlerdeki ölülerin kötü kokularının olmaması için, Tripolis için bu alanların ve rüzgar yönünün dikkate alınmış olması muhtemeldir. Kentin ana girişlerinde bir “nekropolis caddesi” yapılma ihtimali bulunmaktadır. Bütün bunların yanında surların nekropolislerle hiçbir bağlantısının da olmadığı anlaşılmaktadır.

6. Tripolis'in Ölü Gömme Gelenekleri

Bu başlıkta, Tripolis nekropolis alanlarında tespiti yapılan mezarlar ve yapılan kazılar sonucunda ele geçen buluntular ışığında Tripolis ölü gömme gelenekleri ele alınacaktır. Ayrıca, Roma Dönemi'nin Anadolu'daki ölü gömme gelenekleri de, bu konunun aydınlanmasında katkı yapacaktır.

Roma inancında, ölenin öte dünyaya gittiğine, ama ruhlarının aralarında olduğuna inandıkları için, onların huzura erdirilmesi önemliydi.⁵²⁵ Bu vesileyle, Roma İmparatorluğu'nda defin öncesi ve sonrasında çeşitli ritüeller (funus) gerçekleştirilirdi. Bu ritüellerde, sosyal statüye göre farklı uygulamalar olurdu. Yoksul, orta halli, varlıklı sivil vatandaşların cenaze ritüellerine funus translativum, askeri etkinliklere funus militare, devlete üstün hizmetler yapmış olanlara funus publicum, imparator ve ailelerinininkine ise funus imperatorium denilirdi.⁵²⁶ Roma Dönemi'nde sonsuz yaşama inancı hakim olduğundan, bunun yansımaları Tripolis mezarlarında da görülebilmektedir. Defin işleminden önce çeşitli törenlerin (prothesis ve ekphora) yapıldığı olasıdır. Bu törenlerde özel elbiseler giyilir, ozanlar tarafından ağıtlar yakılırdı. Defin işleminden sonra, dokuzuncu günde mezarın başında ölen kişinin ailesi, akrabası ve yakın arkadaşlarına yemek (predeipnon) verilirdi. Otuzuncu günden sonra hayat normale dönerdi. Bu aşamaların ardından mezar başında yıllık anma törenleri (genisia) yapılırdı.⁵²⁷

Roma Dönemi'nde, öbür dünyada ölünün kullanması için mezarlarda bir culina bulunduğu ve buraya süt, şarap, parfüm ve kurban kanı sunulduğundan söz edilmektedir.⁵²⁸ Bir Roma kenti olan Tripolis'de 1. nolu kaya mezar kompleksinin dromosunda yer alan lahitin kısa kenarında, böyle bir libasyon çukurunun, çok açık olmamakla birlikte, olması mümkündür. Zaten bir Roma mezarında yılın belli günlerinde mezar başında birtakım ziyaretlerin yapıldığı kuvvetle muhtemeldir.

Tripolis nekropolis alanlarında mezarların önünde, tören alanları bulunmaktadır. Alanların eğimli topoğrafyaya sahip olması bu durumu güçleştirmektedir. Bunun dışında mezarlara yönelik ortak tören alanı kullanımı, İsauria bölgesindeki

⁵²⁵ Kyle 2001, 34.

⁵²⁶ Toynbee 1971, 43-56.

⁵²⁷ Kurtz-Boardman 1971, 144-148.

⁵²⁸ Plutarkhos, Aristides, 21.

Konya/Bozkır ilçesi Küçük Sivri Tepe kaya mezarındaki gibi, yer yer tepede ortak bir tören alanının kullanılması olasıdır.⁵²⁹

Tripolis nekropolislerinin içinde çok sayıda kaya mezar odasının veya lahit mezarın olduğu aile mezarları yaygındır. Muhtemelen aynı aileden veya gruptan ölü sayısı arttığında, buralara ek mezarlar yapılmıştır. Tespiti yapılan mezarların hepsinde inhumasyon gömü vardır. Mezarlarda yön birliği dikkate alınmamıştır. Yön tayininde, kaya mezarları, tonozlu ve taş örgülü mezarlar tamamen topoğrafya durumu baz alınırken, lahitlerde ise, uzun kenarın kente veya manzaraya bakması önemlidir. Ölüler sırt üstü yatırılırdı. Mezarların tekrar kullanımında kemikler yana toplanılarak, boş alan yaratılırdı. 8 nolu kaya mezarında, kandillerin yakılarak, ölülerin üzerine bırakıldığı in situ olarak tespit edilmiştir (res. 33-34).⁵³⁰ Zaten, ölü yatakları hem ölü hediyesi koymak, hem de yeni definler için geniş yapılmıştır.

Mezarlara ölü hediyeleri koymanın amacı, ölüyü onurlandırmak ve ölümden sonraki hayatlarında ölünün, kendini evindeymiş gibi hissetmelerini sağlamaktır.⁵³¹ Bu çerçevede Tripolis’de çok sayıda mezar buluntusu ele geçmiştir (kat. no. 1-105). Kaya mezarlarında ele geçen sikkeler, mezarların tarihlenmesinde ve mitolojide Kayıkçı Kharon’a verilen sikkeler olması⁵³² sebebiyle önem arz etmektedir (kat. no. 21-22, 44 ve 99). Özellikle 6 nolu kaya mezarında çıkan ve iki adet Geç Antik Çağ sikkelerinin ele geçmesi (kat. no. 21-22), bu mitolojik anlayışın hala devam ettiğini kanıtlamaktadır. Diğer önemli buluntu grubu, 6 no.lu kaya mezarında ele geçen içe dönük ağızlı iki kase (kat. no. 30-31), ölen kişiye sıvı veya kuru gıda maddesinin verilmiş olabileceğini desteklemektedir.⁵³³ Bu kaselerin benzer örnekleri, Hellenistik dönemde Mykenae’da,⁵³⁴ Atina’da⁵³⁵, Korinth’de⁵³⁶, Laodikeia’da⁵³⁷, Sardis’de⁵³⁸, Pergamon’da⁵³⁹, Troya’da⁵⁴⁰,

⁵²⁹ Doğanay 2009, 78.

⁵³⁰ Bkz. 2.1.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları başlığında s. 16-18 ve 78-80.

⁵³¹ Toynbee 1971, 268.

⁵³² Stevens 1991, 215-229.

⁵³³ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 38.

⁵³⁴ Rudolph 1978, 213-215.

⁵³⁵ Rotroff 1997, 161-164.

⁵³⁶ Edwards 1975, 31, lev.2,44, no.26, 28.

⁵³⁷ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 106, lev 99, Kat no: 333.

⁵³⁸ Rotroff – Oliver 2003, 26-28, lev. 7-9, no. 32-47.

⁵³⁹ Schäfer 1968, 37,43, lev.4, C20.

⁵⁴⁰ Berlin 1999, 111,120,132.

Phokaia'da⁵⁴¹, Tralleis'de,⁵⁴² Tarsus'da⁵⁴³ ve Nagidos⁵⁴⁴ gibi kentlerdeki yerleşim ve mezarlarda karşımıza çıkan yaygın formlardır.

Kazısı yapılan kaya mezarlarındaki buluntulardan kandillere bakıldığında, (altmış iki adet pişmiş toprak kandil, kat. no. 1-5, 9, 23-28, 32-43, 50, 54-77, 80-91, 101) bulunmaktadır. Bu kandiller, birkaç örnek hariç, ucundaki yanık izlerinden dolayı, yakılarak veya söndürüldükten sonra oraya bırakılmıştır. Kandillerin mezarlarda bu kadar yoğun bulunmasıyla ilgili başka bazı görüşler de bulunmaktadır: Birincisi, bazen kandillerin, ölen kişi tarafından sağken kullanılmış ve öbür dünyada da kullanılması için mezarına konulmuştur.⁵⁴⁵ İkincisi, bir mezar yazıtından yola çıkılarak, ölen kişinin yakınlarına her otuz günde bir, mezarına yanan bir kandilin bırakılmasını vasiyet etmiştir.⁵⁴⁶ Üçüncü, tıpkı diğer mezar buluntuları gibi kandillerinde sembolik bir mezar hediyesi olarak bırakılmasıdır.⁵⁴⁷ Nitekim bu görüşü doğrulayabilecek birkaç ucu yanık olmayan kandil Tripolis'de bulunmuştur. Dördüncüsü ise, Roma Dönemi'nde, çocuklar ve kimsesizler hariç, defin işlemlerinin gece yapılmasından ileri gelmektedir.⁵⁴⁸ Bu görüşle paralel olacak şekilde, kaya mezar odalarının içinin karanlık olması, kandillerin bu şekilde yaygın kullanılabileceğine işaret etmektedir. Nitekim tüm bu görüşler, mezardan mezara farklılık göstermekle beraber, hepsinin kendi içinde doğruluk payları bulunmaktadır.

8 no.lu kaya mezarında bulunan üç kandil (kat. no. 36, 39 ve 42) üzerindeki gladyatör betimlerinden dolayı, bu mezarı "gladyatörler mezarı" şeklinde isimlendirilebilir. Bundan dolayı da, gladyatörlerin öldükten sonra akıbetleri hakkında bazı bilgilere ihtiyaç duyulmaktadır. Roma Dönemi'nde, ölen gladyatörler için törenlerin düzenlendiği bilinmektedir.⁵⁴⁹ Gladyatörlerin sağlığında en çok önem verdikleri şey, öldüğünde gömüleceği bir mezarının olmasıdır. Gladyatörlere ait mezar taşların üzerinde gladyatörlerin arenada yaptıkları dövüşleri gösteren kabartmalar yer

⁵⁴¹ Civelek 2006, g-j, a-d, a.

⁵⁴² Civelek 2001,155.

⁵⁴³ Goldman 1950, 214-16.

⁵⁴⁴ Durukan – Körsulu 2007, 162-166, kat. no. 45-54.

⁵⁴⁵ Çokay 2000, 26 (dipnot: 51).

⁵⁴⁶ Ankara İler köyünde bulunan bir mezar taşında yazılıdır. Bkz. Tolga Tek 2002, 128, (dipnot: 29).

⁵⁴⁷ Bailey 1963, 12; S. Çokay 2000, 26 (dipnot: 51).

⁵⁴⁸ Toynbee 1971, 46; Ancak resmi törenler gündüz yapıldı. Bkz. Civelek 2007, 65 (dipnot: 13).

⁵⁴⁹ Toynbee 1971, 56; Kyle 1998, 79.

almıştır.⁵⁵⁰ Buna benzer bir örnek, Kibyra'daki bir mezarda üzerinde gladyatör betimleri olan bir kandil ve beraberinde demir ve bronzdan yapılmış iki striglis bulunmuştur.⁵⁵¹

Roma İmparatorluk Dönemi'nde gladyatörler, çok gelişmiş olmasa ve bütün üyeleri kapsamasa da, cenaze törenleriyle ilgilenmeyi üzerine alan, bir kült ve meslek topluluğu olan collegium adı verilen dernek gibi bir kuruluşa bağlı olmuştur.⁵⁵² Bu kuruluş, belli bir miktar parayı (funeraticium), ölen kişilerin cenaze merasimlerinde kullanılmak üzere, ortak kasada hazır bulundururdu. Diğer taraftan, bu sosyal oluşumun dışındaki biri, öldükten sonra, törensiz bir şekilde toplu şekilde mezarlıklara gömülürlerdi.⁵⁵³ Bu görüşlerden yola çıkılarak, en azından 8 no.lu kaya mezarında da böyle bir durum söz konusu olmalıdır.⁵⁵⁴

Kandillerin harcında, Tripolis nekropolis alanlarında en çok ikinci grup buluntu olan unguentariumların, mezarlara güzel kokular yayması amacıyla bırakıldığı düşünülebilir. Ayrıca, cenaze törenlerinde şarap, yağ ve koku ile yapılan libasyonların, bu tip şişelerle yapıldığı muhtemeldir. Libasyonun yapılmasından sonra, boşaltılan unguentariumların mezara konulmasının, defin sonrası ölüyü onurlandırmanın bir simgesi olarak yapıldığı bilinmektedir.⁵⁵⁵

Bunların dışında, 3 (kat. no. 6) ve 6 no.lu kaya mezarında çıkan bronz kemer tokaları (kat. no. 14-17) ele geçmiştir. 1 ve 6 no.lu kaya mezarlarında ele geçen ve üzerinde dikiş izleri olan küçük deri parçaları, bu tokaların deri kemerlere ait olduklarını doğrulamaktadır. Kemer tokalarının içinden mask şeklinde olanlar, estetik bakımından önem arz etmektedir (Kat. no. 6, 14 ve 16). Kemer tokalarının Geç Hellenistik Dönemi'nden Bizans dönemine kadar kullanımı artarak devam etmiştir. Bunlar, giysilerin yanı sıra, zırh ve at koşum süslemelerinde de kullanılmıştır.⁵⁵⁶ MS 6. yüzyıla tarihlenen bu tarz örnekler Kibyra⁵⁵⁷, Amorium ve Sardis'te ele geçmiştir.⁵⁵⁸ Ayrıca

⁵⁵⁰ Malay-Sılay 1991, 32.

⁵⁵¹ Metin 2012, 118, 130.

⁵⁵² Metin 2012, 118, 130.

⁵⁵³ Malay-Sılay 1991, 32; Ögüt 2006, 53, (dipnot: Pietsch 1999, 376).

⁵⁵⁴ Bkz. 2.1.1.1. Tek Odalı Kaya Mezarları başlığında s. 16-18 ve 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığında 78-80.

⁵⁵⁵ Andersen-Stajanović 1987, 121.

⁵⁵⁶ Demirer 2013, 37; Lightfoot 2013, 19-20.

⁵⁵⁷ Demirer 2013, 37.

⁵⁵⁸ Lightfoot 2013, 19-20.

Pisidia Antiokheia'sı⁵⁵⁹ ve Patara'da⁵⁶⁰ da benzer örnekler bulunmuştur. Tripolis mezarlarında ele geçen kemer tokalarının hangi amaçla kullanıldığı tam olarak bilinmese de, mevcut örneklerin, en azından ölümlerin elbiselerle gömüldüğü veya bir kefenle sarılıp üzerine kemer takıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁶¹

1 nolu kaya mezarının 2. odasında ele geçen bronz çan (kat. no. 98) ise, küçük olması sebebiyle at koşum süsü veya çocuk oyuncakı olarak değerlendirilmesi gerekir. Benzer örnekler, Kibyra,⁵⁶² Pisidia Antiokheia'sı,⁵⁶³ Patara,⁵⁶⁴ Sardis⁵⁶⁵ ve Laodikeia'da⁵⁶⁶ ele geçmiştir. 4 no.lu kaya mezarındaki tek kulplu pişmiş toprak testi (kat. no. 8) de muhtemelen libasyon için kullanılmıştır.

Değişik mezarlardan ele geçen giysi aksesuarları (kat. no. 19-20) ve çeşitli takılar (kat. no. 18, 52-53, 98, 102, 103, 104 ve 105) kişilerin ölmeden önce kullanmış oldukları takılar olup, öldükten sonra da, üzerlerine bırakmış olması muhtemeldir. Kaya mezarlarında ayrıca, iki pişmiş toprak heykelcik kadın ve erkek başı (kat. no. 29, 79) ve bronz kap parçası (kat. no. 12) ölenlerin mezar hediyesi olarak bırakılmıştır.

Ele geçen üzerinde ahşap kalıntıları olan çivilerden dolayı, hepsinde olmasa da bazılarında ahşap tabut veya sedyeyle birlikte gömü yapıldığı veya ahşap kutunun ölü yatağına bırakıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁶⁷

Tripolis kaya mezarları kırılğan yapısından dolayı son derece basit kazılmışlardır. Dolayısıyla hiçbir kazıma süslemeye rastlanmamıştır. Mezarları süslemek amacıyla bazı kaya mezarlarında paradeisosu temsil ettiği düşünülen çiçekli fresklerle bu eksikliğin kapatıldığı anlaşılmaktadır. Ölünün öbür dünyada sözde cennet içinde kendini iyi hissetmesi amaçlanmıştır. Kaya mezarlarının bazılarında nişlerin bulunması, buraların adak eşyası koymadan ziyade, kandil koyma yeri olarak yorumlanabilir.

⁵⁵⁹ Özcan 2012, 20-22, kat. no. 6-16.

⁵⁶⁰ Şahin 2010, 47, lev XII, çiz. X B44-45.

⁵⁶¹ Sardis'te, ölümler gömülürken üzerinde altın yaprakların dikili olduğu kumaş izine rastlanması, ölümlerin kefenle sarılı olduğu düşüncesi hakimdir. Baughan 2010, 296-297.

⁵⁶² Demirel 2013, 17, 133, kat. M 4-13.

⁵⁶³ Gültekin 2012, 44, kat. no. 151.

⁵⁶⁴ Şahin 2010, 77, lev. XXI K11.

⁵⁶⁵ Dedeoğlu 1990, 128, res. 14.

⁵⁶⁶ Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 168, lev. 134:739-743.

⁵⁶⁷ Kurtz - Boardman 1971, 164, 216-217; Akkemik-Metin 2011, 105-114; Ayrıca bkz. Baughan 2010, 285; Ergeç 1995, 87, 159; Kasapoğlu 2007, 492. res. 35, çiz.5.

Kaya mezarlarının birbirlerine benzer şekilde oyulması ve çok yapılması burada ortak hareket edildiğini kanıtlamaktadır. Nekropolis alanlarında, nüfusun artmasıyla birlikte birtakım çevre düzenleme, mezarların korunması ve bakımı gibi bazı temel sorunları da beraberinde ortaya çıkarmıştır. Nekropolisler devlete ait olduğundan,⁵⁶⁸ mezarların onarımı, bakımı ve çeşitli cezaların toplanması için devlet tarafından görevlendirilen Collegia Funeraticia adı verilen kuruluşlar bulunmaktaydı.⁵⁶⁹ Roma Dönemi yazıtlarından, Anadolu'da mezar dernekleri sayılarının fazla olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁷⁰ Özellikle bu dernekler, kent yönetimine bağlı olup, kanunlara göre kurallar belirlenirdi. Nekropolis alanlarında bu derneklere yardım olarak veya dernek kasasından satın alınarak, devletin arazisinden yerler tahsis edilirdi. Bazı dernekler, mezarların korunması amacıyla kentin kolluk kuvvetlerine ek olarak bekçi olarak tutulması ve bunlara kasadan para ödenmesi; mezarlarda rutin olarak mezar şölen verilmesi ve libasyon yapılmasından da sorumluydu.⁵⁷¹ Nekropolis alanları kentin hemen kenarında, kentle bağlantılı ve oldukça yoğun olmasından dolayı, Tripolis'de, bu konu ile ilgili herhangi bir yazıt bulunmamasına rağmen, böyle bir sistemin varlığı muhtemel görülmektedir. Zaten, özellikle kaya mezarlarının adeta aynı usta veya gruptan çıkmışçasına yakın benzerlikte olması, bu görüşü kanıtlar niteliktedir. Tripolis mezarlarından taş örgülü mezarlar haricindeki diğer tüm mezarlar yer üstünde olduğundan, bunların Hierapolis'teki⁵⁷² gibi devlet tarafından sıkı güvenlik önlemlerin alındığını düşündürmektedir.

İki traverten lahit üzerindeki Yunanca yazıtta (res. 88 ve 105),⁵⁷³ mezarların kime ait olduğunu göstermesi bakımından dikkat çekmektedir. Bu yazıtlarda bir mülkiyet ifade etmesi sebebiyle, bunlara başka definlerin olmamasının bir çeşit uyarısı olmalıdır. İki kaya mezarının lentosundaki boyalı tek satırlık Yunanca yazı, benzer bir durumun burada da söz konusu olabileceğini düşündürmektedir.

Bilgiler çerçevesinde, buluntulardan hiçbirisinde, ele geçen Hristiyanlık dini ile ilgili bir emare ortaya çıkmamıştır.

⁵⁶⁸ Tonybee, 1971, 95.

⁵⁶⁹ Saller-Shaw 1984, 124-156.

⁵⁷⁰ Tek 2002, 136-141.

⁵⁷¹ Tek 2002, 136.

⁵⁷² Şimşek 1997, 14.

⁵⁷³ Bkz. s. 28-29.

Taş örgülü ve tonozlu mezarlarda kazı yapılamadığından bu konuyla ilgili bilgi bulunmamakla birlikte, yakın çevresindeki kazılardaki buluntulardan yola çıkılarak, Geç Antik Çağ'da da ölü hediyesinin hala devam ettiği anlaşılmaktadır.

Yüzey araştırmaları ve kazılardaki bilgi ve yazıtlar yetersiz olmakla beraber, Tripolis'deki kaya mezarlar, lahitler, taş örgülü mezarlar ve tonozlu mezarlarda uygulanan ölü gömme geleneklerinin, çevre ve Anadolu'nun Tripolis ile çağdaş diğer nekropolislerinde, Roma Dönemi'nde karşımıza çıkan özelliklerle paralel olduğu anlaşılmaktadır.



7. Genel Değerlendirme

2007-2009 yılları arasında Tripolis nekropolis alanlarında yapılan yüzey araştırmaları ve az sayıdaki kazı çalışmaları neticesinde, kentin nekropolisleri hakkında, bazı önemli bilgilere sahip olmak mümkün olmuştur. Mevcut bilgiler, bu tez çalışmasında derlenerek, mezarlar kendi içinde benzer örneklerle karşılaştırılıp, eldeki verilerle birlikte tarihlendirmeler yapılmıştır. Ayrıca, mezarların kendine has özellikleri tespit edilmiş ve diğer nekropolislerle benzer veya farklı yanlarının olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Kazısı yapılan kaya mezarları ile lahitlerdeki buluntular ve yazıtlar, yüzey araştırmalarında tespit edilen kaya mezarları bunlara çok benzediği için, genel sonuca büyük katkı yapmıştır. Tripolis'deki taş örgülü ve tonozlu mezarlar ise Anadolu'da sıkça karşımıza çıkan mezar tipleri olması sebebiyle, emsalleriyle karşılaştırılmış sonuca gidilmeye çalışılmıştır.

Kazılar ve yüzey araştırmaları sonucunda, Hellenistik Dönemi'ndeki varlığı tespit edilen⁵⁷⁴, ancak en görkemli yıllarını Roma Dönemi'nde⁵⁷⁵ yaşanan Tripolis oldukça geniş bir alana yayılmıştır. Bu alan içinde, nekropolisler topoğrafyanın durumuna göre bir dağılım sergilemiştir. Doğu, Batı ve Kuzey Nekropolisi, kentin kuzeyinde adeta bir duvar gibi duran tepelik, sırt ile yamaçlara yayılmıştır. Yani, nekropolis alanları Ortaçağ'da kurulduğu düşünülen kalenin (Kaletepe veya Değirmentepe)⁵⁷⁶ doğu, batı ve güneyine bakan yüzünde yer alır. Doğu Nekropolisi, hem Tripolis kentini, hem Lykos Vadisi'nin batısını, yani Menderes Ovası'nı, hem de doğu ucunda, Maiandros Nehri'ni gören bir manzaraya sahiptir. Kuzey Nekropolisi, kenti ve ovayı tam olarak, Maiandros Nehri'ni de kısmen görürken, Batı Nekropolisi ise, kentin batısını ve ovayı tam olarak görmektedir. Kentten nekropolislere bakıldığında, topoğrafyanın durumundan dolayı, kaya mezarları adeta çok pencereli bir apartman gibi görülmektedir.

Doğu Nekropolisi çok geniş bir yayılım göstermiştir. Buradaki mezarlar, kuzeye, güneye ve doğuya bakacak şekilde yayılmışlardır. Her üç yönden de Maiandros Nehri'ni görebilmektedir. Bu nekropoliste, kaya mezarları, traverten lahitler ve üç adet

⁵⁷⁴ Erdoğan 2011, 330, res. 4; Erdem 2003, 380-388; ayrıca 6 no.lu mezardaki Hellenistik Dönemi buluntusu için 95-96 ve kat. no. 31.

⁵⁷⁵ Sevin 2001, 188; Erdoğan 2012, 306; Duman 2013, 182.

⁵⁷⁶ Duman 2015, 229-246.

tonozlu mezar tespiti yapılmıştır. Kuzey Nekropolisi doğrudan kente ve ovaya bakmaktadır ve burada kaya mezarları ve ardından traverten lahitler yoğun bulunmaktadır. Batı Nekropolisi ise daha düz bir alana yayılmıştır ve burada sadece taş örgülü mezarlar ile traverten lahitlerin yapıldığı görülmektedir.

Tripolis nekropolis alanları içinde en büyük alan, kaya mezarlarına aittir. Tespiti yapılabilen kaya mezar sayısı 300'ün üstündedir. Ancak kaya yapısının son derece kırılğan olması, insan ve doğa tahribatı yüzünden, görülemeyen mezarların sayısının, bunun en az üç katı kadar olduğunu düşündürmektedir. Mezar sayının yoğunluğu sebebiyle, nekropolis alanlarının kendine has bir planlamaya gidildiği anlaşılmaktadır.⁵⁷⁷ Tripolis nekropolislerinin topoğrafyası ve mevcut kaya yapısı, bir nekropolisin kurulması için çok uygun konumda olması sayesinde, bazı avantajlara sahip olduğu göstermektedir. Tripolis'in ilk dönemlerinde inşa edilmiş olan kaya mezarları kentin uzağında yapıldığı görülmektedir. Bunun en iyi örneği 6 no.lu kaya mezarıdır (res. 25-29). Zamanla sayıların artmasıyla, kent ile kaya mezarlarının birbirine çok yaklaştıkları düşünülmektedir. Roma Dönemi'nde, nekropolis alanlarının tercih edilmesinde, kent manzaralı olması, kente çok yakın, ama kentin hemen dışında yer almasına özen gösterilirdi. Bunun yanı sıra, kente gelen-gidenin mezarları rahatça görebilmesi amacıyla kentin giriş veya çıkışındaki ana caddenin kenarında yapılması da yaygın bir düzenlemeydi. Tripolis'de ilk ikisi etkin kullanılırken, üçüncüsünün de, kentin güneyinde tesadüfen bulunan mermer lahit sebebiyle⁵⁷⁸, bu alanın da kullanılmış olma ihtimali bulunmaktadır. Öte yandan, toprak üstündeki mezarların (kaya mezarları, lahitler ve tonozlu mezarlar) kente yakın olması sebebiyle, ortaya çıkabilecek kötü kokunun kentte yayılmaması için, bulunduğu konumun, güneyden sık esen rüzgarla bağlantılı olup, özel olarak tercih edildiği düşünülebilir.⁵⁷⁹ Kentin kurulmasında ve nekropolis alanlarının planlanmasında, "Acaba bu kriter dikkate alındı mı?" sorusuna cevap bulmak, şimdilik varsayımdan öteye gitmemektedir.

Yukarıda açıklanan nekropolis planlaması içinde, en yoğun mezar tipi olan kaya mezarlarında birtakım özellikler tespit edilmiştir. İncelenebilen tüm mezarlarda,

⁵⁷⁷ Bu konuda bkz. "5. Tripolis'deki Nekropolis Alanları Düzenlenmesi" başlığında s. 86-87.

⁵⁷⁸ <http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/guney-nekropol> (erişim Tarihi 05 Ocak 2017).

⁵⁷⁹ Bkz. "5. Tripolis Nekropolis Alanlarının Düzenlenmesi" başlığında s. 86-87.

inhumasyon ve çoklu gömünün yapıldığı görülmektedir.⁵⁸⁰ Mezarlarda belli bir yön tayini yoktur. Tamamen kayanın yönüne göre düzenlemeler esas alınmıştır. Kaya mezarlarının bulunduğu topoğrafyada, mezarlar son derece etkin dağıtılmıştır. Yani mezarlar üst üste ve yan yana yapılmışlardır. Bu sıkışıklıktan dolayı, mezarlara ulaşımı kolaylaştıran küçük yol veya patikalarla birlikte, kaya merdivenleri (res. 21) de yapılmıştır. Hatta bunların yetmediği yerlerde ahşap merdivenler kullanılmış olmalıdır.

Tonozlu mezar odaları, sayı bakımından genellikle en çok tek odalı olmakla birlikte, iki, üç ve dört odalı kaya mezarlarına seyrek de olsa rastlanmıştır. 1 no.lu mezarındaki gibi, ihtiyaç halinde, mevcut kaya mezarının içindeki arkosoliumlu bölümden yeni bir oda açılmıştır. Bir oda içinde, en az iki ölü yatağı (5 no.lu kaya mezarı), en fazla da üçü arkosoliumlu olmak üzere, toplam sekiz ölü yataklı kaya mezarı (3 no.lu kaya mezarı, res. 15) bulunmaktadır.

Tespiti yapılan kaya mezarları içinde, tüm mezarların cephesi kaya veya taş örgü tonoz açıklığına sahiptir (res. 19, 25 ve 71). Bazı mezarların girişinde oturma basamağının yapılmasıyla oluşturulan ön alan düzenlemesi (res. 3, 19, 32 ve 44), belli günlerdeki anma törenleriyle ilişkili olmalıdır. Kaya mezarlarının yamaçta yapılması sebebiyle, ölü için gerçekleştirilecek törenlerin yerinde yapılması beraberinde bazı güçlükler de getirmektedir. Söz konusu törenlerin, tepenin birkaç noktasında veya kente yakın bir yerde ortak kullanılacak olan düz alanda yapıldığı muhtemel görünmektedir. Ancak ön odalı olan kaya mezarlarında tören alanları burada yapılabileceği için düşünüldüğünden, ön odalı olanlar bu grubun dışında tutulmalıdır.

Bazı kaya mezarlarında da, tahribata uğrayan tonoz cephe ve giriş duvarları, sağlamlaştırma için, ek bir düzenlemeyle, düzgün blok taşlardan kemer şeklinde yapıldı (res. 46-48). Bu konuyla paralel, oda içinde bile tuğlalarla restorasyon yapıldığı görülmektedir (res. 68)

Kaya mezar odasına girişler kare veya dikey dikdörtgen şeklinde olup, girişlerde bir mil etrafında dönen kapılar tercih edilmiştir (res. 28, 67, 84 ve 91). Standart bir görünüm sergileyen kaya mezar odalarının iç düzenlemesi, bir kaya mezarı hariç (5 no.lu), [] şeklinde ve üç kişiliktir (res. 20 ve 56). Mezar odasında bir oda, girişin sağ ve solunda birer geniş ölü yatağı ve onları ayıran ortada derin kazılmış olan ince-uzun bir

⁵⁸⁰ Bu konuda bkz. “6. Tripolis Ölü Gömme Gelenekleri” başlığında s. 95-101.

gezinti koridoru ve onun sonunda ise, yani girişin karşısında arkosoliumlu mezar (res. 15) bulunmaktadır. Oda içinde seyrek de olsa, kandil nişlerine rastlanmıştır (res. 50-51). Birkaç tekneli mezar (res. 27) örneği haricinde, genellikle ölü yatakları bazen düz (res. 55 ve 94), bazen de 15-20 cm derinliğinde (res. 15-16) yapılmıştır. Bunlar, karma şekilde bir odada da bulunabilmektedir. Odalarda ince, uzun ve yer yer derin olan gezinti/ara koridoru, mutlaka yapılmıştır (res. 55-56). Oda içindeki ince uzun şeklindeki ara/gezinme alanına hiç rastlanmamıştır.

Birkaç örnek hariç (res. 15, 33 ve 63), kaya mezarları son derece özensiz kazılmıştır. Bunun dışında kaya mezarlarının tamamı sade yapılmış, yani üzerinde herhangi kabartma ve kazıma süslemelere rastlanmamıştır. Bu durum, kayanın kırılğan yapısından ileri gelmektedir. Bunun yerine, muhtemelen mezarın kime ait olduğunu göstermek için, iki örnekte (res. 81 ve 91) olduğu üzere, sadece boyalı yazı kullanılmıştır. Kayanın hassas yapısından dolayı, modalarda sık sık kırılma ve ufalanmalar söz konusudur. Bunların etkilerinin en aza indirmek ve odanın içi ferah görünebilmesi için fresklerle (res. 40-43) veya sadece beyaz sıvayla (res. 68 ve 70) kaplanırdı.

Doğu Nekropolisindeki, tespiti edilen tek dört odalı olan 1 no.lu kaya mezarı, birtakım belirgin özellikleri olan ayrıcalıklı bir mezardır. Bunlar; tonoz örgülü dromosunda bir adet “yalancı/sahte kapı” ile lahit bulunması ve bu mezarın 1. odadaki arkosoliumun sekili olması ve lahit ile oda girişindeki boyalı yazıtlardır. 1 no.lu kaya mezarında girişin solunda olan 1. odanın arkosoliumlu bölümde yer alan bir ölü yatağı ve onun bir uzun, iki kısa kenarında sekili üç adet arkosoliumlu bölüm yukarıda açıklanmıştı (res. 92). Bu yerler için, üç görüş öne sürülebilir: Birinci görüş, üç sekili arkosoliumun önündeki düz ölü yatağına ait adak nişleri olabilir. İkinci görüş, oda içinde, biri arkosoliumda olmak üzere, toplam üç düz ölü yatağı var ve bu sekili arkosoliumların her biri, bu ölü yataklarına ait adak nişleridir. Üçüncü görüş ise, sekili arkosoliumların küçük ölçülerde olması sebebiyle (düz ölü yataklarının hemen hemen yarısı kadar), buralara ya urnelerin konulması ya da çocuk defini için yapılmış olma ihtimali, zayıf da olsa, bulunmasıdır. Bütün bu görüşlerin içinde en güçlüsü, mevcut alanın adak nişleri olarak kullanılmış olmasıdır. 1 no.lu kaya mezarının tonoz örgülü dromosunda bir adet “sahte/yalancı kapının” bulunması dikkat çekicidir (res. 174).

Kaya mezarları, buluntu açısından değerlendirildiğinde başta pişmiş toprak kandiller (altmış iki adet) olmak üzere, unguentarium (on adet pişmiş toprak ve beş adet cam) ve sikkeler (dört adet) ile çeşitli seramikler, terra kotta heykelcik parçaları, tarihlenebilir buluntular dikkat çekmekle birlikte, ölümlere ait özel takılar, bronz kemer tokalar ve üzerinde ahşap kalıntıları olan çiviler de dikkat çekmektedir.⁵⁸¹ Buluntular, MÖ 2.-1. yüzyıldan, MS 7. yüzyılın başlarına kadar geniş bir yelpazede tarihlenmektedir.⁵⁸² Bunların arasında en erken örnek, 6 no.lu kaya mezarından çıkarılan ve MÖ 2.-1. yüzyıllar arasına ait olan “içe dönük ağızlı kasedir” (kat. no. 31). Ancak diğer buluntular (kat. no. 1-105), genellikle MS 1.-3. yüzyıllar arasına tarihlenirken, MS 5.-7. yüzyıllar arasına olan eserler de yoğun olarak ele geçmiştir.

Tripolis kaya mezarlarının tarihlendirilmesinde, buluntuların ve Anadolu’da tipolojik olarak benzer kaya mezarlarının tarihleri dikkate alınmıştır.⁵⁸³ Bu değerlendirme sayesinde, tipolojik açıdan benzer özelliklerinin bulunması sebebiyle, Tripolis kaya mezarlarının yapım tarihleriyle yakın olduğu anlaşılmaktadır. Bu çerçevede, kaya mezarlarında benzer tarihllemeler yapılması sağlanmış ve bu tarihlendirmeler, buluntular ile birlikte ele alındığında birbirini desteklemektedir. Özellikle kaya mezar düzenlemesi, tonoz cephe ve arkosolium kullanımı Roma Dönemi içinde görülmektedir.⁵⁸⁴ Tripolis kaya mezarlarına oda içi ve cephe düzenlemesine benzer özellikler Sardis ve Blaundos’ta karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan Sardis’dekiler sadece Roma Dönemi’nde yapılan kaya mezarlarını kapsamaktadır (res. 181). Sardis’in kaya mezarları sadece tonozlu cephe mimarisi, [] şeklindeki oda düzeni ve bazı düz ölü yatakları açısından benzer özellikler taşıırken, Blaundos kaya mezarları, tonozlu cephe, [] şeklindeki oda düzeni, oda içinde arkosolium bulunması ve freskler bakımından bezerlik taşımaktadır (res. 179-180). Bu iki kentle Tripolis’in tarihsel anlamda yakın bir ilişki olduğu bilinmektedir. Tripolis, önce Augustus Dönemi’nde (MÖ 27-MS 14) Sardis convectusunda,⁵⁸⁵ ardından Flaviuslar Dönemi’nde (MS 69-96), Güney Phrygia bölgesindeki Apameia

⁵⁸¹ Bkz. kat. no. 1-105.

⁵⁸² bkz. 4. Tripolis Mezarların Tarihlendirilmesi başlığında s. 73-79.

⁵⁸³ Bkz. 4. Tripolis Mezarların Tarihlendirilmesi başlığında s. 79-82.

⁵⁸⁴ Bkz. Tripolis Mezarların Tarihlendirilmesi başlığında s. 79-82.

⁵⁸⁵ Sevin 2013, 186.

Conventusu'nda⁵⁸⁶ yer alırken, Bizans Dönemi'nde ise Sardis'e bağlı bir piskoposluk merkezi olmuştur. Ayrıca, Tripolis'in Sardis'e ve Blaundos'a yol ağlarıyla bağlı olması,⁵⁸⁷ Tripolis'in Roma Dönemi'nde bu iki kentle bir etkileşime girmiş olduğunu desteklemektedir. Dolayısıyla da, bu iki kentteki kaya mezarlarının benzerliklerinin tesadüf olmaması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan Tripolis'deki kaya mezarları ile Blaundos ve Sardes'deki kaya mezarları arasında bazı farklılıklar söz konusudur. Blaundos'daki kaya mezarları birçok yönüyle benzer olmasına rağmen, oda mezarın içindeki orta alanın geniş tutulduğu ve mezar yataklarının adeta bir cep gibi içeriye girmiş şekilde yapılması, Tripolis'den farklı değerlendirilecek özellikler olarak sayılmalıdır. Sardis'de, basit cepheli, sekili oda içi düzenlemesi ve uzun dromos bulunması açısından Sardis'i Tripolis'den ayıran özelliklerdir.

Yukarıdaki iki kentin haricinde, genel olarak, Tripolis kaya mezarlarına yakın örnekler, Phrygia'nın genelinde kaya mezarlarında karşımıza çıkmıştır.⁵⁸⁸ Yazıtlar ışığında, Phrygia/Dokimeion kökenli mezar ustalarının, İsaoria ve Lykaonia gibi uzak bölgelerdeki bazı kaya mezarlarında çalıştıkları gibi,⁵⁸⁹ benzer bir şekilde, bunlardan daha yakın olan Tripolis'de de çalışmış olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Özellikle, kaya tonozlu cephe ve oda içinde arkosolium düzenlemesinin (tekneli ve sekili) Phrygia'nın genelinde dağınık nekropolislerde sık uygulandığı bilinmektedir.⁵⁹⁰ Öte yandan, bir Phrygia karakteristiği olan üçgen cephe-tavan ve khamasorium uygulamalarıyla Tripolis'de hiç karşılaşılmamıştır.

Phrygia bölgesi haricindeki, Lykaonia/Küçük Muhsine Köyü, Dağlık Kilikia'da Korykos, Duruhan, Olba, Elaiussa-Sebaste, Kanytellis, İsaoria bölgesindeki Adrassus, Germanikopolis ve Alahan nekropolislerinde, Kommagene/Dolikhenus Nekropolisinde ve buraya yakın ama Kuzey Suriye'ye dahil bir Seleukos yerleşimi olan Seleukeia Pieria'daki nekropoliste, hem tonoz cephe hem de arkosolium açısından Tripolis kaya mezarlarına benzerliği bakımından biraz öne çıkmaktadır.⁵⁹¹ Pisidia, Paphlagonia ve Kappadokia'daki kaya mezarlarında ise, seyrek ve dağınık haldeki kaya mezarları,

⁵⁸⁶ Habicht 1975, 64.

⁵⁸⁷ Hem Philadelphia, hem de Güney İlçesi yoluyla bağlıdır.

⁵⁸⁸ Bkz. "3.1. Kaya Mezarlar" başlığında s. 42-43, 49, 51, 63 ve 58.

⁵⁸⁹ Doğanay 2009, 338 ve 341.

⁵⁹⁰ Kortanoğlu 2006, 93-116.

⁵⁹¹ Pamir 2006, 105-111; Altunay 2008.

Tripolis örnekleriyle az da olsa paralellik göstermektedir.⁵⁹² Kayalık bölgelerdeki nekropolislerde, mezar çeşitliliği (tapınak veya dekoratif cephe, basit girişli cephe, açıkta tekli arkosolium, khamasorium, hyposorium, hipoje ve kaya ostoteki) son derece fazla iken, Tripolis’de rastlanmamıştır.

1 no.lu kaya mezarda, örgü tonozlu dromosunda bulunan lahit mezar örneği Kibyra⁵⁹³ ve Elaiussa Sebaste’deki⁵⁹⁴ kaya mezarlarının önünde de görülebilmektedir. Buradaki mezarlar, MS 2.-3. yüzyıllar arasında yapılmış olup, tarihleme açısından birbirlerini desteklemektedir.⁵⁹⁵ Yine aynı mezarın 1. odasında, girişin sonunda arkosoliumunda bulunan üç sekili alan ölü kültüyle bağlantılı bir mezar olabilmesi açısından diğerlerine göre farklılık göstermektedir (res. 92). Arkosoliumlu alanda yer alan üç sekili alan, hediye nişleri, urne konulan veya ölen çocukların konulduğu yer olarak düşünülebilir. Blaundos’taki benzer bir örnek için P. Baumeister,⁵⁹⁶ böyle bir düzenlemenin başlarda (İlk mezar grubu olması muhtemeldir.) ölü kültü, ikinci kullanımda ise defin işlemi için gerçekleştirilmiş olabileceğini ileri sürmektedir. Diğer kaya mezarlarında, adak nişlerine rastlanmamıştır.

Kazı sonuçlarında ele geçen önemli bir mimari buluntu da, 1 no.lu kaya mezarının tonoz örtülü dromosun altında, in situ olmayan bir “sahte kapı” (res. 174) bulunmasıdır. Söz konusu buluntu bir adak steli olarak veya Perge’deki⁵⁹⁷ örnekte olduğu gibi işlevsel kapı amaçlı kullanılmış olabilir.

Tripolis nekropolis alanlarında kaya mezarlarından sonra ikinci grubu, her üç nekropoliste ele geçmiş olan ve tamamı travertenden yapılmış lahitler oluşturmaktadır (res. 86, 97-101, 104, 170-172). Traverten taşının bölgede yaygın bulunması ve kolay işlenebilir olması sebebiyle, bölgede çok yoğun kullanılmıştır. Tekli lahitlerin sayısı oldukça fazla olmakla birlikte, grup halinde ve etrafı çevrelenmiş lahitlerin de olduğu görülmektedir. Bunlar, yer yer aile, dernek. vb. gruplar için toplu lahit bahçeleri olduğu gibi (res. 106-109), çoğunlukla serbest duran tekli lahit olarak da kullanılmışlardır. Yer

⁵⁹² 3.1. Kaya Mezarları başlığında Pisidia için s. 40 ve 49; Pahlagonia için s. 39, 42, 44, 54 ve 56; Kappadokia için s. 43-45, 49, 53 ve 59.

⁵⁹³ Düzgün 2013, 272; Şimşek 2013, 37, res. 31.

⁵⁹⁴ Schneider 2008, 150.

⁵⁹⁵ Schneider 2008, 150; Düzgün 2013, 272; Şimşek 2013, 37, res. 31.

⁵⁹⁶ Baumeister 2006, 235.

⁵⁹⁷ Bingöl 2012, 7, res. 19.

yer mezarların manzaraya hakim noktalara konulduğu dikkat çekmektedir. Tamamı sade yapılan traverten lahit teknesinde, iki sağlam lahitin uzun kenarında ikişer yazıt bulunmaktadır. 1 no.lu kaya mezarın dromosunda bulunan yazıtlı lahitin içinden bir adet cam unguentarium parçası ele geçerken, diğer serbest duran yazıtlı lahitin içinden herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Tripolis'in de batı ucunda bulunduğu Lykos Vadisi'nin içinde ve çevresinde benzer örneklerin sık kullanıldığı ve tarihlemenin (MS 2.-3. yüzyıl) örtüştüğü görülmektedir.⁵⁹⁸

Antik Dönem'de mermer yatakları, çevrede çok seyrek karşımıza çıkmaktadır.⁵⁹⁹ Mermer travertene göre, çok daha pahalı ve işlenmesi son derece zor olması sebebiyle, alım gücü yüksek olan insanlar tarafından kullanılmaktaydı. Tripolis'de bugüne kadar sadece bir adet mermer lahit ele geçmiştir.⁶⁰⁰ Dolayısıyla Roma Dönemi'nin zengin mezarlarına ait olan lahitlerin vb. anıtsal mezarların Tripolis'in bir başka yerinde olması güçlü bir olasılıktır. Ancak şu ana kadar tespiti yapılamamıştır. Zengin mezarlarla ilgili bilgiler, kazı geçmişi çok uzun olmayan Tripolis'de ileride yapılacak kazılarla ulaşılabilecektir.

Üçüncü mezar grubu, yüzey araştırmaları sonucunda sadece Batı Nekropolisi'nde görülebilen taş örgülü mezarlardır. Bu mezarlar, kaçak kazılar sonucunda ele geçtiğinden dolayı, mezarlar tamamen talan edilmiştir. Taş örgülü mezarların en yakın örneği, Buldan'daki kazılarda ortaya çıkarılmış⁶⁰¹ ve MS 4.-7. yüzyıllara tarihlenebilmiştir. Buldan örnekleri dışında, özellikle Roma ve Erken Bizans Dönemi'nde Anadolu'nun genelinde sıkça kullanılan bir mezar türü olması sebebiyle emsalleriyle karşılaştırılmış ve tarihlemenin benzer olduğu anlaşılmıştır.⁶⁰²

Tripolis nekropolis alanlarında, yüzey araştırmaları sonucunda karşımıza çıkan son mezar tipi ise, sadece Doğu Nekropolisi'nde bulunan tonoz örgülü mezarlardır. Mezarların yapım ve malzeme kaliteleri son derece düşüktür. Bu iki örnek haricinde benzer bir tonozlu yapı, kent içindeki arkeolojik kazılardan ortaya çıkarılmış olup, farklı

⁵⁹⁸ Bkz. Lykos vadisindeki lahitler için 62-63 ve tarihlemeler için 84.

⁵⁹⁹ Atik-Koçel Erdem2004, 9-20; Yalçın-Gürpınar vd. 2004, 169-177.

⁶⁰⁰ <http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/guney-nekropol> (erişim Tarihi: 05.01.2017).

⁶⁰¹ Şimşek 1994, 457-466; Ceylan 1995, 221-228.

⁶⁰² Bkz. 3.3. Taş Örgülü Mezarlar başlığında s. 64-66 ve tarihleme için s. 83.84

çeşitli tarihlerde, farklı amaçlar için kullanılmış olduğu anlaşılmıştır.⁶⁰³ Bu mezar, diğer iki tonozlu mezarla karşılaştırılarak benzer bir tarihleme yapılmıştır (MS 4.-6. yüzyıl).⁶⁰⁴ Ayrıca, yakın çevrede bu tarz mezarlar Roma ve Erken Bizans Dönemi'nde yaygın olarak kullanılması,⁶⁰⁵ tarihlenme konusunda destek olmuştur. Yukarıda da açıklandığı üzere, bölgede, beş büyük deprem olmuştur.⁶⁰⁶ Son dönem arkeoloji kazıları sonucunda ortaya çıkartılan 3 no.lu tonozlu yapı⁶⁰⁷ için yapılan yorum çerçevesinde, belki de her iki yapı, MS 494 yılındaki depremden sonra yapılmıştır. Zaten mezarın bulunduğu konum, kalitesiz işçilik göstermesi ve Erken Bizans surlarının hemen dışında yer alması bu görüşü desteklemektedir.

Genel bir çerçevede değerlendirildiğinde, Tripolis nekropolis alanlarında kazısı yapılan yedi adet kaya mezarı ile iki lahit mezar sayesinde, Tripolis'deki yüzey araştırması yapılan benzer örneklerle karşılaştırma olanağı bulunmuştur. Çünkü tüm mezarlar kendi kategorileri içinde, birbirlerinin tekrarı gibi görülmektedir. Kazısı yapılanların buluntuları sayesinde de tarihlendirilmesi sağlanmıştır. Bunların dışındaki yukarıda açıklandığı üzere Geç Antik Çağ'da yapıldığı düşünülen tonozlu ve taş örgülü mezarlar, Anadolu'da sıkça rastlanması sebebiyle, emsalleriyle karşılaştırılması sayesinde sonuca katkı yapmıştır.

⁶⁰³ Duman-Baysal 2016, 564-565 res. 2.

⁶⁰⁴ Bkz. 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığında s. 84-86.

⁶⁰⁵ Bkz. 3.4. Tonozlu Mezarlar başlığında s. 84-85.

⁶⁰⁶ Altunel 2000, 316-317.

⁶⁰⁷ Duman-Baysal 2016, 564-565 res. 2.

Sonuç

Çok geniş alana yayılmış olan Tripolis, görkemli yıllarını özellikle MS 2.-3. yüzyıllar arasında yaşamış, zengin bir tarım ve ticaret kentidir.⁶⁰⁸ Böylesine önemli bir kentte oldukça büyük nekropolis alanları bulunmaktadır. Bu alanlara, mevcut topoğrafik yapısından dolayı, suni bir ayırım yapılarak Doğu, Kuzey ve Batı Nekropolisi isimleri verilmiştir. Aslında tüm nekropolisler adeta birbirinin devamı gibi görünmektedir. Bu alanlar içinde, en çok kullanılan, en geniş alana yayılan ve yapılan kazılara göre, ilk kullanılmaya başlanan Doğu Nekropolisi'dir.⁶⁰⁹

Roma Dönemi'nde Tripolis'deki nekropolis alanlarında en çok karşımıza çıkan mezar tipleri, kaya mezarları ve lahitlerdir. Bunların, nekropolis alanı içerisindeki konumlandırılmalarının tesadüf olmadığı anlaşılmaktadır. Çünkü, nekropolis alanlarının tercih edilmesinde, mezarların kent manzaralı olması, kente çok yakın ama kentin hemen dışında yer alması ve muhtemel kötü kokunun kentte yayılmaması için rüzgar yönü gibi bazı etkenlerin ön planda değerlendirildiğine yönelik düşünceler söz konusudur.⁶¹⁰

Bölgelerin jeolojik yapısına göre, birtakım çevresel ve siyasal kültürlerin etkisiyle, kent mezarlarının şekillendiği bilinmektedir. Bu konuyla ilişkili olarak, Tripolis nekropolisinin üzerinde yer aldığı marn adı verilen kayacın son derece kolay şekillenmesiyle kaya mezarları yapılırken, aynı şekilde çevrede traverten yataklarının bol olması, lahitlerin yapımında bu malzemenin kullanılması etkili olmuştur.⁶¹¹

Tripolis'in Sardis ve Blaundos'a olan coğrafi ve siyasi yakınlığının etkileri, en azından kaya mezarlarına yansımış olmalıdır.⁶¹² Phrygia bölgesinde kaya mezarlarının çok yoğun kullanılması, kaya mezar geleneğinin Tripolis'den daha eski ve özellikle bazı benzer özelliklere (tonozlu mezar oda içinde arkosolium, düz ölü yatağı ve tekne mezarların bulunması) sahip olduğu yukarıda açıklanmıştır.⁶¹³ Yine yukarıda söz edildiği üzere, bir Phrygia kenti olan Dokimeion'daki taş ustaların İsauria ve Lykaonia

⁶⁰⁸ Bkz. 1. Tripolis başlığına.

⁶⁰⁹ 6 no.lu kaya mezarından çıkan ve Tripolis'deki şu ana kadar bulunan en erken (MÖ 2.-1. yüzyıllar arasına tarihlenen) buluntu olan "içe dönük ağızlı kase" bulunmuştur, bkz. kat. no. 31.

⁶¹⁰ Benzer nekropolislerden İsauria için bkz. Doğanay 2009, 289; Kommagene için bkz. Ergeç 1995, 182; ayrıca bkz. s. 89-90.

⁶¹¹ Bkz. marn için s. 2, traverten için bkz. s. 2-3.

⁶¹² Bkz. s. 43, 49-51.

⁶¹³ Bkz. s. 106-107.

bölgelerinde çalışmış olmaları sebebiyle,⁶¹⁴ acaba benzer bir durum da “Tripolis için söylenebilir mi?” sorusunu akla getirmektedir. Ancak, Tripolis’de bu konuyla ilgili herhangi bir yazıt çıkmadıkça bu görüş şimdilik olasılıktan öteye gidememektedir.

Sardis ve Blaundos dışında, Anadolu genelinde Roma imparatorluğunun etkin olduğu bölge ve kentlerdeki kaya mezarlarıyla Tripolis’deki kaya mezarlarının benzer yanlarının olduğu görülmektedir. Özellikle Phrygia, İsaoria, Lykaonia, Kappadokia, Kilikia ve Kommagene’deki kaya mezarlarında birçok ortak özelliğin (cephede tonoz, oda içi düzenlemesi, arkosolium) Tripolis’deki nekropolislerde de kullanıldığı tespit edilmiştir.⁶¹⁵ Öte yandan Lykia, Urartu ve Karia bölgesindeki kaya mezarlarının birçok yönden Tripolis örnekleriyle oldukça farklı olduğu anlaşılmıştır.⁶¹⁶

Arkosoliumlu mezar, tüm kaya mezarlarında standart olması bakımından Anadolu’daki hiçbir kaya mezarında Tripolis’deki kadar çok karşımıza çıkmamaktadır. Kaya mezarlarında, cephedeki kaya ve örgü tonoz açıklığı ile oda içindeki arkosolium, Tripolis nekropolislerinin adeta karakteristik bir özelliği gibidir. Bu yönleriyle, Anadolu’daki başka hiçbir nekropoliste, bu kadar homojen bir görünüm bulunmamaktadır. Her iki özellik zaten Hellenistik Dönem’in ortalarından itibaren (en erken kullanımı MÖ 2.-1. yüzyıllar arasına tarihlenen 6 no.lu kaya mezarından dolayı), Roma İmparatorluk Dönemi’ne kadar yoğun bir şekilde yapılmış ve Geç Antik Çağ’da da tekrar kullanılmıştır. Yukarıda açıklandığı üzere Tripolis’in en erken dönemi, yazıtlarda MÖ 3. yüzyıl olarak geçmektedir.⁶¹⁷ Tripolis’de bu tarihi destekleyecek Hellenistik Dönem buluntuları da ele geçmiştir.⁶¹⁸ Tüm bunlar Tripolis’in Hellenistik Dönem’den itibaren buradaki varlığını işaret etmektedir.

Sekili (klineli) alanlar yerine, zeminle paralel, bazen biraz daha aşağıda olan düz ölü yataklarının kullanılması, kaya yapısının kırılganlığından ileri gelmektedir. Ölü yataklarının çok fazla düzgün olmaması, ele geçen çivilerden dolayı, en azından bazı

⁶¹⁴ Haspels 1971; Kortanoğlu 2006.

⁶¹⁵ Bkz. s. 69-60 ve 106-108.

⁶¹⁶ İşkan-Çevik 2001, 171; Çevik 2000a; Çevik 2003b, 213-250.

⁶¹⁷ Jones 1971, 42-43.

⁶¹⁸ Kazı için bkz. Erdoğan 2011, 330, res. 4; yüzey araştırması için bkz. Erdem 2003, 380-388; 6 no.lu kaya mezarındaki içe dönük ağızlı kase için kat. no. 31 ve s. 97-98.

kaya mezarlarında ölünün ahşap bir sedir, tabutun içine veya bir platform üzerine konulduğunu düşündürmektedir.⁶¹⁹

Tripolis nekropollerinde yer alan mezarlarda ölü kültüne ilişkin beş farklı düzenleme görülmektedir: Bunlardan birincisi, 1. no.lu kaya mezar içerisindeki 1. odanın arkosoliumunda bulunan üç küçük sekili alandır. İkincisi uygulama, yine aynı mezarın dromosunda, lahitin önünde bulunan çukurun muhtemelen libasyon amaçlı kullanılmış olmasıdır. Üçüncüsü ise, aynı mezar dromosunda sahte kapının uygulamasıdır. Mezarlarda bulunan çok sayıda ele geçen ölü hediyesi ölü kültüne ilişkin dördüncü uygulamayı göstermektedir. Sonuncu uygulama ise, 1. no.lu mezar ön odasında (res. 89-90) ve M63 no.lu mezar odasının tavanındaki bulunan çiçek süslemeli fresklerdir (res. 43). Bu freskler, Anadolu'da sıkça rastlanan ölüye öteki dünyada cennetin var olduğu inancını ortaya koymaktadır.

Bazı mezarlarda kandillerin konulması için nişler yapılmıştır. Nişlerin yapılmadığı durumlarda ölü hediyesi, kandil ve unguentarium gibi nesnelerin ölü yataklarının geniş yapılması sebebiyle, buralara bırakılmış olmalıdır. Nitekim, 8 no.lu mezarında in situ olarak bulunan kandiller bunu ispatlamaktadır (res. 33 ve kat. no. 36, 39 ve 42). Bazı mezarlarda ele geçen kemer tokaların varlığı, ölülerin bir kıyafetle gömülmüş olabileceğini göstermektedir.⁶²⁰ Diğer yandan, kazılar sonrasında ele geçen ve takılar ve vb malzemeler kişilerin özel eşyalarıyla birlikte gömüldüklerinin bir başka kanıtıdır.

Mezarların ve mezar odalarının girişinde aşağıda ve yukarıda bulunan yuvarlak delikler, buralarda açılıp kapanan kapıların kullanıldığını göstermektedir (res. 84). Bu kapıların varlığı, mezarların tek bir kullanım için yapılmadığını, yeni definlerde tekrar kullanıldığı ispatlamaktadır. Diğer yandan mezar odaları içerisinde ele geçen buluntularında farklı tarihlere ait olması, farklı kullanımların bir diğer kanıtıdır. Genel olarak bakıldığında buluntular MÖ 2.-1. yüzyıldan başlayarak, MS 7. yüzyıla kadar değişen zaman aralığına sahiptir.

⁶¹⁹ Kurtz - Boardman 1971, 164, 216-217; Akkemik-Metin 2011, 105-114; Ayrıca bkz. Baughan 2010, 285; Ergeç 1995, 87, 159; Kasapoğlu 2007, 492. res. 35, Çiz.5.

⁶²⁰ Bkz. Katalog bölümüne.

Tripolis kaya mezarlarında ikiden sekize kadar çoklu gömü yapıldı. Bu şekilde olanların aile mezarları olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Diğer yandan, bazı kaya mezarlarının meslek kuruluşu veya grup gibi bir birliğe ait olabilecek mezarlar da görülür. Bunun en iyi örneği, özellikle gladyatörlerin defnedildiği düşünülen 8 no.lu kaya mezarında (üzerinde gladyatör betimli kandillerin bulunması ve toplu defin yapılması) görülebilmektedir. Bu mezarın bir gladyatör mezarı olabileceğini gösteren kanıt Kıbyra'dan çıkmıştır.⁶²¹ Buradaki bir kaya mezarının içinde gladyatör betimli kandil ile striglisin beraber çıkması, 8 no.lu kaya mezarında olası bir gladyatör mezarı olabileceğini düşündürmektedir.

Tripolis kaya mezar düzenlemesinin ve mezarların mimari durumlarının bu kadar standart bir görünüm sergilemesi, yani adeta tek elden çıkmış gibi yapılması, kentte nekropolis alanlarını tek elden düzenleyen ve bunu yöneten devlet kontrolünde bir kuruluşun olabileceğini göstermektedir. Kaya mezarları, yumuşak kaya yapısına sahip olan topoğrafyanın kolay kazılması, en çok tercih edilen mezar türü olmasını sağlamıştır. Öte yandan bu yumuşak kayanın yüzünden kaya üzerinde herhangi bir kazıma süsleme yapılamamıştır.

Kaya mezarlarından sonra en yoğun kullanılan traverten lahitler, traverten yataklarının bol ve kolay işlenebilmesi ve bu sebeple maliyetinin düşük olması sebebiyle çevrede çok tercih edildiği anlaşılmaktadır. Ele geçen lahitlerin yazıt ve buluntuları ile başka yerlerdeki (Lykos Vadisi'ndeki kentler)⁶²², benzer örneklerden yola çıkılarak, Tripolis lahitlerinin MS 2.-3. yüzyıllarda yapıldığı anlaşılmaktadır.⁶²³ Zaten bu tarihler, Tripolis'in görkemli dönemlerini kapsamaktadır.⁶²⁴ Tripolis'deki lahitlerde, tıpkı kaya mezarlarındaki gibi tekrar kullanılmış olma ihtimalleri yüksektir. Zaten Geç Antik Çağ buluntuların mezarlara konulması, pagan geleneğin hala devam ettiğini sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tripolis Nekropolis alanları içinde karşımıza çıkan üçüncü grup, taş örgülü mezarlardır (res. 164-169). Bu mezarların benzer örnekleri, Buldan ilçesindeki

⁶²¹ Metin 2012, 118, 130.

⁶²² Hierapolis için Şimşek 1997, 19-24; Laodikeia için Şimşek 2013a 440; Attouda için Şimşek 2002a 239; Trapezopolis için Şimşek 2002b, 7, 15, 27; Eumenia için Şimşek 2011, 18; Kolossai için Duman-Konakçı 2006, 91 ve bunun dışında Magnesia ad Maiandros için, Koçak 2013, 45 ve 49.

⁶²³ Bkz. 4. Tripolis Mezarlarının Tarihlenmesi başlığında s. 82-83.

⁶²⁴ Erdoğan 2012, 306; Duman 2013, 182; Sevin 2013, 188.

kazılarında ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan mezarlardaki buluntular, bu mezarların MS 4.-7. yüzyıllarda kullanıldıklarını ve bölgede Hristiyanlık dininin hakim olmasına rağmen, ele geçen ölü hediyelerinden dolayı, yöre halkının pagan geleneğini hala sürdürdüklerini gösterir.⁶²⁵ Dolayısıyla, bu görüş, Tripolis'deki taş örgülü mezarlar içinde benzer şekilde yorumlanabilir. Taş örgülü mezarları Geç Antik Çağ'da yapıldığını gösteren bir başka kanıt da, bu mezarlarda kullanılan traverten lahit parçalarıdır. Yukarıda da açıklandığı üzere, Tripolis nekropolisi içerisinde yer alan lahitler, Roma Dönemi içinde yapılmıştır.⁶²⁶ Tripolis MS 400'lerde etrafının surla çevrilmiş olması,⁶²⁷ taş örgülü olarak yapılan bu mezarların, söz konusu surun dışında kalması, yukarıdaki tarihlendirmeyi güçlendirmektedir.

Tripolis nekropolis alanları içinde karşımıza çıkan dördüncü ve son mezar tipi olan tonoz örgülü mezarların (MS 5. yüzyıl sonu) (res. 110-114), benzer örneklerine yakın çevrede sıkça rastlanmaktadır.⁶²⁸ Mezarların kullanım tarihleri çerçevesinde, Geç Antik Çağ'da, kent halkı kaya mezarlarının tekrar kullanımı yanı sıra, ölülerini taş örgülü ve tonozlu mezarlara da gömmüşlerdir. Tonoz örgülü mezarlarında Bizans suru dışında yapılmış olması, taş örgülü mezarlardaki gibi, bunlarında Geç Antik Çağ'da da kullanılmış oldukları düşüncesini güçlendirmektedir.

Tripolis kaya mezarlarından ele geçen buluntulardan olan en yoğun grubu kandiller oluşturmaktadır ve bunlar MS 1.-7. yüzyıllar arasında geniş bir tarih aralığındadır.⁶²⁹ MS 7. yüzyıldan sonra, kandillerin ele geçmemiş olması üç şekilde açıklanabilir: Birincisi, MS 7. yüzyıldan sonra mumun yaygınlaşmasıdır.⁶³⁰ İkincisi ise, Roma İmparatoru Focas (MS 602-610) Dönemi'nde kenti yerle bir eden büyük bir depremin olmasıdır.⁶³¹ Üçüncüsü, Tripolis'de yürütülen kazı sonuçlarına göre,⁶³² MS 7.

⁶²⁵ Şimşek 1994, 457-466; Ceylan 1995, 159-170.

⁶²⁶ Bkz. s. 82-83.

⁶²⁷ Duman 2013, 189.

⁶²⁸ Şimşek 2002b, 8-9.

⁶²⁹ Bkz. Buluntular Katalog'una.

⁶³⁰ Çokay 2000, 26.

⁶³¹ Altunel 2000, 316-317; Tripolis'e yakın komşu olan Laodikeia'da, 10 yıllık kazılar sonucunda, İmparator Focas (M.S. 602-610) Dönemi'nde meydana gelen büyük deprem sonrasında kentin terk edildiğini göstermiştir.

⁶³² Duman 2015, 230. B. Duman'a göre, Tripolis'de söz konusu evreyi işaret eden en önemli veriyi sikkeler oluşturmaktadır. Günümüze kadar gerçekleştirilen kazılarda ele geçen sikkelerin tarihleri MS 2. yüzyıldan itibaren, belli aralıklarla İmparator Phokas Dönemi'ne (MS 602-610) kadar devam etmiştir. MS 610'dan sonra ise, yaklaşık 30 yıllık bir boşluk ve arkasından gelen sadece iki adet II. Constans

yüzyılın ilk çeyreğinde Tripolis’de etkili olan Sasani akınlarının kenti yıkmış olması ve arkeolojik malzemeler ışığında, MS 7. yüzyılın ortalarından itibaren Tripolis iyice zayıflamasıdır.⁶³³

Doğu Nekropolisi’ndeki kazılar sonucunda ele geçen sikkelerin hem net tarih vermesi, hem de ölü gömme geleneği açısından Kharon’a verilmek için mezara konulması önemlidir.⁶³⁴ 6 no.lu kaya mezarında ele geçen iki adet sikkenin (kat 71-72), tarihlendirilmesi bakımından önemlidir. Her ikisinin de Geç Antik Çağ’dan kalması, MS 6. yüzyılın ikinci yarısında bile, halkın içinde, hala pagan inancına sahip bir kesimin var olduğunu ispatlamaktadır. Benzer bir durum, Tripolis’e yakın Buldan ilçesindeki taş örgülü mezarlarda⁶³⁵ ve Tripolis yakınındaki Laodikeia’daki mezarlarda, karşımıza çıkmıştır.⁶³⁶

Sonuç olarak, Tripolis nekropolis alanları konumu ve düzenlemesi açısından özel bir yere sahiptir. Kentin görkemli dönemi olan MS 2.-3. yüzyıllar arasında kaya mezarlarına ve lahitlere yoğun definler yapılmıştır. Bu mezarların tekrar kullanımlarıyla, MS 7. yüzyıl başlarındaki depreme ve hemen sonrasındaki Sasani akınlarına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır. Geç Antik Çağda ise, kaya mezar ve lahitlerin tekrar kullanılmalarının yanında, insanların taş örgülü ve tonozlu mezarları da kullandığı görülmektedir. Tripolis nekropolisleri, mezar mimarisi, ölü gömme gelenekleri ve mezar hediyeleri bakımından Roma Dönemi’nde, Anadolu’da karşımıza çıkan benzer özellikleri yansıtmaktadır. Roma Dönemi’nin karakteristik özellikleri olan tonoz cephenin ve mezar odası içindeki arkosoliumun hemen hemen tüm mezarlarda kullanıldığı görülmektedir. Karakteristik Roma Dönemi etkileri ile Tripolis’in kaya yapısı, kent halkının ne tip mezar yapmaları gerektiği konusunda yönlendirici olmuştur. Dolayısıyla bu çerçevede yerel kültürel etkilerin çok yaşanmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan, Urartu, Lykia (Tlos ve Pınara’daki kaya mezarı içindeki arkosolium hariç) ve Karia kaya mezarlarıyla, herhangi bir etkileşim içinde olmadığı anlaşılmaktadır. Ancak

sikkesi Sasani akınları ardından kentte birkaç on yıl daha yaşandığını gösteren buluntulardır. M.S. 641-668 arasına tarihlenen II. Constans sikkelerinin ardından yaklaşık 2 m.lik dolgu toprak tabakası tamamen arkeolojik materyalden yoksun olarak görülmektedir.

⁶³³ Duman 2013, 195-196.

⁶³⁴ Stevens 1991, 215-229.

⁶³⁵ Ceylan 1995, 223.

⁶³⁶ Benzer örnekler Laodikeia’da sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bkz. Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, Kat: 1226, 1215, 1218-1219 ve 1374.

nekropolis düzenleme açısından Myra, Tlos ve Limyra gibi Lykia kent nekropolisleri topoğrafik durumlarından dolayı Tripolis'i anımsatmaktadır. Benzer düzenlemeler, Hierapolis, Anemurium, Anazarbos, ve Perge gibi kentlerde de karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomisi tarım ve ticarete dayalı Tripolis'de, zengin insanların yaptırmış oldukları anıtsal mezarlara (Kentin güneyinde tesadüfen bulunan mermer lahit hariç)⁶³⁷ en azından şimdilik rastlanmamış olması, biraz şaşırtmakla birlikte, ilerleyen dönemlerde bu türden eserlerin kazılarda bulunma ihtimali bulunmaktadır. Ancak mevcut marnlı kaya yapısından dolayı, tapınak şeklinde anıtsal kaya mezarlarının olmayacağı kesin görünmektedir.

⁶³⁷ Bu lahitin orijinal yerinde olup olmadığı tartışmalıdır. Konu hakkında A. Erdoğan'a teşekkür ederim.

KAYNAKLAR⁶³⁸

Antik Kaynaklar

Herodotos	Herodotos, <i>Histories</i> - Herodotos, <i>Herodot Tarihi</i> (Çev. M. Ökmen), 1991, İstanbul.
Hierokles	Hierokles, <i>Synekdemos</i> - Hieroclis, <i>Synekdemos</i> , (İng. Ed. Th. Mommsen), 1866, Berolini,
Plinius	Plinius, <i>Naturalis Historia</i> - Pliny the Elder, <i>The Natural History</i> , (İng. Ed. J. Bostock, M. D., F. R. S. H. T. Riley, Esq., B.A.), 1855, London,
Plutharkhos	Plutarkhos, <i>Aristides</i> - Plutarch, <i>Plutarch's Lives</i> , (İng. Ed. B. Perrin), 1920, London,
Ptolemaios	Ptolemaios Ptolemaios, <i>Geographikes Hyphegeeseos</i> (Geographika) (İng. Ed. C.F.A. Nobbe), 1843. Lipsiae.
Strabon	Strabon, <i>Geographika: XII-XIII-XIV</i> - Strabon, <i>Antik Anadolu Coğrafyası</i> , (Çev. A. Pekman), 1993, İstanbul.

Modern Kaynaklar

Abbasoğlu 1987	H. Abbasoğlu, “1986 Yılı Termessos Yüzey Araştırmaları”, <i>AST</i> 5, 1, 213-230.
Abbasoğlu 2000a	H. Abbasoğlu, “Perge Kazıları”, <i>Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi</i> , (Ed. O. Belli), 241-247, Ankara.

⁶³⁸ Modern kaynak kısaltmalarında Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün belirlediği liste dikkate alınmıştır. http://www.dainst.org/documents/10180/70593/02_Abbreviations+for+Journals_quer.pdf/a82958d5-e5e9-4696-8e1b-c53b5954f52a (erişim tarihi: 01.05.2017)

- Abbasoğlu 2000b H. Abbasoğlu, “Side Kazıları”, *Türkiye Arkeolojisi ve İstanbul Üniversitesi*, (Ed. O. Belli), 235-240, Ankara.
- Abbasoğlu-Martini 1999 H. Abbasoğlu-W. Martini, “Perge Akropolis 1997 Yılında Yapılan Çalışmalar”, *KST* 20, 2, 179-194.
- Adam 1994 J. P. Adam, *Roman Buildings, Materials and Techniques*, London.
- Akçay 2011 T. Akçay, “Olba’da Hristiyan Mezarlar”, *Seleucia* 1, 133-146.
- Akçay 2012 T. Akçay, “Olba Mezarlık Alanları”, *Seleucia* 1, 77-104.
- Akçay 2016 T. Akçay, *Olba’da Ölü Kültü*, (Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.
- Akçay-Erdem 2016 T. Akçay-B. Erdem, “Doğu Dağlık Cilicia Mezarları, Olba’dan Yeni Mezar Tipleri ve Terminoloji Önerileri”, *Seleucia* 6, 261-286.
- Akkemik-Metin 2011 Ü. Akkemik- M. Metin, “Ankara-Nallıhan-Çayırhan Juliopolis Nekropolü’nün Tabutlarında Kullanılan Ağaçların Cins / Tür Teşhisleri”, *Journal of the Faculty of Forestry*, 61, 2, 105-114.
- Al-Muheisen 2008 Z. Al-Muheisen, “Archeological Excavations At The Yasileh Site In Northern Jordan”, *Syria*, 315-337.
- Altunay 2008 B. Altunay, *Seleukeia Pieria Doğu Nekropolü*, (Mustafa Kemal Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans Tezi), Hatay.
- Anderson-Stajanovic 1987 V. R. Anderson-Stajavonic, “The Chronology and Function of Ceramic Unguentaria”, *AJA* 91, 105-122.

- Aşkın 2012 E. Aşkın, *Dağlık Kilikia'daki Korykos Antik Kentinin Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Kentleşme Süreci*, (Mersin Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Mersin.
- Atik-Erdem 2002 N. Atik-Z.K. Erdem, “Tüba-Tüksek Buldan (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter Çalışması, 2002 Yılı Raporu”, *Buldan Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları* 1, 2, (Ed. F. Arman-T. Taş), 2-16, Ankara.
- Atik-Erdem 2003 N. Atik-Z.K. Erdem, “Tüba-Tüksek Buldan (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanter Çalışması”, *Buldan Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları* 2, 2, (Ed. F. Arman-T. Taş), 2-16, Ankara.
- Atik-Erdem 2004 N. Atik-Z.K. Erdem, Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri 2001-2003 Yılı Saptamalarının Değerlendirilmesi”, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 2, 9-39.
- Atunel 2000 E. Atunel, “Hierapolis ve yakın çevresinde tarihsel deprem aktivitesi”, *Ricerche Archeologiche Turche Nella Valle Del Lykos Lykos vadisi Türk Arkeoloji Araştırmaları*, (Ed. F. D'Andria-F. Silvestrelli), 229-325, Lecce.
- Aydan-Kumsar 2005 Ö. Aydan-H. Kumsar, “2003 Buldan depremlerinin özellikleri ve hasar gören Yenice (Denizli) Roma yeraltı mezarlarına ilişkin bir değerlendirme”, *Mühendislik Jeolojisi Bülteni (Bulletin of Engineering Geology)* 20, 61-73.
- Aydinoğlu 2012 Ü. Aydınoğlu, “Kanytella Nekropolisi: Yeni Buluntular Işığında Bir Değerlendirme”, *Adalya* 15, 129-158.
- Aydinoğlu 2015 Ü. Aydınoğlu, “Kanytellis Mezarları”, *Nekropolisleri*, *Kanytellis (Kanlıdivane) Dağlık*

- Kilikia’da Bir Kırsal Yerleşimin Arkeolojisi*, (Ed. Ü. Aydınoğlu), 33-78, İstanbul.
- Bahadır 2011 G. Bahadır, “Anadolu’da Bizans-Sasani Etkileşimi (IV-VII. yüzyıllar)”, *Turkish Studies* 6, 1, 707-726.
- Bailey 1963 D.M. Bailey, *Greek and Roman Pottery Lamps*, London.
- Bailey 1963 D.M. Bailey, ‘Lamps in the Victoria and Albert Museum’, *OpAth* 6, 1-83.
- Bailey 1975 D.M. Bainley, *Greek, Hellenistic, and Early Roman Pottery Lamps, A Catalogue of the Lamps in the British Museum* 1, London.
- Bailey1980 D.M. Bainley, *Roman Lamps made in Italy A Catalogue of the Lamps in the British Museum*, 2, London.
- Bailey 1988 D.M. Bainley, *Roman Provincial Lamps, A Catalogue of the Lamps in the British Museum* 3, London.
- Başaran 2006 C. Başaran “Parion: Karanlıktan Gün Işığına”, *Anadolu Arkeolojisine Katkılar* 65. *Yaşında Abdullah Yaylalı’ya Sunulan Yazılar*, (Ed. T. Takaoğlu), 185-200, İstanbul.
- Başer 1990 S. S. Başer, “1988-1989 Yılları Kibyra Kurtarma Kazıları”, *MKKS* 1, 235-260.
- Baughan 2010 E. Baughan, “Lidya Gümü Gelenekleri”, *Lidyalılar ve Dünyaları*, (Ed. N. D. Cahill), 273-304, İstanbul.
- Baumeister 2006 P. Baumeister, “Die Nekropolen von Blaundos. Typologie Ausgestaltung und Kunsthistorische Einordnung”, *Blaundos, Berichte zur Erforschung einer Kleinstadt im Lydisch-Phrygischen Grenzgebiet*, *İstForsch* 48, 222-261, Tübingen.

- Baysal-Elton 2014 E. L. Baysal-H. Elton, "A Tomb With a View: The Rock-cut Cemetery at Alahan in Isauria, *Adalya* 17, 181-208.
- Berber 2015 S. Berber, *Isparta İli Keçiborlu İlçesi ve Çevresi Kaya Mezarları*, (Süleyman Demirel Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Isparta.
- Berlin 1999 A. Berlin, "Studies in Hellenistic İlion: The Lower City. Stratified Assemblages and Chronology", *StTroica* 9, 73-157.
- Bingöl 2012 O. Bingöl, "İki Dünya Arasındaki Kapı Tümülüslerine İlişkin Bir Anımsatma", *Anadolu/Anatolia* 38, 1-16.
- Borchhardt 1999 J. Borchhardt, (Çev. G. Yümer), *Limyra Zemuri Taşları*, İstanbul.
- Boyd 1978 T.D. Boyd, "The Arch and Vault in Greek Architecture", *AJA* 82, 1, 83-100.
- Boyd 1998 Y. Boysal, "1996 Yılı Stratonikeia Çalışmaları", *KST* 19, 2, 153-160.
- Broneer 1930 O. Broneer, *Corinth Terracotta Lamps*, *Corinth* 4, 2.
- Brown 1942 D. F. Brown, "The Arcuated Lintel and Its Symbolic Interpretation in Late Antique Art", *AJA* 46, 389-399.
- Butler 1922 H. C. Butler, *The Excavations 1910-1914, Sardis* 1, 1, Leiden.
- Ceylan 1995 A. Ceylan, Tripolis Sütunlu caddesinde Yapılan Kazı ve Temizlik Çalışmaları", *MKKS* 5, 159-170.
- Civelek 2001 A. Civelek, *Tralleis Nekropolisi Işığında Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, (Ege Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), İzmir.

- Civelek 2004 A. Civelek, "Phokaia 2004 Hellenistik Dönem Seramiği Üzerine Gözlemler", *Olba* 19, 123-135.
- Civelek 2007 A. Civelek, "Roma Cenaze Törenleri ve Gömme Gelenekleri", *Arkeoloji ve Sanat* 124, 71-80.
- Cohen 1995 M. G. Cohen, *The Hellenistic Settlements in Europe, the Islands, and Asia Minor*, Los Angeles.
- Cormack 1997 S. Cormack, "Funerary Monuments and Mortuary Practise in Roman Asia Minor", *The Early Roman Empire in the East*, (Ed. S. Alcock), 137-156, Oxford.
- Corselas 2013 M. Parada López de Corselas, "The Arcuated Lintel and the "Serlian Motif". *SOMA 12 Identity and Connectivity: Proceedings of the 16th Symposium on Mediterranean Archaeology, Florence, Italy, 1-3 March 2012*, (Ed. L. Bombardieri- A. D'Agostino-G. Guarducci-V. Orsi-S. Valentini), 479-486, Oxford,
- Çakmaklı 2012 Ö. D. Çakmaklı, *Karia Bölgesi Roma Dönemi Cam Kap Tipolojisi*, (Ankara Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Çelgin 1990 A. V. Çelgin, *Termessos Kenti Nekropol'leri*, (İstanbul Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul.
- Çelgin 1994 A. V. Çelgin, "Termessos Ve Çevresinde Nekropol ve Epigrafya Araştırmaları: 1975-1991 Yılları Arasında Yapılan Çalışmaların Toplu Sonuçlarına Kısa Bir Bakış", *AnadoluAraş* 13, 153-177.
- Çevik 2000a N. Çevik, *Urartu Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Ankara.

- Çevik 2000b N. Çevik, “Melas Vadisi’nde Arkeolojik Gözlemler ve Yeni Bulgular”, *Adalya* 4, 91-114.
- Çevik 2003a N. Çevik, “New Rock-Cut Tombs at Etenna and the Rock-Cut Tomb Tradition in Southern Anatolia”, *AnSt* 53, 97-116.
- Çevik 2003b N. Çevik, “Anadolu Kaya Mimarlığı Örneklerinin Karşılaştırılması ve Kùltürlerarası Etkileşim Olgusunun Yeniden irdelenmesi”, *Olba* 8 (Özel Sayı), 213-250.
- Çevik 2005 N. Çevik, “New Finds from Neapolis Regarding the Cult of Dead”, *Adalya* 8, 121-133.
- Çevik 2015 N. Çevik, *Lykia Kitabı*, İstanbul.
- Çevik-Varkıvanç-Akyürek 2005 N. Çevik-B. Varkıvanç-E. Akyürek, “Trebenna Tarihi, Arkeolojisi ve Doğası/ Trebenna. Its History, Archaeology and Natural Environment”, *Adalya Supplement* 1, 53-80.
- Çokay 1996 Ş. S. Çokay, *Antik Çağda Aydınlatma Araçları ve Perge Pişmiş Toprak Kandilleri*, (İstanbul Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.
- Çokay 2000 S. Çokay, *Antik Çağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul.
- Dağlı 2008 G. Dağlı, *Hadrianoupolis Surları Kurtarma Kazısında Bulunan Roma ve Bizans Dönemi Kandilleri*, (Dokuz Eylül Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İzmir.
- Davidson 1952 G.R. Davidson, *The Minor Objects, Corinth* 12.
- Dedeoğlu 1990 H. Dedeoğlu, “Lydia’da Bir Tümölüs Kazısı” *MKKS* 1, 119-150.

- Demirer 2013 Ü. Demirer, *Kibyra Metal Buluntuları*, (Akdeniz Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Antalya.
- Doğanay 2009 O. Doğanay, *İsauria Bölgesi Kaya Mezarları ve Ölü Gömme Gelenekleri*, Konya.
- Dökü 2008 E. Dökü, *Paphlagonia Bölgesi Kaya Mezarları ve Kaya Tapınakları*, (Akdeniz Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Antalya.
- Dörner 1939 F. K. Dörner, “Forschungen in Kommagene”, *IstForsch* 10, 17-29.
- Duman 2010 B. Duman, *Laodikeia Hellenistik ve Roma Dönemi Seramiği*, (Selçuk Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Konya.
- Duman 2013 B. Duman, “Son Arkeolojik Araştırmalar Yeni Bulgular Işığında Tripolis ad Maeandrum”, *Cedrus* 1, 179-200.
- Duman-Baysal 2014a B. Duman- H. H. Baysal, “ Tripolis Antik Kenti 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *KST* 35, 111-333.
- Duman-Baysal 2014b B. Duman-H.H. Baysal, “Tripolis 2. Sezon Kazı ve Restorasyon Raporu: 2013”, *KST* 36, 2, 633-650.
- Duman 2014c B. Duman, “Menderes Tripolisi’ndeki Arkeolojik Keşifler”, *Denizli (Özel Sayı)* 38, 39-51.
- Duman 2015 B. Duman, “Tripolis’deki Geç Bizans Kalesi”, *Mustafa Büyükkolancı’ya Armağan*, (Ed. C. Şimşek-B. Duman-E. Konakçı), 229-246, İstanbul.
- Duman-Baysal 2016 B. Duman-H.H. Baysal, “Tripolis ad Maeandrum 2014 Yılı Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları”, *KST* 37, 1, 563-584.
- Duman-Konakçı 2006 B. Duman-E. Konakçı, “Kolossai: Höyük, Kalıntı ve Buluntuları”, *ADerg* 8, 79-106.

- Durugönül-Ozaner 1993 S. Durugönül-F. S. Ozaner, "Adamkayalar (Kilikya) Kabartmalarının Arkeolojik ve Morfolojik Değerlendirmesi ve Korumasına İlişkin Öneriler", *AST* 9, 527-546.
- Durugönül 2015 S. Durugönül, "Kanytellis Kaya Kabartmaları", *Kanytellis (Kanlıdivane) Dağlık Kilikia'da Bir Kırsal Yerleşimin Arkeolojisi*, (Ed. Ümit Aydınoglu), 103-112, İstanbul,
- Durukan 2001 M. Durukan, *Dağlık Kilikia Mezarları ve Ölü Kültü*, (Ege Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), İzmir.
- Durukan 2003 M. Durukan, "Olba/Diocaesarea'daki Piramit çatılı Mezar Anıtının Tarihlenmesi Üzerine Yeni Bir Görüş", *Olba* 7, 219-238.
- Durukan 2005 M. Durukan, "Monumental Tomb Forms in the Olba Region", *AnSt* 55, 107-126.
- Durukan 2012 M. Durukan, *Kappadokia'da, Argaios Dağı Çevresinde Hellenistik-Roma Dönemi Mezarları ve Ölü Kültü*, İstanbul.
- Durukan-Körsulu 2007 Durukan, M.– H. Körsulu, H. "Hellenistik Dönem Seramikleri", *Dağlık Kilikia'da Bir Antik Kent Kazısının Sonuçları Nagidos, Adalya Ek Yayın Dizisi* 6, (Ed. S. Durugönül), 155–228.
- Düzgün 2013 T. Düzgün, "Kıbyra Nekropolü ve Ölü Gömme Gelenekleri", *Pisidia Araştırmaları I, Sempozyum Bildiri Kitabı*, (05-06-2012), (Ed. B. Hürmüzlü-M. Fırat- A. Gerçek), 271-284, Isparta.
- Ekinci-Özüdoğru 2007 H. A. Ekinci- Ş. Özüdoğru, "Kıbyra Kazı Çalışmaları 2006", *Anmed* 5 (Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri), 22-28.
- Edwards 1975 G. R. Edwards, *Corinthian Hellenistic Pottery Corinth* 7, 3, Princeton, New Jersey.

- Erarslan 2003 F. Erarslan, “Perre Antik Kenti Nekropol Alanı Kaya Mezarları Kurtarma Kazısı”, *MKKS* 12, 129-136.
- Erdem 2003 A. K. Erdem “Tripolis (Yenicekent/ Buldan-Denizli) Antik Kenti Çanak Çömlekleri”, *III. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu Bildiriler Kitabı, III. International Eskişehir Terra Cotta Symposium Proceedings Books*, (16-30 Haziran), 380 – 388, Eskişehir.
- Erdoğan-Çörtük 2009 A. Erdoğan-U. Çörtük, “Tripolis Kazısı 2007 Çalışmaları”, *KST* 30, 4, 107-138.
- Erdoğan 2011 A. Erdoğan, “Tripolis 2008 - 2009 Yılı Kazıları”, *KST* 32, 3, 328-347.
- Erdoğan-Aktaş 2011 A. Erdoğan-R. Aktaş, “Tripolis Doğu Nekropolis Kazı Çalışmaları” *ADerg* 16, 1-82.
- Erdoğan 2012 A. Erdoğan, “Tripolis”, *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, (Ed.A. Çilingiroğlu-G. Polat-Z. Mercangöz), 314-332, İzmir.
- Ergeç 1995 R. Ergeç, *Güney Kommagene Bölgesindeki Antik Dönem Nekropol ve Mezarları*, (Selçuk Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Konya.
- Ergeç 2001 R. Ergeç, “Anazarbus Antik Kenti ve Nekropolü”, *La Cilicia: Espaces et Pouvoirs Locaux* (2e millénaire av. J.-C. - 4e siècle ap. J.-C.) Actes de la Table ronde internationale d'Istanbul 2-5 Novembre 1999, *Varia Anatolica* 13, (Ed. E. Jean-A. M. Dinçol-S. Durugönül), 389-410, Paris.
- Ergeç 2003 R. Ergeç, “Nekropolen und Gräber in der südlichen Kommagene”, *AMS* 47, 27-49.
- Ergürer 2012 H. E. Ergürer, *Parion Roma Dönemi Seramiği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum.

- Erten 2005 E. Erten, “Mersin, Silifke, Olba Yüzey Araştırması-2003”, *AST* 22, 2, 11-22.
- Er-Söğüt 2005 Y. Er-B. Söğüt, “Dağlık Kilikia’da Olba-Diocaesarea Nekropollerindeki Kaya Mezarları”, *TED* 5, 97-110.
- Filgels 2001 A. Filgels, “Blaundos”, *AST* 18, 1, 231-240.
- Filgels 2002 A. Filgels “Blaundos 2000, *AST* 19, 1, 263-270.
- Filgels 2004 A. Filgels, “Bericht über die Arbeiten in Blaundos im Jahr 2002”, *AST* 21, 1, 79-86.
- Foss-Winfeld 1986 C. Foss-D. Winfeld, *Byzantion Fortification an Introduction*, Pretoria.
- Gassner 1997 V. Gassner, *Das Südtor der Tetragonos-Agora, Forchungen in Ephesos* 13, 1, 1.
- Gençler 2009 Ç. Gençler, *Elaiussa Sebaste Antik Yerleşimi Cam Buluntuları*, (Ankara Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Gider 2007 Z. Gider, “Tripolis Ana Caddesinde Müze Kurtarma Kazısında Bulunan Dorik Malzemeler”, *Uluslar Arası Denizli ve Çevresi Kültür Sempozyumu*, (Ed. A. Özçelik), 25-31, Denizli.
- Goethert-Polaschek 1985 K.Goethert-Polaschek, *Katalog Der Romischen Lampen der rheinischen Landesmuseums Trier. Bildlampen und Sonderformen* 15.
- Goldman 1950 H. Goldman, *Excavations at Gözlü Kule, Tarsus I. The Hellenistic and The Roman Periods*, Princeton.
- Grandjouan 1961 C. Grandjouan, “Terracottas and Plastic Lamps of the Roman Period”, *Agora* 6, 1-106.

- Gültekin 2012 A. Gültekin, *Pisidia Antiokheia Antik Kenti Metal Buluntuları*, (Süleyman Demirel Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Isparta.
- Güngör 2011 E. Güngör, *Metropolis'te Bulunan Roma Dönemi Kandilleri*, (Dokuz Eylül Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), İzmir.
- Gürler 2000 B. Gürler, *Tire Müzesi Cam Eserleri*, Ankara.
- Gürler 2005 B. Gürler, "Gökçen Beldesi'nde (Tire-İzmir) Bulunmuş Roma Dönemi Kandilleri", *Kubaba* 5, 6-15.
- Habicht 1975 C. Habicht, "New Evidence on the Province of Asia", *JRS* 65, 64 – 91.
- Hansen 1971 E.V. Hansen, *The Attalids of Pergamon*, Ithaca-New York-London.
- Harrison 1986 R. M. Harrison, *The Excavations, Structures, Architectural Decorations, Small Finds, Coins, Bones and Molluscs, Excavations at Saraçhane in İstanbul* 1, New Jersey.
- Haspels 1971 E. Haspels, *The Highlands of Phrygia Sites and Monuments I-II*, Princeton.
- Hayes 1975 J.W. Hayes, *Roman and Pre-Roman Glass in the Royal Ontario Museum*, Toronto.
- Head 1964 B. V. Head, *Catalogue of the Greek Coins of Lydia*, Bologna.
- Henninger-Kossatz 1979 F. J. Henninger-A. U. Kossatz, "Zwei Hellenistische der Milesischen Nekropole", *IstMitt* 29, 174-186.
- Hürmüzlü 2007 B. Hürmüzlü, "Pisidia'da 'Gömü Geleneklerinin' Işığında Kültürler Arası İlişkiler", *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi* 15, 1-22.

- Imhoof-Blumer 1977 F. Imhoof-Blumer, *Zur Griechischen und Römischen Münzkunde*, Hildesheim, New York.
- Işık 1989 F. Işık, “Batı Uygarlığının kökeni Erken Demir Çağ Doğu-Batı Kültür Sanat İlişkilerinde Anadolu”, *TAD* 28, 1-40.
- Işık 1999 C. Işık, “Kaunos 1997 Araştırmaları”, *KST* 20, 2, 195-205.
- İşkan-Çevik 1999 H. İşkan-N. Çevik, “Tlos 1997”, *AST* 16, 2, 423-442.
- İşkan-Çevik 2001 H. İşkan-N. Çevik, “Tlos 1999”, *AST* 18, 1, 169-181.
- Isings 1957 C. Isings, *Roman Glass from Dated Finds*, Djakarta.
- İdil 2008 V. İdil, “2007 Yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları”, *KST* 30, 3, 499-520.
- İren 2007 K. İren, “İdyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2004-2005 Yılları Arkeolojik Yüzey Araştırmaları”, *AST* 24, 1, 399-420.
- Jones 1971 A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Jones 1937 A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Kaletsch 2002 H. Kaletsch, “Tripolis”, *DNP* 12, 1, 827-828.
- Karabay 1999 N. Karabay, “1997 Yılı Gümüşler Nekropol Alanı kurtarma Kazısı”, *MKKS* 10, 291-300.
- Karagöz 2002 Ş. Karagöz, “Eski Anadolu ve Ege uygarlıklarında deprem izleri”, *Mimarlık Dergisi* 303, 44-49.
- Karauğuz-Kunt-Doğanay 2004 G. Karauğuz-H. İ. Kunt-O. Doğanay, *Lykaonia Bölgesi Kaya Mezarları*, Konya.

- Kasapoğlu 2007 H. Kasapoğlu, “Parion Nekropolü Mezar Tipleri” *Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı–Doğudan Yükselen Işık Yazıları, Ex Orient Lux: Archaeology Essays*, (Ed. B. Can- M. Işıklı), 481-520, Erzurum.
- Kaya 2000 M. A. Kaya, “Suriye Krallığı’nın Büyük Menderes Havzasındaki Kolonileri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi* 15, 121 – 135.
- Kaya 2006 F. H. Kaya, *Soli/Pompeipolis Mezar Tipolojisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Keil-Wilhelm 1931 J. Keil- A. Wilhelm, “Denkmäler aus dem Rauhen Kilikien”, *MAMA* 3, 72-79.
- Kızıl 1999 A. Kızıl, *Karia Bölgesi Roma Dönemi Anıt Mezarları*, (Selçuk Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Konya.
- Koçak 2013 İ.E. Koçak, *Magnesia ad Maeandrum Mezar Tipolojisi*, (Dokuz Eylül Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara.
- Kollwitz 1950 J. Kollwitz, “Arcosolium”, *Reallexikon für Antike und Christentum*, 643-645, Stuttgart.
- Konyar 2011 E. Konyar, “Urartu’da Mezar Tipleri ve Gömü Adetleri”, *Urartu Doğu’da Değişim Transformation in the East*, (Ed. K. Köroğlu-E. Konyar), 206-233, İstanbul.
- Koralay-Duman-Kadioğlu-Akyol 2016 T. Koralay, B. Duman, Y. K. Kadioğlu, A. A. Akyol, “Tarihi Harç ve Sıva Örneklerinin Çoklu Analitik Yöntemler Kullanılarak İncelenmesi: Tripolis (Yenice/Denizli) Örneği”, *Arkeometri Sonuçları Toplantısı* 31, 1-20.
- Kortanoğlu 2006 R. E. Kortanoğlu, *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Dağlık Phrygia Bölgesi Kaya*

- Mezarları*, (İstanbul Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul.
- Kortanoğlu 2012 R. E. Kortanoğlu, “Dağlık Frigya Bölgesi Hellenistik ve Roma Dönemi Kaya Mezarlarında Frig Etkileri”, *Frigler: Frigler Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde*, (Ed. T. T. Sivas-H. Sivas), 288-309, İstanbul.
- Köroğlu 2008 K. Köroğlu, “Urartu Kaya Mezar Geleneği ve Doğu Anadolu'daki Tek Odalı Kaya Mezarlarının Kökeni”, *ArkSan* 127, 21-38.
- Körpe 1997 R. Körpe, “1996 Lapseki Kurtarma Kazısı”, *MKKS* 8, 171-194.
- Körsulu 2011 H. Körsulu, “Kappadokia-Komanası Hellenistik ve Roma Dönemi Seramikleri”, (Mersin üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Mersin.
- Kuban 1999 Z. Kuban, “Bir Nekropolün Siyasi ve Kültürel Boyutu, Limyra Örneği”, *Olba* 2, 333-344.
- Kuman 2004 H. Kumandaş, *Ordu İli Kaya Mezarları*, (Atatürk Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Erzurum.
- Kurtz-Boardman 1971 D. C. Kurtz- J. Boardman, *Greek Burial Customs*, Newyork.
- Küçükpazarlı 2006 N. Küçükpazarlı, *Konya Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Roma Çağı Cam Eserleri*, (Selçuk Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Konya.
- Kyle 1998 D. G. Kyle, *Spectacles of Death in Ancient Rome*, London, New York.

- Ladstatter-Zimmermann 2011 S. Ladstatter- N. Zimmermann, (Çev. S. Gün), *Ephesos Duvar Resimleri - Hellenistik Dönemden Bizans Dönemine Kadar*, İstanbul.
- Lighfoot 2003 M. Lightfoot, “Afyon Arkeoloji Müzesi ve Amorium Kazılarında Bulunan Bizans Kemer Tokaları”, *TAED* 3, 119-134.
- Machatschek 1967 A. Machatschek, *Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa-Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien*, Wien.
- Malay-Sılay 1991 H. Malay- H. Sılay, *Antik Devirde Gladyatörler*, İstanbul.
- Mclauchlin 1985 E. Mclauchlin, *Lydian Graves and Burial Customs*, University of California, (University of California yayınlanmamış doktora tezi), Berkeley.
- Metin 2012 H. Metin, *Kibyra Kandilleri*, (Atatürk Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Erzurum.
- Menzel 1969 H. Menzel, *Antike Lampen*, Mainz.
- Morel 1986 J. P. Morel, “Ceramiques a Vernis Noir D’Italie a Delos”, *BCH* 110, 461-493.
- Ögüt 2006 S. P. Ögüt, *Principatus Dönemi Küçük Asya’ında Gösteriler*, (Ankara Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Özbek 2005 Ç. Özbek, *Arykanda Nekropolü’ndeki Tonozlu Anıt Mezar Yapıları*, (Ankara Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Özer 2013 E. Özer, “Mezar Yazıtları ile Olympos”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar The Journal of International Social Research*, 27, 6, 460-468.
- Özer 2012 E. Özer, “Antik Mimari’de İki Yapı Ögesi: Opus Caementicium ve Tonoz”, *Stratonikeia’dan*

- Lagina'ya Ahmet Adil Tırpan Armağanı*, (Ed. B. Söğüt), 475-482, İstanbul.
- Özdilek 2006 B. Özdilek, *Neapolis Nekropolü*, (Akdeniz Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Antalya.
- Özdizbay 2001 A. Özdizbay, *Perge Batı Nekropolisi M2 Mezar Yapısı*, (İstanbul Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.
- Özet 1998 A. Özet, *Dipten Gelen Parıltı: Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi Cam Eserleri*, T.C. Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Özgüç 1948 T. Özgüç, *Ön Tarihte Anadolu'da Ölü Gömme Adetleri* Ankara.
- Özüdoğru 2008 Ş. Özüdoğru, *Arkaik Dönem Plastik eserler ışığında Lykia İkonofisinde Yerel ve Yabancı Unsurlar*, (Akdeniz Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Antalya.
- Pamir 2006 H. Pamir, "Doğu Akdeniz'de Bir Liman Kenti", *Hatay'da 10 Sıcak Gün*, (Ed. Y. Ergün, 105-111), Hatay.
- Perlzweig 1961 J. Perlzweig, *Lamps of the Roman Period: First to Seventh Century After Christ, Agora 7*, Princeton.
- Peshlow 1990 A. Peschlow, "Die Nekropolen von Latmos und Herakleia am Latmos", *AST 7*, 153-170.
- Peshclow 1991 A. Peschlow, "Die Nekropolen von Latmos und Herakleia am Latmos", *AST 8*, 383-399.
- Polat 2005 B. A. Polat, *Troia'nın Hellenistik ve Roma Dönemi Nekropolleri* (İstanbul Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul.

- Polat 2011 S. Polat, “Türkiye’de Traverten Oluşumu, Yayılış Alanı ve Korunması”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 23, 389-428.
- Polat 2013 R.T. Polat, *Stratonikeia Akdağ Nekropolü: Somut ve Soyut Kültürü Üzerine Bir Araştırma*, (Ankara Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Radt 2002 W. Radt, (Çev. S. Tammer), *Pergamon*, İstanbul.
- Ramsay 1887 W. M. Ramsay, “Antiquities of Southern Phrygia and the Border Lands I”, *The American Journal of Archaeology and of the History of Fine Arts*, 3, 3/4, 344 – 368.
- Ramsay 1890 W. M. Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, London.
- Ramsay 1895 W. M. Ramsay, *The Cities And Bishoprics Of Phrygia: I*, Oxford.
- Roosevelt 2006 C. H. Roosevelt, “Symbolic Door Stelae and Graveside Monuments in Western Anatolia”, *AJA* 110, 1, 65-91.
- Rosenbaum 1971 A. E. Rosenbaum, *Anamur Nekropolü The Necropolis of Anemurium*, Ankara.
- Rosenbaum-Huber-Onurkan 1967 E. A. Rosenbaum-G. Huber-S. Onurkan, *A Survey of Coastal Cities in Western Cilicia*, Ankara.
- Rosenbaum 1980 A. E. Rosenbaum, *The Necropolis of Adrassus (Balabolu) in Rough Cilicia*, Wien.
- Roos 1972 P. Roos, *The Rock- Tombs of Caunus 1: The Architecture, Studies in Mediterranean Archaeology* 34.
- Roosevelt 2006 C. H. Roosevelt, “Symbolic Door Stelae and Graveside Monuments in Western Anatolia”, *AJA* 110, 1, 65-91.

- Rotroff 1997 S. I. Rotroff, *Hellenistic Pottery. Athenian and Imported Wheelmade Table Ware and Related Material*, Agora 29.
- Rotroff-Olivier 2003 S. I. Rotroff-A. Oliver, Jr, *The Hellenistic Pottery from Sardis: The Finds Through 1994. Archaeological Exploration of Sardis Monograph* 12.
- Rousseau 2010 V. Rousseau, *Late Roman Wall Painting at Sardis*, (The University of Wisconsin-Madison yayınlanmamış doktora tezi), Madison.
- Rudolph 1978 W. Rudolph, *Hellenistic Fine Ware Pottery and Lamps from above the House with the Idols at Mycenae*, BSA 73.
- Saldern 1962 A. Saldern, "Glass from Sardis", *AJA* 66, 1, 5-12.
- Saldern1980 A. Saldern, *Ancient and Byzantine Glass from Sardis*, London.
- Saller-Shaw 1984 R. P. Saller-B. D. Shaw, "Tombstones and Roman Family Relations in the Principate: Civilians, Soldiers and Slaves", *JRS* 74, 124-156.
- Saltuk 1990 S. Saltuk, *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul.
- Schäfer 1968 J. Schäfer, *Hellenistische Keramik aus Pergamon*, Berlin.
- Schneider1995 E. E. Schneider, "Classical Sites In Anatolia: 1993 Archeological Survey In Cappadocia", *AST* 12, 429-440.
- Schneider 2003 E. E. Schneider, Some Considerations on Elaiussa's North-Eastern Necropolis, *Olba* 7, 263-273.

- Schneider 2008 E. E. Schneider, (Çev. L. E. Sakar), *Elaiussa Sebaste*, İstanbul.
- Schneider-Morselli 2013 E. Schneider-C. Morselli, “Elaiussa Sebaste, Rock Tombs between the Theater and the Agora”, *K. Levent Zoroğlu’na Armağan*, (Ed. M. Tekocak), 245-255, Antalya,
- Scarborough 1991 Y. E. Scarborough, *The Funerary Monuments of Cilicia Tracheia*, (The University of Cornell, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İthaca.
- Sevin 2013 V. Sevin, *Anadolu’nun Tarihi Coğrafyası I*, Ankara.
- Sivas 1999 T. T. Sivas, *Eskisehir-Afyonkarahisar-Kütahya Sınırları İçindeki Phryg Kaya Anıtları*, Eskişehir.
- Sivas 2012 T. T. Sivas, “Frig Kaya Mezarları”, *Frigler Midas’ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde*, (Ed. T. T. Sivas-H. Sivas), 260-287, İstanbul.
- Söğüt 2003 B. Söğüt, “Dağlık Kilikia Bölgesi Mezar Nişleri”, *Olba 7 (Özel Sayı)*, 239-262.
- Spanu 2000 M. Spanu, “Burial in Asia Minor during Imperial Period, with particular reference to Cilicia and Cappadocia”, *Burial, Society and context in the Roman World*, (Ed. J. Pearce-M. Millet-M. Struck), 169-178, Oxford.
- Spanu 2003 M. Spanu, “Roman Influence In Cilicia Through Architecture”, *Olba 8 (Özel sayı)*, 1-38.
- Steskal 2011 M. Steskal, “Wandering Cemeteries Roman and Late Roman burials in the capital of the province of Asia”, *Le Mort Dans La Ville. Pratiques, contextes, et impact des inhumations intra-muros en Anatolie du début de l’Âge du Bronze a l’époque romaine*, (Ed. O. Henry), 243-257, İstanbul.

- Stevens 1991 S. T. Stevens, "Charon's Obol and Other Coins in Ancient Funerary Practice", *Phoenix* 45, 3, 215-229.
- Stupperich 1990 R. Stupperich, "Zweiter Vorbericht Über Die Grabung In Der Westtor-Nekropole Von Assos Im Sommer 1990", *AMS* 5, 1-31.
- Şahin 2010 F. Şahin, *Patara Metal Buluntuları*, (Akdeniz Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Antalya.
- Şenyurt-Akçay-Kamış 2005 Y. Şenyurt-A. Akçay-Y. Kamış, *Yüceören Doğu Kilikia'da bir Hellenistik-Roma Nekropolü/ Yüceören A Hellenistic And Roman Necropolis In Eastern Kilikia*, Ankara.
- Şimşek 1994 C. Şimşek, "Denizli, Buldan, Kayran Mevkii Toplu Konut Alanı Kurtarma Kazısı", *MKKS* 4, 457-466.
- Şimşek 1997 C. Şimşek, *Hierapolis Güney Nekropolü*, (Selçuk Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Konya.
- Şimşek 1999 C. Şimşek, "Antik Dönemde Babadağ Çevresi", 1. *Babadağ Sempozyumu (Tarihte ve Günümüzde Babadağ 1-2-3 Aralık 1999)*, 316-362, Denizli.
- Şimşek 2002a C. Şimşek, 229-245 "Attouda Nekropolü", 1. *Uluslararası Aşağı B. Menderes Havzası, Tarih, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Sempozyumu*, (15-16 Kasım 2001), (Ed. A. A. Öztürk), 229-245, Söke.
- Şimşek 2002b C. Şimşek, "Trapezopolis Nekropolü I", *Arkeoloji ve Sanat* 109-110, 3-17.
- Şimşek 2002c C. Şimşek, "Trapezopolis Nekropolü II", *Arkeoloji ve Sanat* 111, 27-40.
- Şimşek 2008 C. Şimşek, "2006 Yılı Laodikeia Antik kenti Kazıları", *KST* 29, 3, 99-122.

- Şimşek 2011 C. Şimşek, "Eumeneia Antik Kenti Üzerine", *Eumeneia, Şeyhlü-Işıkli*, (Ed. B. Söğüt), 1-18, İstanbul.
- Şimşek 2013a C. Şimşek, *Laodikeia*, İstanbul.
- Şimşek 2013b C. Şimşek, "Laodikeia Antik Kentinde Yapılan Çalışmalar", *Colloquium Anatolicum* 12, 15-36.
- Şimşek 2013 M. Şimşek, *Kibyra Yer Altı Oda Mezarları: Mimari Tipoloji*, (Süleyman Demirel Üniversitesi, yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Isparta.
- Şimşek 2015 C. Şimşek, "Laodikeia'da M.S. 7. yy. Sonrası Yaşam", *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, (Ed. C. Şimşek-B. Duman-E. Konakçı), 597-612, İstanbul.
- Şimşek-Okunak-Bilgin 2011 C. Şimşek,-M. Okunak-M. Bilgin, *Laodikeia Nekropolü (2004-2010 Yılları)*, *Laodikeia Çalışmaları* 1-2, (Ed. C. Şimşek), İstanbul.
- Söğüt –Şimşek 2002 B. Söğüt-C. Şimşek, "Çivril ve Çevresindeki Arkeolojik Kalıntılar", *Dünden Bugüne Çivril Sempozyumu Bildiriler*, (Eylül 2001), (Ed. L. Ulukaya), 279-299, Çivril.
- Tavukçu 2007 Z. A. Tavukçu, "Parion Güney Nekropol'ünden Bir Grup Cam Eser", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* 12, 154-161.
- Taylor 1957 D. M. Taylor, "Cosa: Black-Glaze Pottery", *Memoirs of the American Academy in Roma* 25, 65-193.
- Technau 1929 W. Tachnau, "Griechische Keramik im Samischen Heraion" *AM LIV*, 40-59.
- Tek 2002 T. Tek, Antik Literatür ve Yazıtlardan Örneklerle Roma Dünyasında Ölüm, *Anadolu Sanat*, 121-148.

- Tekocak 2006 M. Tekocak, *Kelenderis Roma Çağı Seramiği*, (Selçuk Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Konya.
- Thomas 2007 E. Thomas, *Monumentality and the Roman Empire. Architecture in the Antonine Age*, New York.
- Tonybee 1971 J. M. C. Tonybee, *Death and Burial in The Roman World*, Baltimore.
- Tscherikower 1927 V. Tscherikower, *Die Hellenistischen Stadtegründungen von Alexander dem Grossen Bis auf die Römerzeit*, *Philologus* 19, 1.
- Tuluk 1999 G. G. Tuluk, “Die Unguentarien im Museum von İzmir”, *Anatolia Antiqua* 7, 127-166.
- Turak 2011 Ö. Turak, *Roma Dönemi Pamphylia Lahitleri ve Atölye Sorunu*, (İstanbul Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), İstanbul.
- Uhri 2006 A. Uhri, *Batı Anadolu Erken Tunç Çağı Ölü Gömme Gelenekleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir.
- Uğurlu 2000 E. Uğurlu, “Lykia Bölgesi Ölü Gömme Adetleri Üzerine Genel Bir Bakış”. *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 2, 1, 359-388.
- Uğurlu 2006 E. Uğurlu, *Olympos Nekropolü*, (Ankara Üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Uygun 2000 Ç. Uygun, *Patara Geç Hellenistik-Roma Dönemi Takıları*, (Akdeniz Üniversitesi yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Antalya.
- Üreten 2006 H. Üreten, “Tripolis Antik Kent Tarihi ve İnanç Coğrafyası: Tanrıça Leto Örneği”, *Buldan Sempozyum Bildirileri* (23-24 Kasım 2006), (Ed. İ. Ertuğrul-T. Tok), 941-949, Denizli.

- Walwens 1980a M. Waelkens, "The Doorstones of Phrygia" *Yayla* 3, 12-16.
- Walkens 1980b M. Walkens, "Das Totenhaus in Kleinasien", *Antike Welt* 11, 3-12.
- Walkens 1986 M. Walkens, *Die kleinasiatischen Türsteine: typologische und epigraphische Untersuchungen der kleinasiatischen Grabreliefs mit Scheintür*, Mainz am Rhein.
- Yaman 2013 H. Yaman, *Zeugma Mezar Stelleri*, (Ankara üniversitesi yayınlanmamış doktora tezi), Ankara.
- Yener 2015 B. Yener, "Laodikeia'dan Traverten Bir Ion Başlığı", *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, (Ed. C. Şimşek-B. Duman-E. Konakçı), 729-736, İstanbul.
- Yalçın-Gürpınar 2004 N. M. Yalçın-O. Gürpınar- vd, "Buldan (Denizli) Yöresinin Temel Jeolojik Özellikleri ve Jeolojik Miras Envanteri" *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, İstanbul, 169-186.
- Yegül 1986 F. Yegül, *The Bath-Gymnasium Complex at Sardis*, Cambridge, Massachusetts, Londra.
- Yılmaz 2007 N. Yılmaz, "Necropoleis and Funerary Monuments in Pisidia During the Roman Period", *Adalya* 10, 157-204.
- Yılmaz-Çevik 1997 H. İ. Yılmaz-N. Çevik, F. Işık, "Patara 95", (İçinde "Oygu Mezar Kazıları" 191-199), *KST* 28, 2 191-218.
- Yüce 1995 A. Yüce, "Amasya Merkez Eski Şamlar Mezarlığı 1993 Yılı Kurtarma Kazısı", *MKKS* 5, 1-16.
- Zeyrek 2007a T. H. Zeyrek, "Besni Nekropollerinden Kaya Mezarları; The Rock Tombs In The Necropolises of Besni (Adıyaman-Turkey)", *Belkıs Dinçol ve Ali*

Dinçol'a Armağan, (Ed. M. Arparslan-M. Doğan Arparslan-H. Peker), 807-828, İstanbul.

Zeyrek 2007b

T.H. Zeyrek, “Yukarı Söğütlü Nekropollerinden Kaya Mezarları”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 6, 2, 194-221.

Zoroğlu 1994

L. Zoroğlu, *Kelenderis I*, Ankara.

Zoroğlu 2000

L. Zoroğlu, “Kelenderis Nekropolü”, *Olba* 3, 115-133.

Zoroğlu 2005

L. Zoroğlu, “Dağlık Kilikya ve Likya’da Ölü Gömme Gelenekleri ve Mezar Mimarisi İlişkileri Üzerinde Bir Deneme”, *III. Uluslararası Likya Sempozyumu Bildiri Özetleri/ The IIIrd International Symposium on Lycia*, (Kasım 2005) (Ed. K. Dörtlük-T. Kahya), 918-927, Antalya.



KATALOG

Kat. No: 1

Buluntu Kodu: AHM 5

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis. 3 no.lu mezar-mezar İçi

Buluntu Tarihi: 15.08.2009

Genişlik: 5. 5 cm **Uzunluk:** 8.3 cm **Yükseklik:** 3.7 cm

Dip Çapı: 2.6 cm **Diskus genişliği:** 0.9 cm

Tanım: Tam olarak korunmuş kalıp yapımı kırmızı astarlı kandil. Açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde bir adet dikey yiv yer alıyor. Tek diskus deliğine sahip. Diskus etrafındaki plastik bant fitil deliğini çevreleyen bant ile birleşiyor. Diskus içinde ve omuz üzerinde merkezi noktalı daireler görülüyor. Omuz üzerindeki bezemede, merkezde yer alan motifler üçgen bir profile sahiptir ve burun kenarındaki daireler daha küçüktür. Plastik bir bant ile vurgulanmış halka kaideli, burnun altında Şevron, tutamak altında ise kabartma yaprak motifi yer alıyor. Burun ucu yanmadan dolayı siyahlaşmıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 16, Kat 46.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 372, 390, Pl. 111, Q3183; Gassner 1997, 257, Taf.77, No. H 127; Metin 2012, 486, K407; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 101, Lev. 96: 305-309.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl



Kat. No: 2

Buluntu Kodu: AHM 6

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis. 3 no.lu mezar-mezar İçi

Buluntu Tarihi: 15.08.2009

Genişlik: 5.6 cm Uzunluk: 8.1 cm Yükseklik: 4.1 cm

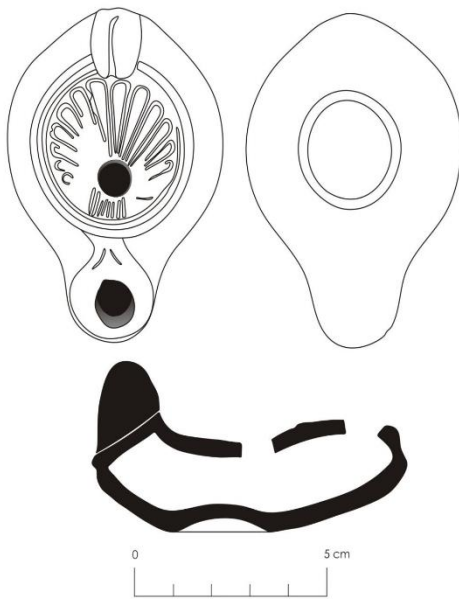
Dip Çapı: 2.5cm Diskus Genişliği: 0.8 cm

Tanım: Tam olarak korunmuş kalıp yapımı kandil. Açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, içbükey kavisli halka kaideli, tutamak üzerinde dikey bir yiv yer alıyor. tek diskus deliğine sahip. Geniş diskus iki adet plastik bant ile çevreleniyor. Dıştaki bant olasılıkla burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Ancak aşınmadan dolayı net anlaşılmıyor. Diskus içinde kabartma dil motifi yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 16, Kat 47.

Benzer Örnekler: Bailey 1980 85, 135 ve 207, vol. II, fig. 99, pl. 2, 29, 94, Q1006, Q775; Bailey 1988, 86 ve 335, vol. III, fig. 110, 128, Q2673, Q2674; Güngör 2011, 46, Fig. 517-523; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev: 78.

Tarih: MS 1.-3. yüzyıl



Kat. No: 3

Buluntu Kodu: AHM 22

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis. 3 no.lu mezar-mezar İçi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

Genişlik: 5.6 cm **Uzunluk:** 8.3 cm **Yükseklik:** 3.9 cm

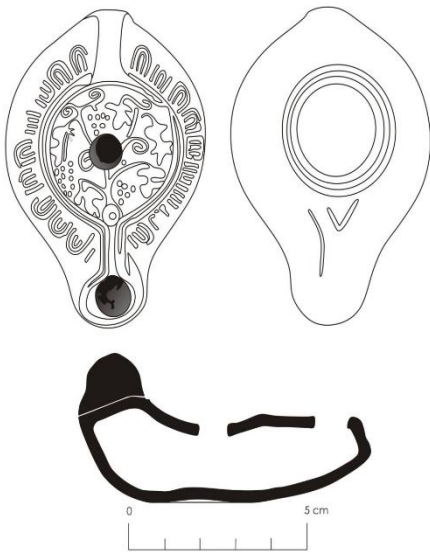
Dip Çapı: 2.8 cm **Diskus Genişliği:** 0.8 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Açık kahverengi hamurlu, Çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, halka kaideli, diskus etrafındaki çift plastik bant burun çevresinde devam eder. Tek diskus deliğine sahip. Diskus içinde kabartma olarak yapılmış asma motifi(?). Omuz üzerinde ise bir sıra ion kymation bezemesi yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı. Burun etrafında yanma izleri yer alıyor. Burun altında şevron motifi görülüyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 17, Kat 48.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 87-88 ve 141, vol. II, fig. 101, pl. 4, 94, Q794; Civelek 2001, 97, K125; Menzel 1969 34, 38, 43, abb. 31-4,34-3, no. 176, 221; Gassner 1997 207, taf. 66, no. 850.

Tarih: MS 4.-5. yüzyıl



Kat. No: 4

Buluntu Kodu: AHM 23

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis. 3 no.lu mezar-mezar İçi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

Genişlik: 5.3 cm **Uzunluk:** 7.8 cm **Yükseklik:** 3.8 cm

Dip Çapı: 3 cm **Diskus Genişliği:** 0.6 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı dış yüzü kırmızı astarlı kandil. Burun kısmında küçük bir kırık bulunmakta. Açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, iki yivle vurgulanmış halka kaideli, tek diskus deliğine sahip, diskus iki adet plastik bant ile çevreleniyor. Omuz üzerinde kısa kalın kabartma çizgiler yer alıyor. Gövde altında ise burnun her iki tarafında ikişer adet yiv, tutamak altında ise iki adet yaprak motifi vardır. Ucunda kırık olan burunda yanık izleri vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 17, Kat 49.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 388, 444, Fig. 158, Ol. 110: Q3163, 138; Gassner 1997, 206, Taf.66, No: 842; Broneer 1930, Pl. 20, No: 1415, (Grup I); Perzweig 1961, 102, Pl. 11, 49, No: 362 (Küçük Asia); Menzel 1969, 94, Abb. 72: 2, 80-14, No: 621, 634, 641; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 102, Lev. 97: 315-319.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl



Kat. No: 5

Buluntu Kodu: AHM 24

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis. 3 no.lu mezar-mezar İçi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

Genişlik: 4. 6 cm **Uzunluk:** 6.1 cm **Yükseklik:** 3.4 cm

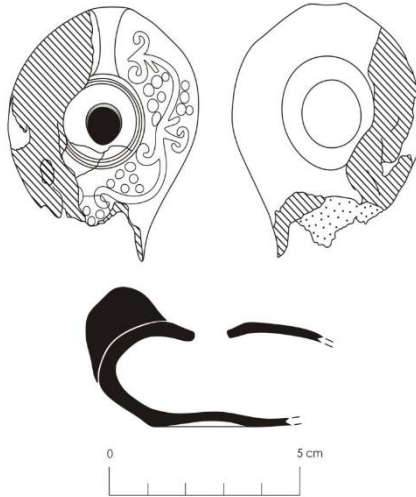
Dip Çapı: 2.6 cm **Diskus Genişliği:** 0.8 cm

Tanım: Yarım korunmuş kalıp yapımı kandil. Burun kısmı eksik ve gövde üzerinde aşınmalar görülüyor. Mika katkılı açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, ortası içbükey kavisli halka kaideli, içi dolu dikey tutamaklı, tek diskus deliğine sahip. Diskus çift plastik bant ile çevreleniyor. Omuz üzerinde bir kısmı korunmuş sarmaşık yaprakları ve üzüm salkımı yer alıyor. İçi ve dışı kırmızı astarlı

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 17, Kat 50.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 388, Vol. III, pl. 109, Q3162; Çokay 1996, Kat.no. 127, lev. 42, res. 47; Gassner 1997, 207, taf. 66, no. 847; Menzel 1969, 94, abb. 81-8, no. 637; Perlzweig 1961, 160, pl.33, no. 2046; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 97-98 Lev. 92: 259-270;

Tarih: MS 4.-6. yüzyıl



Kat. No: 6

Buluntu Kodu: AHM 26

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis. 3 no.lu mezar-mezar İçi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

Genişlik: 2.5 **Uzunluk:** 3.6

Tanım: Mask şeklindeki bronz döküm kemer tokası

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 17, Kat 51.

Benzer Örnekler: Demirer 2013, 37-39, B9-11, Harrison 1986, 265 vol.1, no. 561, pl. 402; Lighfoot 2003, 119-134, res.1-3; Özcan 2012, 20-22, Kat. no. 6-16. Şahin 2010, 47, lev XII çiz. X B44-45.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 7

Buluntu Kodu: AID 4

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 4 no.lu mezar-mezarın Önü

Buluntu Tarihi: 14.08.2009

Delik Çapı: 0.7 cm **Boncuk Çapı:** 1.3 cm **Kalınlık:** 0.6 cm

Tanım: Yeşilimsi Fayans silindirik boncuk. Dış yüzeyi dikey yivlerle süslenmiş. Ortasında geniş dikey bir delik yer alıyor. Yüzey yer yer aşınmıştır. Kolye veya bileklik için kullanılması muhtemeldir.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 18, Kat 52.

Benzer Örnekler: Gassner 1997, 218, taf. 69, no. 911; Davidson 1952, 291, vol. XII, pl. 121, no. 2418-2419; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 167, Lev. 131: 651-654.

Tarih : MS 1. yüzyıl- erken 2. yüzyıl



Kat. No: 8

Buluntu Kodu: AIE 1

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 4 no.lu mezar-mezar içi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

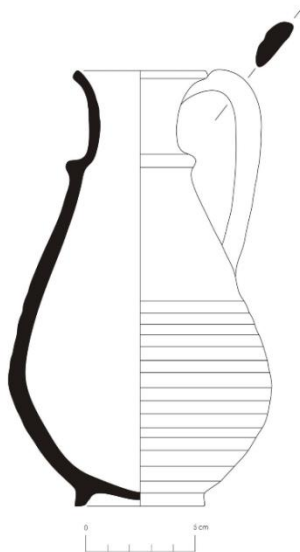
Ağız Çapı: 6,2 cm **Kaide Çapı:** 6.1 cm **Yükseklik:** 19.1 cm

Tanım: Tam tek kulplu testi. Hamur kalsit, mika ve taşçık katkılıdır. Dışa çekik ağız kenarlı, ağızdan boyuna geçiş oldukça yumuşaktır ve boyun kısmı ağızdan itibaren omuzda daralmaktadır. Boynun omuzla birleştiği yerde omuz dışarı doğru çıkıntı yapar. Omuz gövde geçişinde bir daralma var ve gövde aşağıya doğru genişleyerek devam eder. Gövdenin orta bölümünden sonra daralarak sarkık torba formunu alır ve kaideye doğru daralmaya başlayarak kaideyle birleşir. Alçak halka kaideye sahiptir. eserin tondosu dışa doğru bombelidir. Kulp ağız altından başlayarak gövdenin üst kısmında gövdeyle birleşir. Kabın boyun kısmında yivler belirsizken, kulpun gövdeye birleşiminden sonra yivler derinleşip genişleyerek daha iyi görünmeye başlar ve kaideye kadar devam ederler.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 19, Kat 53.

Benzer Örnekler: Ergürer 2012, 77, kat. no. 139-140; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 137, Kat.430 (çift kulplu) ve Kat 1475 (tek kulplu); Tekocak 2006, 81, kat. 289, lev. 51-53.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl



Kat. No: 9

Buluntu Kodu: AIE 2

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 4 no.lu mezar-mezarın içi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

Genişlik: 5.5 cm **Uzunluk:** 8.7 cm **Yükseklik:** 4.5 cm

Dip Çapı: 3.2 cm **Diskus Deliği:** 1.1 cm

Tanım: Tam olarak korunmuş kalıp yapımı dış yüzü kırmızı astarlı kandil. Mika ve taşçık katkılı, açık kahverengi hamurlu, dik gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı, tutamak alt kısmında iki adet yiv görülüyor. Bir yivle vurgulanmış geniş halka kaidenin merkezinde çok az belirgin olan ayak izi bulunuyor. Burun bir bant ile çevreniyor. Tek diskus deliğine sahip. Diskus çevresinde iki adet yivle sınırlandırılmış bir sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Tutamağın her iki yanında birer adet ve burun ile diskus arasında ise 3 adet nokta kabartma vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 19, Kat 54.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, Pl. 56, Q 1202, Q 1204; Bailey 1988, Pl. 42, Q 2011, Pl. 101, Q 3045, Pl. 104, Q 3092; Güngör 2011, 35, Kat. 305; Metin 2012, 704, K807.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 10

Buluntu Kodu: AIG 6

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 5 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

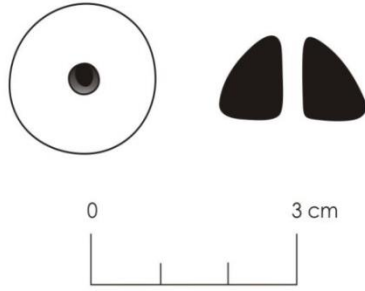
Genişlik: 2.1 cm Yükseklik: 1.1 cm

Tanım: Tam korunmuş mermer ağırşak. Sarıdan beyaza değişen renkli, piramidal formlu, ortasında dikey olarak yapılmış ip deliği bulunuyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 20, Kat 55.

Benzer Örnekler: Davidson 1952, 176, no. 1221, pl.78; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 167, Lev.132, Kat. 689-694.

Tarih: Roma Dönemi



Kat. No: 11

Buluntu Kodu: AIG 7

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 5 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 17.08.2009

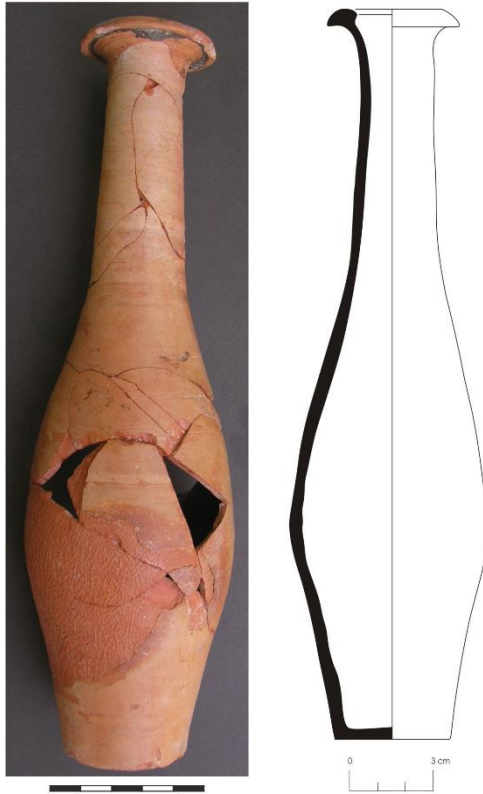
Ağız Çapı: 3.3 cm Dip Çapı: 4.3 cm Yükseklik: 24.3 cm

Tanım: Çok parçalı ama birleştirilmiş olarak ele geçmiş Unguentarium. Gövdede eksikler mevcut. Az miktarda kireç ve mika katkılı, kırmızı hamurlu, Sarkık ağızlı, ağız iç kısmı keskin profillendirilmiş, uzun boyunlu, düz dipli ve iğ formunda gövdeye sahip. İç yüzü ve ağız siyah astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 20, Kat 56.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev. 65-69: 37-89.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı -2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 12

Buluntu Kodu: AHV 19

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 2.4 cm **Kalınlık:** 0.80 cm **Uzunluk:** 3.60 cm

Tanım: Elips şeklinde bronz kap tutamağı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 57.

Benzer Örnekler: Davidson 1952, 270, pl. 113, no. 2177; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 167, Lev. 131, Kat. 668

Tarih: MS 4.-6. yüzyıl



Kat. No: 13

Buluntu Kodu: AHV 20

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Kalınlık: 0.85 cm **Genişlik:** 1.8 cm **Uzunluk:** 3.4 cm

Tanım: İliğe geçen dili korunmuş mask şeklinde bronz döküm kemer tokası.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 58.

Benzer Örnekler: Demirer 2013, 37-39, B9-11, Harrison 1986, 265 vol.1, no. 561, pl. 402; Lighfoot 2003, 119-134, res.1-3; Özcan 2012, 20-22, Kat. no. 6-16. Şahin 2010, 47, lev XII çiz. X B44-45.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 14

Buluntu Kodu: AHV 21

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 2.3 cm **Uzunluk:** 3.4 cm

Tanım: Üzerinde iliğe geçen dili korunmuş mask şeklinde bronz döküm kemer tokası. Oldukça ince cidarlı. Tokanın kemere bağlanan kısmı korunmuş.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 59.

Benzer Örnekler: Demirer 2013, 37-39, B9-11, Harrison 1986, 265 vol.1, no. 561, pl. 402; Lighfoot 2003, 119-134, res.1-3; Özcan 2012, 20-22, Kat. no. 6-16. Şahin 2010, 47, lev XII çiz. X B44-45.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 15

Buluntu Kodu: AHV 22

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 4.2 cm **Uzunluk:** 3.3 cm

Tanım: Elips şeklinde bronz döküm kemer tokası. İliğe geçen kısmı korunmuş.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 60.

Benzer Örnekler: Davidson 1952, 270, pl.113, no. 2177; Harrison 1986, 264, vol.1, no. 554, pl.398; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 167, Lev. 131, Kat. 668.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 16

Buluntu Kodu: AHV 23

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 2.4 cm **Uzunluk:** 3.2 cm

Tanım: Mask şeklinde bronz döküm kemer tokası. Dili korunmuş. Üzerinde 4 tane küçük ikili baskı halka (ikisi üst üste, diğerleri sağlı-sollu) yer almaktadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 61.

Benzer Örnekler: Demirer 2013, 37-39, B9-11, Harrison 1986, 265 vol.1, no. 561, pl. 402; Lighfoot 2003, 119-134, res.1-3; Özcan 2012, 20-22, Kat. no. 6-16. Şahin 2010, 47, lev XII çiz. X B44-45.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 17

Buluntu Kodu: AHV 81

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 22.08.2009

Genişlik: 3.4 cm **Uzunluk:** 3 cm

Tanım: Bronz döküm kemer tokası. İliş giren dil korunmuştur.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 68.

Benzer Örnekler: Benzer Örnekler: Demirer 2013, 37-39, B9-11, Harrison 1986, 265 vol.1, no. 561, pl. 402; Lighfoot 2003, 119-134, res.1-3.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 18

Buluntu Kodu: AHV 88

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 1.7 cm

Tanım: Bir çift elips biçimli altın küpedir. Küpenin kulağa takılan kısmı daha ince cidarlıdır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 69.

Tarih: Roma Dönemi



Kat. No: 19

Buluntu Kodu: AHV 24

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 25.08.2009

Genişlik: 1.2 cm **Uzunluk:** 1.5 cm

Tanım: 2 adet bronz aplik. İplik deliği ucunda oval bir eklentisi vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 62.

Benzer Örnekler: şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 167, lev.131, Kat. 662.

Tarih: Roma Dönemi



Kat. No: 20

Buluntu Kodu: AHV 89

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: Daire Aplik: 0.35 cm **Kare Aplik:** 0.4 cm

Uzunluk:- Daire Aplik: 0.4 cm **Kare Aplik:** 0.4 cm

Tanım: 3 adet altın elbise aplığı. Apliklerden biri kare şeklinde diğer ikisi daire şeklindedir. Kare Aplik: Karenin merkezinde baklava dilimi bezeme görülürken, dışta her kenarda küçük kareler görülür. Daire aplik: Dairenin merkezindeki dikey banda iki küçük daire birleşiyor. Dairenin alt kısmında iki küçük daire ortasında bir üçgen yer alıyor. Aplik üzerinde kazıma yaprak motifı yer alıyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 70.

Tarih: Roma dönemi



Kat. No: 21

Buluntu Kodu: AHV 90

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 1.7 cm **Kalınlık:** 0.2 cm

Tanım: Bizans bronz sikkesi: Ön yüz: Monogram, Arka yüz: Değer İşareti E, Sağda □, Contantinople

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 71.

Tarih: Justinianus II (MS 565 -578) PENTANUMMIUM



Kat. No: 22

Buluntu Kodu: AHV 91

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 2.5 cm **Kalınlık:** 0.35 cm

Tanım: Bronz sikke

Ön Yüz: Cepheden İmparator büstü .. M.. (?)

Arka Yüz: Değer İşareti “K”, Üstte haç; Sağda: ANNO; Solda: 4; Altta: A

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 72.

Tarih: Tiberius Constantinus (MS 578- 582) ya da Mavris Tiberius (MS 582- 602)

Yarım Follis



Kat. No: 23

Buluntu Kodu: AHV 26

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 5.2 cm **Uzunluk:** 8.0 cm **Yükseklik:** 4.4 cm

Dip Çapı: 2.6 cm **Diskus Deliği:** 0.4 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı, kalp şeklinde küçük burunlu, iki diskus deliğine sahip. Deliklerden bir tanesi yarım korunmuş. Geniş ve derin diskus iki adet yiv ile çevrelenmiş. İki yivle vurgulanmış halka kaideli, kaide altında "CA" (?) harfleri görülüyor. Dış yüz kırmızı astarlı. Burunda yanık izleri vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 63.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375-376, Pl. 86, Q 1421-1422; Bailey 1988, 370, 379-380, Pl. 103-104, Q3075, Q 3080, Q 3090-91; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 86-87, Lev.80.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 24

Buluntu Kodu: AHV 28

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

Genişlik: 6.2 cm **Uzunluk:** 7.3 cm **Yükseklik:** 2.8 cm

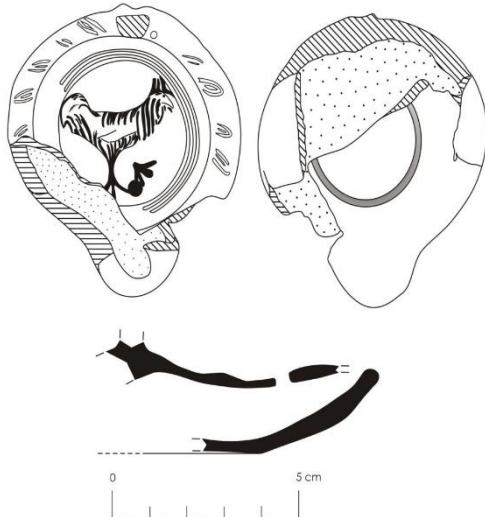
Dip Çapı: Korunmamış **Diskus Deliği:** 0.4 cm

Tanım: Yarım korunmuş kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Tutamak korunmamış, gövdede eksikler var. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, düz dipli, tek diskus deliğine sahip, diskus etrafında üç plastik bat bulunuyor. Diskus içinde kabartma horoz figürü yer alıyor. Omuzda ise yaprak motifi görülüyor. Bezemeler aşınmadan dolayı net olarak görülüyor. Burunda yanma izleri belirgin. İçi ve dışı kırmızı astarlıdır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 64.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375, vol. II, fig.15, 142, pl.99, Q3035; Bailey 1988, 142, 254, vol. III, fig. 150, pl. 45, Q2087; Menzel 1969, Abb. 32, 20, No. 247; Perlzweig 1961, 87, pl.6, no. 171.

Tarih: MS 1.– 2. yüzyıl



Kat. No: 25

Buluntu Kodu: AHV 78

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu tarihi: 21.08.2009

Genişlik: 6.1 cm **Uzunluk:** 8.0 cm **Yükseklik:** 3 cm

Dip Çapı: 2.8 cm **Diskus Deliği:** 0.3 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Diskusun büyük bölümü ve tutamak korunmamış. Diskus deliğinin bir tanesi yarım olarak korunmuş. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, kalp şeklinde küçük burunlu, diskus etrafında 3 adet yiv belirgin, halka kaideli, tutamağın korunan alt kısmında bir adet yiv görülüyor. Burun yanmadan dolayı siyahlaşmış. Çok az korunmuş kırmızıdan kahverengiye değişen astarlıdır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 67.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 379, Vol. III, fig. 133, pl. 103, Q3081; Bailey 1988, 370, 379-380, Pl. 103-104, Q3075, Q 3080, Q 3090-91; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 86-87, Lev.80.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu – 2. yüzyıl başı



Kat. No: 26

Buluntu Kodu: AHV 104

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 25.08.2009

Genişlik: 4.9 cm **Uzunluk:** 6.3 cm **Yükseklik:** 3.7 cm

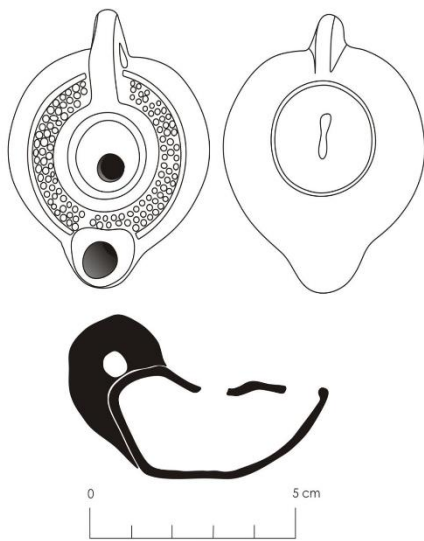
Dip Çapı: 1.6 cm **Diskus Deliği:** 0.6 cm

Tanım: Tam kalıp yapımı kabarıklı kalp burunlu kandil. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, kalp şeklinde buruna sahip, ortası delik dikey tutamaklı, bir yivle vurgulanmış halka kaideli, kaide merkezinde çok az belirgin olan ayak izi yer alıyor. Tek diskus deliğine sahip ve diskus kalın bir bant ile çevreleniyor. Omuzda dışta bir yiv ile sınırlanan üç sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı. Burunda yanık izler var.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 24, Kat 73.

Benzer Örnekler: Dağlı 2008, lev.9, şek. 25, kat. no. 13, s. 72; Bailey 1980, 375-376, vol. II, fig. 105, pl. 86, Q1421, Q1422; Bailey 1988, 191, vol. III, pl. 16, Q1725; Bailey 1988, 380, vol. III, fig. 136, pl. 104, Q3090; Perlzweig 1961, 83, pl. 5, no. 124; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 87, lev 82.

Tarih: MS 1. yüzyıl ikinci yarısı-3. yüzyıl



Kat. No: 27

Buluntu Kodu: AHV 105

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 25.08.2009

Genişlik: 5.9 cm **Uzunluk:** 7.2 cm **Yükseklik:** 2.6 cm

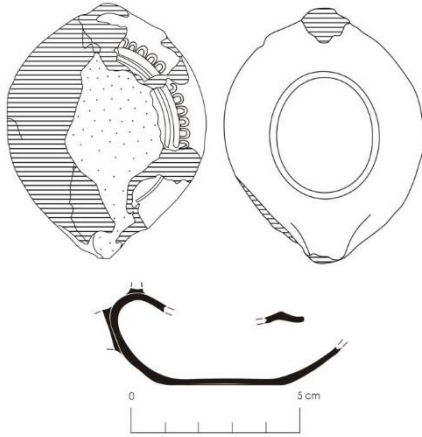
Dip Çapı: 3.3 cm **Diskus Deliği:** -

Tanım: Yarım korunmuş kalıp yapımı kandil. Diskus, kulp ve burun eksik. Gövdenin üst kısmının büyük bölümü aşınmış. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, düz dipli, diskus çevresi bir bant ile çevrelenmiş, omuz üzerinde bir sıra kısa dil motifi yer alıyor. Burun kısmında yanma izleri belirgin, dış yüz kırmızı astarlıdır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 25, Kat 74.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 297-298, vol.II, fig.14, 26, 78, 112, pl.56, Q1206, Q1207, Q1208; Bailey 1988, 136, 239, vol. III, fig. 142, pl.36, Q2962; Çokay 1996, kat. no. 123, lev.43, res. 123; Broneer 1930, 98, fig. 44, no. 590; Perlzweig 1961, 84, pl.5, no.133.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 28

Buluntu Kodu: AHV 106

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 25.08.2009

Genişlik: 4.5 cm **Uzunluk:** 6.2 cm **Yükseklik:** 2.3 cm

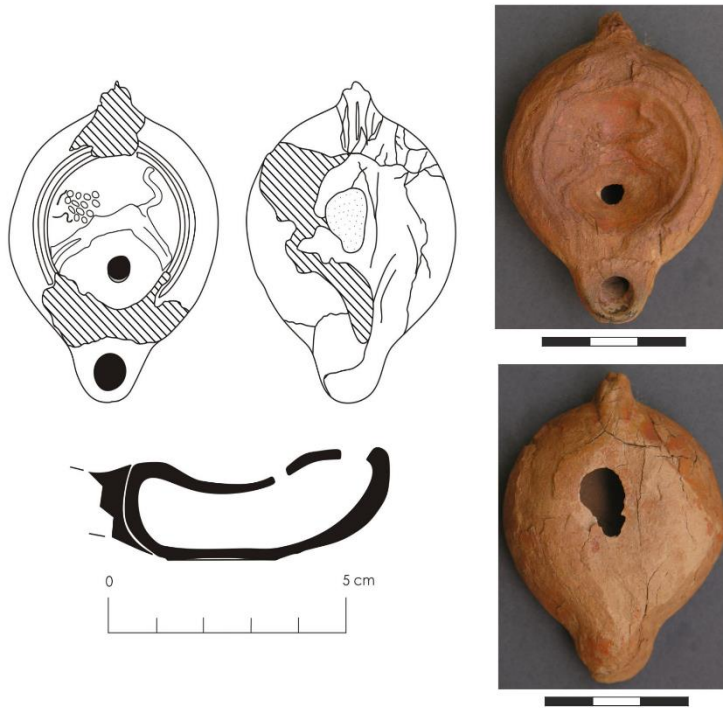
Dip Çapı: 2.3 cm **Diskus Deliği:** 0.5cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Burnun üst kısmı ve tutamak eksik. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, düz dipli, küçük burunlu, tek diskus deliğine sahip. Diskus etrafı bir yiv ile çevrelenmiş. Diskus içinde kabartma olarak yapılmış aslan (?) figürü yer alıyor. Aslan sağa doğru koşar pozisyonda betimlenmiştir. Yeleleri kabartma noktalarla verilmiştir. Dış yüzünde çok az kırmızı astar korunmuş.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 25, Kat 75.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 72 ve 325, vol. II, fig. 75, 104, 111, pl. 20, 67, 182, Q1286, Q952; Bailey 1988, 67 ve 160, vol. III, fig. 82, pl.3, Q1528; Goethert-Polaschek 1985, taf. 4,5,39, no. 102 (M. 187), 118 (M. 187).

Tarih: MS 1.- 2. yüzyıl



Kat. No: 29

Buluntu Kodu: AHV 107

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 25.08.2009

Genişlik: 3.1 cm Uzunluk: 5.9 cm

Tanım: Pişmiş toprak kadın figürini baş parçası. Mika ve kalsit katkılı hamura sahip. Figürinin gözleri karşıya bakar biçimde, göz bebekleri ise dışbükey kavisli nokta şeklinde betimlenmiştir. Alında üçgen bir alan yaratmak için ortadan iki yana ayrılan saçlar, örülü bir biçimde boyuna kadar iner. Saçların altından görülen küpeler üzerinde, bir yatay,iki dikey yiv yer alıyor. Başındaki polosun hemen altından başlayıp saçları çevreleyen bir diadem takmıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 25, Kat 76.

Tarih: MS geç 3. yüzyıl- erken 4. yüzyıl



Kat. No: 30

Buluntu Kodu: AHV 47

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi: 19.08.2009

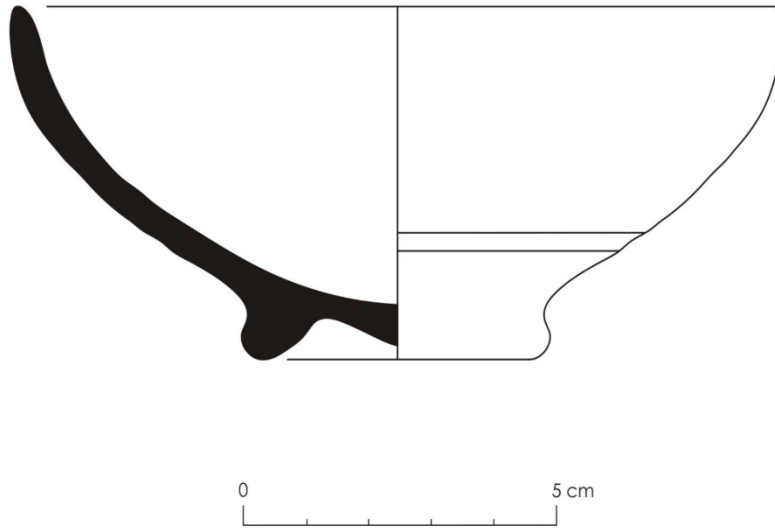
Ağız Çapı: 12.2 cm Kaide Çapı: 4.4 cm Yükseklik: 2.3 cm

Tanım: Tam ele geçmiş içe çekik ağızlı kasenin ağız, gövde ve kaide parçası. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, alçak konik kaideli, konik yükselen gövdeli, hafif içe dönük ağızlı. Gövdenin dış yüzünde bir adet yiv yer alıyor. Kaide altı merkeze doğru konikleşiyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 65.

Benzer Örnekler: Duman 2010, kat. A11; Gassner 1997, 160, taf. 52, no. 642; Körsulu 2011, Kat 19, 20. Lev. 14.

Tarih: MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl başı



Kat. No: 31

Buluntu Kodu: AHV 48

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 6 no.lu mezar- mezar İçi

Buluntu Tarihi:19.08.2009

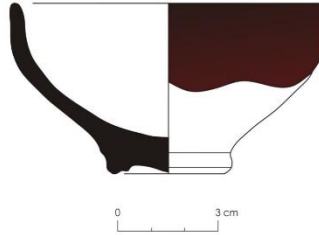
Ağız Çapı: 9.2 cm **Kaide Çapı:** 3.2 cm **Yükseklik:** 4.7 cm

Tanım: Tama yakın içe çekik ağızlı kase. Ağız kenarında ve gövdede eksikler vardır. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, alçak halka kaideli, kaide oturma düzleminde geniş sıg bir yiv yer alıyor. Kaideden gövdeye geçişte yapım hatasından kaynaklanan bir çıkıntı bulunuyor. Konik yükselen gövdeye sahip, düz yükselen ağızlı, hafif dışa dönük yuvarlatılmış dudaklı, daldırma tekniğinde yapılmış kahverengiden kırmızıya değişen firnise sahip. Dışta gövde altı ve kaide firnissiz, içyüz tamamen firnisli, ancak merkezde firnis aşınmıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 23, Kat 66.

Benzer Örnekler: Civelek 2001, 154-155, Duman 2010, 59, Kat A11; Körsulu 2011, Kat 20, 22; Morel 1986, 466, fig. 7, no. 30; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 106, Lev 99, kat. 333; Taylor 1957, 86, 148-148, Pl. XX, XXII, XLVI, A 22.

Tarih: MÖ 2.-1. Yüzyıl



Kat. No: 32

Buluntu Kodu: AIY 6

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-mezar girişı

Buluntu Tarihi: 31.08.2009

Genişlik: 6.1 cm **Uzunluk:** 8.3 cm **Yükseklik:** 3.9 cm

Dip Çapı: 3.3 cm **Diskus Deliğı:** 1.Discus: 0.6 cm, 2. Discus: 0.5 cm

Tanım: Tama yakın kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Bol mika katkılı, açık kırmızı hamurlu, küresel gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde iki adet yiv görülüyor. Kalp şeklinde burna sahip, geniş diskus içinde iki adet diskus deliğı bulunuyor. Diskus iki yivle çevrelenmiş. Bir yivle vurgulanmış halka kaideli, diskus içindeki figür anlaşılmıyor. (?) Olasılıkla bir domuz. Dış yüzde kırmızı astar korunmuştur.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 29, Kat 81.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375-376, Pl. 86, Q 1421-1422; Bailey 1988, 370, 379-380, Pl. 103-104, Q3075, Q 3080, Q 3090-91; Civelek 2001, 22-24, Çiz.35-45; Gürler 2005, 6-7, Res. 3, 6; Metin 2012, 339, K138; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 86-87, Lev.80.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu – 2. yüzyıl başı



Kat. No: 33

Buluntu Kodu: AIY 18

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-mezar girişi

Buluntu Tarihi: 01.09.2009

Genişlik: 7.1 cm (korunan gen.) Uzunluk: 8.6 cm (korunan uz.)

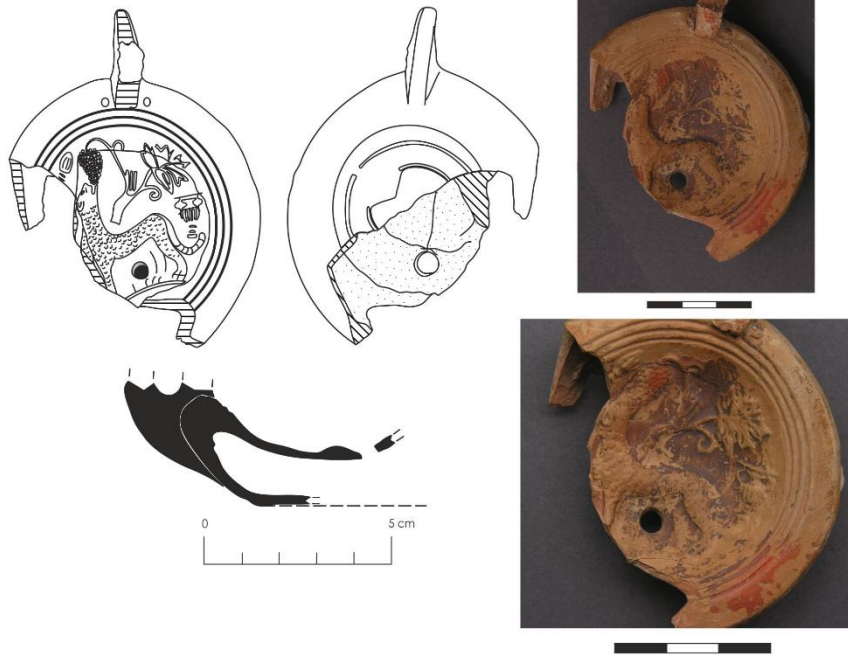
Yükseklik: 3.1 cm Dip Çapı: 3.7 cm (?) Diskus Deliği: 0.5 cm

Tanım: Yarım korunmuş kalıp yapımı kandil. Burun korunmamış, kulp ve gövdede eksikler bulunuyor. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, derin diskus içinde tek diskus deliğine sahip, iki yivle vurgulanmış halka kaideli, halka kulplu, diskus üç adet yivle çevreleniyor. Diskus içinde kabartma olarak yapılmış Anadolu parsı veya leopar (?) kabartması yer alıyor. Parsın arkasında ise asma dalı ve ayaklı krater görülüyor. Pars başını geriye doğru çevirmiş ve ağzı açıktır. Gövde detayları kabartma noktalarla verilmiştir. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 29, Kat 82.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, Fig. 76, Pl. 24, 95; Gassner 1997, 199, Taf.64, No: 811; Metin 2012, 68, K 122-125; Perlzweig 1961, Pl. 21, 989.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 34

Buluntu Kodu: AIY 19

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-mezar girişı

Buluntu Tarihi: 01.09.2009

Genişlik: 5.4 cm **Uzunluk:** 7.4 cm **Yükseklik:** 3.7 cm

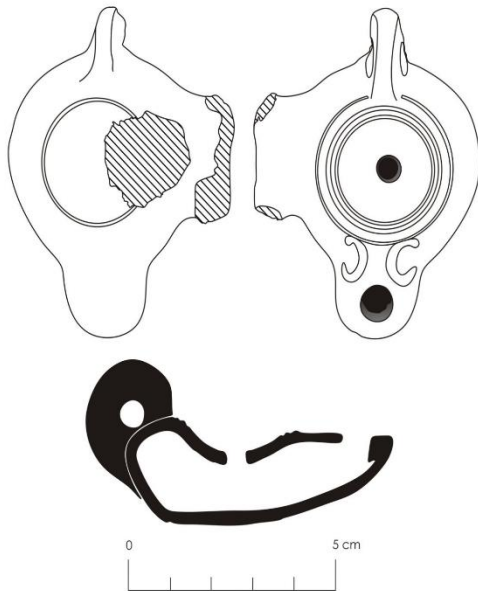
Dip Çapı: 2.9 cm **Diskus Deliği:** 0.5 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, kırmızı astarlı, küresel gövdeli, olasılıkla biri yatay biri dikey iki kulbu vardır. Yatay kulbun çok az bir bölümü korunmuştur. Dikey kulbun ortası deliktir. Derin diskus içinde tek diskus deliği yer alıyor. Diskus etrafını üç adet yiv çevreliyor. Burnun her iki yüzünde uçları nokta ile son bulan yarım daire (?) görülüyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 29, Kat 83.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 185-186; Bailey 1988, 342, vol. III, pl. 83, 101, Q2740 (Knidos); Broneer 1930, 80-83; Gassner 1997, 98, taf. 64, no. 810.

Tarih: MS 1. yüzyıl



Kat. No: 35

Buluntu Kodu: AIY 20

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-mezar girişi

Buluntu Tarihi: 01.09.2009

Genişlik: 5.5 cm **Uzunluk:** 7.7 cm **Yükseklik:** 4.3 cm

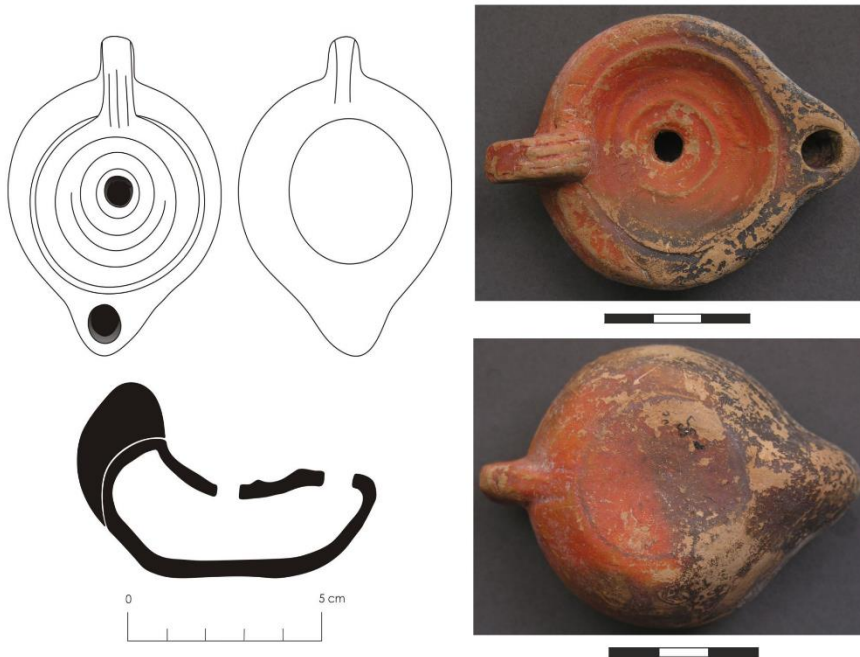
Dip Çapı: 2.9 cm **Diskus Deliği:** 0.6 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Mika katkılı, açık kırmızı hamurlu, küresel gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde üç adet dikey yiv görülüyor. halka kaideli, kısa üçgen burunlu, geniş diskus içinde tek diskus deliğine sahip. Diskus deliği çevresinde çok az belirgin olan üç adet bant yer alıyor. diskus tek yivle çevreleniyor. Dış yüz siyahtan kırmızıya değişen astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 29, Kat 84.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375-376, Pl. 86, Q 1421-1422; Bailey 1988, 370, 379-380, Pl. 103-104, Q3075, Q 3080, Q 3090-91; Civelek 2001, 56, K95-96, K103-104, K110; Gassner 1997, 197, taf. 63, 91, No.808; Gürler 2005, 6-7, Res. 3, 6; Metin 2012, 123, K96, 101; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 86-87, Lev. 80.

Tarih: MS 2. yüzyıl



Kat. No: 36

Buluntu Kodu: AIZ 1

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-mezar girişı

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Genişlik: 6.7 cm Uzunluk: 9.3 cm Yükseklik: 4.4 cm

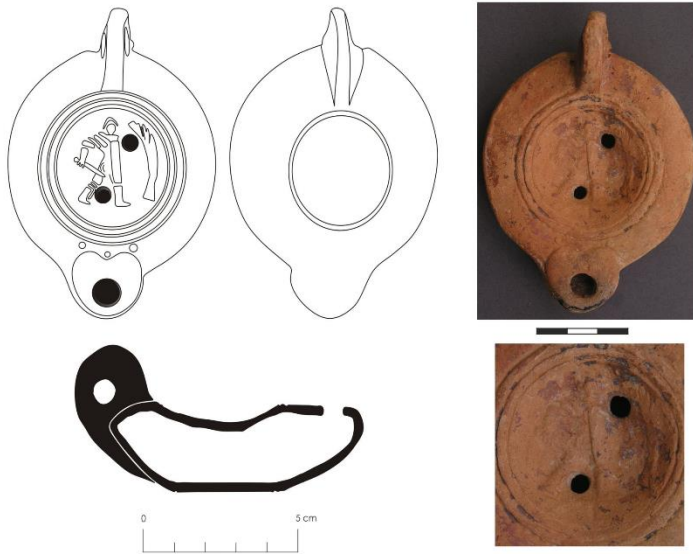
Dip Çapı: 3.2 cm Diskus Deliğı: 1. Delik: 0.5 cm 2. delik: 0,4 cm

Tanım: Tam kalp burunlu kandil. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu ve astarlı, oval gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı. Tek yivle vurgulanmış halka kaideli, gövde altında tutamağın her iki yanında birer yiv yer alıyor. Diskus üç adet yiv ile çevreleniyor. Geniş diskus içinde sola dönük olarak profilden verilmiş kabartma gladyatör yer almaktadır. Adım atar pozisyonda olan gladyatörün önünde palmiye ağacı vardır. Geriye doğru sağ elinde bir kılıç, sol elinde bir kalkan tutuyor. Başında yoğun aşınma var. Biri gladyatörün ayakları arasında, diğeri başının önünde yer alan iki adet diskus deliğı vardır. Burun ile diskus arasında üç adet nokta bezeme görülüyor. Burunda yanık izler var.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 29, Kat 85.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 57, vol. III, fig. 67, pl. 104, Q3089; Broneer 1930, 200, fig. 126, no. 654; Metin 2012, 52-58; Perlzweig 1961, 91, pl. 8, no. 231; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev.77-78.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu – 2. yüzyıl başı



Kat. No: 37

Buluntu Kodu: AIZ 2

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-mezar girişi

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Genişlik: 6.9 cm **Uzunluk:** 10 cm **Yükseklik:** 4 cm

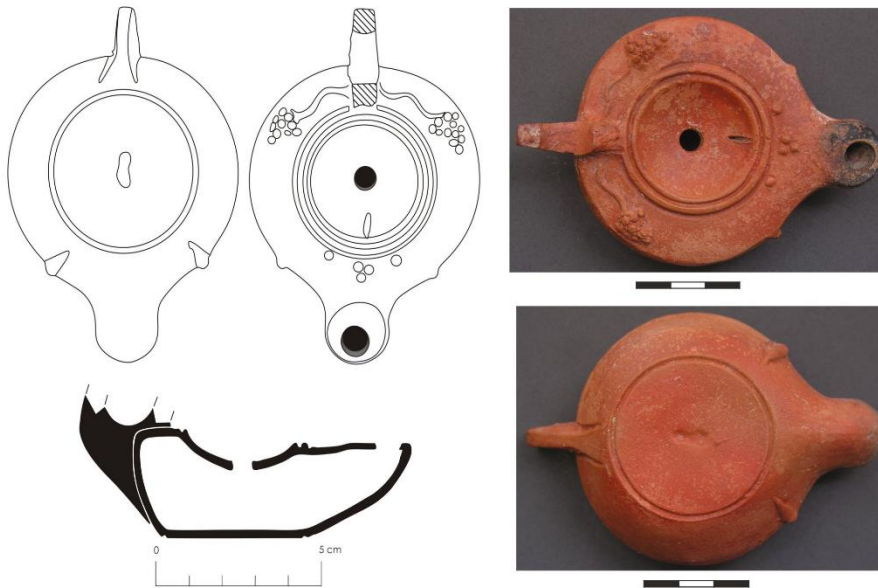
Dip Çapı: 4.2 cm **Diskus Deliği:** 0.6 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Kulp üst kısmı korunmamış. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı, bir yivle vurgulanmış halka kaideli, kaide altında bir ayak izi görülüyor. Kalın bir bant ile çevrelenmiş buruna sahip. Tek diskus deliğine sahip, diskus deliğinin ön kısmında bir çentik vardır. Gövde altında tutamağın her iki yanında birer yiv, burnun her iki yanında ise birer tane plastik çıkıntı yer alıyor. Omuz üzerinde, tutamağın her iki yanına birleşen üzüm salkımları görülürken, burun üzerinde iki kabartma noktanın ortasında birbirine bitişik üç kabartma nokta yer alıyor. Burunda yanma izleri vardır. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 30, Kat 86.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 136, vol. III, 247, fig. 142, 60, pl. 42, Q2019; Broneer 1930, 75, Pl VII, 412; Perlzweig 1961, 4-5, 784, Pl. 6, 139.

Tarih: MS 2. Yüzyıl



Kat. No: 38

Buluntu Kodu: AIZ 3

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar- 1 no.lu ölü yatağı

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Genişlik: 7.8 cm Uzunluk: 10.7 cm Yükseklik: 5.6 cm

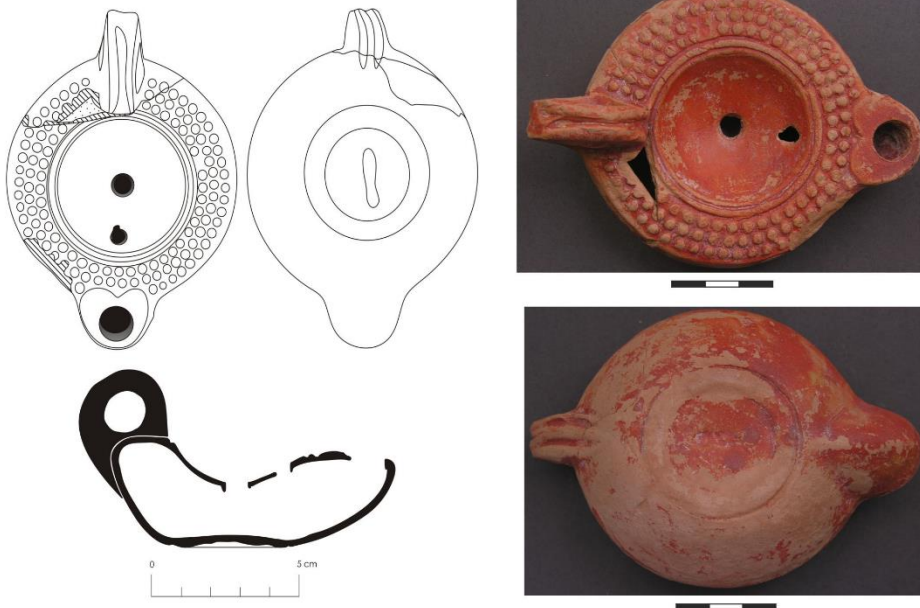
Dip Çapı: 3.6 cm Diskus Deliği: 0.7 cm

Tanım: Tam olarak korunmuş kalıp yapımı kabarıklı kandil. Üç parça kırık birleştirildi. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, küresel gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı, tutamak üzerinde gövde altına kadar devam eden derin bir yiv yer alıyor. Kalp şeklinde burna sahip, iki yiv ile vurgulanmış halka kaideli, derin diskus içinde iki adet diskus deliği bulunuyor. Diskus iki yivle çevreleniyor. Omuz üzerinde üç sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 30, Kat 87.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375-376, vol. II, fig. 105, pl. 86, Q1421, Q1422; Bailey 1988, 191, 239 ve 380, vol. III, fig. 136, pl. 16, 36, 104, Q1725, Q3090, Q1962; Dağlı 2008, 72, lev. 9, şek.25, kat. no. 13; Metin 2012, 84, K147; Perlzweig 1961, 83, Pl. 5, No: 124; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 87, lev 82; Tecnu 1929, 57, abb. 51.

Tarih: MS 2.-3. yüzyıl



Kat. No: 39

Buluntu Kodu: AIZ 4

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-arcosoliumlu bölüm

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Genişlik: 6.3 cm **Uzunluk:** 9.2 cm **Yükseklik:** 4.2 cm

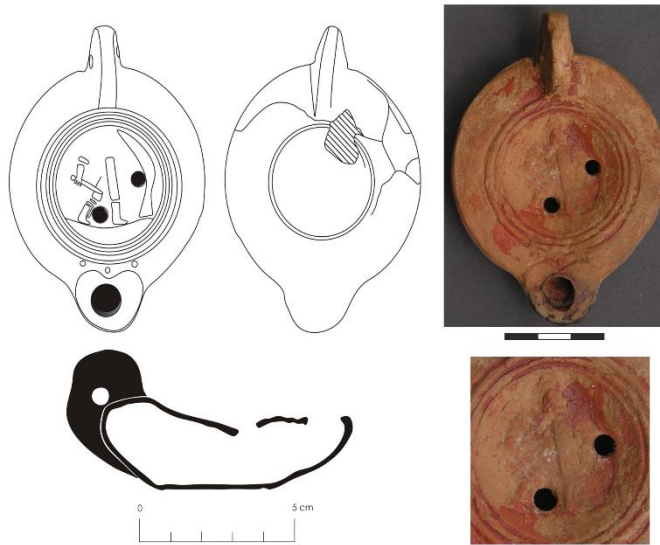
Dip Çapı: 3.2cm **Diskus Deliği:** 1. delik: 0.5 cm, 2. delik: 0.4 cm

Tanım: Tam kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Gövdede çatlaklar var. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, oval gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı, gövde altında tutamağın her iki yanında birer yiv bulunuyor. Burun ile diskus arasında üç adet nokta bezeme görülüyor. Diskus üç adet yiv ile çevreleniyor. Diskus içinde sola dönük, adım atar pozisyonda profilden gladyatör bulunuyor. Geriye doğru attığı sağ elinde bir kılıç, sol elinde ise bir kalkan tutar, önünde bir ağaç görünüyor. Biri gladyatörün ayakları arasında, diğeri kalkan ile ağaç arasında yer alan iki adet diskus deliği vardır. Dış yüzde çok az kırmızı astar korunmuş. Burunda yanık izleri vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 30, Kat 88.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 57, vol. III, fig. 67, pl. 104, Q3089; Broneer 1930, 200, fig. 126, no. 654; Metin 2012, 52-58; Perlzweig 1961, 91, pl. 8, no. 231; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev.77-78.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu – 2. yüzyıl başı



Kat. No: 40

Buluntu Kodu: AIZ 21

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-girişin solundaki ölü yatağından

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

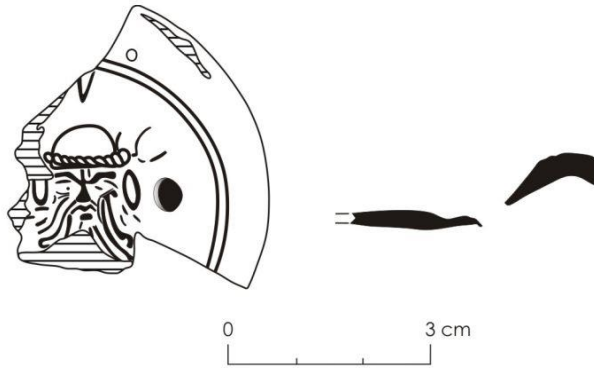
Genişlik: 4.4 cm Diskus Deliği: 0.6 cm

Tanım: Kalıp yapımı kandil diskus parçası. Mika katkılı, kahverengi hamurlu, tek diskus deliğine sahip, derin diskus iki adet yiv ile çevreleniyor. Diskus içinde kabartma olarak yapılmış gür sakallı yaşlı bir erkek maskı yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 31, Kat 93.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 63-64, Vol. II, 253, fig. 67, Pl. 45, Q1128; Bailey 1988, Fig. 78, Pl. 116; Güngör 2011, 72, 293-294; Metin 2012, 143, K12-18.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu - 2. yüzyıl başı



Kat. No: 41

Buluntu Kodu: AIZ 23

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-girişin solundaki ölü yatağından

Buluntu Tarihi: 04.09.2009

Genişlik: 6.3 cm Uzunluk: 8.7 cm Yükseklik: 4.1 cm Dip Çapı: 3.3 cm

Diskus Deliği: 1. delik: 0.5 cm, 2. delik: 0.4 cm

Tanım: Tam kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, kırmızı astarlı, küresel gövdeli, bir yivle vurgulanmış halka kaideli, ortası delik dikey tutamaklı, tutamak üzerinde çok belirgin olmayan üç yiv yer alıyor. Kalp şeklinde burna ve iki adet diskus deliğine sahip. Diskus iki ince, bir kalın plastik bant ile çevrelenmiş. Diskus içinde profilden verilmiş sola dönük kabartma horoz figürü yer alıyor. Omuzda ise bir sıra yaprak motifi görülüyor. Motiflerin bir kısmı aşındığı için belirgin değildir. Kaide altında, “E” ye benzer iki işaret var. Burunda yanık izler vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 31, Kat 95.

Benzer Örnekler: Menzel 1969,20 Abb. 32, No: 247; Civelek 2001: 22-27, Çiz. 45; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011: 85-86, Lev.77-78

Tarih: MS 1.– 2. yüzyıl



Kat. No: 42

Buluntu Kodu: AIZ 24

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar-girişin solundaki ölü yatağından

Buluntu Tarihi: 04.09.2009

Genişlik: 6.5 cm Uzunluk: 9.3 cm Yükseklik: 3.9 cm

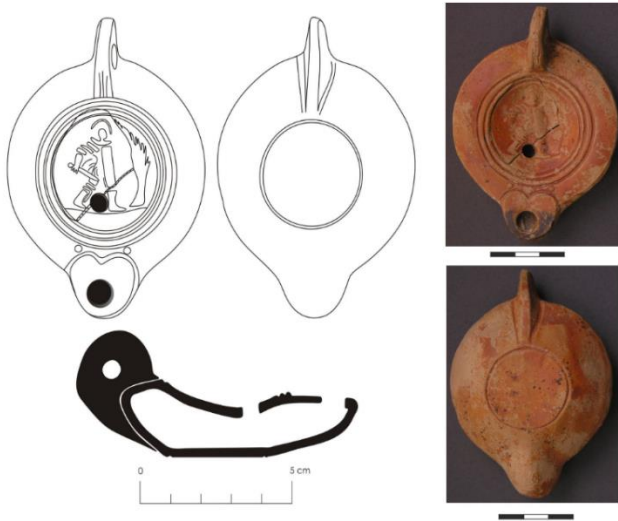
Dip Çapı: 3.3 cm Diskus Deliği: 0.5 cm

Tanım: Tam kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Diskus içinde çatlaklar var. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, oval gövdeli, ortası delik dikey tutamaktır. Tek yivle vurgulanmış halka kaideli, gövde altında tutamağın her iki yanında birer yiv ve diskus çevresi üç adet yivlidir. Diskus içinde sola dönük profilden verilmiş kabartma gladyatör figürü vardır. Geriye doğru attığı sağ elinde bir kılıç, sol elinde kalkan tutan gladyatör ileriye doğru adım atmaktadır. Başında olasılıkla bir miğfer vardır. Önünde sola eğik bir ağaç ve ayakları arasında tekli diskus vardır. Ayağın altında bir zemin oluşturulmuş. Aşınmadan dolayı bezeme çok net olarak görülüyor. Burun ile diskus arasında üç adet nokta bezeme görülüyor. Burunda yanık izleri belirgin, dış yüzde kahverengi astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 31, Kat 96.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 57, Vol. III, Fig. 67, Pl. 104, Q 3089; Broneer, 1930, 200, fig. 126, No. 654; Perlzweig 1961, 91, pl. 8, No. 231; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev.77-78.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu –2. yüzyıl başı



Kat. No: 43

Buluntu Kodu: AIZ 32

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar- girişin solundaki ölü yatağından

Buluntu Tarihi: 07.09.2009

Genişlik: 6.1 cm Uzunluk: 9.8 cm Yükseklik: 3.9 cm Dip Çapı: 5.4 cm

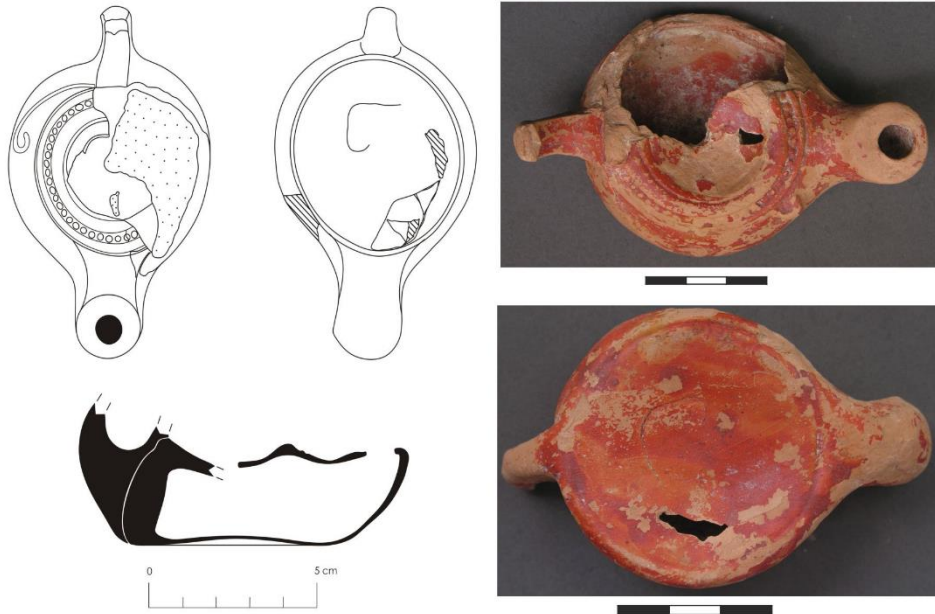
Diskus Deliği: 1. delik: 0.5 cm (?) , 2. delik: 0.6 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Gövdede ve tutamakta eksikler görülüyor. Mika katkılı, pembe hamurlu, düz dipli, dip bir yiv ile sonlandırılmış, yüksek konik gövdeli, Ortası delik dikey tutamaklı ve emzik şeklinde buruna sahip. İki adet diskus deliğine sahip, deliklerden birisi yarım korunmuştur, tam korunan delik üçgen şeklindedir. Derin diskus etrafını bir yiv çevreler. Omuz üzerinde, hemen diskus kenarında, atta plastik bir bant ile sınırlandırılmış bir sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Bu bandın altında, burun kenarında plastik eklenti yer alırken, tutamak kenarında ise çıkış yapan spiral görülüyor. İçi ve dışı kırmızı astarlıdır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 32, Kat. 98.

Benzer Örnekler: Perlzweig 1961, 4-5, 784, Pl. 6, 139; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 83, Lev 75:149-150.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 44

Buluntu Kodu: AIZ 25

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezarın dromos

Buluntu Tarihi: 08.09.0209

Genişlik: 2.2 cm Kalınlık: 0.2 cm

Tanım: Gümüş sikke

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 32, Kat 897.

Tarih: Philip II, Caesar MS 244-247, Augustus MS 247-249



Kat. No: 45

Buluntu Kodu: AIZ 5

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezar- mezar girişı

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Yükseklik: 21.8 cm **Ağız Çapı:** 3.1 cm **Dip Çapı:** 3 cm

Tanım: Tam korunmuş pişmiş toprak unguentarium. İki parça kırık birleşti. Mika ve kalsit katkılı açık kahverengi hamurlu, sarkık ağızlı, ağzın iç kenarında bir çıkıntı yer alıyor. Uzun boyunlu, oval gövdeli, düz dipli, iç yüz ve ağız siyah astarlı, astar boyna ve gövdeye akmış

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev.65-69: 37-89.

Tarih: MS 1.yüzyılın ikinci yarısı-2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 46

Buluntu Kodu: AIZ 6

Buluntu Yeri: Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 8 no.lu mezarın girişı

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Yükseklik: 24.5 cm Ağız Çapı: 3.2 cm Dip Çapı: 4.2 cm

Tanım: Tam korunmuş pişmiş toprak unguentarium. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, Sarkık ağızlı, ağzın iç kenarında bir çıkıntı yer alıyor. Uzun boyunlu, oval gövdeli, hafifi içbükey kavisli dibe sahip. Ağız ve boyunda koyu kahverengi astar görülür. Ağız tablası ve boyun üzerindeki firnis yer yer aşınmıştır. Yüzeyde az miktarda kalker tabakası bulunmaktadır. Mika ve kalsit katkılıdır.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res.8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev. 65-69: 37-89.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı -MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 47

Buluntu Kodu: AIZ 7

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis 8 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Yükseklik: 18.4 cm **Ağız çapı:** 2.5 cm **Dip çapı:** 3.5 cm

Tanım: Tam kotunmuş pişmiş toprak unguentarium. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, gövdede küçük bir eksik mevcut. 5. parça kırık birleştirildi. Hafif sarkık ağızlı, ağzın iç kenarında bir çıkıntı yer alıyor. Uzun boyunlu, torba gövdeli, merkezde içbükey kavis yapan dibe sahip. Ağız üst kısmı ve iç yüz koyu kahverengi astarlı. Astar boyuna akmış.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 31, Kat. 91.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev.65-69:37-89.

Tarih: MS 2. yüzyıl



Kat. No: 48

Buluntu Kodu: AIZ 22

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis 8 no.lu mezar girişinin sağındaki ölü yatağından

Buluntu Tarihi: 04.09.2009

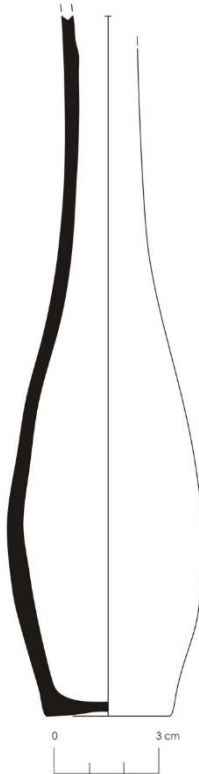
Yükseklik: 18. 2 cm (korunan Y.) Ağız Çapı: - Dip Çapı: 3.3 cm

Tanım: Ağız kısmı eksik pişmiş toprak unguentarium. Mika ve kireç katkılı, açık kahverengi hamurlu, düz dipli, uzun boyunlu ve oval gövdeli. Boyun kısmında çok az siyah boya korunmuş.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 31, Kat 94.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res.8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev.65-69, 37-89.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı -MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 49

Buluntu Kodu: AIZ 8

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolis 8 no.lu mezarın girişı

Buluntu Tarihi: 02.09.2009

Yükseklik: 20.4 cm Ağız Çapı: 3.4 cm Dip Çapı: 3 cm

Tanım: Tam korunmuş pişmiş toprak Unguentarium. İki parçalı kırık birleştirildi. Mika ve kalsit katkılı, açık kahverengi hamurlu, sarkık ağızlı, ağız iç kenarında çıkıntı yer alıyor. Uzun boyunlu, torba gövdeli, düz dipli, iç yüz ve ağız tablası koyu kahverengi astarlı. Astar boyuna akmıştır. Ağız tablasındaki firnis kısmen aşınmıştır. Yüzeyde yer yer kalker tabakaları görülmektedir.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 31, Kat 92.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev.65-69, 37-89.

Tarih: MS 1. yüzyılın ikinci yarısı -MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 50

Buluntu Kodu: AIJ 12

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 7 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 24.08.2009

Genişlik: 7.6 cm Uzunluk:10 cm Yükseklik: 4.8 cm

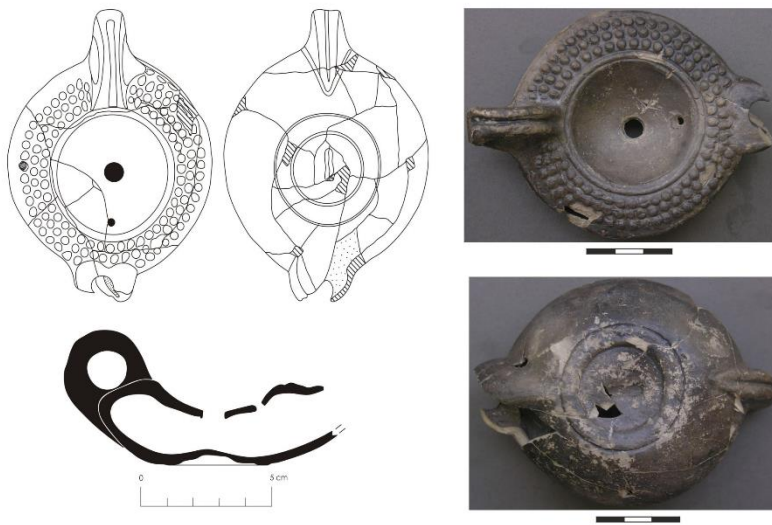
Dip Çapı:3.3 cm Diskus Deliği:1. delik: 0.6 cm, 2. delik: 0.3 cm

Tanım: Tama yakın kalıp yapımı kabaralı kalp burunlu kandil. Burun ve gövde üzerinde eksikler görülüyor. Bol mika katkılı, gri hamurlu, küresel gövdeli, gövde altında üçgen sonlanan ortası delik dikey kulplu, kulp üzerinde gövde altına kadar devam eden dikey bir yiv bulunuyor. İki adet yivle vurgulanmış halka kaideli, kaide altında ayak izi görülüyor. Derin diskus içinde biri küçük, biri büyük iki adet diskus deliğine sahip, diskus iki adet yivle çevreleniyor. Omuz üzerinde üç sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Dış yüz siyah astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 27, Kat. 77.

Benzer Örnekler: Dağlı 2008, 72, lev. 9, şek. 25, kat. no. 13; Bailey 1980, 375-376, vol. II, fig. 105, pl. 86, Q1421, Q1422; Bailey 1988, 136 ve 247, vol. III, fig. 142, 60, pl. 42, Q2019; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 87, Lev. 82.

Tarih: MS 2.-3. yüzyıl



Kat. No:51

Buluntu Kodu: AIJ 13

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 7 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 22.08.2009

Yükseklik: 5.8 cm **Genişlik:** 3.25 cm **Ağız Çapı:** 2.1 cm **Dip Çapı:** 1 cm

Tanım: Üfleme tekniğiyle yapılmış, tam olarak korunmuş cam Unguentarium. Dışa çekik ağızlı, Ağız altından başlayan kısa boyunlu, her iki yönden basık oval gövdeli. Olasılıkla şişenin tutulmasını kolaylaştırmak için kullanılan parmak yuvalarıdır. Çok düz olmayan bir dibe sahiptir. Yüzeyinde yer yer hasarlı bölümler bulunmaktadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 27, Kat. 78.

Benzer Örnekler: Civelek 2006 53-54, Çiz.14; Hayes 1975, 145, Pl. 37, No.611.; Isings 1957, 22; Saraçoğlu 2011, 6-7, Kat No. 41; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 69-70, Lev.63: 16-18.

Tarih: Augustus (MÖ 27-MS 14)- MS 2. yüzyıl



Kat. No: 52

Buluntu Kodu: AIJ 14

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 7 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 22.08.2009

Çap: 2 cm **Kalınlık:** 0.2 cm

Tanım: Yılan şeklinde demir yüzük. Yüzüğün üst kısmında yılanın üçgen formlu kafası açıkça görülür. Yılanın vücudu ise yuvarlatılarak yüzüğü oluşturur. Yılanın gövdesi kuyruğa doğru inceler, ayrıca gövde yivlerle detaylandırılmıştır. Yüzüğün tüm yüzeyi korozyona uğramıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 27, Kat. 79

Tarih: Roma dönemi



Kat. No: 53

Buluntu Kodu: AIJ 15

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 7 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 24.08.2009

Genişlik: 0.9 cm **Kalınlık:** 0.1 cm **Uzunluk:** 1.4 cm

Tanım: Tam olarak ele geçmiş altın küpe. Küpe halkası yuvarlak formunu kaybederek uzun oval bir form almıştır. Küpe halkası üzerinde helezon şeklinde iç içe kıvrılmış bir desen ve tam ortasında iki adet taş yuvası bulunmaktadır. Ancak taş yuvaları boştur. Küpenin tamamı 0.1 cm kalınlığında altın telden yapılmıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 27, Kat. 80.

Benzer Örnekler: Uygun 2000, 83, lev. 19, a.K9

Tarih: MS 2. yüzyıl



Kat. No: 54

Buluntu Kodu: AFJ 24

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-lahitin güneyi kapak üst seviyesi

Buluntu Tarihi: 05.08.2008

Genişlik: 5.7 cm **Uzunluk:** 8 cm **Yükseklik:** 4 cm

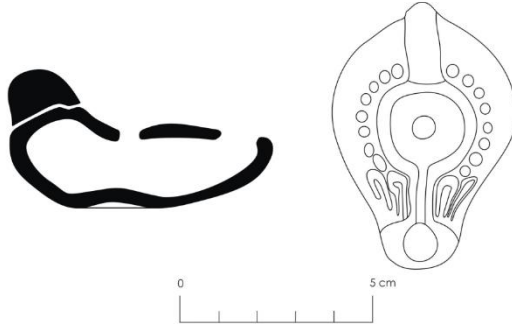
Dip Çapı: 2 cm **Diskus Genişliği:** 0.5 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandildir. Bol pembemsi renkli, mika katkılı, çift konik gövdeli, yuvarlak uçlu burunlu, İçi dolu dikey tutamaklı, tek yivle verilmiş halka kaideli. Tek diskus deliğine sahip. Diskus ve fitil deliği etrafındaki iki kalın plastik bant birleşiyor. Burun üzerinde dört adet dil motifi ve omuz üzerinde tek sıra nokta bezeme yer alıyor. Burunda yanık izler vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 7, Kat 2.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 391,389, vol. III, pl. 112,110, Q3192, Q3171 (Ephesos); Gassner 1997, 204, taf. 65,91, no. 828; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 97, Lev 90:252.

Tarih: MS 4.-5. yüzyıl



Kat. No: 55

Buluntu Kodu: AFJ 19

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güney kapak üst seviyesi

Buluntu Tarihi: 06.08.2008

Genişlik: 2,8 cm **Uzunluk:** 5 cm **Diskus Genişliği:** 0,9 cm

Tanım: Kalıp yapımı kandil, tek diskus delikli ve omuz parçası. Bol mika ve kireç katkılı, soluk kahverengi hamurludur. Tek diskus deliğine sahiptir. İç ve dış kırmızı astarlı, diskus deliği çevresinde yaprak rozet ve birbiri içine geçmiş çift konturlu sekiz köşeli yıldız bezeme, omuz üzerinde ion kymationu bulunmaktadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 7, Kat. 1.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 94, 390, 395, vol. III, fig. 125, pl. 111, 114, Q3183, Q3213 (Ephesos-Sardes); Gassner 1997, 92, taf. 66, no. 843; Metin 2012, K555-562; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 94, Lev.88, 231.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl



Kat. No: 56

Buluntu Kodu: AFJ 25

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-lahitin güneyi-üst dolgu toprak

Buluntu Tarihi: 05.08.2008

Genişlik: 4.6 cm **Uzunluk:** 7 cm **Yükseklik:** 3.7 cm

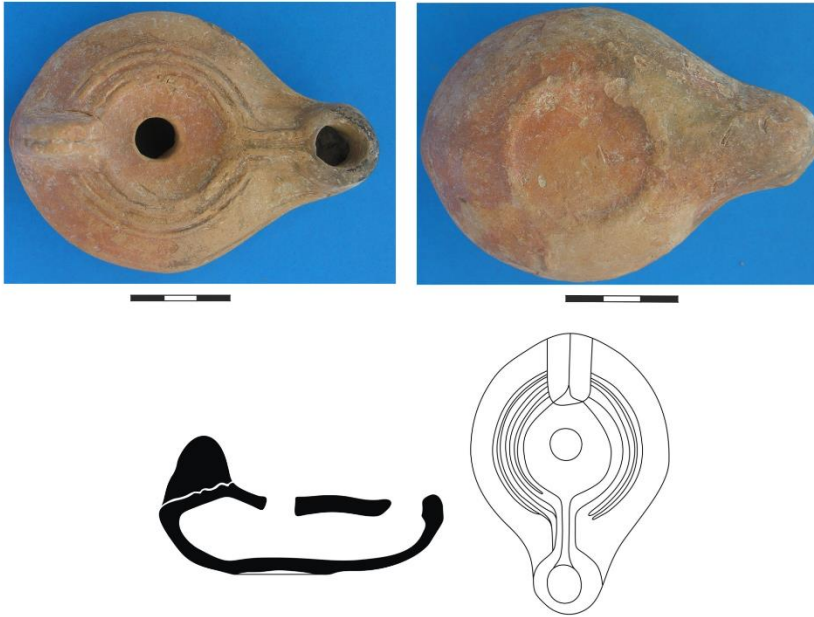
Dip Çapı: 2.7 cm **Diskus Genişliği:** 0.8 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandildir. Çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, halka kaideli, diskus iki adet plastik bant ile çevreleniyor. İçte kalan bant bir kanalla burun çevresindeki bant ile birleşiyor, burnun uç kısmı yanmadan dolayı kısmen siyahlaşmış. Yer yer kırmızı astar korunmuş. Burunda yanık izleri vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 7, Kat. 3.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375-376, Pl.86, Q 1421-1422; Bailey 1988, 370, 379-380, Pl.103-104 Q3075, 3080, 3090-3091; Ladstatter 2005, 239,308, Taf. 175, K 418; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 86, Lev: 80-81, Kat. 172,182.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 57

Buluntu Kodu: AFJ 26

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güneyi

Buluntu Tarihi: 06.08.2008

Genişlik: 5,2 cm **Uzunluk:** 8 cm **Yükseklik:** 4,3 cm

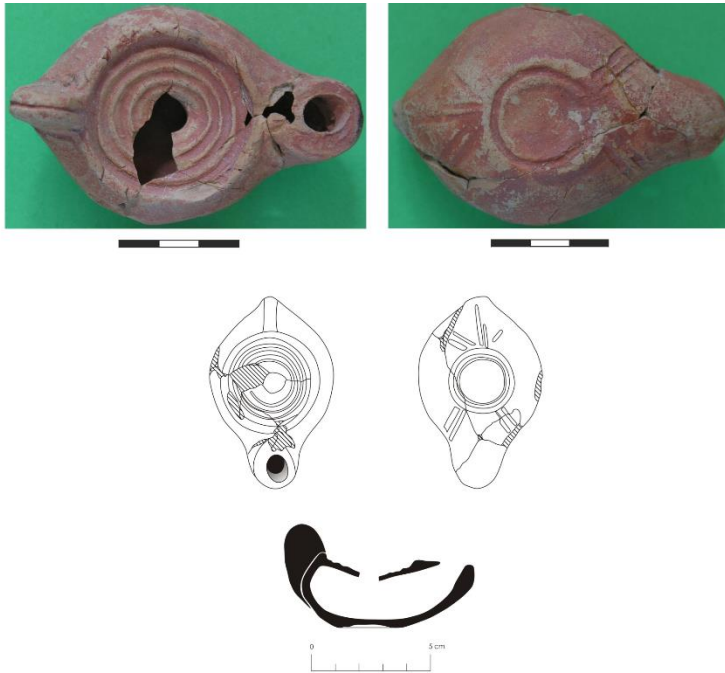
Dip Çapı: 2.5 cm **Diskus Genişliği:** 0,9 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandildir. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, burun etrafı bir bant çevrili ve küçük bir yanma izi vardır. Tutamak üzerinde bir adet dikey yiv yer alıyor. Diskus içinde üç adet plastik bant görülüyor. Diskus etrafını ise kalın plastik bir bant ile çevrenlenmekte. Bir yivle belirtilmiş halka kaideli. Burun altında ve tutamak altında şevron işareti görülüyor. İçi ve dışı kırmızı astarlı. Gövde de ve burunda eksikler bulunmaktadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 7, Kat. 4.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 375-376, Pl.86, Q 1421-1422; Bailey 1988, 370, 379-380, Pl.103-104 Q3075, 3080, 3090-3091; Ladstatter 2005, 239,308, Taf. 175, K 418; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 86-87, Lev. 80: 172-178.

Tarih: MS 1. yüzyılın sonu-MS 3. yüzyıl başı



Kat. No: 58

Buluntu Kodu: AFJ 27

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güneyi dolgu topraktan

Buluntu Tarihi: 06.08.2008

Genişlik: 4.7 cm **Uzunluk:** 7.5 cm **Yükseklik:** 3.2 cm

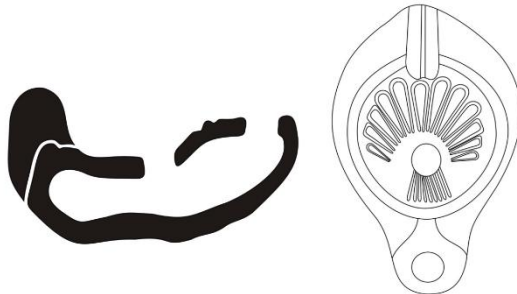
Dip Çapı: 2,2 cm **Diskus Genişliği:** 0.9 cm

Tanım: Tam kalıp yapımı kandil. Mika katkılı, pembe hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey kulp üzerinde bir adet yiv vardır, burun bir bantla çevreleniyor. Tek yivli içbükey kavisli halka kaideli. Diskus içinde dil motifi yer alıyor. Diskus çevresi kalıp plastik bir bant ile çevreleniyor. Dış yüz gri astarlı. Burunda yanık izler vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 7, Kat. 5.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 85, 135, 207, vol. II, fig. 99, Pl. 2, 29, 94, Q1006, Q775; Bailey 1988 86, 335, vol. III, fig. 110, 128, Q2673, Q2674; Güngör 2011, 46, Fig. 517-523; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev: 78.

Tarih: MS 1.- 3. yüzyıl



Kat. No: 59

Buluntu Kodu: AFJ 28

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güneyi

Buluntu Tarihi: 06.08.2008

Genişlik: 5.2 cm **Uzunluk:** 7.5 cm **Yükseklik:** 4 cm

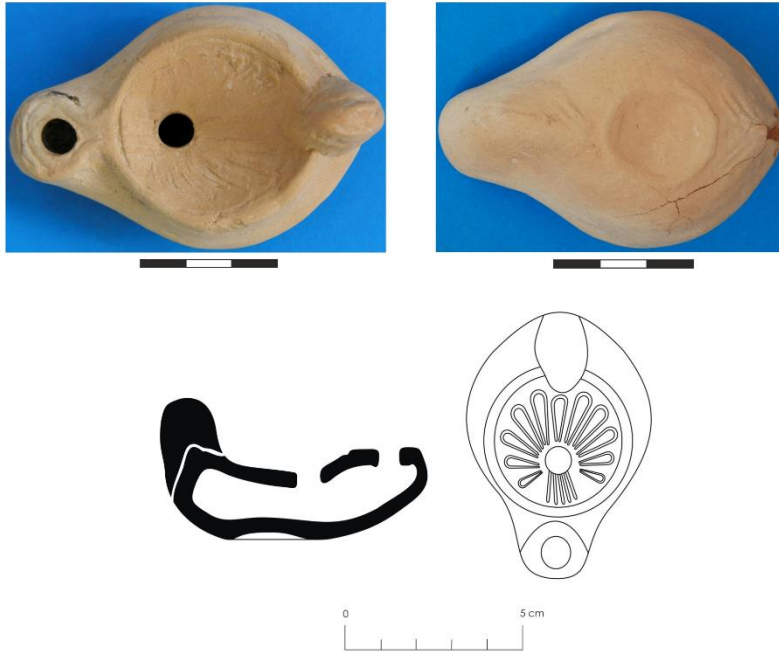
Dip çapı: 2.3 cm **Diskus Genişliği:** 0.7 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Dış yüzeyde yoğun kalker tabakası oluşmuştur. Mika katkılıdır, soluk kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli içi dolu diket tutamaklıdır. İç bükey kavisli halka kaidelidir. Discus derin çukurludur. Discus içinde kulp tarafında dil motifleri, burun tarafında ise, çizgi kabartmalar bulunmaktadır. Discus deliği, burun deliğine oldukça yakındır. Burun bir kalın bantla çevrelenmiştir. Kaide çukurluktur ve çevresinde yiv vardır. Gövde üzerinde yer yer çatlaklar görülmektedir.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 7, Kat. 6.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 85, 135, 207, vol. II, fig. 99, pl. 2, 29, 94, Q1006, Q775; Bailey 1988 86, 335, vol. III, fig. 110, 128, Q2673, Q2674; Güngör 2011, 46, Fig. 517-523; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev, 78.

Tarih: MS 1.-3. yüzyıl



Kat. No: 60

Buluntu Kodu: AFJ 29

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-lahitin güneyi

Buluntu Tarihi: 06.08.2008

Genişlik: 5 cm **Uzunluk:** 7 cm **Yükseklik:** 3.6 cm

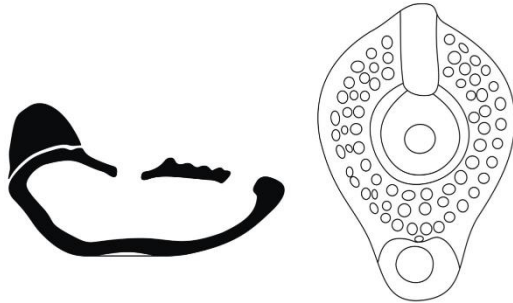
Dip çapı: 2 cm **Diskus Genişliği:** 0.7 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kabarıklı kandil. Çok az mika katkılı, çift konik gövdeli, tek yivli halka kaidelidir. Burun etrafı bir bant ile çevrili. İçi dolu dikey tutamak üzerinde iki adet dikey yiv yer alıyor. Diskus kalıp plastik bir bant ile çevreleniyor. Omuz üzerinde özensiz yapımlı üç sıra kabartma nokta bezeme. Burun kısmında yanık izleri vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 8, Kat. 7.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 380, vol. II, pl. 86, Q1425; Gassner 1997, 200-201 taf. 64, no: 822; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 97, Lev 91, 253-258.

Tarih: MS Geç 3. yüzyıl – Erken 5. yüzyıl



Kat. No: 61

Buluntu Kodu: AFJ 30

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güneyi

Buluntu Tarihi: 06.08.2008

Genişlik: 5.3 cm Uzunluk: 7.7 cm Yükseklik: 3.1 cm

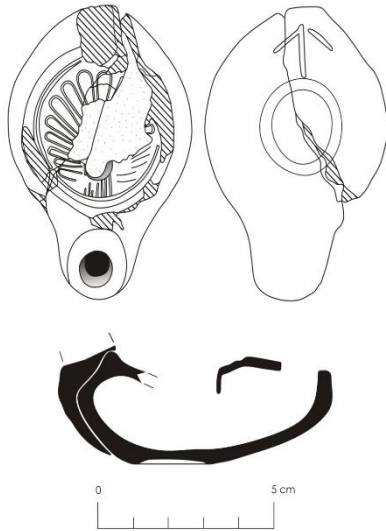
Dip Çapı: 2.1 cm Diskus Genişliği: 0,7 cm

Tanım: Tama yakın kalıp yapımı kandil. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, küçük halka kaideli, çift konik gövdeli, burun bir bant ile çevrenlenmekte, diskus içinde dil motifi, diskus çevresinde kalıp plastik bir bant. Alt gövdede üç adet yiv. Tutamak ve üst gövdenin bir bölümü korunmamış. Burunda yanık izler vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 8, Kat. 8.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 85, 135, 207, vol. II, fig. 99, pl. 2, 29, 94, Q1006, Q775; Bailey 1988 86, 335, vol. III, fig. 110, 128, Q2673, Q2674; Güngör 2011, 46, Fig. 517-523; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev, 78.

Tarih: MS 1.- 3. yüzyıl



Kat. No: 62

Buluntu Kodu: AFM 14

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar- lahitin güneyi kapak altı

Buluntu Tarihi: 07.08.2008

Genişlik: 4,7 cm **Uzunluk:** 7 cm **Yükseklik:** 3.9 cm

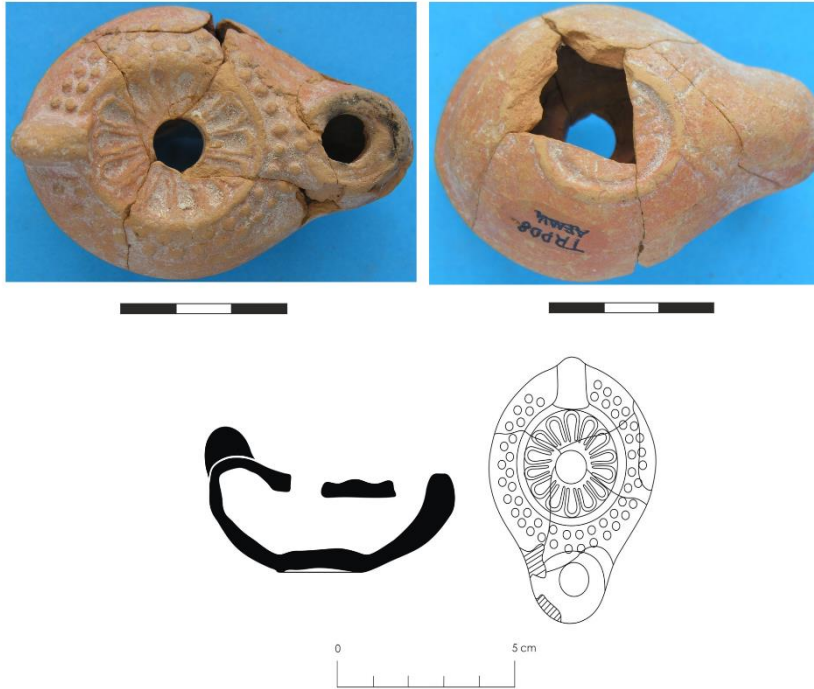
Dip Çapı: 2.2 cm **Diskus Genişliği:** 0,9 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kabarıklı kandil. Açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu küçük dikey tutamaklı, plastik bir bant ve yivle belirtilmiş halka kaideli, burun bir bant ile çevrenmekte. Tek diskus deliğine sahip. Diskus içinde dil motifi, omuz üzerinde iki sıra kabartma nokta bezeme, diskus plastik bir bant ile çevrenmekte. Gövdede, kaidede ve burunda eksikler mevcut. Burun kısmı yanmadan dolayı siyahlaşmış. İçi ve dışı kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 8, Kat. 10.

Benzer Örnekler: Broneer 1930, 114-116, 281, Pl. XX, 1423; Gassner 1997, Taf 65, No: 829; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 100, Lev. 95: 301.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 63

Buluntu Kodu: AFM 15

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güneyi kapak alt

Buluntu Tarihi: 07.08.2008

Genişlik: 6.7 cm **Uzunluk:** 10.1 cm **Yükseklik:** 4.5 cm

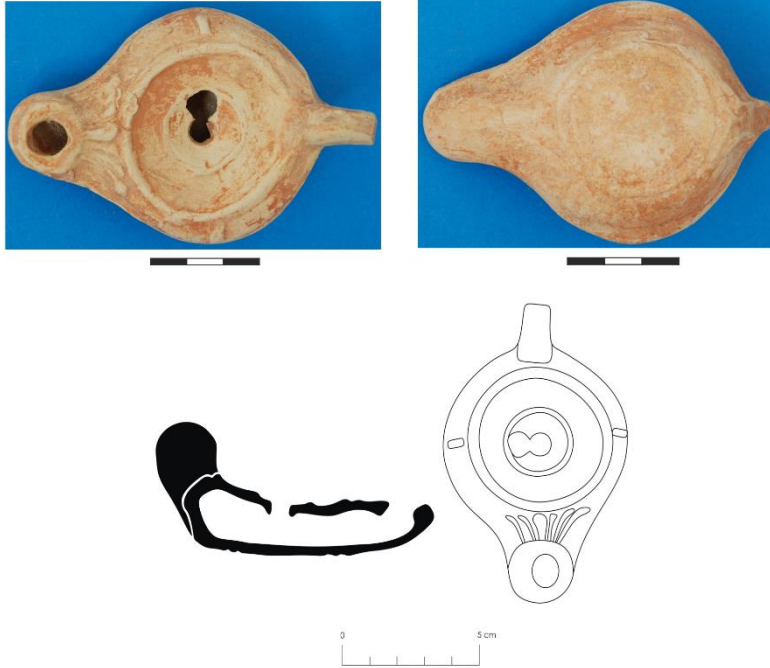
Dip Çapı: 4.5 cm **Diskus Genişliği:**-0.6. cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Krem hamurlu, Küresel gövdeli, yapım hatasından dolayı gövdenin arka kısmı daha yüksektir. İki adet yiv ile belirtilmiş halka kaideli, içi dolu dikey tutamaklı, diskus deliği ve diskus birer adet plastik bant ile çevrenlenmekte. Omuzun her iki tarafında birer kısa çıkıntı yer alıyor. Burun üzerinde dil motifleri görülüyor. Burun bir bant ile çevrenlenmiştir. Diskus deliği kenarı kırık. İçi ve dışı kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 8, Kat. 11.

Benzer Örnekler: Perlzweig 1961,101, Lev.11: 349-350; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 98, Lev: 94, 289.

Tarih: MS 5. yüzyıl



Kat. No: 64

Buluntu Kodu: AFM 58

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar -lahitin güneyi

Buluntu Tarihi: 09.08.2008

Genişlik: 6.1 cm Uzunluk: 9.6 cm Yükseklik: 4.2 cm

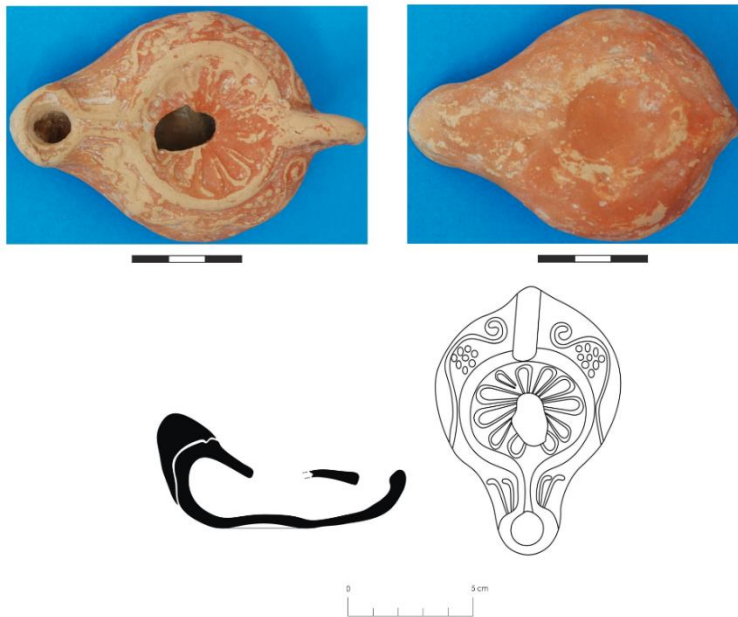
Dip çapı: 3.5 cm Diskus Genişliği: 0.7 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, içi dolu dikey tutamaklı, basık küresel gövdeli, üçgen şeklinde burna sahip. Alçak plastik bir bant ile belirtilmiş halka kaideli. Kaide içi içbükey kavisli, diskus içinde dil motifi bulunuyor. Diskus çevresindeki kalın plastik bant burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Omuz üzerinde uç kısımları spiral biten sarmaşık dalları arasında üzüm salkımı ve burun üzerinde dört adet dil motifi yer alıyor. Kısmen aşınmış kırmızı astarlı. Diskus deliği kenarında kırık vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 8, Kat. 12.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 372, 389, Pl. 110-111, Q3170, Q3175, Q3175, Q3178; Gassner 1997, 207, Taf. 66, No. 845; Perlzweig 1961, 101, No. 350, Pl.10 (Küçük Asia); Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 95-96, Lev.88, 235-237.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 65

Buluntu Kodu: AGL 3

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar- lahitin podyum altı.

Buluntu Tarihi: 20.08.2008

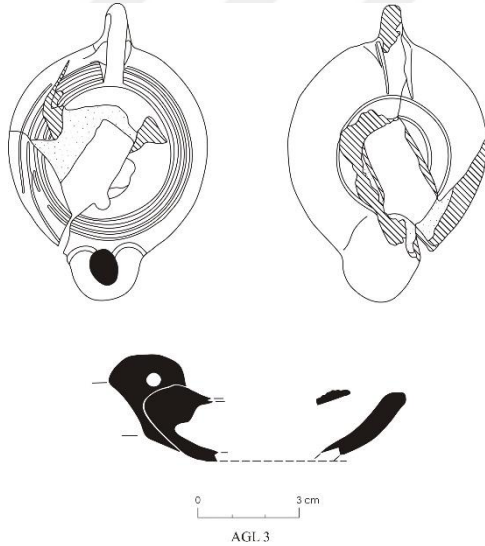
Genişlik: 6.5 cm Uzunluk: 8.8 cm Yükseklik: 3.8 cm

Dip Çapı: 3.7 cm Diskus Genişliği: -

Tanım: Parçalı olarak ele geçmiş kalıp yapımı kalp burunlu kandil. Bol mika ve kalsit katkılı, krem hamurlu, burun kısmı ve diskus içi korunmamış. İçi dolu dikey tutamaklı. Oval gövdeli, halka kaideli, diskus plastik bir bant ile çevreniyor. Burun üzerinde kabartma dil motiflerinin ve tutamağın her iki yanında birer nokta bezeme yer alıyor. Dip çift yivle çevrenmiştir. Burunda kalp şeklinde bir band vardır.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, Fig. 161, Pl. 5: Q1569, 101: Q3045; Civelek 2001, 22-27, Çiz. 35-45; Perlzweig 1961, 79, Pl. 4 No: 85; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 86-98, Lev.80-81.

Tarih: MS 1 yüzyıl ortası.-2. yüzyıl



Kat. No: 66

Buluntu Kodu: AFM 59

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-lahitin güneyi

Buluntu Tarihi: 09.08.2009

Genişlik: 7.1 cm Uzunluk: 5.4 cm Yükseklik: 3.9 cm

Dip Çapı: 3.2 cm Diskus Genişliği: 0.3 cm

Tanım: Kalıp yapımı yarıyı sağlam kalmış kandil. Kulp, discus ve kaide parçasıdır. Küresel gövdelidir. Kulp üzerinde oturma düzlemine kadar inen yiv bulunmaktadır. Discusu içeri çöküktür. Discus deliğinin büyük bölümü korunmuştur. Omuz üzerinde tek sıra halinde kabara dizisi bulunmaktadır.

Benzeyen Örnekler: Güngör 2011, 54-59; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 96-97, Lev. 90, 246-251;

Tarih: MS 4.-5. yüzyıl



Kat. No: 67

Buluntu Kodu: AFP 1

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 05.08.2008

Genişlik: 4.7 cm **Uzunluk:** 7 cm **Yükseklik:** 3.5 cm

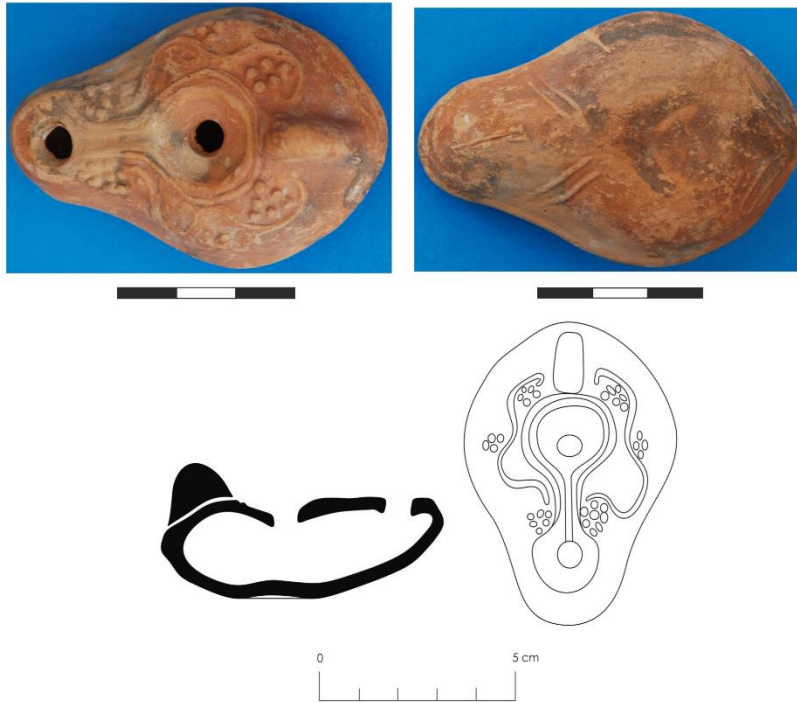
Dip Çapı: 1.9 cm **Diskus Genişliği:** 0,6 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Mika ve kireç katkılı, pembe hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, içbükey kavisli halka kaideli, tek diskus deliğine sahip. Diskus etrafındaki çift plastik bant, burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Omuz üzerinde sarmaşık dalları arasında üzüm salkımı yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 9, Kat. 13.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 389, Pl. 111: Q3175; Çokay 1996, Kat. No: 127, Lev. 47; Hassner 1997, 207, Taf.66, No.845, 847; Gassner 1997, 207, Taf.66, No:845, 847; Menzel 1969, 94, Abb. 80-81, No: 637; Perlzweig 1961, 101, No: 350, Pl. 10 (Küçük Asia); Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 97-98, Lev. 93, Kat. 259-270.

Tarih: MS 550-650



Kat. No: 68

Buluntu Kodu: AFP 6

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 11.08.2008

Genişlik: 4.7 cm Uzunluk: 6.8 cm Yükseklik: 3.7 cm

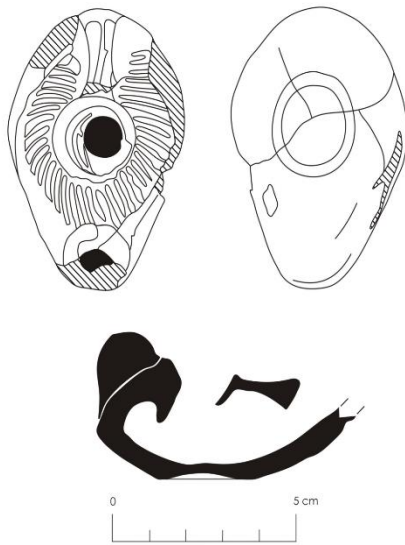
Dip Çapı: 2.5 cm Diskus Genişliği: 1.1 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Krem hamurlu, çift konik gövdeli, alçak plastik bir bant ile vurgulanmış halka kaideli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde bir adet dikey yiv yer alıyor. Tek diskus deliğine sahip. Bir kısmı korunmuş burun bir bant ile çevrenmekte, diskus deliği çevresinde özensiz yapılmış plastik bir bant bulunmakta. Omuz üzerinde rüzgar gülü şeklinde dil motifli kabartmalar yer alıyor. Çok az mat siyah astar korunmuş. Gövdede ve burunda eksikler bulunmaktadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 9, Kat. 14.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 388, 444, vol. III, fig. 158, pl. 110, 138, Q3163, Q3475; Broneer 1930, pl. 20, 1415, grup 1; Perlzweig 1961, 102, pl. 11,49, no. 362 (Küçük Asya); Menzel 1969, 94, abb. 72,2, 80-14, no: 621, 634, 641; Gassner 1997, 208, taf. 67, no. 855; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 102, Lev. 97, 315-319.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl



Kat. No: 69

Buluntu Kodu: AFP 7

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 11.08.2008

Genişlik: 5 cm Uzunluk: 7,5 cm Yükseklik: 3,5 cm

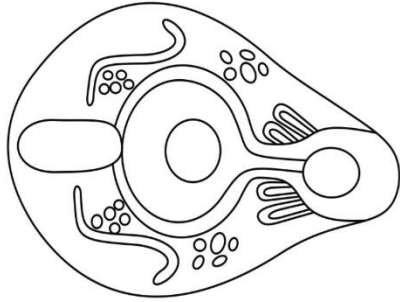
Dip Çapı: 1. 9 cm Diskus Genişliği: 0,9 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Kireç ve mika katkılı, kırmızı astarlı, gri hamurlu, çift konik gövdeli, içbükey kavisli halka kaideli, içi dolu dikey tutamaklı, üçgen burunlu, diskus etrafındaki plastik bant burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Omuz üzerinde üzüm salkımı, burun üzerinde ise dil motifi yer alıyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 9, Kat. 15.

Benzer Örnekler: Civelek 2001, K125,136; Gassner 1997, 207, taf. 66, No. 845, 847; Metin 2012, 217, Çiz.77: K608; Perlzweig 1961, 101, no. 350, pl. 10 (Küçük Asya); Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 97, Lev. 92.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 70

Buluntu Kodu: AFP 8

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 11.08.2008

Genişlik: 5,2 cm **Uzunluk:** 8,1 cm **Yükseklik:** 3,4 cm

Dip çapı: 1.6 cm **Diskus Genişliği:** 0.8 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Mika ve kireç katkılı, gri hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, düz dipli, bir bant ile çevrelenmiş buruna sahip, geniş diskus deliği etrafında kalın plastik bir bant yer alıyor. Omuz üzerinde dil motifi bulunmakta. Dış yüzü kırmızı astarlı. Eserin genelinde yapım hatasından kaynaklanan bozulmalar görülüyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 9, Kat. 16.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 388, 444 vol. III, fig. 158, pl. 110, 138, Q3163, Q3475; Civelek 2001, K128-130; Gassner 1997, 206, taf. 66, no. 841,842; Menzel 1969, 94, abb. 72,2, 80-14, no: 621, 634, 641; Perlzweig 1961, 102, pl. 11,49, no. 362 (Kuzey Afrika); Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 102, Lev. 97: 315-319.

Tarih: MS 5-7. yüzyıl



Kat. No: 71

Buluntu Kodu: AFP 9

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu tarihi: 11.08.2008

Kaide Çapı: 2.5 cm **Genişlik:** 5.5 cm **Uzunluk:** 7.8 cm

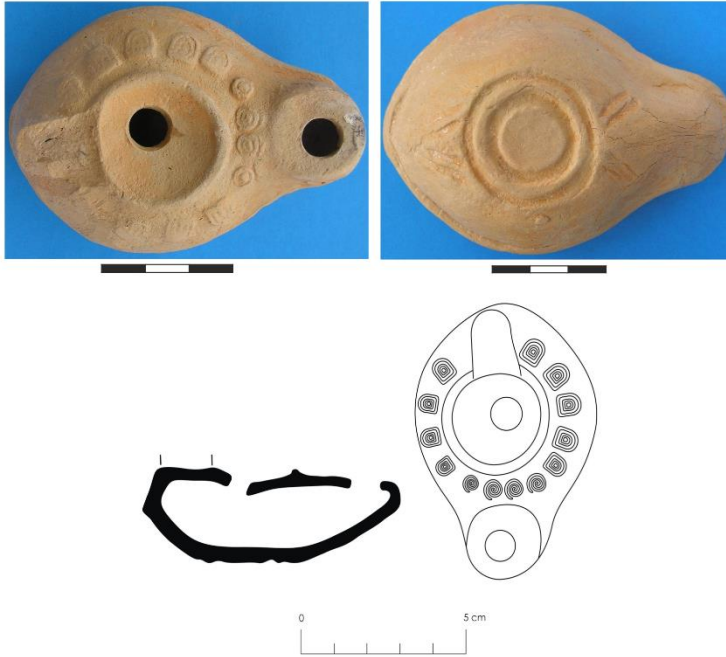
Yükseklik: 2.7 cm **Dip çapı:** 2.8 cm **Diskus Genişliği:** 0.4 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Açık kahverengi hamurlu, açık kırmızı astarlı, çift konik gövdeli, iki yiv ile vurgulanmış halka kaideli, tutamak korunmamış, tek diskus deliğine sahip. Burun etrafı ve diskus etrafında plastik bir bant bulunmakta. Omuzun her iki tarafında beşer tane ion Kymation bezemesi yer alır. Burun ile diskus arasında ise dört adet konsantrik daire görülüyor. Burun altında ve tutamak altında şevron bezeme bulunmaktadır. Burunda yanık izi vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 9, Kat. 17.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 372, 390, Pl. Q8133; Gassner 1997, 202-203, 205, Taf. 66, 837; Ladstatter 2011, 19-20, res. 25; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 101, Lev. 96.

Tarih: MS 6.-7. Yüzyıl



Kat. No: 72

Buluntu Kodu: AFP 10

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu tarihi: 11.08.2008

Genişlik: 4,8 cm **Uzunluk:** 7,1 cm **Yükseklik:** 3,5 cm

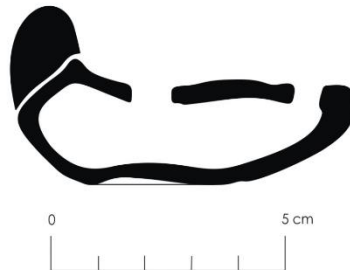
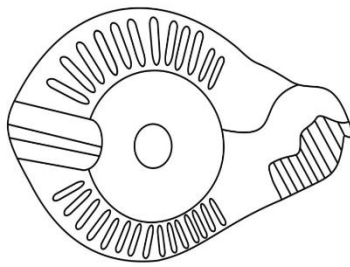
Dip Çapı: 2.8cm **Diskus Genişliği:** 0.9 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Az miktarda mika katkılı, pembe hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, halka kaideli, burun bir bant ile çevrelenmiş, tutamak üzerinde derin bir yiv yer alıyor. Tek diskus deliğine sahip, diskus etrafındaki plastik bant burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Omuz üzerinde dikey çizgiler, burun üzerinde ise dil motifi yer alıyor. İçi ve dışı çok az korunmuş siyah astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 10, Kat. 18.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 388, 444, vol. III, fig. 158, pl. 110, 138, Q3163, Q3475; Civelek 2001, K128-130; Gassner 1997, 206, taf. 66, no. 841,842; Menzel 1969, 94, abb. 72,2, 80-14, no: 621, 634, 641; Perlzweig 1961, 102, pl. 11,49, no. 362 (Kuzey Afrika); Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 102, Lev. 97: 315-319.

Tarih: MS 5.-7. yüzyıl



Kat. No: 73

Buluntu Kodu: AFP 11

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 11.08.2008

Genişlik: 4.5 cm **Uzunluk:** 6.7 cm **Yükseklik:** 3.5 cm

Dip Çapı: 1.9 cm **Diskus Genişliği:** 0.9 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Burun üst kısmı korunmamış. Çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, kaide oturma düzlemi belirgin değil. Tutamak üzerinde tam belirgin olmayan dikey yiv yer alıyor. Tek diskus deliğine sahip. Diskus deliği diskusun ön kısmına yerleştirilmiş. Plastik bir bant ile çevrelenmiş olan diskus içinde dil motifi bulunuyor. Omuz üzerinde bir sıra ion kymationu yer alıyor. Gövde altında, tutamak ile kaide arasında iki adet kabartma yaprak motifi, burun ile kaide arasında ise şevron bezeme yer alıyor. İçi ve dışı kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 10, Kat. 19.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 86, 88, 205, 295, vol. II, fig. 100, pl. 28, 56, 97, Q1202, Q1000; Broneer 1930, 114-116, 281, Pl. XX, 1423; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 100, Lev. 95: 300.

Tarih: MS 5. yüzyıl



Kat. No: 74

Buluntu Kodu: AFP 12

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 11.08.2008

Genişlik: 5.2 cm **Uzunluk:** 7.9 cm **Yükseklik:** 3.9 cm

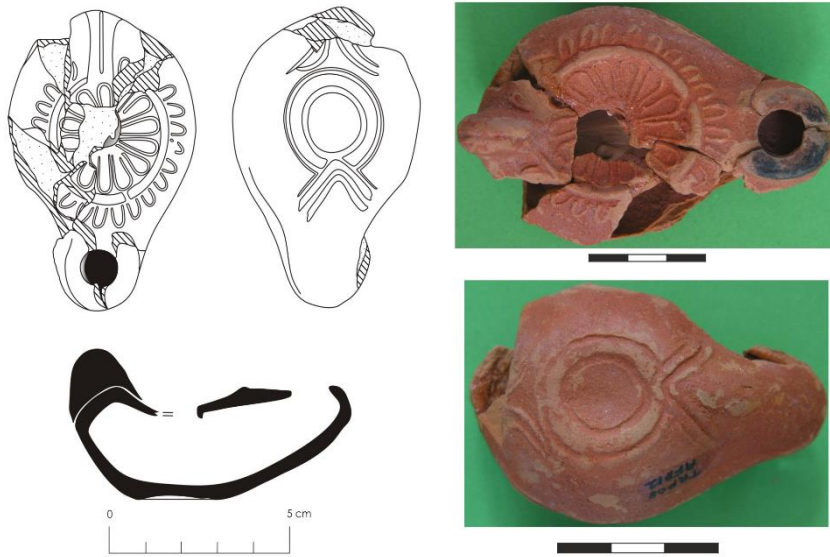
Dip Çapı: 2.2 cm **Diskus Genişliği:** ?

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kandil. Gövdenin üst kısmında eksikler bulunmakta. Bol mika katkılı, kırmızı hamurlu, çift konik gövdeli. İçi dolu dikey tutamak üzerinde bir adet yiv yer alıyor. Burun bir bant ile çevrili. Tek diskus deliğine sahip. Diskus deliğinin çok az bir kısmı korunmuş. Plastik bir bant ile çevrelenmiş diskus içinde uzun dil motifi, omuz üzerinde ise bir sıra kısa dil motifi yer alıyor. İki adet yiv ile vurgulanmış halka kaideli, kaide ile tutamak arasında kabartma yaprak motifi, burun ile kaide arasında ise şevron motifi yer alıyor. İçi ve dışı kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 10, Kat. 20.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 86, 88, 205, 295, vol. II, fig. 100, pl. 28, 56, 97, Q1202, Q1000; Broneer 1930, 114-116, 281, Pl. XX, 1423; Şimşek 2002a, 236, Res. 13; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 100, Lev. 95, 300.

Tarih: MS 5. yüzyıl



Kat. No: 75

Buluntu Kodu: AFP 16

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 12.08.2008

Genişlik: 5 cm **Uzunluk:** 7.2 cm **Yükseklik:** 3.2 cm

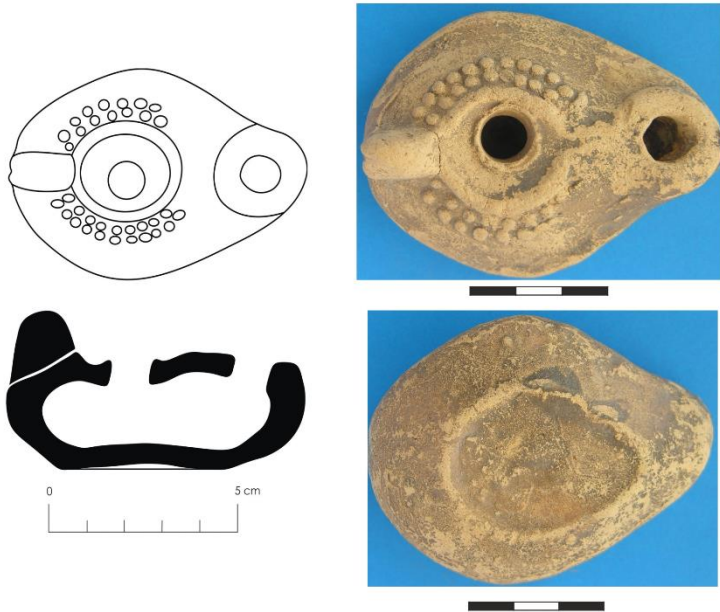
Dip Çapı: 3.8 **Diskus Genişliği:** 0.9 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde bir adet yiv yer alıyor. Tek plastik bant ile vurgulanmış halka kaideli, burun bir bant ile çevrenmiş, Diskus çevresindeki plastik bant burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Omuz üzerinde iki sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Gri astarlıdır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 10, Kat. 21.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 380, Pl. 86: Q1425; Bailey 1988, 185, Pl.12: Q1674; Gassner 1997, 200-201, Taf 64, No: 822; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 97, Lev. 91: 253-258.

Tarih: MS Geç 3. yüzyıl-Erken 5. yüzyıl



Kat. No: 76

Buluntu Kodu: AFP 18

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 12.08.2008

Genişlik: 4.6 cm **Uzunluk:** 6.3 cm **Yükseklik:** 3.6 cm

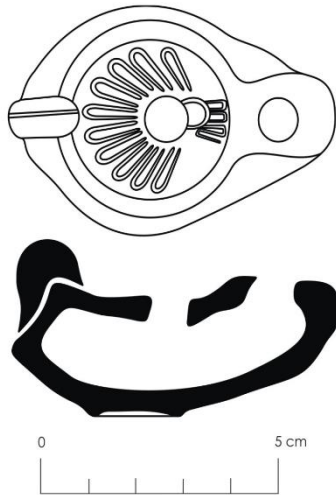
Dip Çapı: 1.7 cm **Diskus Genişliği:** 0.7 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Pembe hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamak, tutamak üzerinde bir adet dikey yiv yer alıyor. Plastik bir bant ile çevrelenmiş halka kaideli, uzun üçgen burunlu, plastik bir bant ile çevrelenen diskus içinde kabartma dil motifi yer alıyor. Burunda yanık izleri görülüyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 10, Kat. 22.

Benzer Örnekler: Bailey 1980 85, 135 ve 207, vol. II, fig. 99, pl. 2, 29, 94, Q1006, Q775; Bailey 1988, 86 ve 335, vol. III, fig. 110, 128, Q2673, Q2674; Güngör 2011, 46, Fig. 517-523; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 85-86, Lev:78.

Tarih: MS 1.-3. yüzyıl



Kat. No: 77

Buluntu Kodu: AFP 19

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişi

Buluntu Tarihi: 12.08.2008

Genişlik: 5.3 cm **Uzunluk:** 8.3 cm **Yükseklik:** 4.3 cm

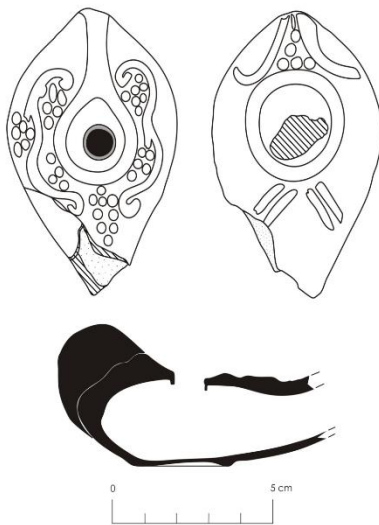
Dip Çapı: 2.7 cm **Diskus Genişliği:** 1 cm

Tanım: Burun kısmı eksik kalıp yapımı kandil. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, oval gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, plastik bir bant ile vurgulanmış halka kaideli, tek diskus deliğine sahip. Diskus etrafı plastik bir bant ile çevrelenmekte, omuz üzerinde sarmaşık dalları arasında üzüm salkımları bulunmakta, burun üzerinde ise tek bir üzüm salkımı yer alıyor. Gövde altında, tutamak ile kaide arasında uçları spiral biten iki dal arasında üzüm salkımı, burnun her iki yanında ise şevron bezeme görülüyor. Dış yüzde çok az kırmızı astar korunmuştur.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 10, Kat. 23.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 388, vol. III, pl. 109, Q3162; Civelek 2001, K125, 136; Çokay 1996, kat.no. 127, lev. 42, res. 47; Metin 2012, 217, Çiz. 77: K608; Menzel 1969, 94, abb. 81-8, no: 637; Gassner 1997, 207, Taf.66, No: 845, 847; Perlzweig 1961, 101, No: 350, Pl. 10; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 97-98, Lev. 93, Kat. 259-270.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 78

Buluntu Kodu: AFK 3

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişindeki lahitin içi

Buluntu Tarihi: 08.08.2008

Yükseklik: 8.2 cm Karın Çapı: 1.6 cm Boyun Çapı: 0.7 cm

Tanım: Serbest üfleme tekniğinde yapılmış cam unguentarium. Dudak kenarı kenarında eksikler vardır. Yeşil camdan serbest üfleme tekniğiyle yapılmıştır. Uzun boyunlu, su damlası formunda gövdeli, yuvarlatılmış diplidir. Ağız kısmı dışa doğru çıkıntı yaptıktan sonra, içbükey olarak sonlandırılmaktadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 8, Kat. 9.

Benzer Örnekler: Çakmaklı 2012, 93-95, Kat. 8.1, Gençler 2009, 52-54, Lev. III Kat. 94; Gürler 2000, 48, kat 49; Hayes 1975, 151-152, Fig.20 Pl. 39: 629-663; Isings 1957, 41, Form 27; Özet 1998, Kat 49b; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 153, Levha 121: 493.

Tarih: MS 1.- II. yüzyıl



Kat. No: 79

Buluntu Kodu: AGL 1

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezarın girişindeki lahit podyum seviyesi altı

Buluntu Tarihi: 19.08.2008

Genişlik: 5 cm **Yükseklik:** 6,1 cm

Tanım: Sadece baş kısmı korunmuş içi boş pişmiş toprak erkek figürin parçası. Açık kahverengi hamurlu, dolgun yüzlü, yüz hatları belirgin, başını hafif sola döndürmüş ve yukarıya doğru bakıyor. Kıvrıkcık saçlarını arkada toplamıştır. Başının üzerinde 0,6 cm lik bir delik vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 14, Kat. 43.

Tarih: Roma Dönemi



Kat. No: 80

Buluntu Kodu: AGA 1

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-1. oda

Buluntu Tarihi: 12.08.2008

Genişlik: 4.6 cm **Uzunluk:** 7.3 cm **Yükseklik:** 3.6 cm

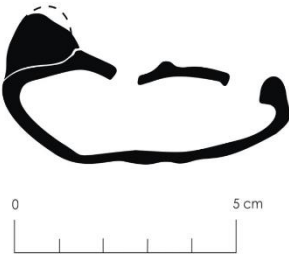
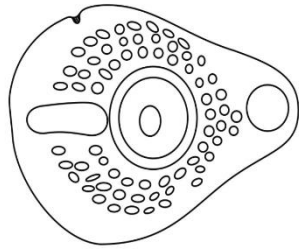
Dip Çapı: 2 cm **Diskus Genişliği:** 0.6 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kabarıkl kandel. Mika katkı, açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, üretim hatasından dolayı gövde üzerinde ezilmeler görülüyor. Kaide belirgin değil. Tek diskus deliğine sahip. Diskus plastik bir bant ile çevreleniyor. Omuz üzerinde üç sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Dış yüzü kırmızı astarlı. Fitol deliği çevresinde yanma izleri görülüyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 11, Kat. 24.

Benzer Örnekler: Bailey 1980, 380, vol. II, pl. 86, Q1425; Bailey 1988, 185, Pl.12: Q1674; Gassner 1997, 200-201, taf. 64, no. 822; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 97, Lev. 91: 253-258.

Tarih: MS Geç 3. yüzyıl – Erken 5. yüzyıl



Kat. No: 81

Buluntu Kodu: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-1. oda

Buluntu Yeri: AGA 6

Buluntu Tarihi: 13.08.2008

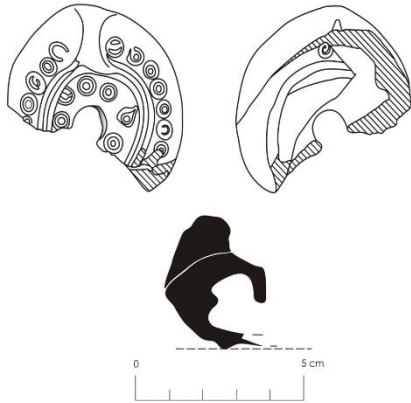
Genişlik: 5.3 cm (?) **Uzunluk:** 5.5 **Yükseklik:** 3.7 cm **Diskus genişliği:** 1 cm

Tanım: Yarım korunmuş kalıp yapımı kandil. Mika ve kireç katkılı, açık kahverengi hamurlu, plastik bir bant ile vurgulanmış halka kaideli, omuz üzerinde içi dolu dikey tutamaklı, çift konik gövdeli, tek diskus deliğine sahip. Çift plastik bant ile çevrelenmiş diskus içinde ve omuz üzerinde, merkezi noktalı daire sırası yer alıyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 11, Kat. 25.

Benzer Örnekler: Broneer 1930, 104, fig. 48, no. 23; Güngör 2011, Res. 495; Perlzweig 1961, Pl 21, 1029.

Tarih: MS 3.-4. yüzyıl



Kat. No: 82

Buluntu Kodu: AGA 9

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-1. oda

Buluntu Tarihi: 19.08.2008

Genişlik: 7.2 cm Uzunluk: 10.2 cm Yükseklik: 4.2 cm

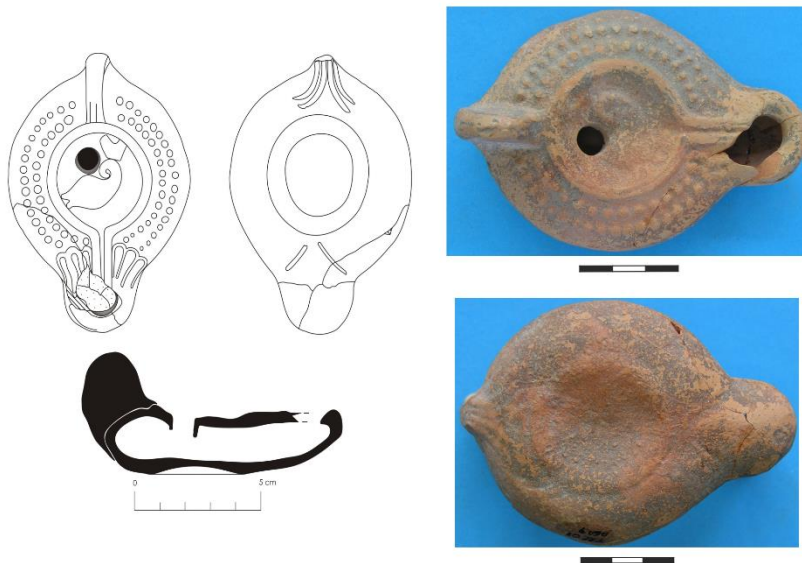
Dip Çapı: 3.6 cm Diskus Genişliği: 0.9 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kabartalı kandil. Mika katkılı, kırmızı hamurlu, basık çift konik gövdeli, omuz üzerinde içi dolu dikey tutamaklı, plastik bir bant ile vurgulanmış halka kaideli, üçgen burunlu, burnun bir bölümü korunmamış, Burun etrafındaki bant tek delikli diskus çevresindeki plastik bant ile birleşiyor. Diskus içinde kabartma olarak yapılmış yunus (?) omuz üzerinde ise iki sıra kabartma nokta bezeme vardır. Gövde altında tutamak ile kaide arasında iki adet kabartma yaprak motifi, burun ile kaide arasında ise şevron bezeme vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 11, Kat. 29.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 387,391, Pl. 109: Q3151-Q3158 Q3192, 112: Q3192; Metin 2012, K 286-287, K328, K383-K384, K390; Perlzweig 1961, 101, pl. 10, no. 349.

Tarih: MS 6. yüzyıl



Kat. No: 83

Buluntu Kodu: AGA 10

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-1. oda

Buluntu Tarihi: 19.08.2008

Genişlik: 5.9 cm **Uzunluk:** 9.3 cm **Yükseklik:** 4 cm

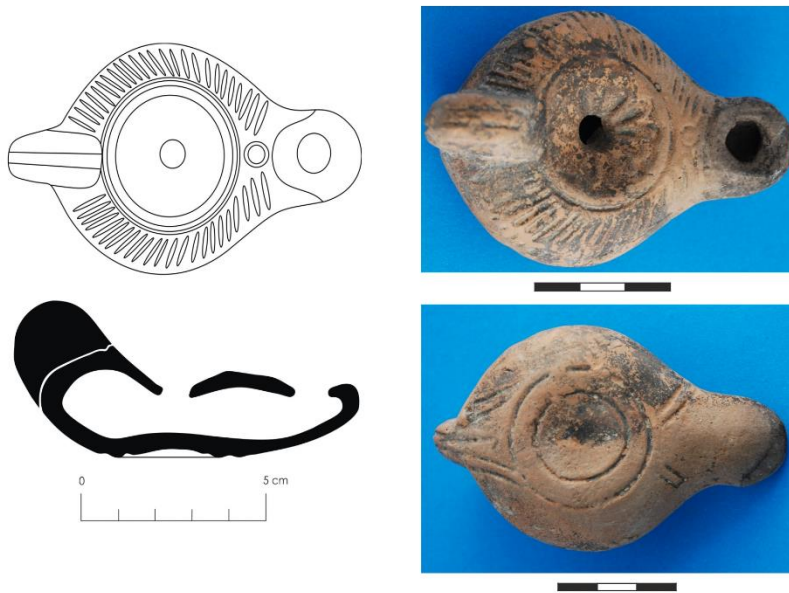
Dip Çapı: 2.7 cm **Diskus Genişliği:** 0.7 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Kırmızımsı sarı hamurlu, çift konik gövdeli, çift yivle vurgulanmış halka kaideli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde iki adet yiv yer alıyor. Burun bir bant ile çevrenilmiş ve yanmadan dolayı siyahlaşmış. Tek diskus deliğine sahip, diskus bir adet yiv ile çevreniliyor. Burun ile diskus arasında bir daire bulunuyor. Diskus içinde kabartma dil motifi, omuzda ise eğik çizgiler yer alıyor. Burun altında şevron, kulp altında ise yaprak (?) motifi yer alıyor. Dış yüzde yer yer siyah astar korunmuş.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 11, Kat. 27.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, 391, Fig. 143, Pl. 113: Q3197; Steskal 2003, 249, 251, SE 505/1, Abb. 8, kat. No. 10; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 102, Lev. 97. 315-319.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 84

Buluntu Kodu: AFJ 14

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-1. oda

Buluntu Tarihi: 06.08.2009

Genişlik:- Uzunluk:- Yükseklik: - Dip Çapı: 3.2 cm Diskus Genişliği: -

Tanım: Kalıp yapımı kandil dip gövde parçası. Dip yivle belirtilmiştir. Dip kısmında tanımlanamayan kabartmalar mevcut. Gövdeyle ağzın birleşiminde de tanımlanamayan kabartmalar bulunuyor. İç kısmın dış yüzeyi kalkerli. Mika kireç katkılı. Altta ayak baskı izi vardır.

Benzeyen Örnekler: Bailey 1965, 22; Güngör 2011, 76; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 82-83.

Tarih: MS 1.-4. yüzyıl



Kat. No: 85

Buluntu Kodu: AGD 5

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 7.3 cm **Uzunluk:** 10.1cm **Yükseklik:** 4.8 cm

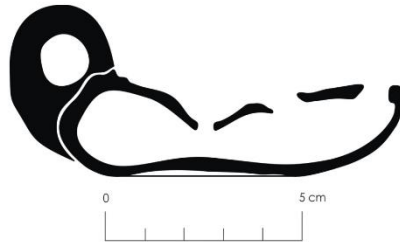
Dip Çapı: 4.6 cm **Diskus Genişliği:** 1. Delik: 0.5 cm 2. Delik: 0.7 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Pembe hamurlu, çift konik gövdeli, ortası delik dikey tutamaklı, tutamak üzerinde bir adet dikey yiv yer alıyor. Diskus iki adet yivle çevrelenmiştir. Diskus içinde biri yuvarlak, biri dikdörtgen iki adet diskus deliği yer alıyor. Olasılıkla, diskus deliği bir rozet ile çevrelenmiştir. Bu rozetin üç tarafında ise birer dil motifi (?) yer alır. Ancak, bezeme aşınmadan dolayı net olarak anlaşılmıyor. Dış yüz kırmızı astarlı. Burun yanmadan dolayı siyahlaşmıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 11, Kat. 28.

Benzer Örnekler: Civelek 2001, 22-27, çiz. 35-45; Ladstatter 2010, 247, Taf. 96, 125, A-K 585; Perlzweig 1961, 79, pl.4, no.85; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 86-98, Lev.80-81.

Tarih: MS 1. yüzyıl ortası-2. yüzyıl



Kat. No: 86

Buluntu Kodu: AGD 6

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 6.1 cm **Uzunluk:** 8.8 cm **Yükseklik:** 4.8 cm

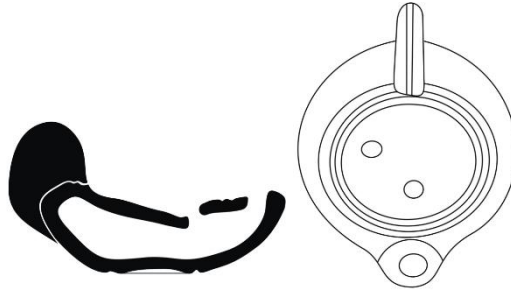
Dip Çapı: 3 cm **Diskus Genişliği:** 1. delik 0.5 cm, 2. delik 0.5 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Pembe hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde üç adet dikey yiv yer alıyor. İki plastik bant ile vurgulanmış halka kaideli. Çift yiv ile çevrelenmiş geniş diskus içinde iki adet diskus deliği bulunuyor. Diskus içindeki bezeme anlaşılmıyor. Fitol deliği üzerinde yanma izleri görülüyor. Dış yüz kırmızı astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 12, Kat. 29.

Benzer Örnekler: Bailey 1988, vol. III, fig. 161, pl. 5, 101, Q1569, Q3045; Perlzweig 1961 79, pl. 4, no. 85; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 86-98, Lev. 80-81.

Tarih: MS 1. yüzyıl ortası – 2. yüzyıl



Kat. No: 87

Buluntu Kodu: AGD 7

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 7.1 cm **Uzunluk:** 9 cm **Yükseklik:** 4.3 cm

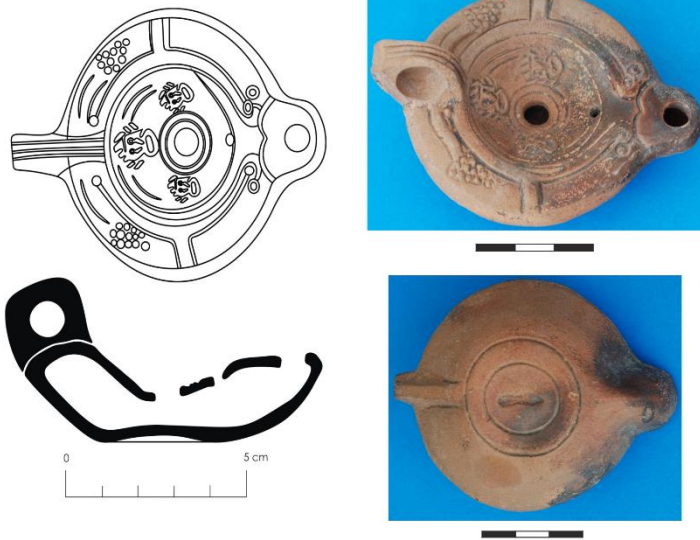
Dip Çapı: 3.1 cm **Diskus Genişliği:** 1. Delik:0.7 cm, 2.Delik: 0.2 cm

Tanım: Tam kalıp yapımı kandil. Açık kırmızı hamurlu, çift konik gövdeli, halka dikey dikey üç yivli tutamaktır. Kalp şeklinde buruna sahip. Halka kaideli, kaide ortasında ayak baskı var. Diskusta spiral olarak sonlanan kalın bir bant vardır. Bu, omuz üzerindeki iki kısa dikey bant birleşiyor. Diskusta, biri merkezde, diğeri diskus kenarında olmak üzere farklı büyüklükte iki adet diskus; merkezdeki diskus deliği etrafında iki yiv ve üç kabartma mask görülüyor. Omuzda, tutamağa birleşen iki adet, tutamağın ve burnun her iki yüzünde birer adet kabartma nokta vardır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 12, Kat. 30.

Benzer Örnekler: Bailey 1980 62-64, vol. II, fig. 67, 105, 112, pl. 72, Q1326; Bailey 1988 63, 404, vol. III, fig. 78, Q3242, Q3243, Q2073; Civelek 2001, 22-27, Çiz. 35-45; Gassner 1997, 256, taf. 77,H121; Güngör 2011, Kat. 235-237; Metin 2012, 143, K175-181.

Tarih: MS 1. yüzyıl sonu-2. yüzyıl



Kat. No: 88

Buluntu Kodu: AGD 8

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 5.1 cm **Uzunluk:** 7.1 cm **Yükseklik:** 4.1 cm

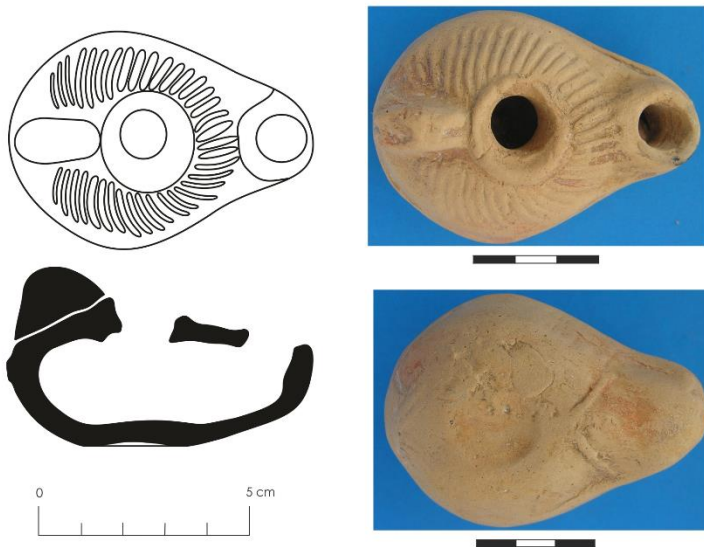
Dip Çapı: 2.2 cm **Diskus Genişliği:** 1.1 cm

Tanım: Tam korunmuş kalıp yapımı kandil. Açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, omuz üzerinde içi dolu dikey tutamaklı, tutamak üzerinde bir adet yiv yer alıyor. Halka kaideli, diskus deliği etrafında özensiz yapılmış kalın plastik bir bant görülüyor. Burun bir bant ile çevrelenmiş. Omuz üzerinde kabartma eğik çizgiler yer alıyor. Tutamak ve burun altında ise şevron motifi yer alıyor. Dış yüzde yer yer kırmızı astar korunmuştur.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 12, Kat. 31.

Benzer Örnekler: Bailey 1988 388 ve 444, vol. III, fig. 158, pl. 110, 138, Q3163, Q3475; Civelek 2001, Lev XXIII, K135, Gassner 1997, 208, taf. 67, no. 855; Menzel 1969, 94, abb. 72,2, 80-14, no. 621, 634, 641; Metin 2012, K573; Perlzweig 1961, 102, pl. 11,49, no. 362 (Kuzey Afrika); Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 102, Lev. 97: 315-319.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 89

Buluntu Kodu: AGD 9

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 4.7 cm **Uzunluk:** 6.9 cm **Yükseklik:** 3.7 cm

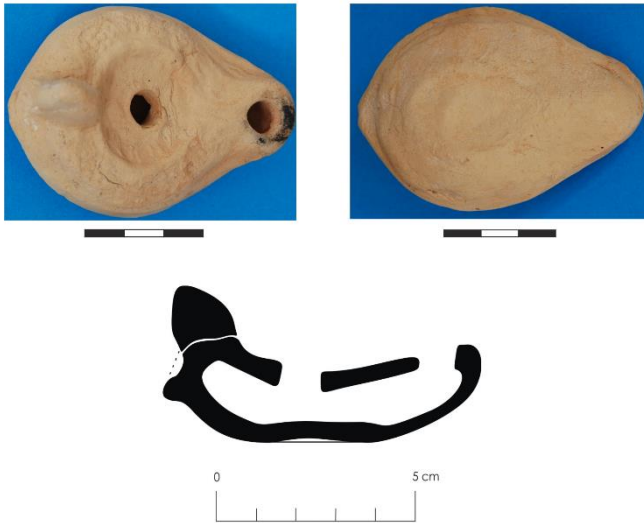
Dip Çapı: 2.4 cm **Diskus Genişliği:** 0.9 cm

Tanım: Tam korumuş kalıp yapımı kandil. Açık kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, halka kaideli, üçgen burunlu, içi dolu dikey tutamağın arka kısmı korunmamış. Tek diskus deliğine sahip. Diskus etrafını çevreleyen plastik bant burun çevresindeki bant ile birleşiyor. Burun üzerinde çok az belirgin olan dört adet dil motifi, omuz üzerinde ise sarmaşık dalları arasında üzüm salkımları yer alıyor. Burun üzerinde yanma izleri görülüyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 12, Kat. 32.

Benzer Örnekler: Bailey 1988 388, vol. III, pl. 109, Q3162; Civelek 2001, K125,136.; Çokay 1996, kat.no. 127, lev. 42, res. 47; Metin 2012, 217, Çiz.77: K608; Menzel 1969 94, abb. 81-8, no: 637; Gassner 1997, 207, Taf.66, No: 845, 847; Perlzweig 1961, 101, No: 350, Pl. 10 (Küçük Asia); Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 97-98, Lev. 93, Kat. 259-270.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 90

Buluntu Kodu: AGD 10

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 4.8 cm **Uzunluk:** 7.8 cm **Yükseklik:** 3.2 cm

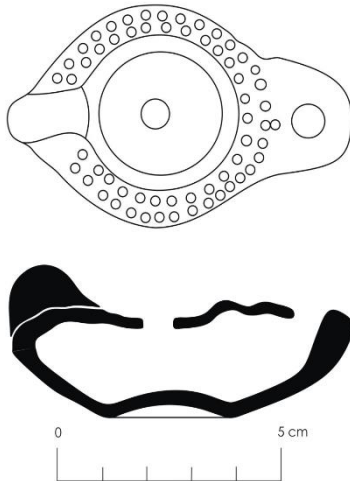
Dip Çapı: 2.7 cm **Diskus Genişliği:** 0.6 cm

Tanım: Tama yakın korunmuş kalıp yapımı kabartalı kandil. Burun altı eksik. Kireç katkılı kahverengi hamurlu, çift konik gövdeli, içi dolu dikey tutamaklı, içbükey kavisli halka kaideli, tek diskus deliğine sahip. Diskus bir plastik bir bant ile çevrelenmiş. Omuz üzerinde iki sıra kabartma nokta bezeme yer alıyor. Kulp altında kabartma yaprak motif, burun altında ise kabartma şevron motif, burun altında ise kabartma şevron motif yer alıyor. Dış yüz kısmen korunmuş siyah astarlı.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 12, Kat. 33.

Benzer Örnekler: Bailey 1988 388, vol. III, pl. 110, 138, Q3166; Güngör 2011, 55-56, Fig. 54-55, 112-113, 339, 344 ve 403-404; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011 96-97, Lev 90: 248,-249, 251

Tarih: MS 4.-5. yüzyıl



Kat. No: 91

Buluntu Kodu: AGD 3

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 7.1 cm Uzunluk: 5.4 cm Yükseklik: 3.3 cm Dip Çapı: - Diskus Genişliği: -

Tanım: Kalıp yapımı kandil, yarısı sağlam kalmıştır. Kulp, gövde,dip parçasıdır. Mika,kireç katkılıdır. Discusun çok az bir bölümü korunmuştur. Discus tek yivle çevrelenmiştir. Discus içerisinde dil motifleri oluşan bir rozetin yarısı görülmektedir. Dip yivle belirtilmiştir.

Benzeyen Örnekler: Bailey 1980, Fig. 100, Pl. 56, 97, Q 1202; Pl. 80, Q 1375; Bailey 1988, 371-372, Pl. 105-107; Broneer 1930, 114, 246, Pl. XV, 1109; Güngör 2011, 44, Fig. 499-516; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 95, Lev. 98: 237-237.

Tarih: MS 1.-3. yüzyıl



Kat. No: 92

Buluntu Kodu: AGD 13

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Ağız Çapı: 3.9 cm **Dip Çapı:** 3.6 cm **Yükseklik:** 21.7 cm

Tanım: Tam korunmuş pişmiş toprak unguentarium. İki parça kırık birleştirildi. Pembe hamurlu, sarkık ağız tablalı, ağız içi profillendirilmiş, iç gövdeli, uzun boyunlu, içbükey kavisli dibe sahip. Ağız tablasının üzerinde çok az kırmızı astar korunmuş. Gövde üzerine akmış kırmızı boya izi görülüyor.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 34.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev. 65-69: 37-89.

Tarih: Augustus Dönemi (MÖ 27-MS 14)- MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 93

Buluntu Kodu: AGD 14

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Ağız Çapı: 4 cm **Dip Çapı:** 3.3 cm **Yükseklik:** 21.7 cm

Tanım: Tam korunmuş pişmiş toprak unguentarium. İki parçalı kırık birleştirildi. Pembe hamurlu, sarkık ağız tablalı,, ağız içi profillendirilmiş, iç gövdeli, uzun boyunlu, içbükey kavisli dibe sahiptir. Ağız tablasının üstü ve altı kırmızı astarlı, astar boyuna akmış durumdadır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 35.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res.8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev. 65-69: 37-89.

Tarih: Augustus Dönemi (MÖ 27-MS 14) - MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 94

Buluntu Kodu: AGD 12

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Ağız Çapı: - Dip Çapı: 3.4 cm Yükseklik: 16.5 cm

Tanım: Boyun üst bölümü ve ağız hariç, tam ele geçmiş pişmiş toprak unguentarium. Dışa dönük ağızlı, uzun boyunlu, priform gövdeli, yuvarlatılmış torba diplidir.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek 2002a, 238, Res. 15; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev. 65-69: 37-89.

Tarih: Augustus Dönemi (MÖ 27-MS 14) -MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 95

Buluntu Kodu: AGD 15

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu tarihi: 14.08.2008

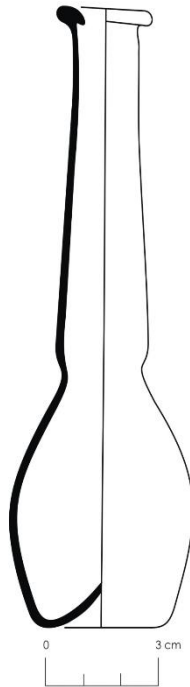
Ağız Çapı: 2.5 cm **Dip Çapı:** 3.4 cm **Yükseklik:** 15.4 cm

Tanım: Serbest üfleme tekniğiyle yapılmış ve tam ele geçmiş cam Unguentarium. Dışa dönük kalınlaştırılmış ağızlı, ağız iç yüzde profillendirilmiş. Uzun boyunlu, boyundan gövdeye geçişte keskin içbükey kavisli, priform gövdeli, derin içbükey kavisli dibe sahiptir.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 36.

Benzer Örnekler: Çakmaklı 2012, 89-90, Kat.8.1; Gürler 2000, 57, kat 67; Küçükpazarlı, çiz. 24, res. 24; Ising 1957 97-98, form: 82 A1; Saldem 1962, pl.6,8, fig. 9, kat. no. 9b; Saldern 1980, 25-26 Pl. 7 No.130.

Tarih: MS 1.- 3. yüzyıl



Kat. No: 96

Buluntu Kodu: AGD 17

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Ağız çapı: 2.1 cm Dip Çapı: 3.4 cm Yükseklik: 13 cm

Tanım: Serbest üfleme tekniğiyle yapılmış ve tam ele geçmiş cam *unguentarium*. Dışa dönük ağızlı, uzun boyunlu, huni gövdeli ve düz tabanlıdır.

Benzer Örnekler: Çakmaklı 2012, 93-95, Kat. 11.5; Gürler 2000, 61, Kat. 76; Hayes 1975, 73 Kat. 246; Isings 1957, 42-43; Şimşek-Bilgin-Okunak 2011, 154-155, Lev. 122: 498; Tavukçu 2007, Kat. 1, Res. 1.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 97

Buluntu Kodu: AGD 16

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu tarihi: 14.08.2008

Ağız Çapı: 1.9 cm **Dip Çapı:** ? **Yükseklik:** 12 cm

Tanım: Serbest üfleme tekniğiyle yapılmış ve tam ele geçmiş cam unguentarium. Dışa dönük ağızlı, uzun boyunlu, priform gövdeli, yuvarlatılmış torba dipli.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 37.

Benzer Örnekler: Çakmaklı 2012, 89-90, Kat.8.2; Gençler 2009, 52-54, Kat 94; Gürler 2000, 46 ve 48 Kat. 46 ve 50; Saldern 1980, 52, Pl. 5, 21, No. 112; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 71 Lev: 64: 23-30; Tuluk 1999, 138-139, Abb. 14, Kat no. 87.

Tarih: MS 1.-2. yüzyıl



Kat. No: 98

Buluntu Kodu: AGD 20

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 2 cm Yükseklik: 3 cm

Tanım: Tam korunmuş bronz çan. Konik biçimde, üst kısmında üçgen asma deliği yer alıyor. İç kısmında çanın dili korunmamıştır.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 38.

Benzer Örnekler: Dedeoğlu 1990, 128, res. 14; Demirer 2013,132, Lev. XLIV: M5-M10; Harrison 1986 258, vol.1, no. 474, pl. 382; Gültekin 2012, 44, kat. no. 151; Şahin 2010, 77, lev. XXI K11; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 168, lev. 134: 739-743.

Tarih: Roma Dönemi



Kat. No: 99

Buluntu Kodu: AGD 21

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-2. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Genişlik: 2.3 cm Kalınlık: 0.1 cm

Tanım: Bronz sikke: Ön Yüz: Sağa Salonina Büstü ve SALONINA AVG yazısı, Arka Yüz: Sola ayakta Fecunditas, sol kolunda bereket boynuzu; önünde çocuk ve [FECVN]D!TASAV[G] yazısı

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 39.

Tarih: MS 253–268 (Salonina)



Kat. No: 100

Buluntu Kodu: AGE 4

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-3. oda

Buluntu Tarihi: 14.08.2008

Ağız Çapı: 3 cm Dip çapı: - Yükseklik: -

Tanım: Pişmiş topraktan yapılmış boyun üst bölümü sağlam kalabilmiş unguentarium. Dışa dönük ağızlı, uzun boyunlu, ancak boyun kısmı hariç diğer parçaları ele geçmemiştir. Siyah firnis dudak ve boyunda görülmektedir.

Benzer Örnekler: İdil 2008, 504, Res. 8; Karabay 1999, 291-294, Res. 11; Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 73-74, Lev. 65-69: 37-89.

Tarih: Augustus Dönemi (MÖ 27-MS 14)- MS 2. yüzyılın ilk yarısı



Kat. No: 101

Buluntu Kodu: AGE 13

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-3. oda

Buluntu Tarihi: 18.08.2008

Genişlik: 5.5 cm Uzunluk: 7.9 cm Yükseklik: 3.9 cm

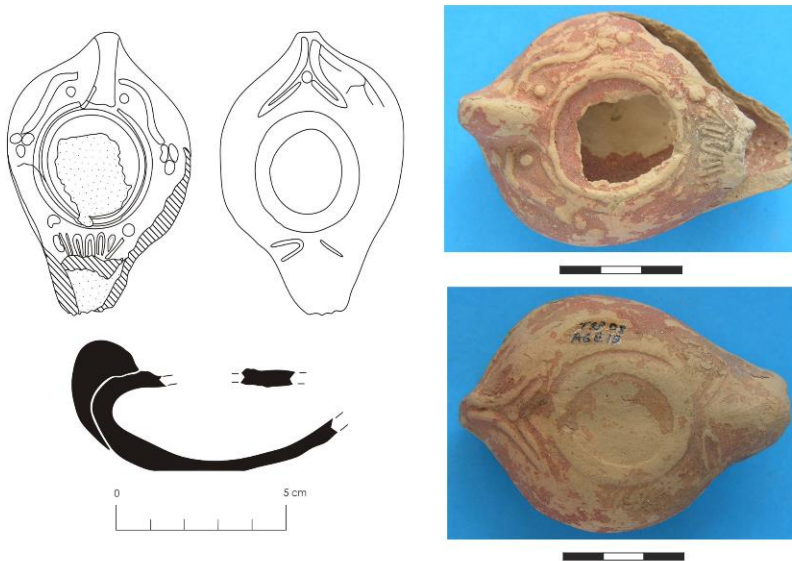
Dip Çapı: 3.7 cm Diskus Genişliği: -

Tanım: Parçalı olarak ele geçmiş kalıp yapımı kandil. Bol mika katkılı, açık kahverengi hamurlu, burun kısmı ve diskus içi korunmamış. İçi dolu dikey tutamaklı. Oval gövdeli, halka kaideli, diskus plastik bir bant ile çevreleniyor. Burun üzerinde kabartma dil motiflerinin ve tutamağın her iki yanında birer nokta bezeme yer alıyor. Omuz üzerinde tutamağa bağlanan üzüm salkımı görülüyor. Tutamak altında yaprak motifi, burun altında kısmen korunmuş şevron motifi yer alıyor. Dış yüzü kırmızı astarlı. Astar iç yüzü akmış.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 41.

Benzer Örnekler: Civelek 2001, K125,136; Gassner 1997, 207, taf. 66, No. 845, 847; Metin 2012, 217, Çiz.77: K608; Perlzweig 1961, 101, no. 350, pl. 10 (Küçük Asya); Şimşek-Okunak-Bilgin 2011, 97, Lev. 92.

Tarih: MS 5.-6. yüzyıl



Kat. No: 102

Buluntu Kodu: AGE 6

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1 no.lu mezar-3. oda

Buluntu Tarihi: 16.08.2008

Uzunluk: 10.8 cm

Tanım: Bronz saç tokası ? İnce uzun ve silindirik formda, tek ucunda yatak olarak dört yiv bulunmaktadır. Bir ucu kırık şekildedir. Üzerinde oldukça yoğun korozyon tabakası bulunmaktadır.

Tarih: Roma veya Erken Bizans Dönemi



Kat. No: 103

Buluntu Kodu: AGE 8

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi Batı yamacı 1 no.lu mezar- 3 no.lu oda

Buluntu Tarihi: 16.08.2008

Tanım: Üç bronz süs eşyası. Soldaki, bronz yoğun korozyona uğramış bronz küpe, ortadaki, bir ucu kırık bronz yüzük, sağdaki ise, yaklaşık üçte biri kırık bronz yüzük, üzerinde yoğun korozyon tabakası bulunmaktadır. Halkanın tam ortasında süsleme amaçlı ayrı bir kabartı bulunmaktadır. Takı malzemesi olarak kullanım görmüştür.

Tarih: Roma veya Erken Bizans Dönemi



Kat. No: 104

Buluntu Kodu: AGE 20

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi – 3. oda

Buluntu Tarihi: 19.08.2008

Genişlik:1.8 cm Kalınlık: 0.1 cm

Tanım: Aşırı derecede korozyona uğramış bronz yüzük.

Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 14, kat. 42.

Tarih: Roma Dönemi



Kat. N: 105

Buluntu Kodu: AGE 7

Buluntu Yeri: Doğu Nekropolisi 1. no.lu mezar-3. oda

Buluntu Tarihi: 16.08.2008

Genişlik: 1.7 cm **Uzunluk:** 1.9 cm

Tanım: Siyah renkli cam kolye ucu. Kalın bir halka ucunda içi dolu iki yandan basık elips şeklinde aplike uç. Aplike üzerinde kırmızı ve yeşil renkli süslemeler bulunmaktadır. İp deliği kalın ve oldukça geniştir. Renkli süslemeler kısmen korunmuştur.

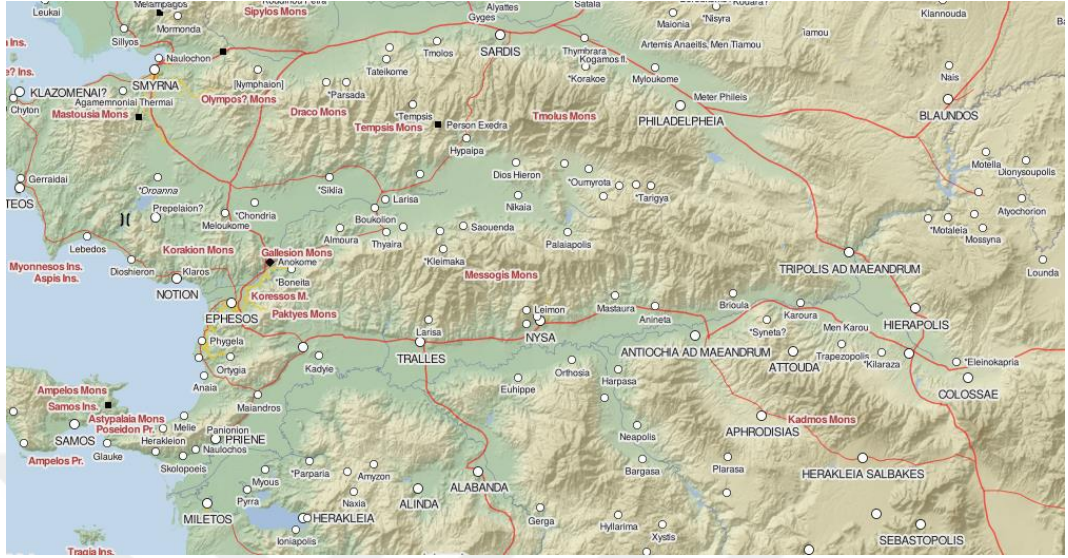
Yayınlayan: Erdoğan Aktaş 2011, 13, Kat. 40.

Tarih: Roma Dönemi

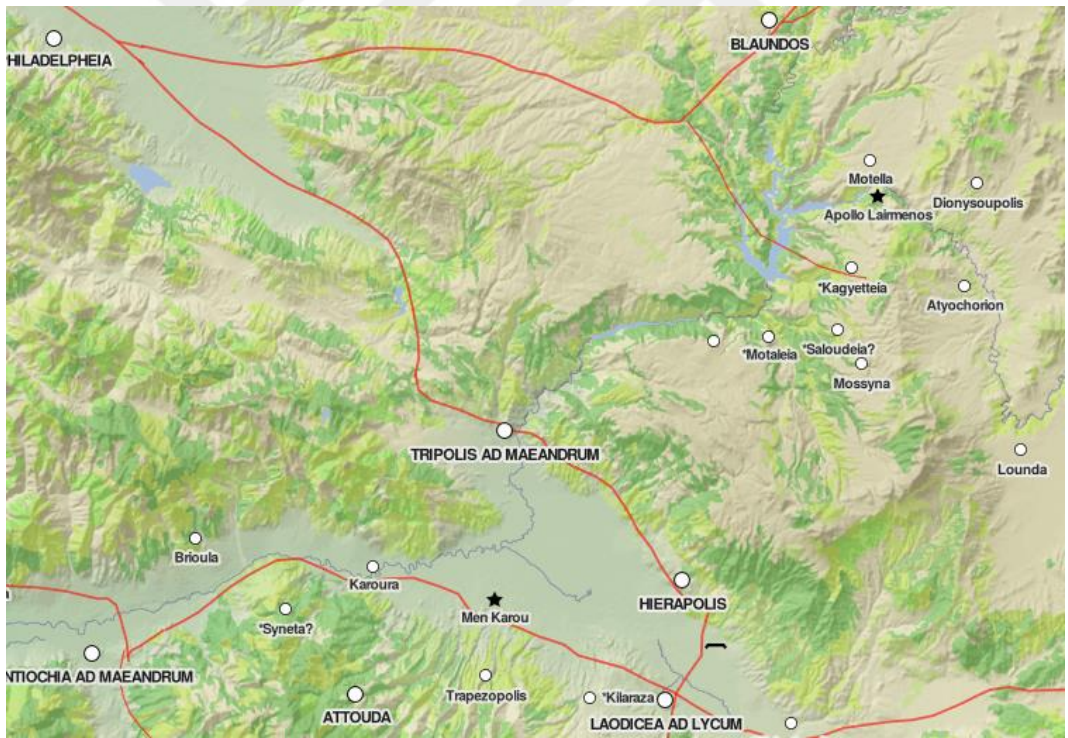




RESİMLER



Res.1: Tripolis genel harita (<http://pelagios.dme.ait.ac.at/maps/greco-roman/>)



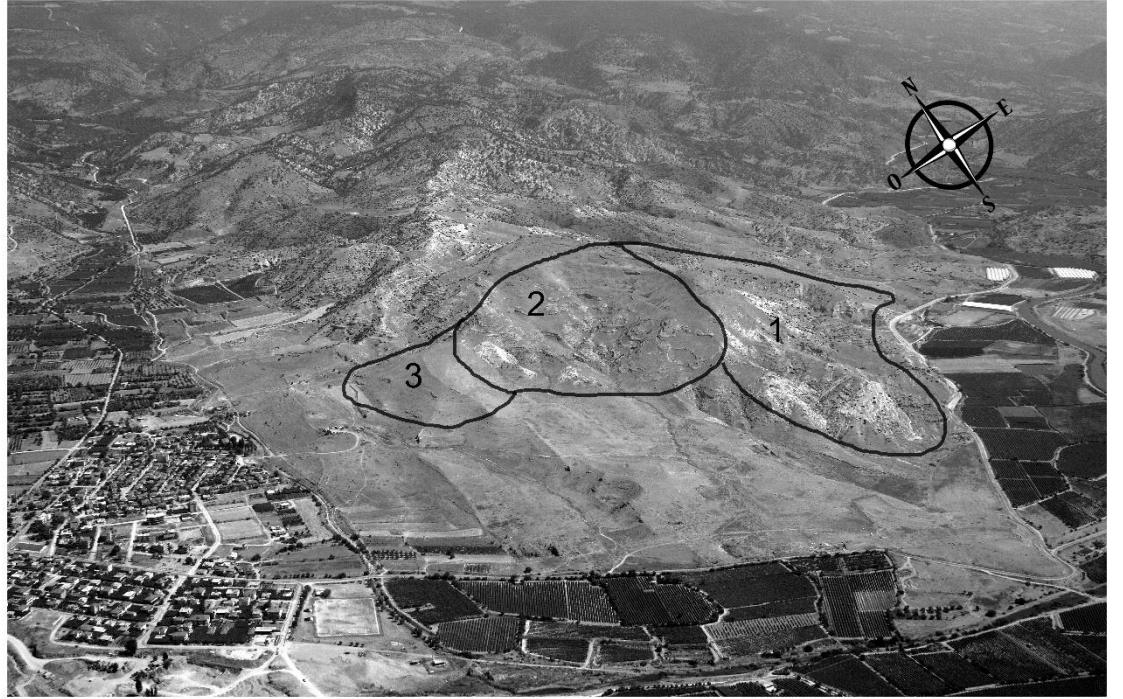
Res. 2: Tripolis ve çevresi (<http://pelagios.dme.ait.ac.at/maps/greco-roman/>)



Res. 3: Tripolis yol ağıları (<http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/brosur-2>)

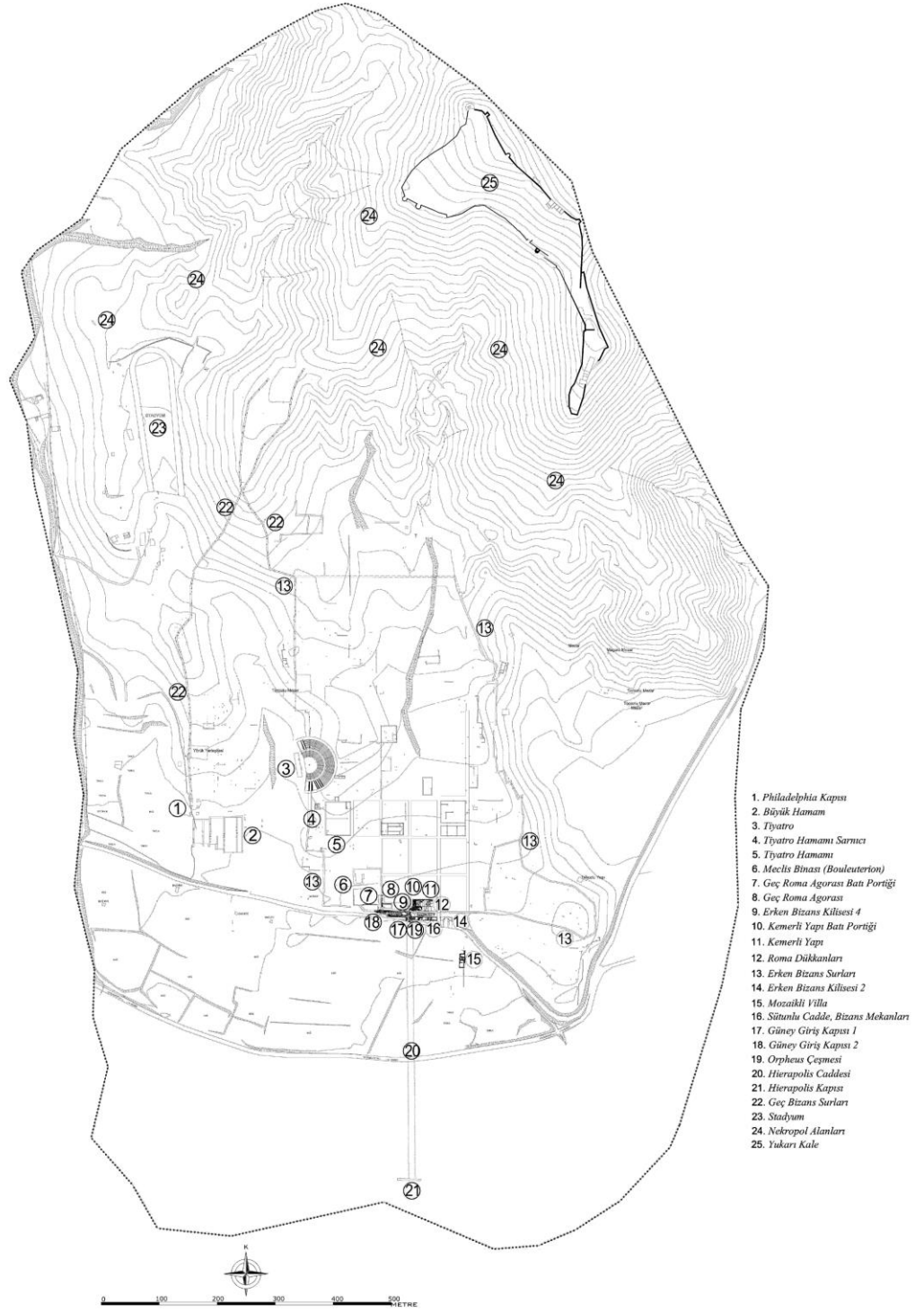


Res. 4: Tripolis eş yükselti eğrileri (<http://www.haritatr.com/harita/Denizli-ili/20770>)



1-Doğu Nekropolis 2-Kuzey Nekropolis 3-Batı Nekropolis

Res. 5: Tripolis'in havadan görünümü ((Erdoğan 2012, 315)



Res. 6: Tripolis Tripolis kent planı (Duman 2015, fig. 2)



Res. 7: Tripolis Doğu Nekropolisi genel (aşağıdan) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 8: Tripolis Doğu Nekropolisi (genel) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 9: Tripolis Doğu Nekropolisi üst tepeler (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



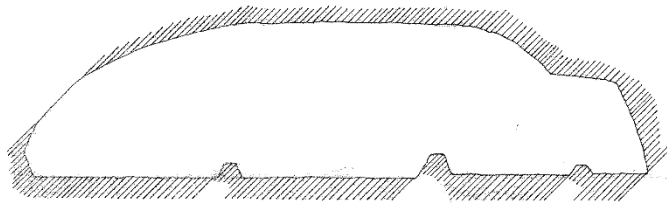
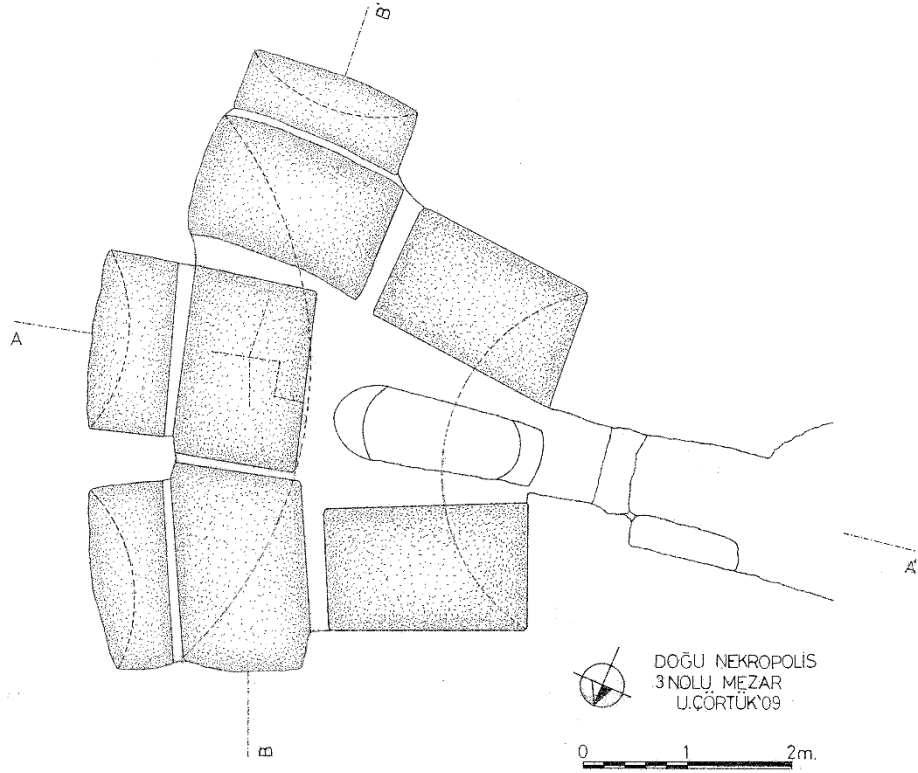
Res. 10: Tripolis Doğu Nekropolisi tepesinden, Yenicekent ovası (arkada) ve Maiandros Nehri (solda), Erken Bizans surları (sağda) ve Güney ilçesi yolu (ortada) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



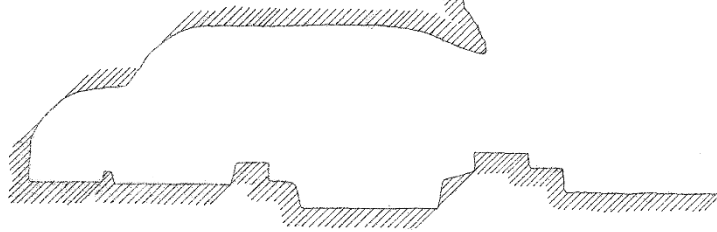
Res. 11: Tripolis Doğu Nekropolisi Maiandros nehrine bakan doğu sonu (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 12: Tripolis Doğu Nekropolisi genel ve 3 no.lu Kaya mezarı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



B.B' KESİTİ
3 NOLU MEZAR



A.A' KESİTİ
3 NOLU MEZAR

Res. 13: Tripolis Doğu Nekropolisi 3 no.lu kaya mezarı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 14: Tripolis Doğu Nekropolisi 3 no.lu kaya mezarı girişı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



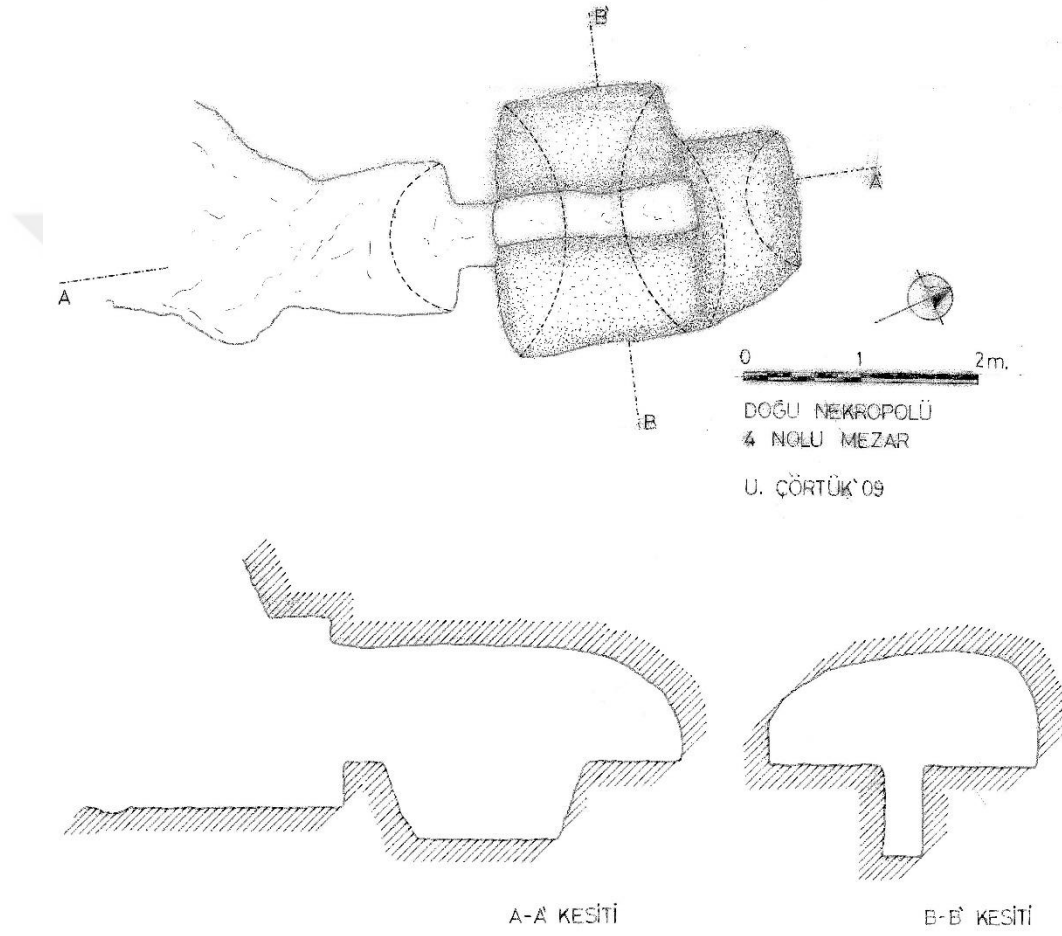
Res. 15: Tripolis Doğu Nekropolisi 3 no.lu kaya mezarın içi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 16: Tripolis Doğu Nekropolisi 3 no.lu kaya mezarın içi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 17: Tripolis Doğu Nekropolisi 4 no.lu kaya mezarı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 18: Tripolis Doğu Nekropolisi 4 no.lu kaya mezarı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 19: Tripolis Doğu nekropolisi 4 no.lu kaya mezarı (sağdaki) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



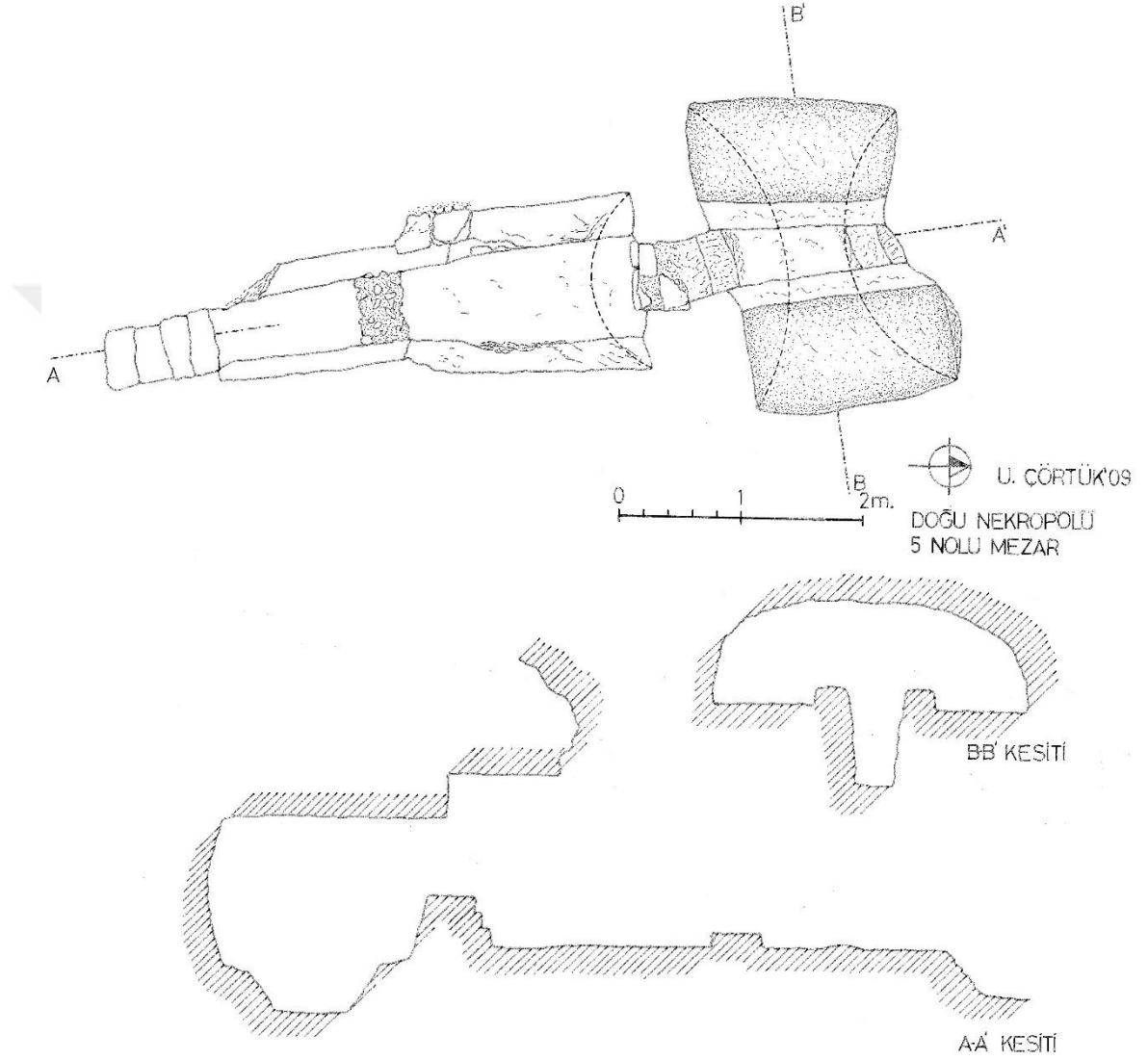
Res. 20: Tripolis Doğu nekropolisi 4 no.lu kaya mezarı içi. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 21: Tripolis Doğu Nekropolisi 5 no.lu kaya mezarı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 22: Tripolis Doğu Nekropolisi 5 no.lu kaya mezarının dromos ve girişı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



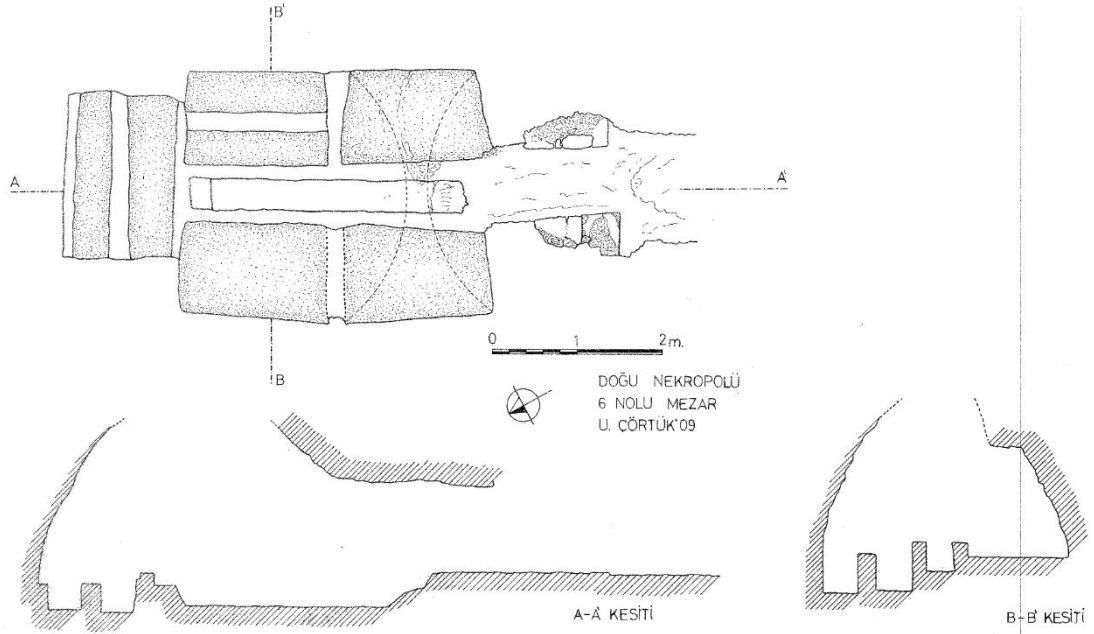
Res. 23: Tripolis Doğu Nekropolisi 5 no.lu kaya mezarının (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 24: Tripolis Doğu Nekropolisi 5 no.lu kaya mezarının içi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 25: Tripolis Doğu Nekropolisi 6 no.lu kaya mezarının cephesi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 26: Tripolis Doğu Nekropolisi 6 no.lu kaya mezarının çizimi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



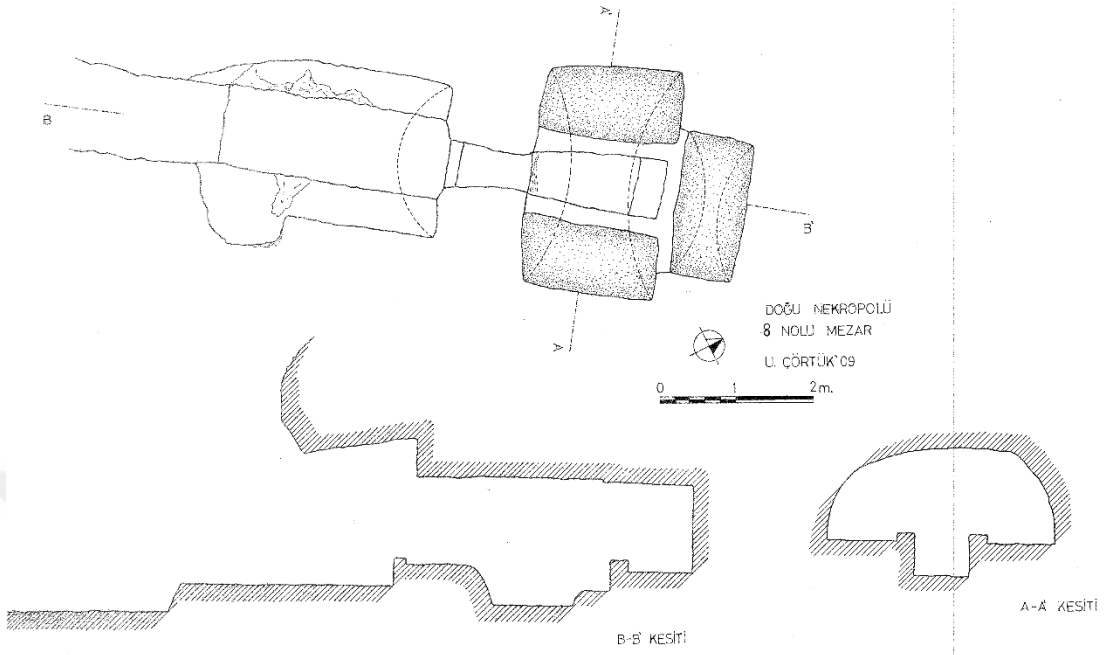
Res. 27: Tripolis Doğu Nekropolisi 6 no.lu kaya mezarının içi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 28: Tripolis Doğu Nekropolisi 6 no.lu kaya mezarının milli kapısı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 29: Tripolis Doğu Nekropolisi 6 no.lu kaya mezarının içi 1 no.lu ölü yatağı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 30: Tripolis Doğu Nekropolisi 8 no.lu kaya mezarı çizimi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 31: Tripolis Doğu Nekropolisi 8 no.lu kaya mezarının önündeki vadi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 32: Tripolis Doğu Nekropolisi 8 no.lu kaya mezarının cephesi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 33: Tripolis Doğu Nekropolisi 8 no.lu kaya mezarının içi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 34: Tripolis Doğu Nekropolisi 8 no.lu kaya mezarı *arcosolium* ve içindeki iskeletler (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 35: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı oygu tekne arcosoliumlu mezar (M54) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 36: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı oygu tekne arcosoliumlu nişli mezar (M122) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 37: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı oygu tekne arcosoliumlu mezar (M127) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 38: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı derin kaya tonozlu kaya mezarı S18 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 39: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı derin kaya tonozlu kaya mezarı S35 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 40: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı kaya mezarı ve fresk izleri M55 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



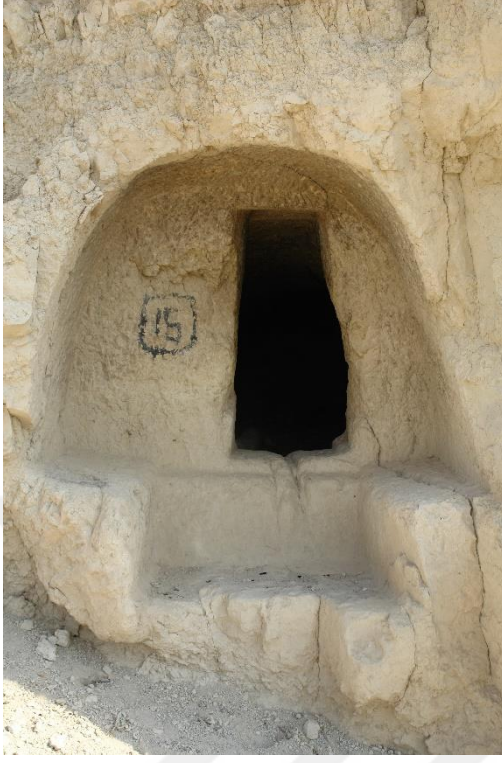
Res. 41: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı kaya mezarı ve fresk izleri M76 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 42: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı freskli kaya mezarı M63 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 43: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı kaya mezarı ve güllü fresk izleri M63 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 44: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı girişi oturma basamaklı kaya mezarı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 45: Tripolis Doğu Nekropolisi tek odalı girişi oturma basamaklı Res. 44'ün içi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 46: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının lentolu-kesme taşlı girişi M64(2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 47: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının lentolu-kesme taşlı girişi M 86 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 48: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının düzgün kesme taşlı kemer M118 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



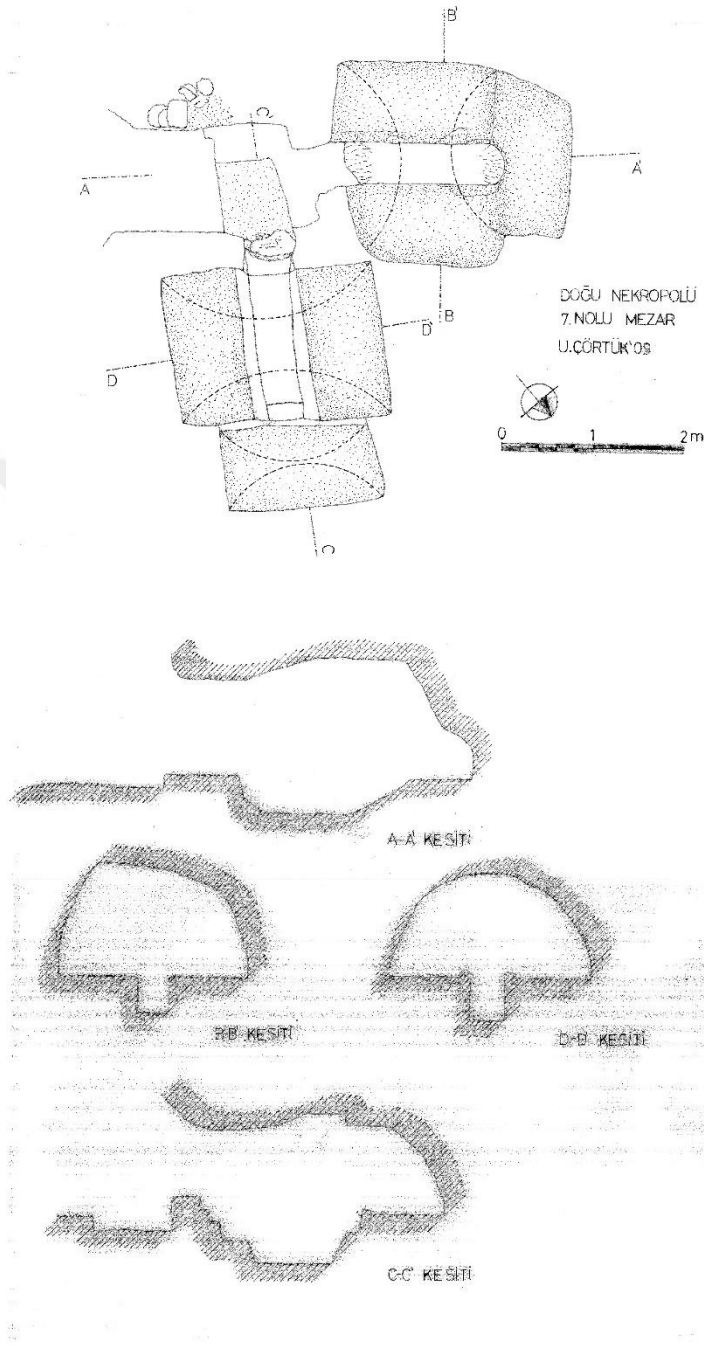
Res. 49: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının içi, arcosoliumda niş var. M53 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 50: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının içi, arcosoliumda niş var. M53 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 51: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının içi, arcosoliumda niş var. M122 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 52: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının çizimi 7 no.lu (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 53: Tripolis Doğu Nekropolisi kaya mezarının içi S41 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 54: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının girişi 7 no.lu (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 55: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının 1. odası. 7 no.lu (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 56: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının 2. odası. 7 no.lu (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 57: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarı S15 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 58: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarı S15 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 59: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarı S16 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 60: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının girişı M38 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 61: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının içi M38 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 62: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının girişi M99 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 63: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının içi M99 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 64: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının girişi M144 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 65: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının 1. Oda içi M144 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 66: Tripolis Doğu Nekropolisi iki odalı kaya mezarının 2.oda içi M144 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 67: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının girişi ve tahrip olan kapısı S39 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 68: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarı 1.oda S39 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 69: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarı 2. oda S39 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 70: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarı 3. Oda S39 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 71: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarı tonozlu örgülü dromosu M105 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 72: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının ön odası M105 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 73: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının arcosoliumu 1. odası M105 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 74: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının arcosolimu 2. odası M105 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 75: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının arcosoliumu 3. odası M105 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 76: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının ön odası M77 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 77: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının 1. odası (Nişli) M77 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



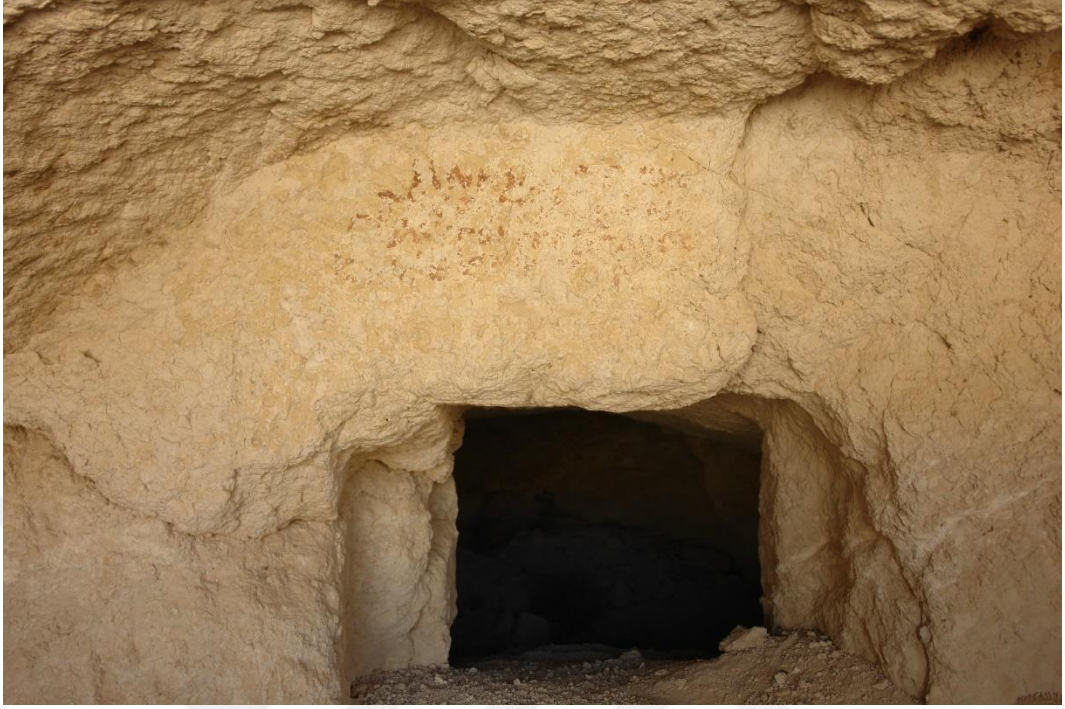
Res. 78: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının 2. odası M77 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 79: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının 3. odası M77 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 80: Tripolis Doğu Nekropolisi üç odalı kaya mezarının ön odası M136 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 81: Res. 80'deki üç odalı kaya mezarının karşısındaki 1. oda kapı üstünde boyalı silik Yunanca yazı. M136 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 82: Res. 80'deki üç odalı kaya mezarının 2. odası M136 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 83: Res. 80'deki üç odalı kaya mezarının 3. Odası M136 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



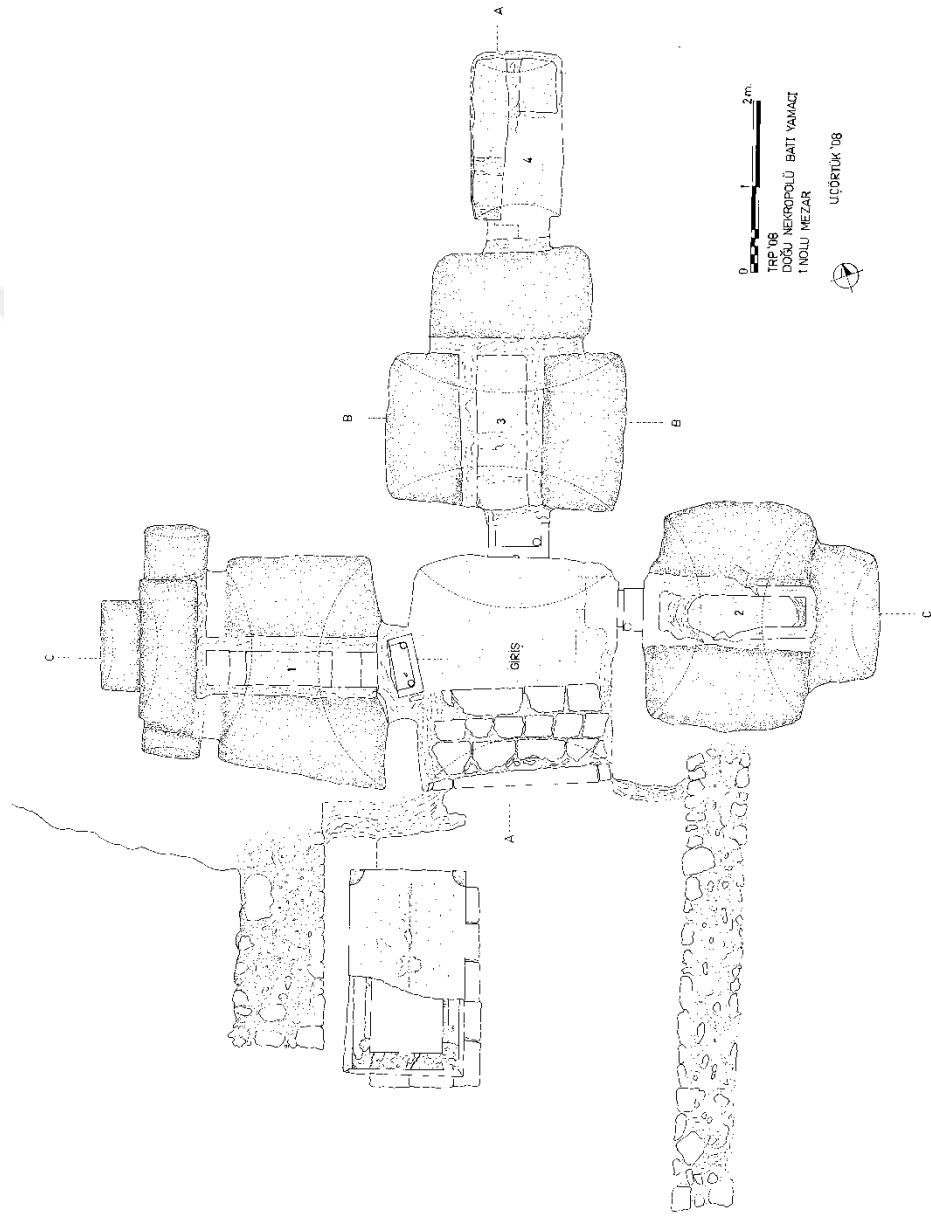
Res. 84: Res. 80'deki üç odalı kaya mezarının ön odasında bulunan milli kapı M136 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 85: Tripolis Doğu Nekropolisi dört odalı 1 no.lu kaya mezarı kompleksinin genel görünümü (Arkada, Maiandros Nehri ve Yenicekent ovası) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 86: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı olan 1. no.lu Kaya mezar kompleksinin tonoz örgülü dromosu, lahit ve kaya mezarı girişi. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 87: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı olan 1. no.lu Kaya mezarın çizimi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 88: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı 1. no.lu Kaya mezarın önündeki lahitin uzun kenarındaki Yunanca yazıt. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 89: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı olan 1. no.lu Kaya mezarın ön odası, üç mezar odasının girişleri ve fresk. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 90: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı 1. no.lu Kaya mezarın ön odasındaki 3. Odanın dış duvarına yapılan bitkisel boyalı fresk. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 91: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı 1. no.lu kaya mezarın 1. odasının milli kapısı ve girişi. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 92: Tripolis Doğu Nekropolisinde dört odalı 1. no.lu kaya mezarın 1. odasının sekili ve düz ölü yataklı olan arcosoliumlu bölümü. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 93: Tripolis Doğu Nekropolisindeki dört odalı 1. no.lu kaya mezar kompleksinin 2. odasının girişi. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 94: Tripolis Doğu Nekropolisindeki dört odalı 1. no.lu kaya mezar kompleksinin 2. Odası. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 95: Tripolis Doğu Nekropolisindeki dört odalı 1. no.lu kaya mezar kompleksinin 3. Odası (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 96: Tripolis Doğu Nekropolisindeki dört odalı 1. no.lu kaya mezar kompleksinin 4. Odası (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 97: Tripolis Doğu Nekropolisi toplu lahit alanı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 98: Tripolis Doğu Nekropolisi toplu lahit alanı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 99: Tripolis Doğu Nekropolisi toplu lahit alanı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



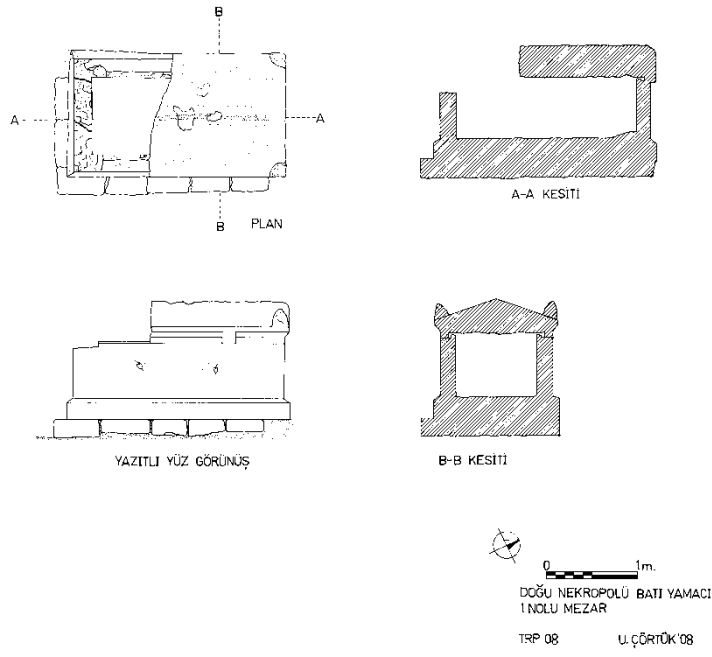
Res. 100: Tripolis Doğu Nekropolisi dağınık haldeki lahit kapakları (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 101: Tripolis Doğu Nekropolisi dağınık haldeki lahit kapakları (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



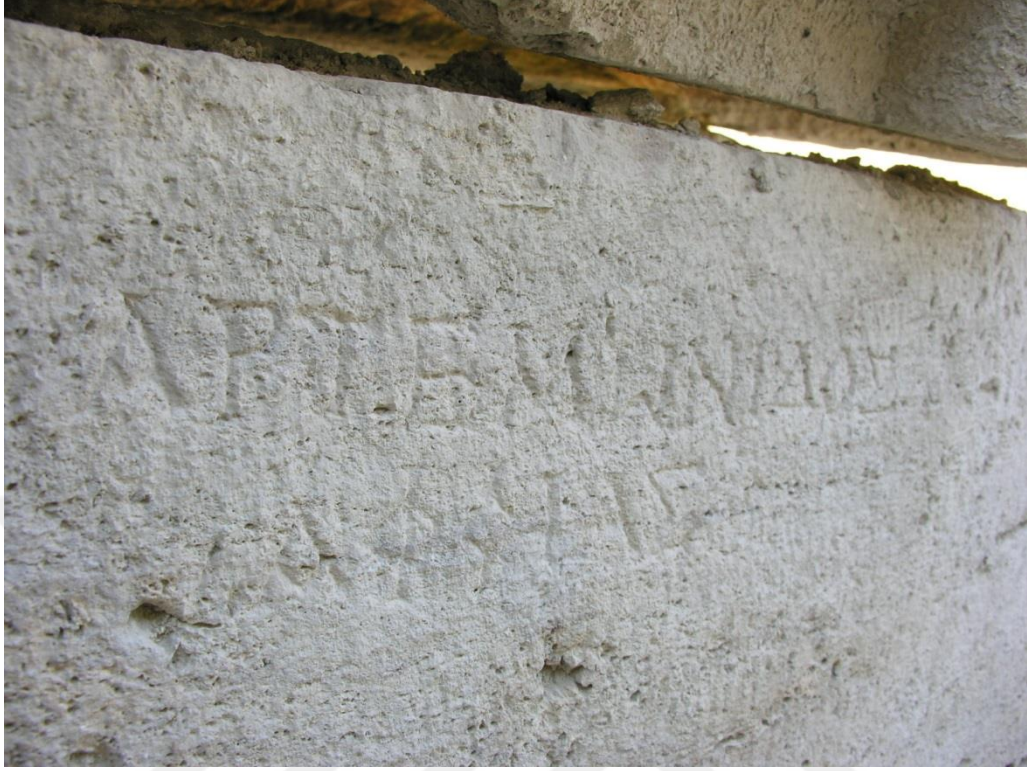
Res. 102: Tripolis Doğu Nekropolisi 2 no.lu lahitin konumu (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 103: Tripolis Doğu Nekropolisi 2 no.lu lahitin çizimi (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 104: Tripolis Doğu Nekropolisi 2 no.lu lahit (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 105: Tripolis Doğu Nekropolisi 2 no.lu lahitin kuzey-doğu uzun kenarındaki Yunanca yazıt (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 106: Tripolis Doğu Nekropolisi blok taşlarla çevrili toplu lahit alanı (a) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 107: Tripolis Doğu Nekropolisi blok taşlarla çevrili toplu lahit alanı (b) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 108: Tripolis Doğu Nekropolisi blok taşlarla çevrili toplu lahit alanı (c) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 109: Tripolis Doğu Nekropolisi blok taşlarla çevrili toplu lahit alanı (d) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 110: Yüzey araştırmasında tespit edilen Tripolis Doğu Nekropolisindeki iki tonozlu yapı. (Sağ üstteki ve büyük olan M1, sol alttaki ve küçük olan M2) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 111: Yüzey araştırmasında tespit edilen Tripolis Doğu Nekropolisindeki M1 tonozlu yapı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 112: Yüzey araştırmasında tespit edilen Tripolis Doğu Nekropolisindeki M2 tonozlu yapı. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 113: Yüzey araştırmasında tespit edilen Tripolis Doğu Nekropolisindeki üst tepelikteki tonozlu yapı. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.114: Tripolis Kenti içindeki kazısı yapılan tonozlu yapı
(<http://www.pau.edu.tr/tripolis/tr/sayfa/tonozlu-yapi-2>)



Res.115: Tripolis Kuzey Nekropolisi genel görünümü. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.116: Tripolis Kuzey Nekropolisi genel görünümü (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.117: Tripolis Kuzey Nekropolisi kemer örgülü kaya mezarı M225 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.118: Tripolis Kuzey Nekropolisi kemer örgülü kaya mezarı M228 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.119: Tripolis Kuzey Nekropolisi üç arcosoliumlu kaya mezarı M238a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.120: Tripolis Kuzey Nekropolisi üç arcosoliumlu kaya mezarı M238b(2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.121: Tripolis Kuzey Nekropolisi tonoz açıklıklı tek odalı kaya mezarı ve milli kapısı M216. (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 122: Kuzey nekropolisi uzun dromoslu tek odalı ve tek arcosoliumlu M25a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 123: Kuzey nekropolisi uzun dromoslu tek odalı ve tek arcosoliumlu M25b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.124: Tripolis Kuzey Nekropolisi iki odalı kaya mezarının 1. Odası M247a(2007-2009 Tripolis kazı arşivi) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res.125: Tripolis Kuzey Nekropolisi iki odalı kaya mezarının 2. Odası M247b(2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 126: Kuzey nekropolisi kaya mezarının önünde taş örgülü dromosun bir bölümü M263 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 127: Kuzey nekropolisi kaya mezarının tonoz açıklıklı cephesi M194 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 128: Kuzey nekropolisi kaya mezarının tonoz açıklıklı cephesi M196 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 129: Kuzey nekropolisi kaya mezarının tonoz açıklıklı cephesi M201a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 130: Kuzey nekropolisi kaya mezarının arcosoliumlu bölüm M201 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 131: Kuzey nekropolisi kaya mezarının tonoz açıklıklı cephesi M206a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 132: Kuzey nekropolisi kaya mezarının arcosoliumlu bölüm M206b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 133: Kuzey nekropolisi kaya mezarının arcosoliumlu bölüm M207 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 134: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M217a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 135: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda içi ve arcosoliumu M217b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 136: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M218a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 137: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda içi ve arcosoliumu M218b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 138: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M219a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 139: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda içi ve arcosoliumu M219b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 140: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M220 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 141: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M223 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 142: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M231 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 143: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M232 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 144: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda için arcosoliumlu bölüm, mezar cephesi yıkılmış durumdadır. M243 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 145: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda için arcosoliumlu bölüm, mezar cephesi yıkılmış durumdadır. M246 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 146: Kuzey nekropolisi tonoz açıklık kaya mezarı M248a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 147: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda için arcosoliumlu bölüm 248b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 148: Kuzey nekropolisi kaya mezarı oda içi ve arcosolium, ön cephesi yıkılmış durumda. M258 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 149: Kuzey nekropolisi kaya mezarının ön cephesi bir kısmı yıkılmış tonozlu açıklık.M259 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 150: Kuzey nekropolisi kaya mezarın yıkılmış tonoz açıklığı M266a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 151: Kuzey nekropolisi kaya mezarın içindeki arcosoliumlu bölüm M266b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 152: Kuzey Nekropolisi kaya tonoz açıklığı ön cephesi M269 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 153: Kuzey Nekropolisinin içi ve tahrip olan arcosoliumlu bölüm M269 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 154: Kuzey nekropolisi kaya mezarı tonoz açıklığı olan ön cephe M288a (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 155: Kuzey nekropolisi kaya mezarı içi ve tahrip olan arcosoliumlu bölüm M288b (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 156: Kuzey Nekropolisi kaya mezarının önündeki muhtemel taş örgülü dromos M245 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 157: Kuzey nekropolisi üst tepelikte muhtemel kaya mezarının önünde geniş çaplı taş örgülü dromos M245 (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 158: Kuzey Nekropolisteki traverten lahit parçası (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 159: Kuzey Nekropolisteki traverten lahit parçası (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 160: Kuzey Nekropolisteki traverten lahit parçası (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 161: Tripolis Batı Nekropolisin genel görünümü (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 162: Tripolis Batı Nekropolisin genel görünümü (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 163: Tripolis Batı Nekropolisin genel görünümü (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 164: Tripolis Batı Nekropolisin genel görünümü (arkada stadion) (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 165: Tripolis Batı Nekropolisi örgü tekne (sandık) mezarlar (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 166: Tripolis Batı Nekropolisi örgü tekne (sandık) mezarlar (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 167: Tripolis Batı Nekropolisi örgü tekne (sandık) mezarlar (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 168: Tripolis Batı Nekropolisi örgü tekne (sandık) mezarlar (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 169: Tripolis Batı Nekropolisi örgü tekne (sandık) mezarlara ait kayrak taşları (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 170: Tripolis Batı Nekropolisi lahit kapağı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 171: Tripolis Batı Nekropolisi lahit kapağı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 172: Tripolis Batı Nekropolisi lahit kapağının iç tarafı (2007-2009 Tripolis kazı arşivi)



Res. 173: Kibyratis kaya mezar ve lahiti (Şimşek 2013, Lev. 59)



Res. 174: 1 no.lu kaya mezar kompleksinin dromosunda bulunan “sahte kapı”



Res. 175: Kibyra'daki "sahte kapı" (Şimşek 2013, Res. 27)



Res. 176. Kilikia/Kanlıdivane/Kanytella Çanakçı Nekropolisi (Res. S. Arıcı)



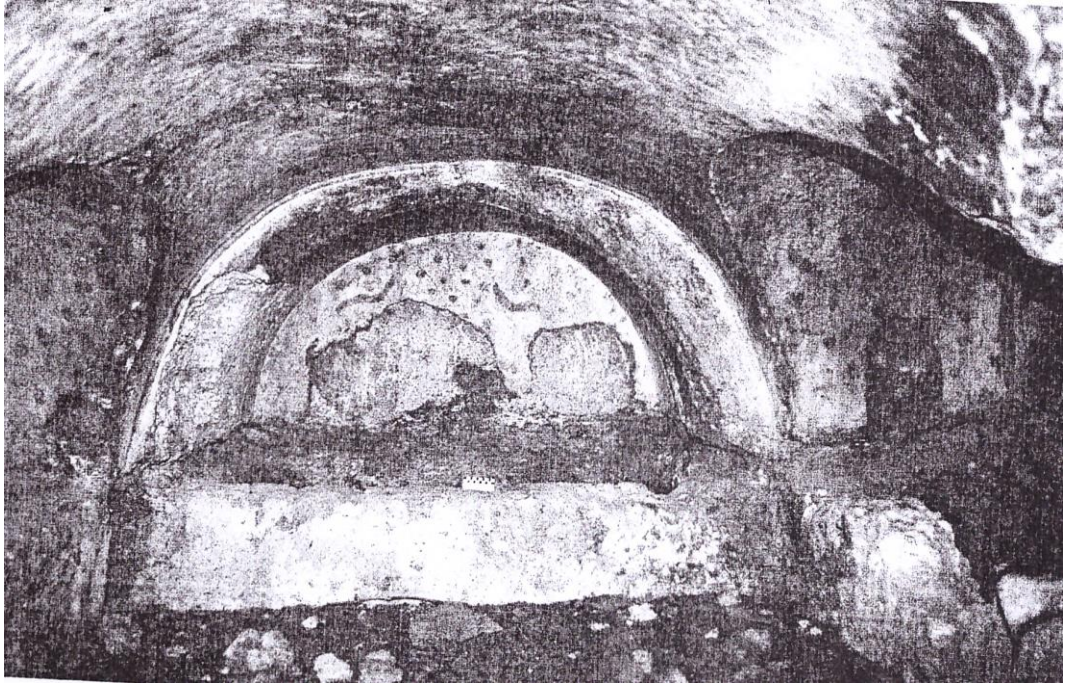
Res. 177: Kommagene bölgesi Yukarı Söğütlü kaya mezarlar arcosoliumlu bölüm (Zeyrek 2007a, Res. 7)



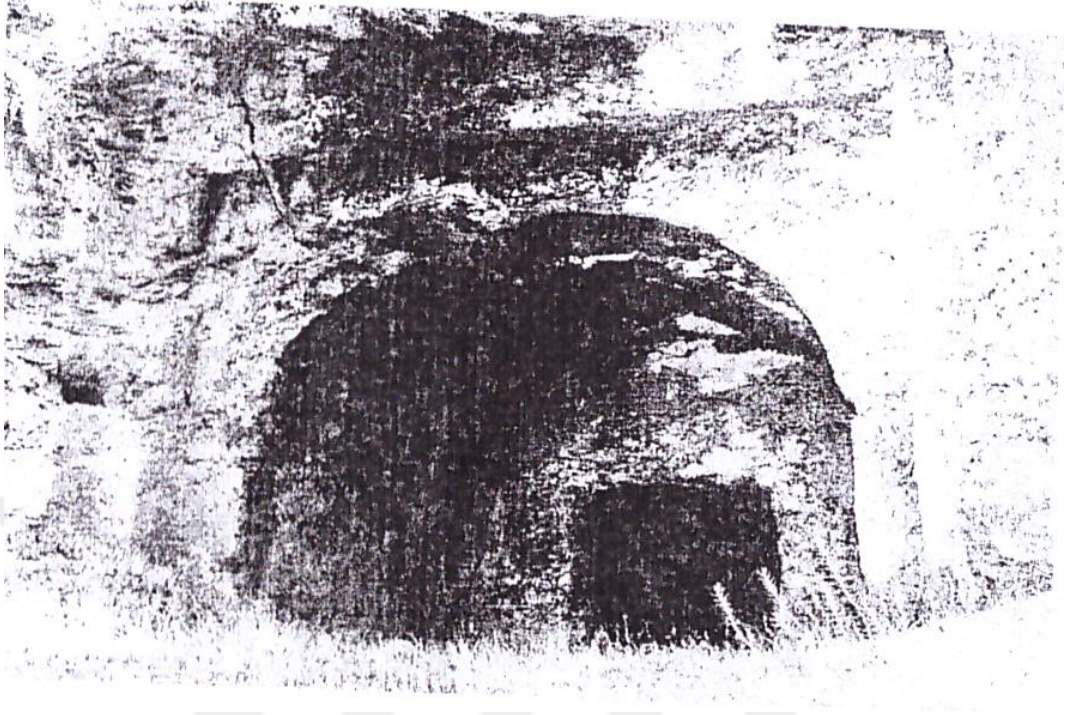
Res. 178: Dağlık Kilikia'da açıkta tekli arcosolium (Baysal-Elton 2014, Fig. 4)



Res. 179: Isauria/Germanikopolis kaya mezarı arcosoliumlu bölüm (Doğanay-Köker 211, Res.5)



Res. 179: Blaundos arcosoliumlu kaya mezarının içi (Baumeister 2006, Abb. 227a)



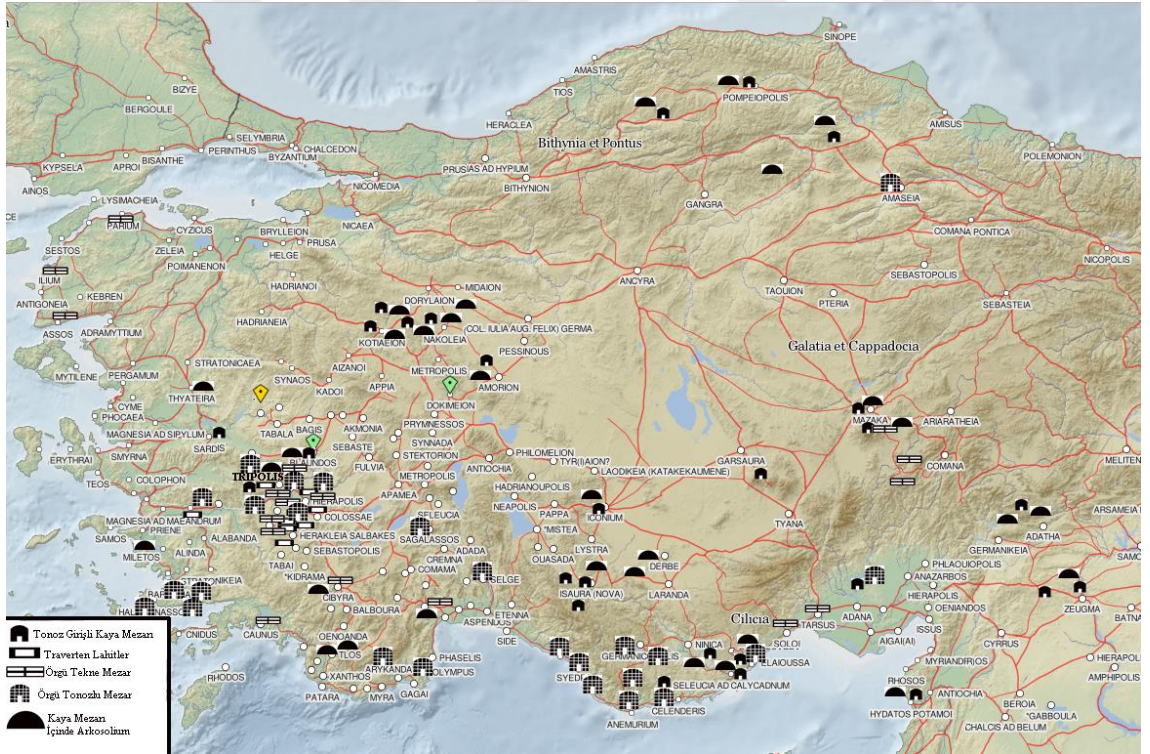
Res. 180: Blaundos kaya mezar cephesi (Baumeister 2006, Abb. 206)



Res. 181: Kappadokia'daki kaya mezarı sekili arcosoliumlu bölüm (Durukan 2012, Res.35)



Res. 182: Sardis kaya mezarları (Baugan 2010, Res. 17)



Res. 183: Tripolis’deki mezar tiplerinin Anadolu’daki Dağılımı (M. Durukan)

ÖZGEÇMİŞ

Adı : Sabri

Soyadı : ARICI

Doğum Yeri ve Yılı : Bozova/1968

Görevi : Öğretim Görevlisi

Akademik Geçmiş : E.Ü. Edebiyat Fakültesi, Klasik Arkeoloji Bölümü (Lisans) 1992

- Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ABD (Yüksek Lisans) 2013

- Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ABD (Doktora) 2013-...

Mesleki Çalışmalar :

Yüksek Lisans Tezi : Phokaia'daki Palmiye Sütun Başlığı ve Kökeni, 2013

İş Tecrübesi : Phokaia Kazı Başkanlığında arkeolog ekip üyesi, 1994-2013

- 26.12.2001 yılından beri, Mersin Üniversitesinde Turizm Fakültesi Turizm Rehberliği Bölümünde öğretim görevlisi.

Mersin Üniversitesi

Turizm Fakültesi

Turizm Rehberliği Bölümü

Çiftlikköy Kampüsü / Mersin

sabriarici@mersin.edu.tr

ÖZET

TRİPOLİS NEKROPOLİSLERİ

Tripolis Lydia, Karia ve Phrygia arasındaki bölgede, verimli toprakları ve önemli ticaret yolu üzerinde olan bir kenttir. En görkemli yıllarını Roma imparatorluk çağında yaşamıştır. Bulunduğu coğrafya, bir kentin kurulması için çok uygun bir konumdadır. Tripolis nekropolis alanlarında 2007-2009 yıllarında yapılan kazı (Doğu Nekropolisinde 7 kaya mezarı ve iki traverten lahit) ve yüzey araştırmaları sonucunda Değirmentepe veya Kale tepe olarak adlandırılan tepenin hemen altındaki yamaçlarda yayılan nekropolis alanları, Kuzey, Doğu ve Batı nekropolis alanları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu ayrılma, tamamen topoğrafik durumdan ileri gelmektedir. Düzenli bir kent planlamasına sahip olan Tripolis'te, aynı zamanda Nekropolis alanlarının da böyle bir planlanmaya gidildiği ve bazı özel durumlara dikkat edildiği anlaşılmaktadır. Doğu ve Kuzey nekropolisinde en çok yapılan mezar türü kaya oda mezarlardır. Ardından, tüm nekropolis alanlarında karşımıza çıkan, traverten lahitler ikinci sırayı almıştır. Üçüncü mezar türü örgü tekne mezarlar, sadece Batı Nekropolisinde karşımıza çıkmaktadır. Doğu Nekropolisinde karşımıza çıkan ve düzensiz taşlardan örülü iki adet tonozlu mezar son mezar türüdür. Tüm mezar türlerinin son derece özensiz yapılmış olması sebebiyle ekonomik durumu orta olan insanlara ait olduğu tahmin edilmektedir. Kaya mezarları ve lahitlerin MS 1. yüzyıldan MS 7. yüzyıl ortalarına kadar sürekli kullanılmıştır. Örgü tekne mezarlar ve tonozlu mezarların ise Geç Antik Çağda yapıldığı düşünülmektedir.

ABSTRACT

THE NECROPOLEIS OF TRİPOLİS

Tripolis is settled on fertile land and is located on important trade routes in the region between Lydia, Caria and Phrygia. The city of Tripolis lived through its most glorious years during the Roman Empire Age. The geography it is in is a very convenient location for city building. As a result of excavations and survey examination trips made in the Tripolis necropolis areas in 2007-2009 revealed that Necropolis areas spread on the slopes just below the hill called Değirmentepe or Kaletepe (seven rock-cut-tombs and two travertine sarcophagi in the Eastern Necropolis) are divided into three areas, which are called North, East and West necropolis areas. This area separation is entirely due to the topographic situation. At Tripolis, which has a well-arranged urban planning, it is understood that the Necropolis areas are also being planned in such a way that some special circumstances are being looked out. The most builded tomb type is the rock-cut tombs in the east and north necropolis, Then, the traverten sarcophagi, which appeared in all the necropolis areas, received the second order. The third grave type are encountered only in the Western Necropolis. The two barrel-vaulted tombs that have been builded up of irregular stones in the East Necropolis are the last tomb type. It is estimated that all grave types belong to people with moderate economic status, because they were made extremely unadorned. The rock-cut tombs and sarcophagi were constantly reused from the 2-1st century BC to the mid 7th century AD. Stone chest graves and barrel-vaulted tombs are thought to have been built in the Late Antiquity.